

Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

**Op weg naar zelfstandig wonen
Een vergelijkende studie tussen
CBAW-diensten en BZW-diensten**

Evvy Meys
Prof. dr. Stefaan Pleysier
Prof. dr. Koen Hermans

Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
Minderbroedersstraat 8 – B-3000 Leuven
Tel 0032 16 37 34 32
E-mail: swvg@med.kuleuven.be
Website: <http://www.steunpuntwvg.be>

Publicatie nr. 2015/07
SWVG-Rapport 35
Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

Titel rapport: Op weg naar zelfstandig wonen. Een vergelijkende studie tussen CBAW-diensten en BZW-diensten

Promotor: Prof. dr. Koen Hermans
Co-promotor: Prof. dr. Stefaan Pleysier
Onderzoekers: Evy Meys

Administratieve ondersteuning: Lut Van Hoof, Manuela Schröder

Dit rapport kwam tot stand met de steun van de Vlaamse Overheid, programma 'Steunpunten voor Beleidsrelevant Onderzoek'. In deze tekst komen onderzoeksresultaten van de auteur(s) naar voor en niet die van de Vlaamse Overheid. Het Vlaams Gewest kan niet aansprakelijk gesteld worden voor het gebruik dat kan worden gemaakt van de meegedeelde gegevens.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijk te verwijzen naar de bron.

No material may be made public without an explicit reference to the source.

Promotoren en Partners van het Steunpunt

KU Leuven

Prof. dr. Chantal Van Audenhove (Promotor-Coördinator), Lucas en ACHG
Prof. dr. Johan Put, Instituut voor Sociaal recht
Prof. dr. Karel Hoppenbrouwers, Dienst Jeugdgezondheidszorg
Prof. dr. Koen Hermans, LUCAS, Centrum voor Zorgonderzoek en Consultancy
Prof. dr. Jozef Pacolet HIVA onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving

UGent

Prof. dr. Lea Maes, Vakgroep Maatschappelijke Gezondheidskunde
Prof. dr. Lieven Annemans, Vakgroep Maatschappelijke Gezondheidskunde
Prof. dr. Jan De Maeseneer, Vakgroep Huisartsgeneeskunde en Eerstelijnsgezondheidszorg
Prof. dr. Ilse De Bourdeaudhuij, Vakgroep Bewegings- en Sportwetenschappen

VUB

Prof. dr. Johan Vanderfaellie, Vakgroep Klinische en Levenslooppyschologie

Thomas More

Dr. Peter De Graef, Vakgroep Toegepaste Psychologie

Rapport 35

Op weg naar zelfstandig wonen. Een vergelijkende studie tussen CBAW-diensten en BZW-diensten

Onderzoeker: Evy Meys
Promotor: Prof. dr. Koen Hermans
Co-promotor: Prof. dr. Stefaan Pleysier

Samenvatting

Doorheen de jaren zijn er in de jeugd- en volwassenhulpverlening aanbods- en werkvormen ontstaan die een combinatie van wonen en mobiele begeleiding aanbieden voor jongeren en jongvolwassenen die problemen ervaren in de overgang naar zelfstandigheid en zelfstandig wonen. Deze diensten bevinden zich in verschillende sectoren en richten zich deels op verschillende, deels op overlappende doelgroepen. Om beter te kunnen inspelen op de behoeften en vragen van maatschappelijk kwetsbare jongvolwassenen wil Minister Vandeurzen een betere afstemming van de diensten die de module 'contextbegeleiding in het kader van autonoom wonen' binnen de Bijzondere Jeugdzorg aanbieden enerzijds en van de Centra voor Algemeen Welzijnswerk die de typemodule 'begeleid zelfstandig wonen' aanbieden.

Om te komen tot een betere afstemming, is eerst een beter inzicht nodig in (1) de doelgroep van de verschillende vormen van begeleid wonen (= vraagzijde) en de (2) invulling van de begeleiding (= aanbodsijde).

Volgende onderzoeksvragen staan centraal in dit project:

1. Wat zijn de kenmerken van de instromers in de twee sectoren?
2. Waaruit bestaat de begeleiding? Wat zijn volgens de diensten zelf de doelstellingen van hun aanbod, wat zijn de kenmerken van de gebruikers, op welke risico- en protectieve factoren richten zij zich, hoe krijgt de begeleiding vorm in de praktijk, wat is de theoretische onderbouw van de methodiek en wat zijn de randvoorwaarden van de methodiek
3. Hoe krijgt het methodisch handelen vorm in de praktijk en wat zijn de werkzame factoren van hun aanbod vanuit het perspectief van de jongere ?

Het onderzoeksdesign bestaat uit drie fasen. Het eerste gedeelte omvat een profielbevraging van alle jongeren in BZW- en CBAW-diensten. Er wordt vooropgesteld om uniforme informatie te verkrijgen over (1) socio-economische achtergrondvariabelen (onderwijs, inkomen, leeftijd), (2) hulpverleningsgeschiedenis, (3) huidig professioneel netwerk, (4) het informeel sociaal netwerk, (5) gezondheidssituatie. Hiervoor werd een bevraging opgesteld met 23 variabelen en de zelfredzaamheidsmatrix (Lauriks, Buster, De Wit, van de Weerd, Tighelaar & Fassaert, 2013) om het functioneren van de jongeren in kaart te brengen.

In het tweede gedeelte van het onderzoek vroegen we aan een selectie van diensten uit de twee sectoren (5 CBAW-diensten, 5 BZW-diensten) om hun methodiek te expliciteren en te beschrijven om zo een meer gevalideerd beeld te krijgen van de inhoud van de begeleiding. In zo'n methodiekbeschrijving zijn volgende onderdelen opgenomen: doelgroep, doelstellingen, werkwijze, achterliggende theoretische onderbouw, en werkzame ingrediënten.

In de derde en laatste gedeelte van het onderzoek wordt er onderzocht wat er concreet gebeurt in de begeleiding. Hiervoor worden met de jongeren interviews afgenomen over de inhoud, het proces en de werkzame factoren van de begeleiding. Daarnaast werd er per geïnterviewde jongere een kader ingevuld door de begeleiders met de doelstellingen van de begeleiding, de evaluatie, de knelpunten en mogelijk optimaliserende factoren.

In wat volgt, bespreken we kort de onderzoeksresultaten die naar voren kwamen. We starten met de vraagzijde, gaan vervolgens in op de aanbodzijde, geven nadien het perspectief van de jongeren weer en sluiten af met de beleidsaanbevelingen.

Bij de analyse van deze kwantitatieve en kwalitatieve gegevens zien we vooreerst in beide sectoren een **grote kwetsbaarheid van de jongeren** naar voren komen. Deze kwetsbaarheid uit zich op meerdere vlakken, maar in de eerste plaats op het gebied van de materiële levensdomeinen (inkomen, opleiding, huisvesting) die belangrijke risicofactoren zijn voor armoede en sociale uitsluiting.

Wat betreft **inkomen** is de belangrijkste inkomensbron voor jongeren in CBAW het leefloon (31%), de verblijfssubsidie jongerenwelzijn (18%) en de kinderbijslag (17%). Voor jongeren in BZW is de belangrijkste inkomensbron ook het leefloon (45%), gevolgd door een inkomen uit arbeid en tewerkstelling (22%). Ook in de interviews geven jongeren en jongvolwassenen uit beide sectoren aan moeilijk of niet rond te komen met hun beperkt budget.

Bij het **statuut van de jongeren** zien we dat 62% van de jongeren in CBAW een opleiding volgt op het moment van de bevraging (tav 25% in BZW). Bij 49% van de jongeren in CBAW wordt ook samengewerkt met de school. Eén op vier jongeren is werkloos in CBAW ten aanzien van één of vijf jongeren in BZW. **Qua opleidingsniveau** zien we in beide sectoren dat er een grote groep van de jongeren die gestopt zijn met school een diploma lager dan secundair onderwijs aangeeft als hoogst behaalde scholingsgraad (45% CBAW, 32% BZW) of geen diploma aanduidt (25% CBAW en BZW).

Op vlak van **huisvesting** zien we overeenkomsten in de aard van het contract van jongeren in beide sectoren. Zo huurt 33% van de CBAW-jongeren in de BJZ en 28% van de BZW-jongeren in het AWW via de sociale huisvesting (sociaal verhuurkantoor of sociale huisvestingsmaatschappij) en één op twee jongeren in BJZ en AWW huurt via de privé-markt (huisbaas of immo-kantoor). Tijdens de interviews stellen we grote verschillen vast in de **kwaliteit van de woonst**. Zeker bij de jongeren met een gebrekkige woonkwaliteit horen we dat de slechte staat zwaar op hen weegt. Een aantal jongeren waren ook al één of zelfs twee keer verhuisd tijdens de relatief korte duur van de begeleiding, wat dus wijst op een precare woonsituatie.

Wat betreft '**samenwerking met andere diensten**' zien we tot slot dat er een aantal overeenkomsten zijn in de diensten waarop CBAW jongeren in de BJZ en BZW-jongeren in het AWW beroep doen. Zo doen jongeren vanuit beide sectoren voornamelijk beroep op het OCMW (67% voor jongeren in de BJZ en 69% voor jongeren in het AWW) en is ook de VDAB een belangrijke partner (25% CBAW, 22% BZW). In ieder geval valt op dat een aantal andere diensten betrokken zijn bij de jongeren.

Naast deze gelijkenissen kunnen een viertal verschilpunten benoemd worden. Een eerste verschilpunt tussen BZW en CBAW is de **leeftijd** waarop jongeren instromen. Dit verschil is natuurlijk het gevolg van de regelgeving en zal ook leiden tot verschillen in bepaalde kenmerken van de jongeren (bv samenstelling huishouden, opleiding), maar ook in de invulling van de begeleiding. Een tweede verschil betreft de **instroomsituatie**. In beide sectoren zien we dat ongeveer twee op tien jongeren instromen zonder vorm van hulpverlening drie maanden voorafgaand aan de start van de CBAW begeleiding. In BZW stroomt één op vijf door vanuit een residentieel opvangcentrum voor thuislozen. Een derde verschilpunt betreft de **begeleidingsdomeinen** waarop de jongeren ondersteuning krijgen. Zo zien we dat er in CBAW gemiddeld op negen domeinen begeleiding geboden wordt, terwijl dit bij de BZW-diensten gemiddeld zeven domeinen zijn en er meer ondersteund wordt op vlak van school, informeel sociaal netwerk, sociale vaardigheden en problemen rond het gezin van oorsprong. Naast een verschil zit op het vlak van begeleidingsdomeinen ook een sterke overlap in de domeinen van ondersteuning. Zo krijgen jongeren voornamelijk begeleiding op vlak van administratie, budget, woonvaardigheden, het vinden van werk en het samenwerken met andere diensten. Een vierde verschilpunt betreft de **samenstelling van het huishouden**. In BZW zien we dat 18% van de jongeren samenwoont met zijn/haar kind waar dit voor CBAW 8% van de jongeren betreft.

Wanneer we de sectoren vergelijken op basis van hun methodiekbeschrijvingen, zien we weliswaar **opvallende taalverschillen** (zoals bijvoorbeeld de fasering, de 'context') , maar ook heel wat **overeenkomsten wanneer het gaat over de doelstellingen en het concrete handelen**. Uit de methodiekbeschrijving blijkt een **duidelijke fasering** van de aanpak: zowel de instroomfase als de begeleidingsfase zijn duidelijk gestructureerd. In beide sectoren komt een **integrale aanpak** tot uiting. Hiermee bedoelen we dat de begeleiding toegespitst kan worden op heel wat verschillende levensdomeinen. De levensdomeinen financiën en administratie zijn het meest transparant uitgeschreven. Met betrekking tot de **samenwerking met andere diensten** benadrukken de diensten uit beide sectoren dat dit gebeurt met toestemming van de jongere, maar waaruit die samenwerking bestaat is in de methodiekbeschrijving niet helemaal duidelijk. Een belangrijk verschilpunt vormt de rol van **de verwijzer**. In geval van interveniërend casemanagement door het Ondersteuningscentrum Jeugdzorg of de jeugdrechtbank geven de CBAW-diensten aan dat deze een belangrijke rol speelt in de opstartfase (meegeven van doelstellingen) en in de afrondingsfase (beslissing over einde van hulpverlening). Er wordt in beide sectoren veel waarde gehecht aan (de **beschrijving van**) de **basishouding** van de hulpverlener. De mate waarin het **netwerkversterkend werken** is uitgewerkt, verschilt.

Globaal kan besloten worden dat er **geen fundamentele verschillen zijn in de manier van werken tussen de twee sectoren**. Beide sectoren werken integraal, met veel aandacht voor praktische zaken die geregeld moeten worden in functie van zelfstandig wonen. In de CBAW-diensten gaat er wel meer aandacht naar de school en de relatie met de ouders, ook al zien de jongeren dat niet altijd helemaal zitten. Dit is mogelijks één van de wijzen waarop de meer aanklampende houding van de CBAW-diensten tot uiting komt. Ook zorgt de 6-maandelijks evaluatie ervoor dat binnen CBAW-diensten meer aandacht is voor het tijdig afronden. Uit de registratiecijfers blijkt trouwens ook dat de begeleiding door CBAW-diensten gemiddeld minder lang duurt dan bij de BZW-diensten.

Het derde gedeelte bevat de interviews met de jongeren. De jongeren zijn **erg positief over hun begeleider en over de begeleiding**. Positieve punten zijn volgens hen de integraliteit van de begeleiding,

het werken op het tempo van de jongere en het beiden van emotionele ondersteuning. Aandachtspunten zijn het garanderen van een warme overdracht en het soms verplichte karakter van het wekelijkse contact. Als we de interviews met mekaar vergelijken, valt ook de vraaggerichte aanpak op.

De begeleider is een belangrijk ankerpunt voor de jongere, aangezien het sociale netwerk niet altijd even sterk is. Jongeren zijn er niet altijd voorstander van dat er hierrond gewerkt wordt. Context- en netwerkgericht werken blijkt dus geen vanzelfsprekendheid voor deze jongeren, met name het versterken van hetgeen we de zwakke banden noemen (vrienden, buurt, ...).

Uit de ingevulde kaders van de begeleiders vallen enerzijds een aantal **gemeenschappelijke doelstellingen** op (financiën, administratie, dagbesteding, huisvesting) en daarnaast **een aantal specifieke doelstellingen op maat van de jongere**. De begeleiders geven aan dat zij, mocht het mogelijk zijn, meer tijd willen investeren in de jongere om meer op zijn tempo en op maat te kunnen werken. Met betrekking tot de gesignaleerde knelpunten valt op dat vooral de begeleiding van niet-begeleide vluchtelingen bijzonder complex is. Daarnaast wijzen de begeleiders op de uitsluiting op de arbeidsmarkt en de huisvestingsmarkt enerzijds en op het gebrek aan motivatie bij de jongere anderzijds.

Op basis van deze vaststellingen komen we tot drie types van aanbevelingen: (1) over de jongvolwassenheid als kwetsbare overgangsfase, (2) over de samenwerking tussen beide sectoren, (3) over samenwerking met andere diensten.

De jongeren die gebruik maken van de CBAW- of BZW-begeleiding zijn **maatschappelijk erg kwetsbaar**. Zij dienen veel vroeger dan hun leeftijdsgenoten op eigen benen te staan. Bovendien dienen ze vaak rond te komen met een leefloon dat nauwelijks volstaat om rond te komen, zeker wanneer deze jongeren huren op de privé-markt. Deze jongvolwassenen staan ook in de sociale zekerheid onder druk. Zo zijn er recente maatregelen in de werkloosheidsverzekering, waardoor ze er minder snel toegang toe hebben. Uit eerder SWVG-onderzoek bleek bovendien dat bij jongvolwassenen de grootste niet-gevulde zorgbehoefte bestaat op het gebied van psychische problemen (Vanclooster et al, 2013).

Concreet stellen we volgende beleidsaanbevelingen voor:

- Continue (beleids)aandacht voor maatregelen die schooluitval vermijden gezien de kwetsbaarheid op vlak van onderwijs en opleiding.
- Op vlak van huisvesting zien we volgende mogelijkheden (zie ook Pannecoucke et al, 2014):
 - o De realisatie van nieuwe sociale huurwoningen
 - o De invoering van voorrangregels voor verschillende doelgroepen
 - o De uitbreiding van sociale verhuurkantoren
 - o De anonimisering van de huurwaarborg door het OCMW
 - o Het versterken van het recht op een installatiepremie van het OCMW
 - o Een emancipatorische begeleiding door het OCWM dat jongeren kansen biedt en op hun tempo werkt

Uit het onderzoek blijkt dat er heel wat overeenkomsten zijn qua vraag- en aanbodzijde. Beide sectoren en begeleidingsvormen bevinden zich op de wip tussen jeugdhulp en volwassenhulp. De CBAW-diensten hebben weliswaar een groter aandeel minderjarigen, waardoor er meer aandacht gaat naar

aanklampend werken, maar ook de BZW-diensten bereiken deze jongeren en geven aan dat minderjarigen van naderbij gevolgd moeten worden. Een bijzondere groep vormen de niet-begeleide minderjarigen die specifieke ondersteuningsnoden hebben (zowel emotioneel als praktisch).

Volgens ons zijn er drie beleidssporen mogelijk om de **afstemming tussen CBAW- en BZW-diensten** te verbeteren die elk hun voor- en nadelen hebben.

1. Het behouden van de situatie met een verhoging van de maximumleeftijd van de CBAW-diensten.

De eerste piste is om de situatie grotendeels te behouden, maar, inspelend op de vraag van de jongere, **de maximumleeftijd van de CBAW-diensten te verhogen**. Het behoud van de CBAW-diensten binnen de jeugdhulp is nodig, net omdat op die manier de kwaliteitsvolle overdracht verzekerd is. De CBAW-diensten zijn ontstaan binnen de jeugdhulp en zijn daarom vertrouwd met de manier van werken binnen deze sector. Dit biedt de jongeren ook een terugvalbasis wanneer het nodig is. Het sluit ook aan bij andere Europese landen die bijzondere aandacht hebben voor jongeren die de jeugdhulp verlaten en meer garanties voor hen inbouwen (zie o.a. Engeland en Schotland) (Carrette, 2012). Het sluit ook aan bij de recente ontwikkelingen in de ontwikkelingspsychologie die de jongvolwassenheid beschouwen als een specifieke en voor deze doelgroep ook als een zeer preciaire levensfase. Nadeel is wel dat de huidige capaciteit derhalve mogelijks voor minder jongeren kan ingezet worden. Die terugvalbasis sluit ook aan bij de aanbevelingen van vzw Cachet, die een vaste trajectbegeleider/gids/vertrouwenspersoon bepleiten. De jongere kan die het best zelf kiezen.

2. Het onderbrengen van de CBAW-diensten bij de CAW.

Op die manier wordt het begeleid zelfstandig wonen ook rechtstreeks toegankelijk voor de jongere. De terugvalbasis van de jongere is verzekerd, net omdat de hulp verankerd is in de volwassenhulp. Bovendien bieden de CAW nu al een jongerenonthaal aan. Ook zou op die manier het stigma van de 'bijzondere jeugdzorg' verminderd worden. De CAW zijn ook meer dan de CBAW-diensten verankerd in netwerken met andere diensten voor volwassenen (sociale huisvesting, OCMW, VDAB), met uitzondering van de scholen waar de CBAW-diensten een sterker netwerk hebben. Het belangrijkste tegenargument is dat de warme overdracht vanuit de bijzondere jeugdzorg in gevaar komt.

3. Behouden van de huidige situatie met inbegrip van het versterken van de brug tussen beide sectoren.

Dit is een piste die al lang wordt benadrukt, maar die in de praktijk niet zo evident blijkt. Op de denk- en dialoogdag gaven de professionals wel aan dat men mekaar al beter kent, alhoewel de samenwerking toch nog steeds afhankelijk blijft van de regio waarin men opereert en van betrokken individuele hulpverleners. Op de stuurgroep van het project wordt ook nog een vierde piste geschetst die ook beschouwd kan worden als een concretisering van de derde piste. Die bestaat erin dat jongeren onder de 18 jaar instromen in een CBAW-dienst omwille van voortraject in de jeugdhulp en indien het niet gaat

om een kortdurende begeleiding, een snelle opstart van co-begeleiding met en overdracht naar het CAW omwille van hun expertise met gezinnen en volwassenhulpverlening.

Op basis van dit overzicht zijn er voor- en tegenargumenten voor de drie opties. De tweede piste is het meest radicaal en er werden dan ook vanuit de CBAW-diensten de meeste vraagtekens bij geplaatst. Los van de vraag door wie die hulpverlening wordt georganiseerd, is de vraag belangrijker wat voor soort hulpverlening wordt aangeboden. Ons lijkt het in ieder geval **noodzakelijk dat** :

1. samenwerking tussen beide sectoren niet afhankelijk mag zijn van de regio of van de individuele hulpverlener
2. er meer moet ingezet worden op expertise-uitwisseling tussen beide sectoren (bv. omtrent het context- en netwerkgericht werken),
3. er meer moet worden ingezet op co-begeleiding,
4. de mogelijkheid dat jongeren tot 21 jaar kunnen terugvallen op de CBAW-dienst (zoals nu al decretaal geregeld is) beter wordt benut wordt door een meer aanklampende nazorg
5. een langetermijnperspectief door de hulpverlener wordt gehanteerd waarbij hij voldoende tijd en ruimte krijgt om dit te realiseren.
6. de al dan niet conditionaliteit van BZW van de CAW transparanter wordt (al dan niet beschikken over inkomen en/of woonst)
7. de mogelijkheid om de eindleeftijd van CBAW te verlengen verder onderzocht wordt.
8. Er blijvende aandacht gaat naar de specifieke groep van niet-begeleide minderjarigen die nu op allerlei juridische drempels stoten omwille van hun precair verblijfstatuut.

Een laatste aspect in de beleidsaanbevelingen dat we wensen op te lichten, betreft de **samenwerking, coördinatie en afstemming met andere diensten**. Dit betreft niet enkel diensten die behoren tot het beleidsdomein WVG, net omdat heel wat cijfers wijzen op de moeilijke overgang naar de volwassenheid voor een aanzienlijke groep jongvolwassenen (aantal leefloongerechtigden, onvervulde GGZ-behoefte, jeugdwerkloosheid, schooluitval).

Meer concreet betreft dit de afstemming op maat van de jongeren met de (sociale) huisvestingsactoren, met het OCMW en de geestelijke gezondheidszorg. Het gaat dan zowel om de toegankelijkheid van de sociale huisvesting als over de afstemming van de verwachtingen ten aanzien van de jongvolwassene. Met betrekking tot het OCMW blijven we wijzen op de verschillen die er bestaan tussen gemeenten. Gezien de grote groep jongvolwassenen die een beroep doen op het OCMW, is het voor hen verre van evident om op maat en tempo van de jongvolwassene te werken. Nochtans blijven dit de sleutels om aan duurzame oplossingen te werken. Op 30 maart 2015 werd de **Gids naar een nieuw geestelijk gezondheidsbeleid** voor kinderen en jongeren' door de Interministeriële Conferentie Volksgezondheid goedgekeurd die een naadloze samenwerking bepleit. Dit kader biedt heel wat kansen om de begeleiding aan deze jongeren te verbeteren.

Inhoud

Inleiding	15
Hoofdstuk 1 Probleemstelling en onderzoeksopzet	17
1 De overgang naar volwassenheid	17
1.1 Types van jeugdhulpverleners	18
1.2 De institutionele invloed op het verlaten van de jeugdhulp	19
1.3 Jongeren over hulpverlening	21
2 Onderzoeksdoelstelling en -vragen	22
2.1 Onderzoeksdoelstelling en onderzoeksvragen	23
3 Onderzoeksdesign	23
3.1 Privacy en ethiek van het onderzoek	23
3.2 Voorbereidende fase met de diensten	24
3.3 Onderzoeksfase I: profielbevraging	25
3.4 Onderzoeksfase II: methodiekbeschrijving	28
3.5 Onderzoeksfase III: interviews	30
3.6 Denk- en dialogodag	32
Hoofdstuk 2 Profiel van de jongeren	33
1 Profielvergelijking aan de hand van registratiegegevens	33
2 Aantal jongeren in de profielbevraging	36
2.1 Respons van het aantal jongeren in algemeen welzijnswerk	36
2.2 Respons in de bijzondere jeugdzorg	37
3 Kenmerken van de bevraging	38
4 Profielkenmerken cliënt	39
4.1 Geslacht	39
4.2 Leeftijd op het moment van de bevraging	40
4.3 Samenstelling van het huishouden	41
4.4 Nationaliteit	42
4.5 Economische kenmerken en status jongere	43
4.6 Onderwijs en opleiding	46
4.7 Kenmerken huisvesting	48
4.8 Hulpverleningskenmerken	52
4.9 Netwerk jongere	64
4.10 Zelfredzaamheidsmatrix	66
5 Bespreking analyses profielbevraging	74
5.1 Gelijkenissen: mate van kwetsbaarheid	74
5.2 Verschillen	75
5.3 Reflecties	76

Hoofdstuk 3	Methodiekbeschrijving	77
1	Meewerkende diensten	77
2	Proces van de methodiekbeschrijving	78
3	Analyse	79
	3.1 Inleiding	79
	3.2 Probleem, doelgroep en doelstelling	80
	3.3 Doelstelling	84
4	Opbouw van de methodiek & inhoud van de verschillende fasen	84
	4.2 Startfase	85
	4.3 Begeleidingsfase	87
	4.4 Eindfase	89
	4.5 Begeleidershouding algemeen	90
5	Theoretische onderbouwing	91
6	Randvoorwaarden voor de uitvoering	92
7	Besluit	93
Hoofdstuk 4	Interviews met jongeren en bevraging van de begeleiding	95
1	Interviews met de jongeren	95
2	Profielkenmerken van de jongeren	97
3	Instroom	98
	3.1 Instroomsituatie	98
	3.2 Beleving van de jongere	100
4	Begeleiding	101
	4.1 Concreet	101
	4.2 Doelstellingen start	102
	4.3 Begeleidingsdomeinen	102
5	Afsluiten van de begeleiding	108
6	Begeleider	109
	6.1 Ideale begeleider	109
	6.2 Huidige begeleider	110
	6.3 Mindere aspecten aan begeleider	110
7	Positieve en negatieve punten	111
8	Kader begeleiders	112
	8.1 Doelstellingen van de jongeren	112
	8.2 Begeleiding	113
	8.3 Ideale begeleiding	114
9	Besluit	116

Hoofdstuk 5	Conclusies en aanbevelingen	117
1	De vraagzijde : verschillen en overeenkomsten	117
2	De aanbodzijde: de methodiekbeschrijving	119
3	Het perspectief van de jongere op de begeleiding	121
4	Beleidsaanbevelingen	123
4.1	Jongvolwassenheid	123
4.2	Samenwerking, coördinatie en afstemming tussen CBAW- en BZW-diensten	124
4.3	Samenwerking, coördinatie en afstemming met andere diensten	125
	REFERENTIELIJST	127
	BIJLAGEN	129

Lijst Tabellen

Tabel 1	Overzicht variabelen bevraging	27
Tabel 2	<i>Verdeling naar geslacht (N BZW= 469, N BinC CBAW= 665, N Domino CBAW= 736)</i>	33
Tabel 3	<i>Verdeling naar leeftijd instroom (N BinC = 665)</i>	34
Tabel 4	Verdeling naar leeftijd die bereikt werd gedurende begeleidingsjaar 2012 (N Domino= 736)	34
Tabel 5	Verdeling naar leeftijd (N BZW= 469)	34
Tabel 6	BinC 2012, verblijfsduur op basis van afgesloten dossiers (N= 252)	35
Tabel 7	Verblijfsduur in BZW-diensten in categorieën 2012 (N= 252 – 217 missings)	35
Tabel 8	Responsverdeling BZW-diensten Vlaanderen	36
Tabel 9	Respons profielbevraging CBAW	38
Tabel 10	Meewerkende diensten	78
Tabel 11	Aantal jongeren, leeftijd en locatie interview.	96
Tabel 12	Profielkenmerken jongeren	97

Lijst Figuren

Figuur 1	Respons per provincie	37
Figuur 2	Verdeling naar provincie	38
Figuur 3	Vragenlijst al dan niet samen ingevuld	39
Figuur 4	Verdeling leeftijd op moment bevraging	40
Figuur 5	Samenstelling huishouden	41
Figuur 6	Samenstelling huishouden	42
Figuur 7	Nationaliteit	42
Figuur 8	Inkomen	43
Figuur 9	Statuut van de jongere	44
Figuur 10	Statuut van de jongere	45
Figuur 11	Hoogst behaalde scholingsgraad op moment bevraging	46
Figuur 12	Huidige opleiding	47
Figuur 13	Schoolachterstand	47
Figuur 14	Aard van de woning	48
Figuur 15	Aard wooncontract	49
Figuur 16	Voorafgaande verblijfplaats	50
Figuur 17	Voorafgaande verblijfplaats	51

Figuur 18	Duurtijd van de begeleiding op moment van bevraging	52
Figuur 19	Duurtijd van de begeleiding op moment van bevraging	53
Figuur 20	Startleeftijd begeleiding naar zelfstandig wonen	53
Figuur 21	Instroomsituatie	54
Figuur 22	CBAW/BZW, hulpverleningsgeschiedenis	55
Figuur 23	CBAW/BJZ hulp-verleningsgeschiedenis	56
Figuur 24	Indicatie van een beperking	59
Figuur 25	Samenwerking met andere diensten	60
Figuur 26	Begeleidingsdomeinen	63
Figuur 27	CBAW, netwerk jongere	65
Figuur 28	BZW, netwerk jongere	65
Figuur 29	ZRM: financiën	67
Figuur 30	ZRM: Dagbesteding	67
Figuur 31	ZRM: Huiselijke relaties	68
Figuur 32	ZRM: psychische gezondheid	69
Figuur 33	ZRM: lichamelijke gezondheid	70
Figuur 34	ZRM: verslaving	71
Figuur 35	ZRM: Activiteiten dagelijks leven	72
Figuur 36	ZRM: sociaal netwerk	73
Figuur 37	ZRM: justitie	74

Inleiding

Doorheen de jaren zijn er in verschillende sectoren van de jeugd- en volwassenhulpverlening aanbods- en werkvormen ontstaan die een combinatie van wonen en mobiele begeleiding aanbieden voor jongeren en jongvolwassenen die problemen ervaren in de overgang naar zelfstandigheid en zelfstandig wonen. Deze diensten zijn gesitueerd in verschillende sectoren en richten zich deels op verschillende, deels op in de praktijk overlappende doelgroepen. Om beter te kunnen inspelen op de behoeften en vragen van maatschappelijk kwetsbare jongvolwassenen is één van de beleidssporen van Minister Vandeuren een betere afstemming van het aanbod 'begeleid wonen', erkend en gesubsidieerd door het Agentschap Jongerenwelzijn en van het algemeen welzijnswerk.

Om te komen tot een betere afstemming, is voorafgaand echter een beter zicht nodig op (1) de doelgroep van de verschillende vormen van begeleid wonen (= vraagzijde) en de (2) invulling van de begeleiding (= aanbodzijde). In dit adhoc project wensen we dit te bestuderen in de contextbegeleiding in functie van autonoom wonen (CBAW) in de Bijzondere Jeugdzorg (BJZ) en in het begeleid zelfstandig wonen (BZW) in het Algemeen Welzijnswerk (AWW).

Volgende onderzoeksvragen vormen de operationalisering van de onderzoeksdoelstellingen:

1. Wat zijn de kenmerken van de instromers in de twee sectoren?
2. Waaruit bestaat de begeleiding? Wat zijn volgens de diensten zelf de doelstellingen van hun aanbod, wat zijn de kenmerken van de gebruikers, op welke risico- en protectieve factoren richten zij zich, hoe krijgt de begeleiding vorm in de praktijk, wat is de theoretische onderbouw van de methodiek en wat zijn de randvoorwaarden van de methodiek?
3. Hoe krijgt het methodisch handelen vorm in de praktijk en wat zijn de werkzame factoren van hun aanbod vanuit het perspectief van de jongere ?

Deze onderzoeksvragen krijgen vorm in een profielbevraging bij alle jongeren in de BZW- en CBAW-diensten, in een proces van methodiekbeschrijving bij twaalf CBAW- en BZW-diensten en in het interviewen van jongeren die in begeleiding zijn bij CBAW- of BZW.

In hoofdstuk één verduidelijken we de probleemstelling en het onderzoeksopzet. Vervolgens geven we de het profiel van de jongeren weer in hoofdstuk twee, de resultaten van de methodiekbeschrijving in hoofdstuk drie en de resultaten van de interviews met de jongeren in hoofdstuk vier. We sluiten af in hoofdstuk vijf met de conclusies en aanbevelingen over het onderzoek.

Hoofdstuk 1

Probleemstelling en onderzoeksopzet

Doorheen de jaren zijn er in verschillende sectoren van de jeugd- en volwassenhulpverlening aanbods- en werkvormen ontstaan die een combinatie van wonen en mobiele begeleiding aanbieden voor jongeren en jongvolwassenen die problemen ervaren in de overgang naar zelfstandigheid en zelfstandig wonen. Deze diensten zijn gesitueerd in verschillende sectoren en richten zich deels op verschillende, deels op in de praktijk overlappende doelgroepen. Om beter te kunnen inspelen op de behoeften en vragen van maatschappelijk kwetsbare jongvolwassenen is één van de beleidssporen van Minister Vandeuren een betere afstemming van het aanbod 'begeleid wonen', erkend en gesubsidieerd door het Agentschap Jongerenwelzijn en van het algemeen welzijnswerk.

Om te komen tot een betere afstemming, is voorafgaand echter een beter zicht nodig op (1) de doelgroep van de verschillende vormen van begeleid wonen (= vraagzijde) en de (2) invulling van de begeleiding (= aanbodzijde). In dit adhoc project wensen we dit te bestuderen in de contextbegeleiding in functie van autonoom wonen (CBAW) in de Bijzondere Jeugdzorg (BJZ) en in het begeleid zelfstandig wonen (BZW) in het Algemeen Welzijnswerk (AWW).

Vooreerst staan we stil bij de overgang naar volwassenheid. Nadien lichten we de probleemstelling en de opzet van dit onderzoek toe.

1 De overgang naar volwassenheid

De overgang naar volwassenheid is verre van eenvoudig. Je moet je eigen plekje zoeken, je eigen identiteit vorm geven, belangrijke beslissingen nemen over wonen, werken, een partner, al dan niet kinderen. Dit is zeker het geval in onze huidige samenleving die in de afgelopen 40 jaar grondig veranderd is. De samenleving is in de eerste plaats sterk superdivers geworden. Ten tweede zijn relaties tussen volwassenen tijdelijker en veranderlijker geworden. Kinderen hoeven daarvan niet altijd het slachtoffer te zijn, maar het opgroeien in een kerngezin bestaande uit vader en moeder die levenslang bij elkaar blijven is al lang niet meer de regel. Ten derde is die samenleving gekenmerkt door keuzevrijheid en als gevolg daarvan alom aanwezige onzekerheid. Jongeren hebben tegenwoordig veel meer keuzemogelijkheden over hoe zij hun leven precies wensen in te richten, maar dit leidt ook tot heel wat keuzestress.

Eén van de reacties van jongeren op die toegenomen onzekerheid en stress is het rekken van de jeugd en het uitstellen van de volwassenheid. Arnett (2000) spreekt daarom van een nieuwe fase in de ontwikkeling tot volwassene, de fase van de "emerging adulthood" (ontluikende volwassenheid), tussen 18 en 25 jaar, waarin jongeren experimenteren en zoeken welke richting ze met hun leven wensen uit te gaan. Een belangrijke factor betreft het al dan niet voortstuderen. Twee op de drie Vlaamse jongeren starten een opleiding in het hoger onderwijs. Het typische voorbeeld is dat van de jongere die op kot gaat, in de week 'zelfstandig' woont maar in het weekend bij zijn ouders slaapt. De ouders springen financieel bij, bieden de nodige ondersteuning wanneer dit nodig is, maar laten tegelijkertijd genoeg vrijheid om een eigen identiteit te vormen. Natuurlijk is dit niet voor alle jongeren het geval, zeker niet voor de jongeren die op 18 of 19 de school verlaten. Zij zullen sneller de stap zetten naar de arbeidsmarkt, maar dat betekent nog niet noodzakelijk dat ze dan ook volledig op eigen benen staan.

Voor jongeren uit de BJZ is dit echter veel moeilijker. Zij worden veel sneller dan hun tijdsgenoten gedwongen om op hun eigen benen te staan of willen dit ook zelf vaak veel vroeger, net om de periode van hun jeugd en de negatieve ervaringen die daarmee samenhangen, af te sluiten. Stellen dat deze tocht naar een zelfstandig leven dan ook niet altijd even vlot verloopt, is een open deur intrappen.

1.1 Types van jeugdhulpverlaters

Een verleden in de jeugdhulp en nog meer specifiek in de residentiële hulpverlening wordt vaak gelinkt met allerlei problemen en tekorten. Deze jongeren zouden veel meer dan hun leeftijdsgenoten zonder diploma de school verlaten, op het OCMW een beroep doen voor een leefloon, in armoede terechtkomen en in het ergste geval op straat belanden. Een instellingsverleden wordt dus beschouwd als een belangrijke risicofactor voor dakloosheid. Het denken in termen van risicofactoren stuit nogal eens op kritiek, net omdat het concept 'risico' gemakkelijk verkeerd geïnterpreteerd kan worden. Risico verwijst op een verhoogde kans om dakloos te worden, maar dat betekent niet noodzakelijk dat elke jongere die uitstroomt uit de jeugdhulp op straat terechtkomt. Er zijn ook heel wat jongeren die het wel goed doen, al dan niet met vallen en opstaan. Stein (2006) maakt een onderscheid tussen drie types van jongvolwassenen die de jeugdhulp verlaten. Natuurlijk is het zo dat het denken in termen van types ertoe leidt dat individuele verschillen worden weggeveegd, maar ze helpen tegelijkertijd om patronen achter die individuele verschillen te achterhalen en om op een meer genuanceerde manier te kijken naar de groep van jeugdhulpverlaters.

De eerste groep zijn de "veerkrachtigen" („those moving on") en zijn er het beste aan toe. Het gaat om jeugdigen die de kansen van het leven oppakken en zich verder ontwikkelen. Deze jongeren halen voordeel uit hun verblijf bij een pleeggezin of een residentieel verblijf. Ze hebben relaties kunnen ontwikkelen, een manier gevonden om zich te verhouden tot hun ouders, beschikken over een positieve identiteit, hebben een opleiding afgewerkt. Ze werden goed voorbereid op de overgang naar een zelfstandig leven. De tweede groep - de "overlevers" („survivors") - zijn jongeren die gedurende hun plaatsing meer instabiliteit en overplaatsingen hebben gekend. Zij verlaten vaak de zorg aan 18 jaar, leiden enige tijd een zwerversbestaan, zijn onthecht, zijn werkloos omwille van geringe arbeidskwalificaties of wisselen vaak van baan. Ze zien zichzelf als „taai" en slagen er in gebruik te maken van sociale netwerken, zowel professioneel als binnen de vrienden- en kennissenkring. De derde en laatste groep zijn de "ploetersaars" („strugglers"). Zij zijn er het slechtst aan toe. Vooraleer deze uit hun gezin werden gehaald, is er al heel wat gebeurd. Bovendien is de uithuisplaatsing zelf vaak een traumatische ervaring. Ze hebben veel wisselende opvoeders, verzorgers en verblijfsmilieus meegemaakt. Dit zorgt ervoor dat ze heel wat verlieservaringen hebben doorgemaakt. Het telkens veranderen van instelling, hulpverlener, en de al dan niet tijdelijke terugkeer naar hun thuissituatie zorgde ervoor dat deze jongeren telkens nieuwe vertrouwensrelaties moesten opbouwen.

Het onderzoek naar de transitie van uit huis geplaatste jongeren naar een zelfstandig leven in de volwassenheid, in de Europese onderzoeksliteratuur meestal aangeduid als 'leaving care', was tot begin de jaren 2000 relatief beperkt. In het kielzog van Biehal et al. (1995) en Stein & Munro (2008) neemt het onderzoek naar jongeren die vanuit de jeugdhulp de transitie naar volwassenheid maken in diverse West-Europese landen toe. INTRAC, het internationaal netwerk van onderzoekers dat Stein & Munro in 2003 tot stand brachten, draagt daartoe in sterke mate bij. Internationaal onderzoek toont dat uit huis geplaatste kinderen op volwassen leeftijd een hoger risico lopen op sociale uitsluiting (Biehal et al. 2005; Cashmore & Paxman, 2006; Stein, 2008; Höjer & Soblom, 2010; Jackson & Cameron, 2012). In vergelijking met hun leeftijdsgenoten zijn deze jongeren vaker slecht gehuisvest en langdurig werkloos. Ze hebben meer kans op

financiële problemen en leven vaker in armoede. Ze gebruiken vaker alcohol en drugs en ontwikkelen vaker antisociaal of delinquent gedrag. In vergelijking met andere jongeren zijn er significant meer tienermoeders onder de groep meisjes die in de jeugdhulp cliënt waren.

Studies uit Zwitserland, Frankrijk, Zweden en het Verenigd Koninkrijk tonen ook aan dat jongeren die de (jeugd)hulp verlaten vaak psychosociale problemen hebben. Stein & Dumaret (2011) stellen in een review van wetenschappelijk onderzoek naar de geestelijke gezondheidsproblemen van jongeren in de algemene populatie, jongeren in de jeugdhulp, jongeren die de jeugdhulp binnenkort verlaten en jongvolwassen jeugdhulpverlaters vast dat jongeren die in de jeugdhulp terecht komen vaker geestelijke gezondheidsproblemen hebben in vergelijking met hun leeftijdgenoten. Ze stellen enerzijds een hoger risico vast op geestelijke en fysieke problemen bij het verlaten van de hulp, maar anderzijds ook een verbetering van de geestelijke gezondheid van jongvolwassenen na het verlaten van de jeugdhulp op langere termijn, hoewel een aantal jongeren blijven kampen met ernstige geestelijke gezondheidsproblemen. De resultaten van een onderzoek bij een volledige cohorte van 242 uit huis geplaatste jongeren door zes lokale overheden in Engeland, tonen een niet voorbereide confrontatie met een grote eenzaamheid na het verlaten van de jeugdhulp. Meer dan een jaar nadat jongeren de jeugdhulp verlaten rapporteren jongeren een verdubbeling van geestelijke gezondheidsproblemen ten aanzien van het moment dat zij de jeugdhulp verlieten (Dixon et al., 2006). Veel factoren spelen daarbij een rol: de mate waarin zij voldoende emotionele stabiliteit en veerkracht hebben kunnen opbouwen, de leefomgeving waarin zij (terug) terecht komen, de enorme opdracht om op zeer korte tijd een zelfstandig volwassen leven op te bouwen van tewerkstelling, de zoektocht naar een eigen woonplaats, ... (Stein & Dumaret, 2011).

Internationaal longitudinaal onderzoek (YIPPEE) suggereert een nauw verband tussen sociale exclusie en een laag opleidingsniveau (Jackson & Cameron, 2012). Onderzoek uit Canada, Frankrijk, Duitsland, Amerika en UK toonde eerder aan dat uit huis geplaatste kinderen en jongeren een lager opleidingsniveau hebben dan hun leeftijdgenoten (Trout et al., 2008), wat ook geldt voor jongeren die op jongvolwassen leeftijd de jeugdhulp verlaten (Courtney et al., 2010; Jackson et al., 2005; Pecora et al., 2006). Het YIPPEE onderzoek, uitgevoerd in Engeland, Denemarken, Zweden, Spanje en Hongarije, bevestigt dit. Hoewel schoolgaan in deze landen tot 18 of 19 jaar de norm is, verlaten jongeren in de jeugdhulp vaak vroegtijdig het onderwijs. Ondanks verschillen in (jeugd)hulp- en onderwijssystemen is deze vaststelling gelijklopend in deze vijf landen (Jackson & Cameron, 2012). De schoolloopbaan van jongeren in de jeugdhulp kent vele rupturen die samen met instabiliteit in hulpverleningstrajecten van uit huis geplaatste kinderen (Smithgall et al., 2004; Jackson & Cameron, 2012) en een gebrek aan belangenbehartiging van deze kinderen vaak leidt tot uitval uit het onderwijssysteem. Hierdoor vangen zeer weinig uit huis geplaatste jongeren een studie in het hoger onderwijs aan. Omwille van een laag opleidingsniveau hebben jongeren met een verleden in de jeugdhulp het vaak moeilijk op de arbeidsmarkt, in het bijzonder in tijden van een grote jongerenwerkloosheid zoals dat sinds de economische en financiële crisis ook in West-Europa het geval is. Ook een gebrek aan familiale ondersteuning en een zwak sociaal netwerk dragen bij tot een groter risico op sociale uitsluiting in de volwassenheid (Jackson & Cameron, 2012).

1.2 De institutionele invloed op het verlaten van de jeugdhulp

Die overgang naar een zelfstandig bestaan voor jongeren uit de jeugdhulp is verre van eenvoudig. Er moet op relatief korte tijd, zeker in vergelijking met hun leeftijdgenoten, veel gebeuren: een betaalbare eigen woonst vinden, van die woonst een eigen plek maken, een inkomen verwerven, en voldoen aan allerlei administratieve verplichtingen. In ieder geval moeten zij dit heel wat vroeger doen dan hun leeftijdgenoten

en in tegenstelling tot hen hebben zij minder experimenteerruimte. Zij kunnen niet terugvallen op hun zorgende ouders wanneer het misloopt. Maar zelfs als ze dit wel kunnen, dan nog leggen we focus op het 'sociaal netwerk' of de 'sterke familiale banden'. We vergeten al snel de ruimere institutionele vormgeving van het verlaten van de jeugdhulp. Hiermee verwijzen we naar de centrale vraag welk sociaal beleid we (kunnen) voeren om die overgang te vergemakkelijken. We verwijzen hiermee niet enkel naar het 'doelgroepspecifieke beleid', zoals bijvoorbeeld specifieke vormen van hulpverlening die voor hen in het leven zijn geroepen, maar ook naar het ruimer sociaal beleid waarvan deze jongeren kunnen profiteren.

Inkomen en huisvesting zijn twee essentiële factoren die bijdragen aan de zelfstandigheid van jongvolwassenen. Net het verwerven van een eigen inkomen, via tewerkstelling of een leefloon, en eigen huisvesting is verre van evident voor jongvolwassenen, en zeker voor jongvolwassenen met een verleden in de jeugdhulpverlening.

Het verwerven van een eigen inkomen kan via de arbeidsmarkt, maar de hoge cijfers qua jeugdwerkloosheid tonen aan dat dit niet vanzelfsprekend is. Eén op vijf van de jongvolwassenen had in 2014 geen werk. Achter dit cijfer voor Vlaanderen gaan heel wat regionale verschillen schuil. Zo bedraagt de jeugdwerkloosheid in Antwerpen maar liefst 28 %. En opnieuw stelt zich de vraag of dit te maken heeft met de lage scholing, het gebrek aan arbeidsethos van de jongere zelf, enzovoort... of moeten we dit kaderen binnen een ruimere maatschappelijke analyse die wijst op het gebrek aan fatsoenlijk betaalde jobs voor jongvolwassenen? Beleidsmaatregelen zoals het afschaffen van de wachtuitkering suggereren dat negatieve financiële prikkels het meest effectief zijn om de werkloosheid van jongeren aan te pakken. Simplistisch gesteld, als je hun inkomen vermindert of afpakt, dan zullen ze wel werk zoeken én vinden. En zelfs als jongvolwassenen een job vinden, zijn dit vaak laagbetaalde jobs in één of ander onzeker statuut, of interimarbeid. Terwijl een job in het verleden een bron van zekerheid was, gaat nu een job vinden gepaard met bijkomende stress en onzekerheid, zoals Waquant (2008) betoogt.

Indien jongvolwassenen geen job vinden en geen bron van inkomen hebben, kunnen ze een beroep doen op het OCMW. Het leefloon zou het sluitstuk moeten zijn van de sociale zekerheid, maar is een conditioneel recht. Jongvolwassenen moeten aantonen dat ze bereid zijn om aan hun situatie te werken. Het OCMW kan dus een laatste redmiddel zijn, maar stelt tegelijkertijd voorwaarden aan het recht op een leefloon. Bijna vijftien jaar geleden voerden we een kwalitatief onderzoek uit bij jonge OCMW-cliënten, vooral omdat in de jaren negentig het aandeel jongvolwassenen binnen de leefloonpopulatie sterk toenam (Hermans et al, 2004). We stelden vast dat jongvolwassenen een emancipatorische invulling van de hulpverleningsrelatie erg positief evalueren. Hiermee bedoelen we een visie op hulpverlening die aan de hulpvrager kansen tot inzicht, dialoog, inspraak en participatie biedt; of het nu gaat om begeleiding op het domein van tewerkstelling dan wel op andere domeinen. In dat geval heeft de jongere voldoende inspraak in het traject en de begeleiding, en wordt hij betrokken bij het uittekenen van het hulpverleningstraject dat leidt tot een integratie in de samenleving en op de arbeidsmarkt. Dit vereist dat tijd wordt vrijgemaakt om naar het verhaal van de jongere te luisteren om zo de achterliggende oorzaken van zijn beroep op het OCMW te achterhalen en om een hulpverleningstraject op maat van de cliënt op te stellen. Dit impliceert ook dat maatschappelijk werkers voldoende gevormd worden in deze emancipatorische invulling. Tegelijkertijd stelden we vast dat die emancipatorische invulling niet altijd gerealiseerd werd. De jongeren wezen op een aantal knelpunten: de afstandelijkheid, het bureaucratisch karakter, gevoelens van willekeur en ongelijke behandeling en paternalisme. Een drietal jaren geleden voerden we een nieuw onderzoek uit naar studenten met een leefloon en we stelden dezelfde knelpunten vast (Dewilde et al, 2012). Eén op drie van de bevraagde jongeren waren erg negatief over het OCMW en de maatschappelijk werker. Ondertussen is ook het aandeel jongvolwassenen binnen de leefloonpopulatie blijven toenemen tot één op drie en is de

totale leefloonpopulatie ook nog eens sterk toegenomen. Dit zorgt ervoor dat de caseload van de maatschappelijk werkers alleen maar is toegenomen, want budgettaire staat het water tot aan de lippen van de gemeenten waardoor investeringen in bijkomend personeel verre van evident zijn.

Naast het inkomen is er natuurlijk ook de moeilijke toegang tot de woonmarkt. Heel wat studies wijzen op de problemen op de Vlaamse woonmarkt. Die hebben te maken met de betaalbaarheid van een huurwoning en het onvoldoende aanbod van sociale woningen. Vaak gebruikt men de één derde norm om de betaalbaarheid van een woonst te toetsen. Dit betekent dat de huur van een woning niet meer dan één derde van het inkomen mag bedragen. Indien de jongvolwassene een leefloon heeft van 780 euro, dan zou dit betekenen dat hij niet meer dan 300 euro aan een woonst zou mogen spenderen. Dit is haast onmogelijk. De Vlaamse overheid heeft dit probleem erkend en heeft de toegang tot de sociale huisvesting voor jongeren die uit de jeugdhulp komen proberen te verbeteren. Zo vallen zij onder prioriteitengroepen die in het Kaderdecreet Sociale Huur worden gedefinieerd¹. Dit betekent dat zij voorrang krijgen op de wachtlijst. Recent onderzoek van De Decker et al. (2014) toont echter aan dat de implementatie van de voorrangsregeling verre van vlekkeloos verloopt. De sociale woonactoren zijn geschrokken van de impact van deze maatregel. Zo zou het om veel meer jongeren gaan dan ze dachten en vragen zij zich af of deze jongeren wel 'woonklaar' zijn. Zij zijn bijzonder bezorgd over het feit dat er geen stok achter de deur is, eens de jongere 18 jaar is en de hulpverlening vrijwillig wordt. In de praktijk dreigt het recht op die versnelde toewijzing opnieuw uit te draaien op een gunst die wordt gegeven aan de jongvolwassenen die het juiste gedrag vertonen en niet voor overlast zorgen.

1.3 Jongeren over hulpverlening

Het verlaten van de jeugdhulp vindt dus plaats binnen een maatschappelijke context die het jongvolwassenen niet gemakkelijk maakt om een eigen weg te vinden. Het verwerven van een menswaardig inkomen boven de armoedegrens en een fatsoenlijke huisvesting blijken verre van evident. Vaak komen ze op een bepaald moment in contact met hulpverlening. Wat kan nu de hulpverlening doen om het 'succesvol verlaten van de jeugdhulp' mogelijk te maken?

We baseren ons hier op buitenlands en eigen onderzoek dat jongeren zelf aan het woord laat (zie o.a. Seynaeve et al, 2004; Dewilde et al, 2013). De factoren die zij benoemen zijn: (1) bij voorkeur een vaste hulpverlener, (2) een betrouwbare hulpverlener die beloftes waarmaakt, (3) een hulpverlener die bereid is om jongeren te ondersteunen zodat jongere hun eigen doelen kunnen waarmaken, (4) positieve en realistische verwachtingen, (5) een hulpverlener die toont dat hij meer doet dan enkel zijn job, (6) een hulpverlener die ook beschikbaar is buiten de kantooruren op momenten die er voor jongeren zelf toe doen, en (7) praktische hulp. Het komt er vooral op aan jongeren te ondersteunen bij die levensmomenten die voor een omslag in het leven van de jongvolwassene kunnen zorgen. En net die momenten kunnen erg verschillend zijn voor de jongere zelf: terug opleiding beginnen volgen, het vinden van een zinvolle dagbesteding of hobby, herstellen van relaties met familie/ouders of net zelfstandig worden van die ouders, het versterken van het sociale netwerk van de jongere, kinderen krijgen, een boeiende job vinden, woonzekerheid...

De ondersteuning is per definitie praktisch van aard. Het kan gaan om administratieve hulp, verven, meubeltjes vinden, hulp bij de papieren. Het 'samen doen' is daarbij minstens even belangrijk als het 'samen praten'. Dit betekent niet dat emotionele ondersteuning onbelangrijk is. Het is vooral de manier waarop

¹ De prioriteitengroepen zijn recentelijk verruimd, waardoor er mogelijks een beperktere instroom is voor jongeren.

men dit doet. Ook het benutten van sociale rechten beschouwen als onderdeel van zulke praktische hulp, bv. het bekomen van een installatiepremie bij het OCMW zodat de jongere zelf meubeltjes kan aanschaffen, kan essentieel zijn. Daarbij is het voor een hulpverlener voortdurend schipperen tussen de korte en lange termijn. Sommige beslissingen van de jongere hebben positieve gevolgen op de lange termijn, maar bemoeilijken misschien de relatie op de korte termijn. Een opleiding volgen die later kan leiden tot een tewerkstelling zijn voorbeelden hiervan. Het verbinden van de korte en lange termijn lijkt dan zeer evident, maar verre van gemakkelijk te doen in een concrete begeleiding. Best is dat de hulpverlener dit ook niet allemaal zelf opneemt, maar net met de jongvolwassene zoekt naar 'significant others' die daarbij kunnen helpen. Net het beroep (kunnen) doen op een netwerk zorgt voor meer veerkracht en het zijn de jongvolwassenen die het best kunnen inschatten wie dat dat zijn.

2 Onderzoeksdoelstelling en -vragen

Al jarenlang wordt er gewezen op de moeilijke overgang tussen jongerenhulpverlening en volwassenhulp. In de vorige legislatuur heeft Minister Vandeurzen met het Actieplan maatschappelijk kwetsbare jongvolwassenen willen inspelen op dit knelpunt. Ook het decreet Integrale Jeugdhulp heeft een aantal vernieuwingen doorgevoerd om de uitstroom uit de jeugdhulp beter te laten verlopen. Eén van de beleidssporen is het verbeteren van de samenwerking en afstemming tussen diensten van de jeugdhulpverlening en de volwassenhulp die beide inzetten op het zelfstandig wonen van jongeren en jongvolwassenen. Om te komen tot een betere afstemming, is echter eerst een beter zicht nodig op (1) de doelgroep van de verschillende vormen van begeleid wonen (= vraagzijde) en de (2) invulling van de begeleiding (aanbodzijde).

Begeleid Zelfstandig Wonen (BZW) wordt aangeboden door de CAW. Volgens de typemodule door de sector zelf opgesteld is het doel van BZW het bieden van begeleiding en training, waarbij de cliënt al dan niet een woning huurt van het CAW, gericht op het verwerven, middels een trainings- en begeleidingsprogramma rond de competenties om zelfstandig te wonen. De jongere/jongvolwassene kan zelf naar het CAW stappen of ernaar doorverwezen worden door een andere dienst. Contextbegeleiding in functie van autonoom wonen (CBAW) bevindt zich in de niet-rechtstreeks toegankelijke hulpverlening van de jeugdhulp. Dat betekent in de praktijk dat de jongere een ticket nodig heeft van de Toegangspoort, zowel in het kader van vrijwillige, gemandateerde als van gerechtelijke jeugdhulpverlening.

Begeleiding van jongeren naar zelfstandig wonen		
Sector	Algemeen Welzijnswerk (AWW)	Bijzondere Jeugdzorg (BJZ)
Aanbod	Begeleid Zelfstandig Wonen (BZW)	Contextbegeleiding in functie van Autonoom Wonen (CBAW)
Aanbieder	Centrum voor Algemeen Welzijnswerk (CAW)	OVBJ (Organisatie voor Bijzondere Jeugdzorg) (CBAW-dienst)
Doelgroep (leeftijd)	17-25	17-21

2.1 Onderzoeksdoelstelling en onderzoeksvragen

Dit onderzoek wenst de gelijkenissen en verschillen aan zowel de vraag- als aanbodzijde van het begeleid zelfstandig wonen in de sectoren BJZ en het AWW in kaart te brengen. Op basis van deze inzichten worden beleidsaanbevelingen geformuleerd met betrekking tot de wenselijkheid en haalbaarheid van een verdere afstemming en coördinatie in de toekomst. Drie onderzoeksvragen staan centraal:

1. Wat zijn de kenmerken van de instromers in de twee sectoren?
2. Waaruit bestaat de begeleiding? Wat zijn volgens de diensten zelf de doelstellingen van hun aanbod, wat zijn de kenmerken van de gebruikers, op welke risico- en protectieve factoren richten zij zich, hoe krijgt de begeleiding vorm in de praktijk, wat is de theoretische onderbouw van de methodiek en wat zijn de randvoorwaarden van de methodiek
3. Hoe krijgt het methodisch handelen vorm in de praktijk en wat zijn de werkzame factoren van hun aanbod vanuit het perspectief van de jongere ?

3 Onderzoeksdesign

Het onderzoeksdesign omvat drie grote delen, die samenhangen met de onderzoeksvragen, en een voorbereidende fase. Vooreerst bespreken we de privacy-procedure die we doorlopen hebben in dit onderzoek en het voorbereidend traject met de diensten. Nadien zoomen we in op de drie onderzoeksfasen en bespreken hierbij enerzijds het opzet van de fase en anderzijds het procesverloop. Tot slot gaan we in op de denk- en dialoogdag die aan het einde van het onderzoek georganiseerd werd.

3.1 Privacy en ethiek van het onderzoek

Voor het onderzoek werd zowel een beroep gedaan op de privacy- als op de ethische commissie gezien de diversiteit aan onderzoeksmethoden en bevragingen bij de jongeren.

In de eerste onderzoeksfase wordt gebruik gemaakt van een registratie-analyse. Voor het analyseren van de bestaande registratie is geen goedkeuring nodig indien deze gegevens anoniem en op een geaggregeerd niveau bezorgd worden aan de onderzoekers. Voor een bijkomende profielbevraging van de jongeren in de eerste fase is echter een aangifte bij de privacycommissie vereist, gezien een combinatie van gegevens tot een mogelijke identificatie van de jongere kan leiden. In het kader hiervan werd bij de privacycommissie een aangifte van het gehele onderzoek gedaan in september 2014. Deze aangifte werd gepubliceerd op de website van de commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer sinds 20 november 2014.

In de derde onderzoeksfase worden een dossieranalyse en interviews met de jongeren en de betrokken begeleider vooropgesteld. Gezien dit kwalitatieve data betreft en er geen gestructureerd bestand wordt aangelegd, is hiervoor een aangifte bij de privacycommissie niet vereist. Er werd voor gekozen om voor dit gedeelte een dossier in te dienen bij de sociaal maatschappelijke ethische commissie van de KU Leuven (SMEC). Dit gebeurde voor het gehele onderzoek op 22 oktober 2014. Dit dossier werd herwerkt aan de hand van opmerkingen vanuit SMEC en opnieuw ingediend op 13 november 2014. Op 18 december 2014 kregen de onderzoekers een gunstig advies voor het ingediende dossier. De goedkeuring van de ethische commissie gaat in vanaf deze datum.

3.2 Voorbereidende fase met de diensten

In een voorbereidend traject met de diensten werd een bevraging georganiseerd om een (korte) inventarisatie op te maken van het huidige, beschikbare materiaal in de diensten. Meer specifiek werden volgende vragen gesteld aan de diensten:

- **Gebruikte instrumenten:**

Wordt er in uw dienst gebruik gemaakt van een instrument om het (algemene of specifieke) functioneren van de jongvolwassene in beeld te brengen? Dit kan gebeuren zowel tijdens de vraagverheldering als doorheen het gehele traject. Zo ja, welke instrumenten betreft dit?

Voorbeelden: Youth Self Report, Zelfredzaamheidsmatrix.

- **Visie:**

Welke documenten zijn er momenteel beschikbaar in uw dienst waarin de visie/manier van werken van begeleid zelfstandig wonen volgens uw dienst geëxpliciteerd wordt?

Voorbeelden: visietekst, eigen omschrijving van de module, methodiekbeschrijving, ...

Deze mail werd begin juli naar de CBAW-diensten in de BJZ en BZW-diensten die in het kader van het AWW die verbonden zijn aan een CAW verstuurd. Via Anita Cautuaers werden de CAW's op de hoogte gebracht en via Els Meert werd de vraag verstuurd naar OVBJ met de module CBAW.

Op basis van de geleverde informatie van de diensten kan een inschatting gemaakt worden van welke informatie reeds voorhanden is in de diensten, kan gezien worden of er een geschikt instrument voorhanden is voor het verdere onderzoek/bijkomende registratie. Het tweede aspect (visie) zorgt ervoor dat we een inschatting kunnen maken voor de methodiekbeschrijving welke diensten op welk niveau reeds staan.

We ervaren in deze voorbereidende fase veel medewerking vanuit de diensten CBAW en BZW ondanks de strakke timing in de vakantieperiode. Over het gebruik van instrumenten en het beschikbaar zijn van visiedocumenten leren we dat er op beide vlakken veel aanwezig is en gebruikt wordt in de sectoren. Wat de instrumenten betreft, zien we een brede waaier van instrumenten terugkomen opgedeeld in verschillende thema's (budget, administratie, netwerk, instroom in CBAW/BZW,...). Deze instrumenten zijn vaak zelf ontwikkeld op maat en naar aanleiding van ervaren hiaten in de begeleiding bij jongeren. Een voorbeeld hiervan vormt twee doe-boeken die bezorgd werden aan de onderzoekers: doe-boek I: Pré-CBAW & doe-boek II: Hé, ik op CBAW'. We merken eveneens op dat er in de instrumenten vaak gewerkt wordt met een open vraagstelling en/of met visualisering door middel van prenten. Qua standardisering zien we dat dit een minderheid vormt in de diensten, de instrumenten die hierbij aangehaald worden, betreffen de YSR, SEM-J (voor middelengebruik), SEO-R (emotionele ontwikkeling bij personen met verstandelijke beperking),... Indien de jongere doorstroomt vanuit dezelfde voorziening naar CBAW, zien we dat de informatie over de beeldvorming van de jongere mee overgedragen wordt. Tot slot merken we dat de instrumenten voornamelijk op vlak van intake, handelingsplanning, evaluatie en opvolging van de jongeren gebruikt worden.

3.3 Onderzoeksfase I: profielbevraging

De eerste onderzoeksfase betreft het in kaart brengen van de vraagzijde van begeleid zelfstandig wonen en contextbegeleiding in functie van autonoom wonen. Om dit te bekomen, zijn we gestart met een voorbereidend traject om zicht te krijgen op bestaande instrumenten en documenten in de sector wat betreft dit thema. In de tweede helft van deze fase werd een analyse uitgevoerd van het bestaande registratiesysteem en werd een bijkomende profielbevraging opgezet die voor de jongeren in beide sectoren gelijklopend werd uitgevoerd. In wat volgt, gaan we dieper in op deze onderdelen in de profielbevraging.

3.3.1 Analyse van de bestaande registratiegegevens

Om een beter zicht te krijgen op de jongeren die begeleid worden in CBAW of BZW wordt een kwantitatieve analyse uitgevoerd van het beschikbaar cijfermateriaal op basis van de registratie in de twee sectoren. Vervolgens worden de systemen van de verschillende sectoren met mekaar vergeleken. De vragen hierbij zijn of ze toereikend zijn voor het beantwoorden van de gestelde vragen en of de gegevens uit deze systemen vergelijkbaar zijn.

We wensen uniforme informatie over (1) socio-economische achtergrondvariabelen (onderwijs, inkomen, leeftijd), (2) hulpverleningsgeschiedenis, (3) huidig professioneel netwerk, (4) het informeel sociaal netwerk, (5) gezondheidssituatie.

In wat volgt, gaan we dieper in op de bestaande registratiesystemen van het AWW en de BJZ, op de vergelijking tussen sectoren aan de hand van een profielschets van de jongeren en op de bruikbaarheid van de gegevens.

3.3.1.1 Registratie in algemeen welzijnswerk en bijzondere jeugdzorg

In beide sectoren werden de meest recente jaargegevens (2013) van de jongeren in CBAW en BZW opgevraagd. Er werd telkens enerzijds het codeboek met het overzicht van variabelen opgevraagd en het anonieme overzicht van de beschikbare gegevens van de jongeren op een geaggregeerd niveau. Meer specifiek werd gekeken naar welke gegevens beschikbaar zijn over de SES, de hulpverleningsgeschiedenis, het huidige professioneel netwerk, het sociaal netwerk van de jongere en het functioneren van de jongere.

Voor het algemeen welzijnswerk werden de gegevens verkregen via het steunpunt algemeen welzijnswerk. Tot eind 2013 gebruikten de BZW-diensten verbonden aan een CAW het registratiesysteem Tellus. Vanaf 2014 zijn zij echter overgeschakeld naar een nieuw registratiesysteem, het We-dossier. Gezien de meest recente jaargegevens op het moment van de vraagstelling de jaargegevens van 2013 betreft, zijn deze aangeleverd uit het registratiesysteem Tellus.

Voor de CBAW-diensten werden de registratiegegevens verkregen via het agentschap Jongerenwelzijn. Er werd aangegeven dat er voorheen een registratie werd opgezet door de federatie diensten begeleid zelfstandig wonen, maar dat deze registratie is stopgezet sinds 2009 met de invoering van BinC. Voor het onderzoek werd gebruik gemaakt van gegevens vanuit de registratiesystemen BinC en Domino. BinC betreft het registratieproject voor de private voorzieningen binnen de BJZ. Het project is een partnerschap tussen Steunpunt Jeugdhulp en Jongerenwelzijn. Domino betreft het registratiesysteem

van de consulenten in de BJZ. Bij beide registratiesystemen werd een kanttekening gemaakt door jongerenwelzijn. Voor BinC betreft dit dat de meest recente gegevens van 2012 dateren, gezien de registratie in BinC op het moment van de vraag naar CBAW-gegevens stilligt. Vanuit Domino werden de gegevens van 2013 verkregen. Hierbij werd echter de kanttekening gemaakt dat deze gegevens vertekend zijn door de invoering van het experimenteel modulair kader. Het is hierdoor moeilijk om geautomatiseerd uit Domino af te leiden wie er hulpverlening in het kader van CBAW heeft gekregen. Vandaar werden eveneens gegevens van 2012 opgevraagd, waar dit probleem zich niet voordoet.

3.3.1.2 Bruikbaarheid van de gegevens

We zien dat er in theorie veel informatie beschikbaar is in de verschillende systemen zowel voor BZW als voor CBAW. In de praktijk zien we daarentegen dat niet alle variabelen verplicht geregistreerd worden, dat er registratiefouten zijn, ... Daarnaast merken we dat de informatie gefragmenteerd verspreid is tussen verschillende systemen, zo is in het ene systeem bepaalde informatie over het netwerk van de jongere beschikbaar, waar we dat in een ander registratiesysteem niet terugvinden. Er is tot slot ook sprake van een beperkte onderlinge vergelijkbaarheid tussen CBAW en BZW door de manier van operationaliseren en door de manier van meten. We zien dit bijvoorbeeld terugkomen in de duurtijd van de dossiers. Voor Domino kregen we hierover gegevens over de gemiddelde begeleidingsduur, vanuit BinC betreffen dit gegevens over de begeleidingsduur in dagen en in Tellus betreffen dit gegevens over de begeleidingsduur in weken/maanden of jaren.

Deze analyses leiden ons naar de conclusie om een bijkomende registratie op te zetten in de CBAW-diensten en de BZW-diensten. Op deze manier kan er op een uniforme wijze recente gegevens verzameld worden die vergelijkbaar zijn over de sectoren. Deze bijkomende registratie wordt in wat volgt toegelicht.

3.3.2 Bijkomende registratie

Er wordt in samenspraak met de stuurgroep gekozen om een bijkomende registratie op te zetten in de CBAW en BZW begeleidingen waarbij de jongeren in een periode van één maand bevraagd worden aan de hand van een uniform instrument. In eerder onderzoek werd reeds gebruik gemaakt van dergelijke registratie in de CAW en OCMW (zie LUCAS-onderzoek 'Turven van cliënten in CAW met een indicatie van handicap' en 'Nulmeting Thuisloosheid'). We gaan hieronder dieper in op het opstellen van de bevraging en het procesverloop hiervan.

3.3.2.1 Opstellen van de bevraging

We keken naar de huidige registratie ter voorbereiding van dit onderzoek aan de hand van wat beschikbaar is op volgende domeinen: SES, hulpverleningsgeschiedenis, huidige professioneel netwerk, sociaal netwerk van de jongere en functioneren van de jongere. Dit zijn ook de domeinen die we wensen te bevragen in de bijkomende bevraging. Om deze domeinen verder te operationaliseren werd enerzijds gebruik gemaakt van de bestaande registratiesystemen en werden variabelen en antwoordcategorieën met elkaar vergeleken om zo een optimaal mogelijke bevraging te creëren. Daarnaast werd gebruik gemaakt van de bevraging in het kader van nulmeting dak- en thuisloosheid (Meys & Hermans, 2014) en van de resultaten van de voorbereidende fase (instrumenten die momenteel gebruikt worden in CBAW en BZW). Op deze manier werd gekozen om naast 23 variabelen eveneens de zelfredzaamheidsmatrix toe te voegen om het functioneren van de jongeren in kaart te brengen.

De zelfredzaamheidsmatrix (Lauriks, Buster, De Wit, van de Weerd, Tighelaar & Fassaert, 2013) is een instrument dat in Nederland ontworpen werd om de zelfredzaamheid van personen op verschillende levensdomeinen in kaart te brengen. We hebben deze matrix licht hertaald naar gebruik in België (bv aanpassing naar het Vlaamse onderwijssysteem). Het gebruik hiervan en de aanpassing naar Vlaams niveau zijn gemeld op 24 september 2014 aan de beheerders van de zelfredzaamheidsmatrix.

Het voorstel van de bevraging werd voorgelegd aan de stuurgroep van het onderzoek en goedgekeurd mits herwerking van de feedback die gegeven werd.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van deze variabelen per domein. De volledige bevraging kan u in bijlage vinden.

Tabel 1 Overzicht variabelen bevraging

Domein	Variabele
SES	Geslacht Leeftijd op het moment van de bevraging Samenstelling huishouden Nationaliteit Inkomensbron Statuut jongere Hoogst behaalde scholingsgraad Opleidingsniveau Schoolachterstand Aard van de woning Aard van het contract Voorafgaande verblijfplaats Indicatie van beperking
Hulpverleningsgeschiedenis	Instroomsituatie (hulpverlening) Hulpverleningsgeschiedenis
Huidig professioneel netwerk	Duurtijd begeleiding CBAW/BZW Startleeftijd CBAW/BZW Samenwerking met andere hulpverlening Begeleidingsdomeinen
Sociaal netwerk van de jongere	Netwerk van de jongere ahv sleutelfiguren
Functioneren van de jongere	Zefredzaamheidsmatrix (domeinen financiën, dagbesteding, huiselijke relaties, psychische gezondheid, lichamelijke gezondheid, verslaving, activiteiten dagelijks leven, sociaal netwerk, justitie)
Overige	Provincie waarin CBAW/BZW werkzaam is Al dan niet samen invullen van bevraging

Naast deze bevraging werd eveneens een bijhorende handleiding voor de hulpverleners geschreven en werd een informed consent formulier opgesteld voor de jongeren.

3.3.2.2 *Procesverloop*

De bevragsperiode was voorzien tussen 20 oktober 2014 en 1 december 2014. De communicatie over de bevraging verliep via een contactpersoon. Via een mail aan de directies van alle diensten BZW en CBAW werd eind september/begin oktober gevraagd om een contactpersoon voor de organisatie door te geven. Zodra de onderzoeker deze contactpersoon had doorgekregen kon vanaf begin oktober een mail gestuurd worden met daarin de concrete informatie over het onderzoek, de elektronische link naar de bevraging, de bevraging in pdf-versie, de bijhorende handleiding en het informed consent formulier voor de jongeren. Eind oktober tot midden november werden herinneringen en motivaties tot deelname verstuurd naar de diensten die tot dan toe geen contactpersoon hadden doorgegeven. Begin december werd tot slot de bevraging afgesloten.

Concreet werd vooropgesteld om de bevraging door de jongere te laten invullen, met ondersteuning van de begeleider. Vanuit verschillende diensten kwam echter de bemerking dat de zelfredzaamheidsmatrix ofwel te moeilijk ofwel te confronterend was om in dit stadium van de begeleiding samen in te vullen met de jongere. Deze diensten hebben op het einde van de bevraging aangegeven of zij de bevraging al dan niet (gedeeltelijk) samen met de jongere hebben ingevuld.

Er werd een elektronische link voorzien zodat de bevraging via de computer ingevuld kon worden. Een aantal diensten hebben echter ervoor gekozen omwille van organisatorische of praktische redenen om deze bevragingen op papier in te vullen. Er werd afgesproken om deze terug aan de onderzoekers te bezorgen zodat deze elektronisch geinput konden worden.

De onderzoeker bleef gedurende de bevragsperiode beschikbaar voor de diensten voor vragen. In één dienst werd langsgestaan op de teamvergadering om de bevraging expliciet toe te lichten op vraag van de teamcoördinator.

3.4 Onderzoeksfase II: methodiekbeschrijving

De vraag naar afstemming tussen de sectoren wordt niet alleen bepaald door de vaststelling dat in de sectoren gelijkaardige jongeren instromen, maar ook door de aard van de begeleiding die de diensten aanbieden. Om een meer gevalideerd beeld te krijgen van de inhoud van de begeleiding vragen we aan een selectie van diensten uit de twee sectoren (5 CBAW-diensten, 5 BZW-diensten) om hun methodiek te expliciteren en te beschrijven. In zo'n methodiekbeschrijving zijn volgende onderdelen opgenomen: doelgroep, doelstellingen, werkwijze, achterliggende theoretische onderbouw, en werkzame ingrediënten (zie o.a. werkwijze zoals die uitgewerkt is door het Nederlands Jeugdinstituut).

Het plan van aanpak van de methodiekbeschrijving ziet er als volgt uit:

1. vorming van één dag met de betrokken diensten over methodiekbeschrijving
2. tussentijdse terugkomdag in functie van feedback
3. evaluatie door de onderzoekers van de methodiekbeschrijvingen

3.4.1 Opstellen van methodiekbeschrijving

Om het proces van de methodiekbeschrijving gestructureerd en goed te laten verlopen, werd een sjabloon van de methodiekbeschrijving opgesteld. Dit sjabloon is gebaseerd op de methodiekbeschrijvingen zoals dit uitgewerkt werd door het Nederlands Jeugdinstituut (Foolen, van der Steege & de Lange, 2011). Daarnaast werd samengewerkt met Roos Steens voor zowel de inhoudelijke voorbereiding van de methodiekbeschrijving als de vorming voor de diensten.

Deze methodiekbeschrijving werd opgezet om voor de tweede onderzoeksfase meer duidelijkheid te verkrijgen over hoe de begeleiding BZW/CBAW concreet vorm krijgt in de praktijk. Voor de deelnemende diensten kan dit tot effect hebben dat ze door het samenzetten van de informatie in het sjabloon meer eenheid verkrijgen in het onderzoek, een aanscherping plaatsvindt van de uitgangspunten, theoretische achtergrond, ...

Het sjabloon voor de methodiekbeschrijving kan u in bijlage vinden. Dit sjabloon omvat volgende componenten:

- Inleiding
- Probleem, doelgroep en doelstelling
- Opbouw van de methodiek
- Inhoud van de verschillende fases
- Theoretische onderbouwing – Probleemanalyse – Verantwoording doelen en aanpak
- Randvoorwaarden voor de uitvoering – Werkomstandigheden (caseload) – Opleidingsniveau en benodigde scholing van uitvoerende hulpverleners (bijscholing) – Overlegstructuur – Inbedding in organisatie

De diensten kregen ter ondersteuning van dit sjabloon eveneens een begeleidende tekst van het Nederlands Jeugdinstituut (Foolen, van der Steege & de Lange, 2011) mee en twee goede voorbeelden uit de databank effectieve jeugdinterventies.

3.4.2 Procesverloop

Er werd geopteerd om een tiental diensten mee te betrekken bij de tweede onderzoeksfase: vijf CBAW-diensten en vijf BZW-diensten. De selectie van deze diensten gebeurde op basis van twee criteria. Een eerste criterium vormt de ligging van de diensten: begeleiden zij jongeren in een landelijke versus een eerder stedelijke omgeving. Een tweede criterium vormt de provincie waarin de diensten werkzaam zijn. Er werd gekozen om per provincie één dienst CBAW en één dienst BZW te selecteren.

Deze diensten kregen via mail een uitnodiging met de informatie over het tweede en derde onderzoeksgedeelte en werden nadien telefonisch gecontacteerd om eventuele vragen in verband met het onderzoeksopzet te beantwoorden en om de effectieve deelname te bevragen. Onderstaande diensten besloten in te gaan op het onderzoeksvoorstel en hebben effectief meegewerkt aan de methodiekbeschrijving:

	CBAW	BZW
Antwerpen	Jeugdzorg Emmaüs: Kamino JOBA autonoom wonen en vluchtelingenwerk	
Oost-Vlaanderen	Al Paso (Waasmunster)	CAW Oost-Vlaanderen (team Gent-Eeklo en Waasland)
West-Vlaanderen	Jeugdzorg Middenkust	Jeugdzorg Middenkust
Limburg	CBAW De Dijk (Heusden-Zolder, vzw De Oever)	CAW Limburg
Vlaams-Brabant	Minor Ndako (Brussel)	CAW Brussel

Het procesverloop van dit onderzoeksgedeelte bestond vooreerst uit een startdag die plaatsvond op 5 december 2014. Er werd per deelnemende dienst een (pedagogisch- of team-)coördinator uitgenodigd en een begeleider. Op deze startdag werd de onderzoeksmethode 'methodiekbeschrijving' toegelicht en werden twee bijhorende workshops gegeven. In de workshop in de voormiddag werd ingegaan op de rode draad doorheen de begeleidingen en werden de diensten gevraagd om hun doelgroep, doelstelling en interventies neer te schrijven. Deze beschrijving zou doorheen de methodiekbeschrijving in het achterhoofd gehouden kunnen worden als rode draad. In de namiddag werden de diensten effectief aan het werk gezet met het sjabloon van de methodiekbeschrijving en konden eerste vragen en moeilijkheden voorgelegd worden aan de onderzoekers. De reacties van de deelnemers op de startdag wat betreft de methodiekbeschrijving waren dat het een boeiend, maar tijdsintensief proces betreft.

De deelnemers werden nadien gevraagd om aan de slag te gaan met het sjabloon van de methodiekbeschrijving in hun team. Er werd een tussentijdse terugkoppeling voorzien op 13 februari 2015. Een draftversie van de methodiekbeschrijving moest hiervoor ingediend worden voor 5 februari 2015. Op deze manier kon op het terugkoppelingsmoment plenaire feedback gegeven worden op de methodiekbeschrijvingen. Nadien werd door de onderzoekers de individuele feedback op de methodiekbeschrijving per dienst teruggemaild zodat de diensten verder aan de slag konden gaan.

De uiteindelijke deadline voor deze methodiekbeschrijvingen was vastgesteld eind maart 2015. Deze deadline is versoepeld voor veel diensten, gezien de intensiteit van het traject en de hoeveelheid werk dat in het opstellen van deze beschrijvingen kroop.

3.5 Onderzoeksfase III: interviews

In de derde fase van het onderzoek wordt er onderzocht wat er concreet gebeurt in de begeleiding. We willen in de voor onderzoeksfase II geselecteerde diensten onderzoeken hoe de methodiek concreet vorm krijgt in de dagelijkse praktijk. Hiervoor worden met de jongeren interviews afgenomen over de inhoud, het proces en de werkzame factoren van de begeleiding. Daarnaast werd er per geïnterviewde jongere een kader ingevuld door de begeleiders met de doelstellingen van de begeleiding, de evaluatie, de knelpunten en mogelijk optimaliserende factoren.

We bespreken hieronder het wijzigen van het onderzoeksopzet, het opstellen van de bevraging en het procesverloop.

3.5.1 Wijzigen van het onderzoeksopzet

In het eerste onderzoeksopzet was er in de derde onderzoeksfase sprake van een dossieranalyse om op deze manier concreet zicht te krijgen op het effectieve hulpverlenende handelen in de praktijk. Ter ondersteuning hiervan werd een aanvraag ingediend bij de ethische commissie.

Vanuit de CBAW-diensten kregen de onderzoekers de toestemming om hiermee aan de slag te gaan en bij de diensten – mits toestemming van de jongeren- de dossiers te analyseren. Vanuit de BZW-diensten werd hierover een denkproces opgestart en werd bekeken of dit in lijn ligt met de wetgeving en met de visie op de begeleiding vanuit het AWW. Dit werd (onder meer) besproken in de stuurgroep van het onderzoek, de werkgroep kwaliteitscoördinatoren van de CAW's en het steunpunt algemeen welzijnswerk. Mits het voldoen aan een aantal extra voorwaarden (zoals het terugkoppelen op maat van de onderzoeksresultaten aan de jongeren) werd ook hier toestemming verkregen om aan de slag te gaan met dossieranalyse. Bij de effectieve vraag aan de voorzieningen zelf, kregen we echter te maken met nog bijkomende voorwaarden,

weigeringen en bezorgdheden ivm dit onderzoeksgedeelte. Gezien deze blijvende bezorgdheden en de intussen verstrijkende tijd werd geopteerd om deze dossieranalyse uit het onderzoek weg te laten. Dit gebeurde voor beide sectoren om zo een optimale vergelijkbaarheid te behouden.

3.5.2 Opstellen van de bevraging

De interviewleidraad voor de jongeren werd opgesteld aan de hand van de vooropgestelde variabelen: inhoud, proces en werkzame factoren van de begeleiding. Hierbij werd eveneens literatuur over jongvolwassenen geraadpleegd op (al dan niet) werkzame factoren en proceskenmerken in de begeleiding van jongvolwassenen die zelfstandig wonen. Dit zijn onder meer internationale artikels rond het thema 'young people leaving care' (Stein, 2006), de publicatie van vzw Cachet waarin zij jongeren bevraagd hebben over 'de grote stap' naar volwassenheid/zelfstandigheid (sur ma route, 2015), literatuur rond dak- en thuisloosheid: goede praktijken en methodiek voor groepsbegeleid wonen gezien de kwetsbaarheid van de jongeren en de methodiekbeschrijvingen van de diensten zelf.

Er werd gekozen om een semi-gestructureerde interviewleidraad aan de hand van topics op te stellen, waardoor het interview op maat van de jongere afgenomen kon worden. Volgende topics werden opgenomen in de leidraad.

- Begeleiding
 - Start begeleiding: *Hoe ben je bij CBAW/BZW terecht gekomen? Hoe is de startfase verlopen?*
 - Instroomsituatie (leeftijd, eerdere situatie: familie/voorziening, uitleg BZW/CBAW, voorbereiding, zoeken woonst)
 - *Als je terugkijkt naar de startfase, wat vond je dat er goed was? Wat heeft jou vooruitgeholpen? Wat liep er minder goed/wat had je graag anders gezien en hoe?*
 - Concreet: *De begeleider komt bij jou langs, wat doen jullie dan?*
 - Doelstellingen
 - Domeinen methodiekbeschrijving: *hoe gaan jongeren en begeleider hiermee aan de slag?*
 - Sociaal netwerk (betrokkenheid: *wie en hoe?*)
 - Samenwerking andere diensten (*wie en hoe?*)
 - Goed? Vooruitgeholpen? Minder goed?
 - *Waar worstel je op dit moment mee? En bespreek je dit met je begeleider? En wat doet hij daarmee?*
 - *Zijn er dingen die de begeleider doet, die je liever niet hebt?*
 - *Op wie kan je beroep doen als je hulp nodig hebt? Bespreek je dit met je begeleider?*
 - Einde begeleiding: *Wat zou je graag willen/belangrijk om de begeleiding op een goede manier af te ronden?*
 - Verwachtingen/noden

- Begeleider
 - o Beschrijven van begeleider: *Als je nu eens de ideale begeleider zou omschrijven, wat zou die doen?*
 - Huidige begeleider: focus op handelen/houding

- Wat werkt? Wat niet?
 - o *Als jij het voor het zeggen zou hebben, wat zou je dan veranderen? En wat moet er zeker behouden blijven?*

3.5.3 Procesverloop

De deelnemende diensten aan de derde onderzoeksfase zijn dezelfde diensten als in de tweede onderzoeksfase. Vanuit de onderzoekers werden een aantal criteria naar voren geschoven in de selectie van de jongeren. Per dienst werden twee jongeren gevraagd om deel te nemen aan het onderzoek, dit betreft telkens een jongere van 17 jaar en een jongere van 19 jaar. Daarnaast zou één van deze jongeren vanuit een residentiële situatie ingestroomd moeten zijn en een andere jongere zonder voorafgaande hulpverlening.

De informatie over het onderzoek (infobrochure op maat van de jongere, mail met uitleg voor de begeleiders) werd vanaf eind april naar de contactpersonen van de diensten verstuurd. Voor de diensten BZW kon deze mail pas in mei verstuurd worden, daar nog gewacht moest worden op de definitieve goedkeuring vanuit de werkgroep kwaliteitscoördinatoren. De begeleiders werden gevraagd om de jongeren te selecteren, de uitleg over het onderzoek te geven en ofwel de gegevens van de onderzoeker door te geven aan de jongere zodat deze zelf contact kan opnemen ofwel de gegevens van de jongere aan de onderzoeker door te geven. Op deze manier konden interviewafspraken rechtstreeks tussen jongere en onderzoeker geregeld worden.

In de contactname van de jongere werd telkens gevraagd of er nog bijkomende informatie gewenst was over het onderzoek, of de jongere vrijwillig deelnam en werden concrete afspraken voor een interview gemaakt. Dit interview kon, naargelang de wens van de jongere, bij hem/haar thuis plaatsvinden, op de dienst BZW/CBAW of op een andere neutrale plaats.

3.6 Denk- en dialoogdag

Op het einde van het onderzoek organiseerden we een denk- en dialoogdag met vertegenwoordigers vanuit de diensten en het beleid uit twee sectoren. De bedoeling is om de onderzoeksresultaten en de aanbevelingen af te toetsen. In de voormiddag staan de conclusies uit het onderzoek centraal, in de namiddag de aanbevelingen. De deelnemers worden in groepen ingedeeld en worden gevraagd om in groep de conclusies en aanbevelingen te bespreken en feedback te geven.

Voor deze denk- en dialoogdag werden enerzijds de betrokken diensten in de tweede en derde onderzoeksfase uitgenodigd en anderzijds de leden van de stuurgroep voor het beleidsgedeelte. Deze denk- en dialoogdag vond plaats op vrijdag 21 augustus 2015.

Hoofdstuk 2

Profiel van de jongeren

In dit hoofdstuk bespreken we eerst de verzamelde registratiegegevens over ‘begeleid zelfstandig wonen’ in het algemeen welzijnswerk (BZW) en ‘contextbegeleiding in functie van autonoom wonen’ in de bijzondere jeugdzorg (CBAW). Daarna vergelijken we de cliëntprofielen van jongeren die begeleid worden in CBAW- en BZW-diensten aan de hand van de gegevens uit de profielbevraging. Achtereenvolgens behandelen we de respons van de bevraging, de kenmerken van de bevraging, de profielkenmerken van de cliënt, de economische kenmerken en de status van de jongeren, het onderwijs en het opleidingsniveau, de kenmerken van de huisvesting, de hulpverleningskenmerken, het netwerk van de jongere en tot slot de de zelfredzaamheidsmatrix.

1 Profielvergelijking aan de hand van registratiegegevens

Voor deze profielvergelijking baseren we ons op de gegevens uit BinC en Domino voor CBAW en uit Tellus voor BZW. We bespreken het (begeleidings)profiel van de jongeren op vlak van aantal, geslacht, leeftijd en duurtijd van dossiers bij afsluiting. Deze vergelijking is gebaseerd op de registratiecijfers van 2012, gezien dit meest betrouwbare beschikbare gegevens zijn over de twee sectoren heen.

Naar **aantal begeleide jongeren** zien we dat er in CBAW volgens BinC 665 dossiers beschikbaar zijn, waarvan 400 opgestarte dossiers en 252 afgesloten dossiers. Volgens Domino zijn er 736 jongeren in 2012 in de module CBAW. In het AWW zien we dat dit 469 cliënten betreft in de module BZW.

Naar **geslacht van de begeleide jongeren** zien we in onderstaande tabel dat er in de CBAW-diensten net iets meer vrouwen begeleid worden op vlak van zelfstandig wonen en in het AWW net iets meer mannen.

Tabel 2 Verdeling naar geslacht (N BZW= 469, N BinC CBAW= 665, N Domino CBAW= 736)

	BZW		BinC CBAW		Domino CBAW	
	N	%	N	%	N	%
Man	263	56.1%	315	47.4%	355	48.2%
Vrouw	206	43.9%	350	52.6%	381	51.8%

Naar **leeftijd van begeleide jongeren** zien we in onderstaande tabellen van BinC de instroomleeftijd van de jongeren, in Domino de leeftijd die bereikt werd gedurende het begeleidingsjaar en in Tellus de verdeling van de leeftijd.

Tabel 3 *Verdeling naar leeftijd instroom (N BinC = 665)*

	BinC CBAW	
	N	%
16 jaar	34	5.1%
17 jaar	398	59.8%
18 jaar	161	24.3%
19 jaar	28	4.2%
20 jaar	4	0.6%
Onbekend	36	5.4%

Tabel 4 *Verdeling naar leeftijd die bereikt werd gedurende begeleidingsjaar 2012 (N Domino= 736)*

	Domino CBAW	
	N	%
16 jaar	3	0.4%
17 jaar	108	14.7%
18 jaar	318	43.2%
19 jaar	194	26.4%
20 jaar	80	10.9%
21 jaar	33	4.4%

Tabel 5 *Verdeling naar leeftijd (N BZW= 469)*

	BZW	
	N	%
12 – 17 jaar	50	10.7%
18 – 25 jaar	419	89.3%

Naar **duurtijd van dossiers** bij afsluiting in 2012, zien we voor CBAW dat in Domino de gemiddelde begeleidingsduur voor de in 2012 beëindigde maatregelen voor de diensten begeleid zelfstandig wonen 364 dagen is en voor de diensten begeleid zelfstandig wonen in een begeleidingstehuis 317 dagen is. Voor BinC en Tellus zien we in onderstaande tabellen de begeleidingsduur opgedeeld in aantal dagen (BinC) of in aantal weken/maanden (Tellus).

Tabel 6 BinC 2012, verblijfsduur op basis van afgesloten dossiers (N= 252)

	BinC CBAW	
	N	%
0 – 28 dagen	1	0.3%
29 – 60 dagen	9	3.6%
61 – 120 dagen	32	12.7%
121 – 180 dagen	34	13.5%
181 – 365 dagen	74	29.4%
366 – 730 dagen	60	23.8%
> 730 dagen	42	16.7%

Tabel 7 Verblijfsduur in BZW-diensten in categorieën 2012 (N= 252 – 217 missings)

	BZW – Tellus	
	N	%
1 dag	2	0.8%
2 dagen – 1 week	3	1.2%
2 weken	3	1.2%
3 weken	4	1.6%
4 weken	3	1.2%
2 maanden	29	11.5%
3 maanden	18	7.1%
4 – 5 maanden	50	19.8%
6 – 9 maanden	39	15.5%
10 – 12 maanden	25	9.9%
1 – 2 jaar	56	22.2%
3 jaar	16	6.3%
4 jaar	2	0.8%
6 jaar	2	0.8%

2 Aantal jongeren in de profielbevraging

De bevraging vond plaats in de periode 20 oktober 2014 – 1 december 2014. Hierbij werden gegevens verzameld van 160 jongeren die gebruik maken van de begeleidingsmodule ‘begeleid zelfstandig wonen’ (BZW) van het algemeen welzijnswerk die verbonden zijn aan een CAW en van 322 jongeren met de begeleidingsmodule ‘contextbegeleiding in functie van autonoom wonen’ (CBAW) van de bijzondere jeugdzorg. Deze cijfers betreffen dan ook enkel de jongeren die op het moment van de bevraging in begeleiding zijn.

2.1 Respons van het aantal jongeren in algemeen welzijnswerk

Tijdens de bevragsperiode 20 oktober 2014 – 1 december 2014² werden 160 jongeren uit de begeleidingsmodule ‘begeleid zelfstandig wonen’ bevraagd in de elf CAW’s in Vlaanderen en Brussel. In tabel 1 zien we de responsverdeling. We stellen vast dat er 160 jongeren effectief deelnamen aan de bevraging. Het blijkt moeilijk om dit aantal jongeren af te zetten tegenover het totale aantal jongeren die de BZW-diensten begeleiden, gezien de begeleidingen (en financiering) uitgedrukt worden in VTE en niet in aantal begeleidingsplaatsen.

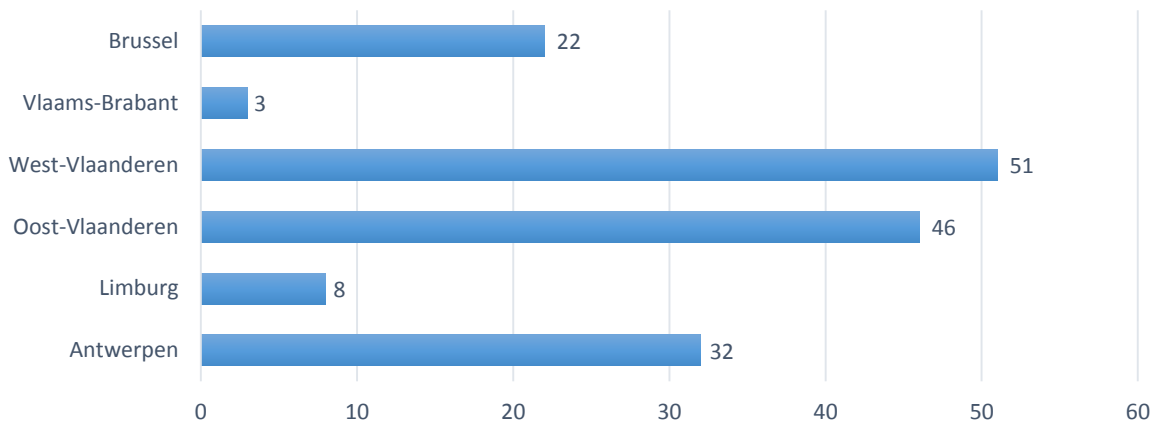
Uit een rondvraag bij de BZW-diensten blijkt dat er in zes BZW-diensten 17 jongeren niet deelnamen aan het onderzoek omwille van (1) een moeilijke bereikbaarheid van de jongeren, (2) afwezigheid van de begeleiding, (3) een net opgestarte begeleiding of (4) andere prioriteiten in de begeleiding. Eén BZW-dienst liet weten dat geen enkele jongere meewerkte aan de bevraging. De redenen die dit centrum gaf, is het beperkt aantal begeleidingen dat opgestart was, het niet bereikbaar zijn van de jongeren en de weigeringen tot deelname van jongeren. Daarnaast gaf één BZW-dienst aan dat ze geen cliënten begeleidden tijdens de periode van bevraging. Dit maakt dat 9 BZW-dienst effectief deelnamen aan de bevraging.

Tabel 8 Responsverdeling BZW-diensten Vlaanderen

	Respons in BZW-diensten -bevraging
Aantal jongeren	160
Aantal effectief deelnemende BZW-diensten	9

² Eén dienst vulde de bevraging in tussen 20 januari en 4 maart 2015. Door communicatieprobleem konden zij niet deelnemen aan de eerste bevragsperiode, maar kregen de kans om nadien alsnog aan te sluiten.

Figuur 1 geeft de verdeling van de respons per provincie weer. We zien hierbij dat jongeren begeleid in de BZW-diensten in West- en Oost-Vlaanderen sterk vertegenwoordigd zijn.

Figuur 1 Respons per provincie (effectieve aantallen, meerdere antwoorden mogelijk, n= 160³)

2.2 Respons in de bijzondere jeugdzorg⁴

Tijdens de bevragsperiode 20 oktober 2014 – 15 december 2014⁵ werden 322 jongeren uit de begeleidingsmodule ‘contextbegeleiding in functie van autonoom wonen’ bevragsd in de verschillende voorzieningen die CBAW aanbieden. Iets meer dan 60 % van alle diensten hebben meegewerkt aan het onderzoek. De 40 diensten die niet meewerkten, beschikken samen over een maximumcapaciteit van 159 plaatsen⁶. Dit betreft 18 diensten met minder dan 4 CBAW-plaatsen, 9 diensten met 5 tot 10 plaatsen CBAW, twee diensten met 11 à 20 plaatsen en één dienst met 20 plaatsen CBAW.

³ De noemer ‘n’ is hier de totale respons op de variabele. Bij deze variabele ‘provincie’ komt de noemer overeen met het totale aantal jongeren dat de bevragsing invulde.

⁴ Alle organisaties voor bijzondere jeugdzorg die erkend zijn voor de module CBAW werden uitgenodigd.

⁵ Eén dienst vulde de bevragsing in tussen 20 januari en 4 maart 2015.

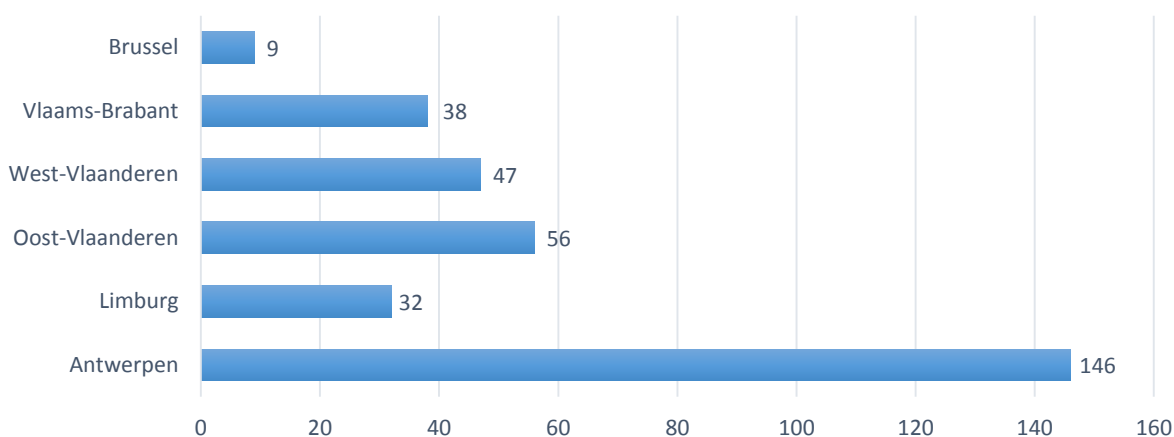
⁶ Een nuancering bij deze maximumcapaciteit vormt dat de erkenning binnen Jongerenwelzijn flexibel ingewisseld kan worden met de modules contextbegeleiding.

In onderstaande tabel bespreken we de respons van deze bevraging.

Tabel 9 Respons profielbevraging CBAW

Respons	Respons in bevraging	Totaal aantal 2014 ⁷ (basis- en middenintensiteit)
Aantal jongeren	322 (gekende non-respons: 35 jongeren in 24 diensten)	754
Aantal diensten	45 (7 diensten hebben laten weten dat zij niet konden deelnemen wegens geen jongeren/ te grote tijdsinvestering)	85

Onderstaande figuur geeft de verdeling van de respons weer per provincie. We zien hierbij dat 45% van de jongeren uit Antwerpen komt, 17 % uit Oost-Vlaanderen, 14% uit West-Vlaanderen , 12% uit Vlaams-Brabant , 10 % uit Limburg en 3 % uit Brussel.

Figuur 2 Verdeling naar provincie (effectieve aantallen, meerdere antwoorden mogelijk, n CBAW = 322)

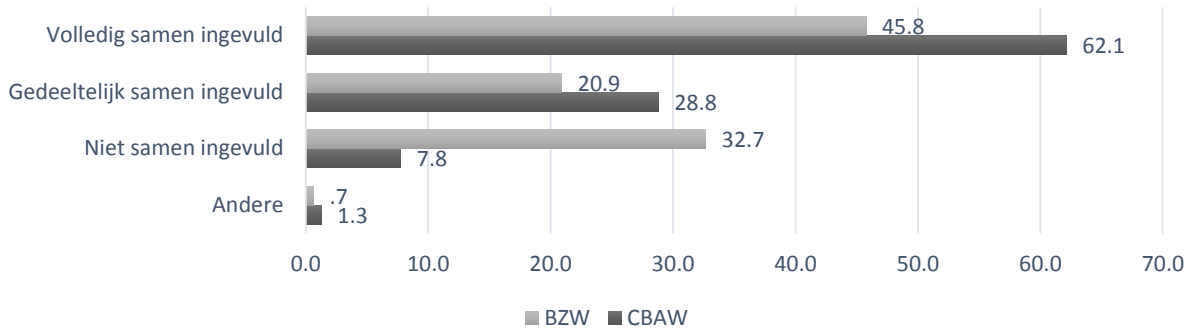
3 Kenmerken van de bevraging

Er werd afgesproken om de bevraging door de jongere te laten invullen, met ondersteuning van de begeleider. Op het einde van de vragenlijst werd een bijkomende vraag ‘in hoeverre werd deze vragenlijst samen met de cliënt ingevuld?’ opgenomen om na te gaan hoe dit in realiteit verlopen is.

Hieruit blijkt dat in de BZW-diensten bij 46% van de cliënten de bevraging volledig samen ingevuld werd. Bij 33% werd deze bevraging enkel door de jongere ingevuld en bij 21% gedeeltelijk. In de CBAW-diensten gaat het over 62% van de jongeren die de vragenlijsten samen invulden met de begeleider, 29% die het gedeeltelijk samen invulden en 8% die het niet samen invulden.

⁷ Noot bij deze bezetting: dit betreft de maximumcapaciteit van de diensten. We stellen vast dat er tijdens de bevragingsperiode minder cliënten aanwezig zijn dan voorziene plaatsen. Dit maakt dat een eenvoudige responsberekening (aantal jongeren in bevraging/aantal voorziene plaatsen) een vertekend beeld zou geven.

Vanuit enkele BZW- en CBAW-diensten werd aangegeven dat zij de zelfredzaamheidsmatrix niet samen invulden met de cliënt omdat dit te moeilijk of te confronterend was voor de jongeren.

Figuur 3 Vragenlijst al dan niet samen ingevuld (in %, n CBAW= 309, n BZW= 153)

4 Profielkenmerken cliënt

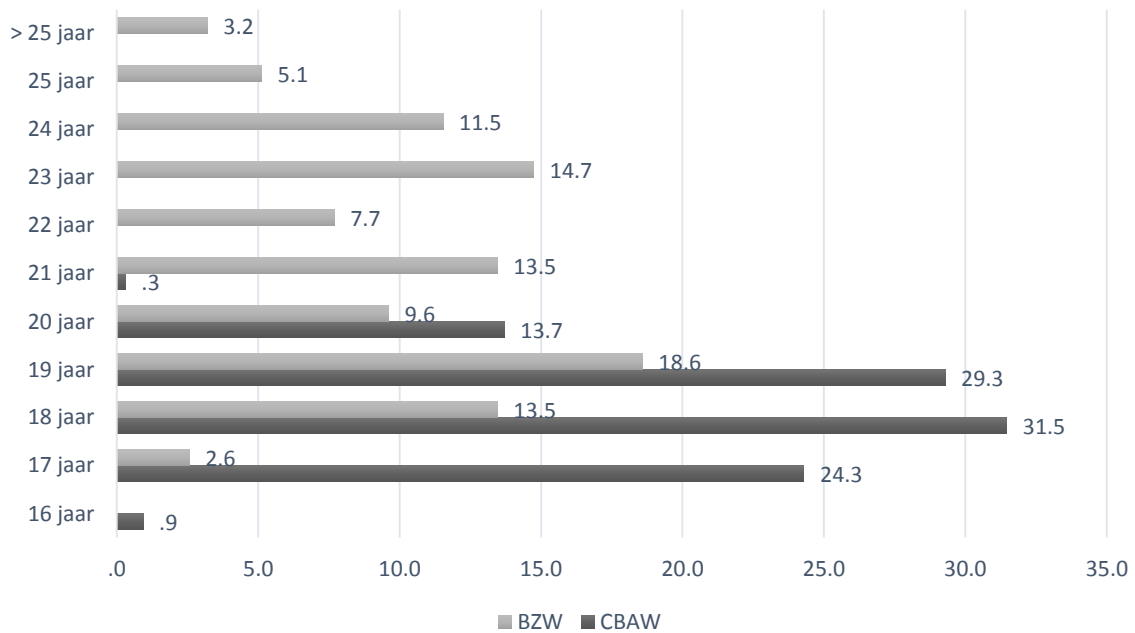
4.1 Geslacht

De verdeling man-vrouw is in beide sectoren gelijklopend: er zijn bijna evenveel mannen als vrouwen in begeleiding. In de BZW-diensten is dit exact 50%-50% in de CBAW-diensten bevinden zich iets meer vrouwen (53%, n= 319).

4.2 Leeftijd op het moment van de bevraging

De verdeling van leeftijd hangt in beide sectoren samen met de regelgeving en de instroomcriteria. Zo kan men in de BZW-diensten terecht tussen 16 en 25 jaar en in de CBAW-diensten tussen 16 en 21 jaar.

In de BZW-diensten is de leeftijd van de grootste groep jongeren tussen 17 en 20 jaar. In BZW zien we dat 44% van de jongeren die begeleid worden 20 jaar of jonger zijn. Dit maakt dat bijna zes op tien jongvolwassenen 21 jaar of ouder zijn op het moment van de begeleiding. Tegelijkertijd betekent dit dat 4 op 10 even oud zijn als de jongeren in BZW. Er is dus een belangrijke overlap, maar we zien tegelijkertijd dat de grootste groep die in het kader van BZW begeleid wordt naar zelfstandig wonen, ouder is dan 21.

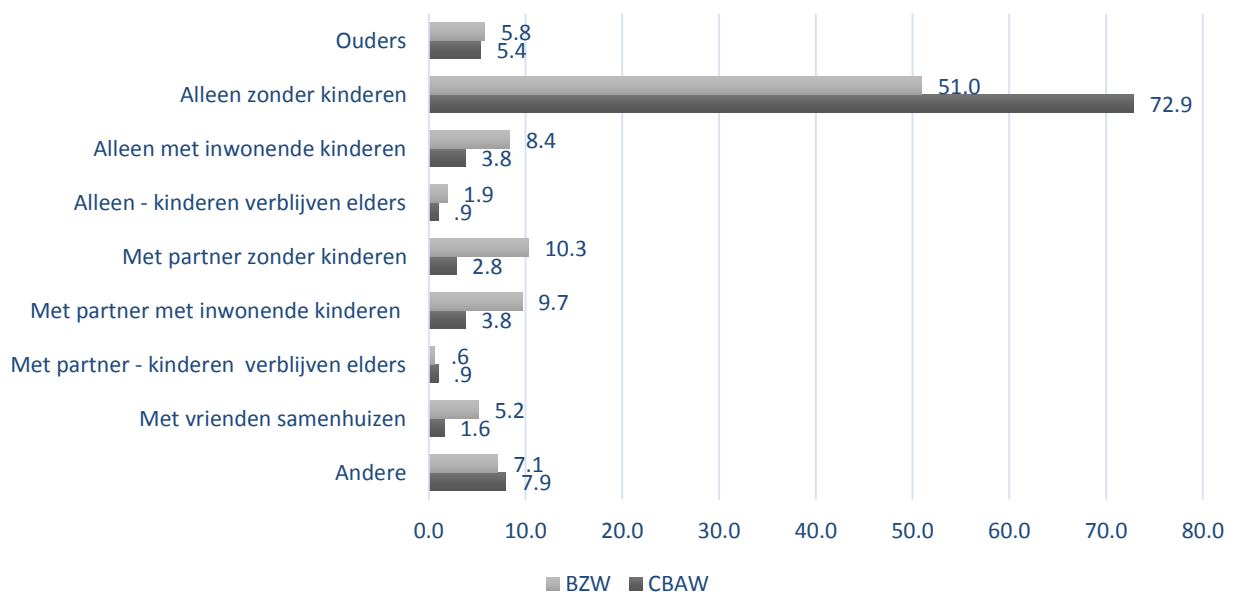
Figuur 4 Verdeling leeftijd op moment bevraging (in %, n BZW= 156, n CBAW= 321)

4.3 Samenstelling van het huishouden

In beide sectoren zijn de meeste jongeren alleenstaand zonder kinderen. In BZW betreft dit de helft van de jongeren, in CBAW gaat dit over 73% van de jongeren.

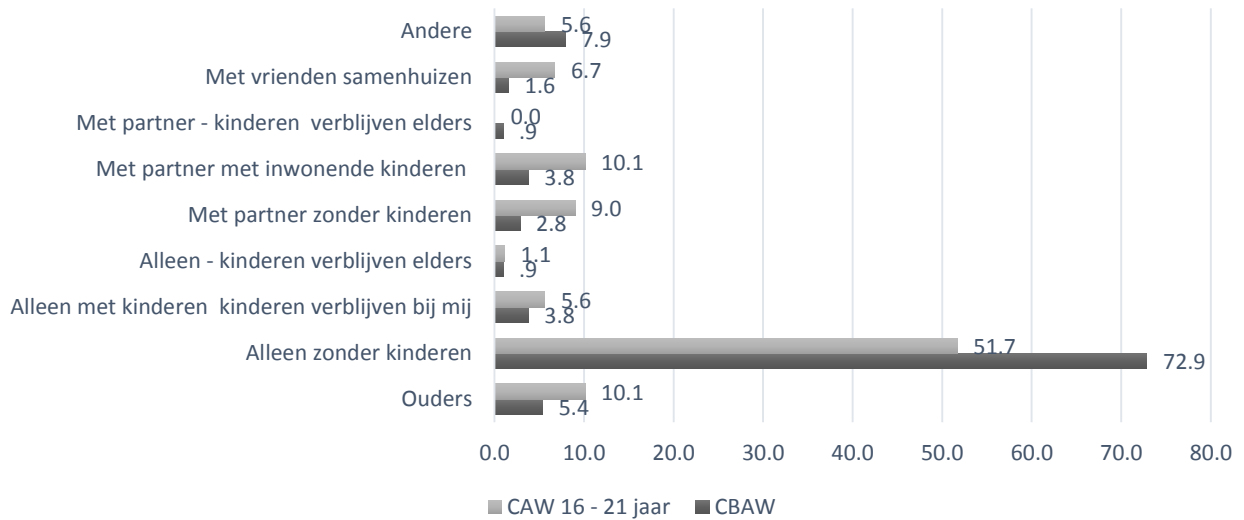
Daarnaast woont 21% in BZW samen met een partner (al dan niet met kinderen), in CBAW betreft dit 7.5%. Bij de jongeren die begeleid worden in BZW zijn bij 18% ook kinderen aanwezig in het huishouden. In CBAW betreft dit 8% van de huishoudens.

Onder de categorie ‘andere’ worden woonvormen vernoemd waarbij jongeren bij familieleden (broer/zus, grootouders, ...), ouders van de partner, opvangtehuis, ... verblijven. Dit is gelijklopend voor de twee sectoren.

Figuur 5 Samenstelling huishouden (in %, n BZW= 155, n CBAW= 317)

Indien we deze tabel verder opsplitsen naar leeftijd en enkel de jongeren vanuit BZW tussen 16 en 21 jaar betrekken, zien we dat in deze leeftijdsgroep er nog verschillen zijn in samenstelling van het huishouden. Zo woont 16% van de BZW jongeren tussen 16 en 21 jaar samen met zijn/haar kind(eren) (tegenover 8% van de CBAW-jongeren) en woont 19% samen met zijn/haar partner (tegenover 7% van de CBAW-jongeren). Daarnaast blijken in BZW meer jongeren (10% tov 5% in CBAW) bij hun ouders in te wonen of met vrienden samen te huizen (7% tov 2% in CBAW).

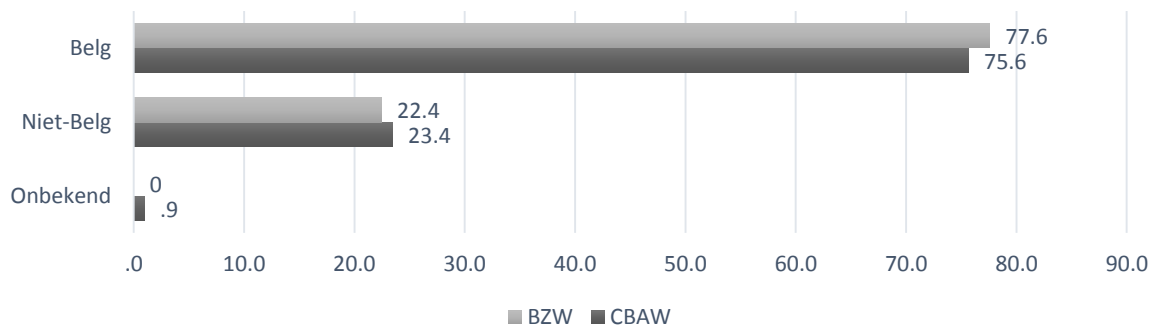

Figuur 6 Samenstelling huishouden (in %, n BZW= 89, n CBAW= 317)

4.4 Nationaliteit

Zowel in BZW als in CBAW zien we dat drie kwart van de jongeren over de Belgische nationaliteit beschikt.

De overige nationaliteiten zijn uiteenlopend. Van deze jongeren zonder de Belgische nationaliteit in BZW beschikt 35% over de Afghaanse nationaliteit, 9% over de Guineese nationaliteit en telkens 6% over de Marokkaanse, Iraakse of Rwandese nationaliteit. In CBAW heeft 32% van de jongeren zonder Belgische nationaliteit, de Afghaanse nationaliteit en 10% de Nederlandse nationaliteit.

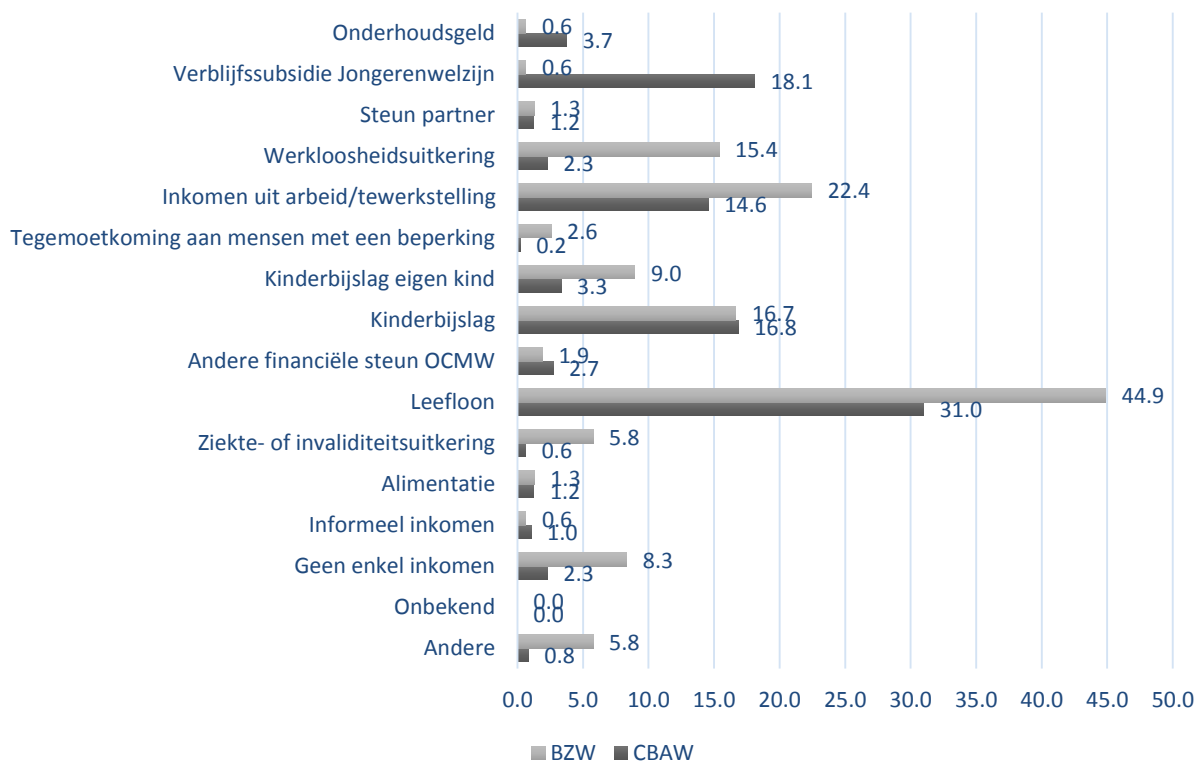
Figuur 7 Nationaliteit (in %, n BZW= 156, n CBAW= 320)

4.5 Economische kenmerken en status jongere

4.5.1 Inkomensbron

Jongeren in begeleiding in BZW of CBAW beschikken voornamelijk over het leefloon. In BZW beschikt 45% van de jongeren over een leefloon, in CBAW is dit 31% van de jongeren.

In BZW zien we dat bijna een kwart een inkomen uit arbeid/tewerkstelling heeft. Na leefloon en arbeid vormt de eigen kinderbijslag een belangrijke inkomensbron, kinderbijslag van het eigen kind vormt in BZW eveneens een belangrijke inkomensbron. 6% beschikt over geen enkel inkomen. In CBAW vormt de subsidie van jongerenwelzijn een belangrijke inkomensbron en geeft 15% van de jongeren aan om een inkomen uit arbeid/tewerkstelling te hebben.

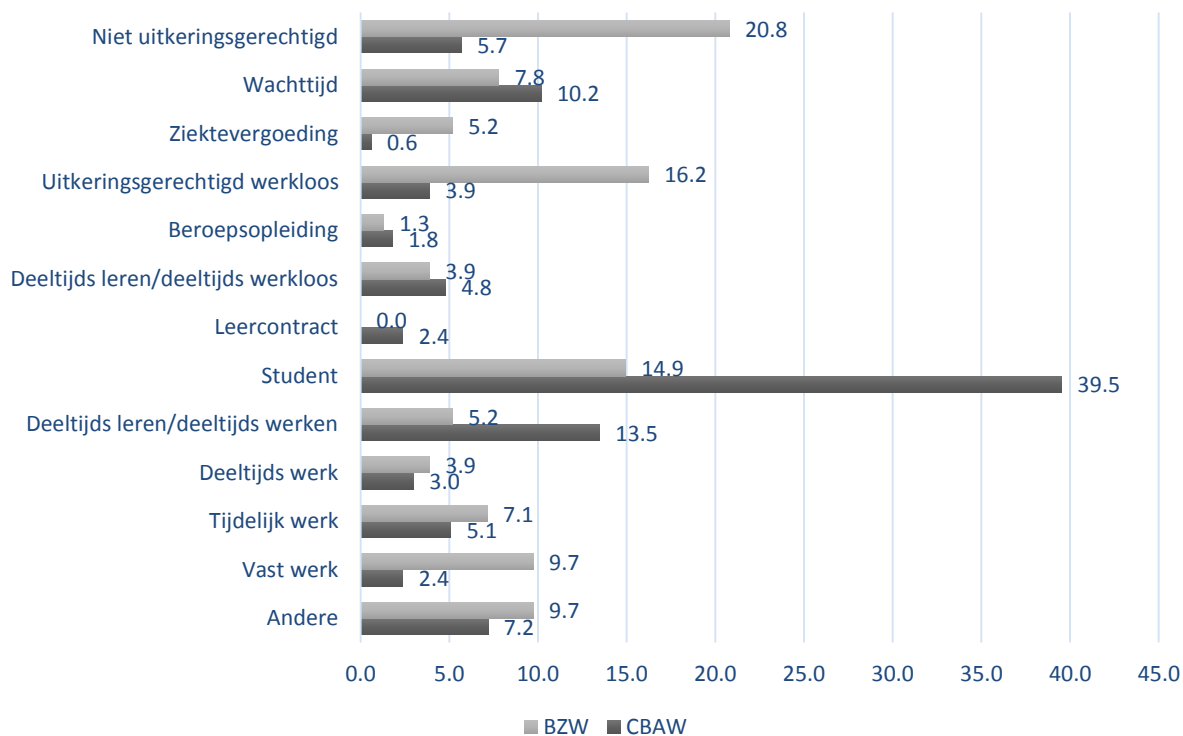

Figuur 8 Inkomen (meerdere antwoorden mogelijk, in %, n BZW= 156, n CBAW= 317)

4.5.2 Statuut jongere

In deze variabele zien we een verschil tussen de twee sectoren. We zien dat in CBAW meer jongeren een vorm van opleiding of onderwijs volgen (62% van de jongeren tav 25% van de jongeren in BZW). In het BZW daarentegen zijn meer jongeren werkloos (49% tav 25% in de BZJ).

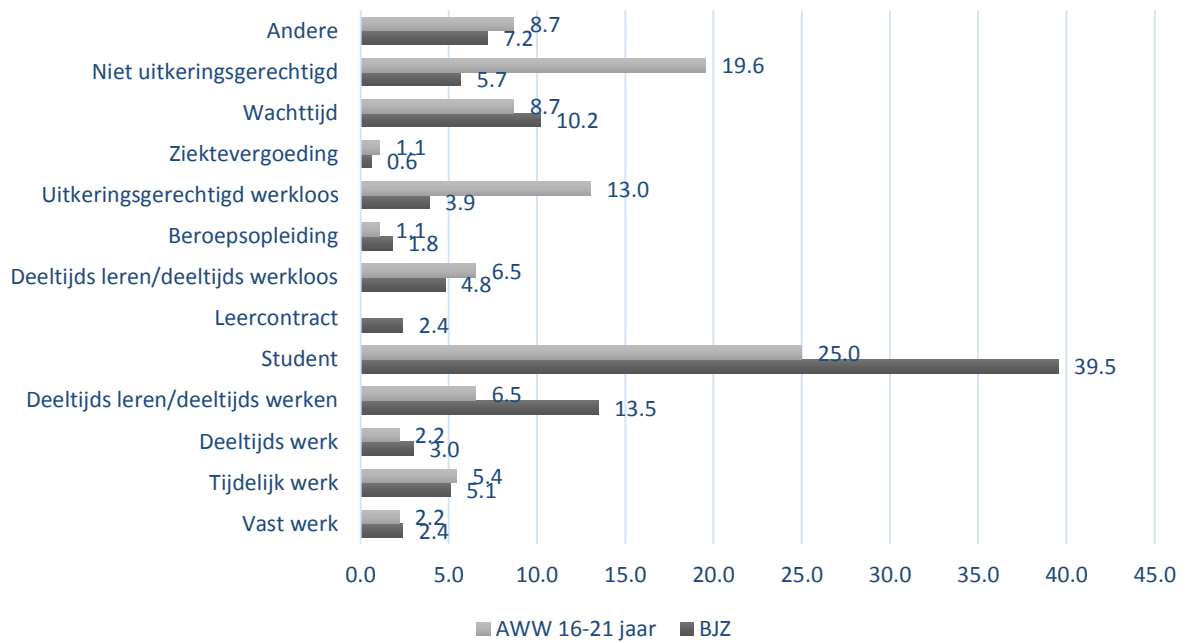
In beide sectoren zijn ongeveer evenveel jongeren aan de slag: 36% in BZW tav 34% in CBAW. In CBAW zien we dat zij zich eerder in een deeltijds werk- en leertraject bevinden dan in vast of tijdelijk werk.

Figuur 9 Statuut van de jongere (meerdere antwoorden mogelijk⁸, in %, n BZW= 154, CBAW= 316)

Indien we deze tabel opsplitsen naar leeftijd en enkel de jongeren vanuit BZW betrekken die tussen 16 en 21 jaar zijn, zien we dat bij deze jongeren minder studenten zijn (zowel onder de categorie 'student' als onder de categorie 'deeltijds leren/deeltijds werken') en er meer al dan niet uitkeringsgerechtigde werkloosheid is ten aanzien van de jongeren in CBAW.

⁸ Een jongere die deeltijds, vast werk heeft, kan dus zowel 'deeltijds werk' als 'vast werk' aanduiden. Voor het unieke aantal jongeren in een werksituatie, kunnen deze cijfers niet opgeteld worden maar kan best gekeken worden naar 3.5.1 'inkomen uit arbeid'.

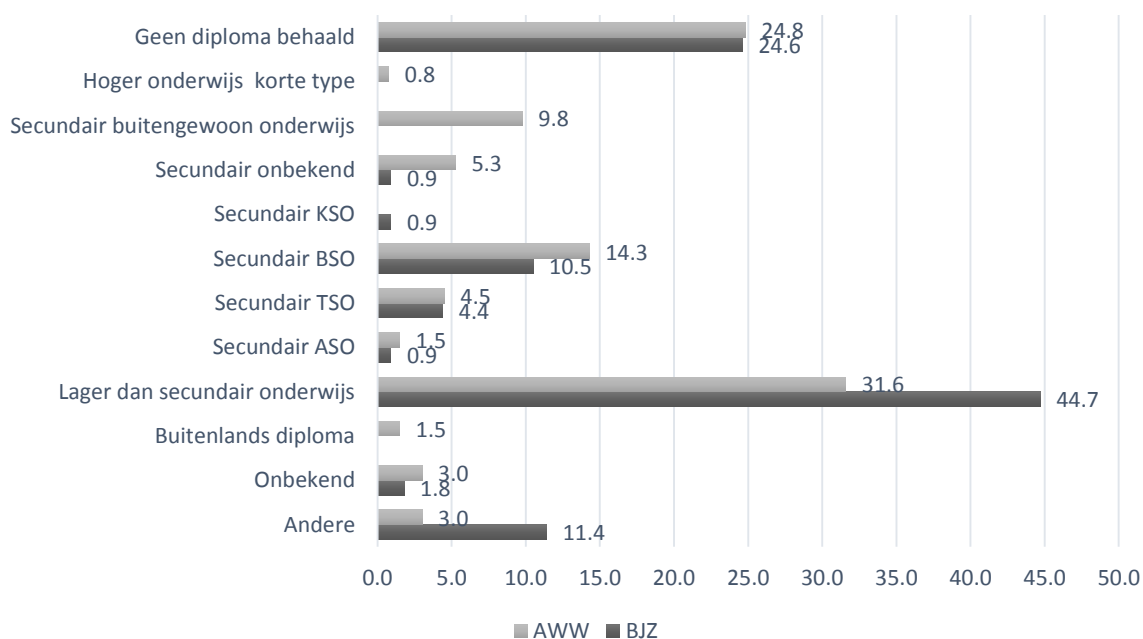

Figuur 10 Statuut van de jongere (meerdere antwoorden mogelijk, in %, n AWW 16 – 21 jaar = 88, BJZ= 316)

4.6 Onderwijs en opleiding

4.6.1 Hoogst behaalde scholingsgraad⁹

Indien we kijken naar de hoogst behaalde scholingsgraad bij jongeren in begeleiding naar zelfstandig wonen die niet meer schoolgaand zijn, zien we dat een vierde van de jongeren in het AWW en in de BJZ geen diploma behaalde. Daarnaast behaalde bijna één op twee jongeren in de BJZ en één op drie jongeren in het AWW enkel een diploma lager dan secundair onderwijs.

Figuur 11 Hoogst behaalde scholingsgraad op moment bevraging (in %, n AWW= 133, n BJZ= 114)

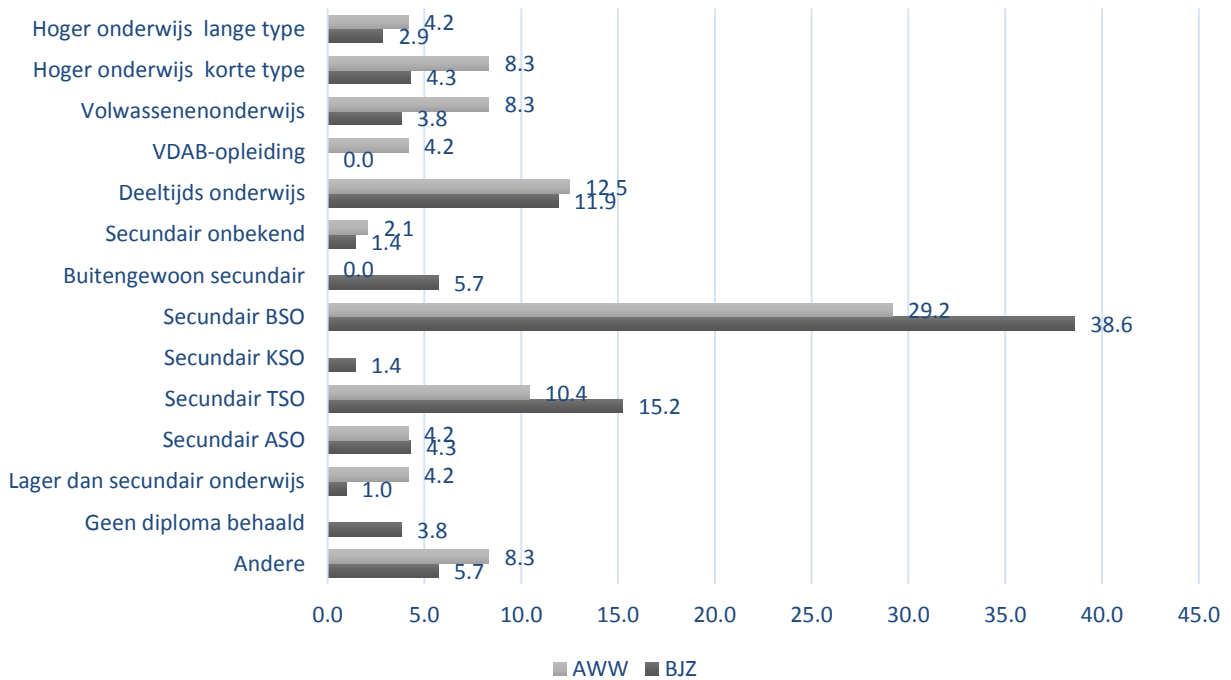
4.6.2 Opleidingsniveau

Bij de jongeren die op dit moment schoolgaand zijn, werd gevraagd welk opleidingsniveau ze momenteel volgen¹⁰. Uit onderstaande figuur kunnen we afleiden dat 46% van de jongeren in het AWW momenteel les volgt in het secundair onderwijs, waarvan meer dan de helft beroepssecundair onderwijs volgt. In de BJZ volgt 67% secundair onderwijs, waarvan ook meer dan de helft beroepssecundair onderwijs volgt.

In het AWW volgt 13% momenteel hoger onderwijs van het korte of lange type. In de BJZ is dit 7%.

⁹ Deze vraag is gecorrigeerd voor 'student', 'deeltijds werken/leren' en 'deeltijds leren/werkloos'.

¹⁰ In 4.5.2 zagen we dat 62% van de jongeren in de bijzondere jeugdzorg en 25% van de jongeren in de CAW's een vorm van opleiding of onderwijs volgen.

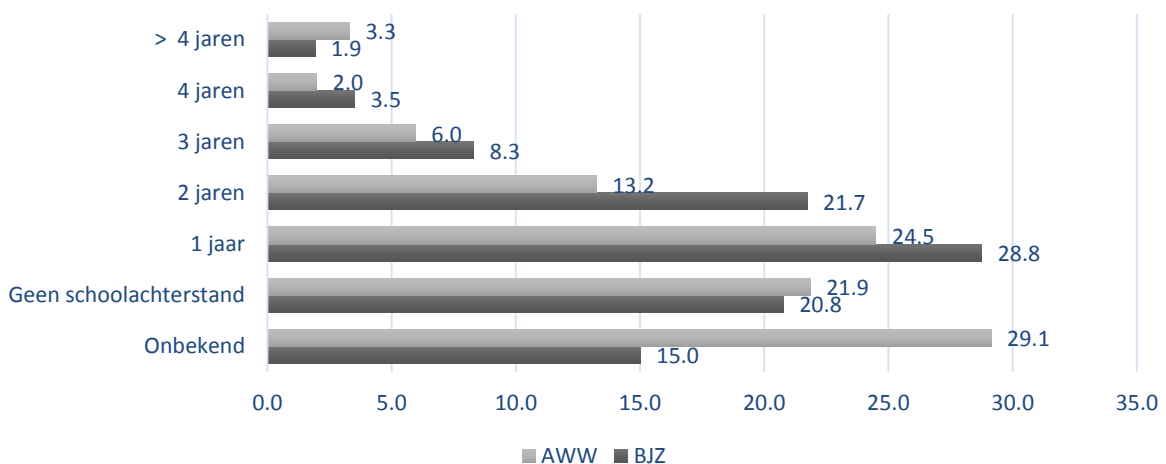

Figuur 12 Huidige opleiding (in %, n AWW= 48, n BJZ= 210)

4.6.3 Schoolachterstand

We zien dat bijna de helft van de jongeren in het AWW een schoolachterstand van één of meerdere jaren heeft, in de BJZ geldt dit voor meer dan zes op tien van de jongeren. Eén op vijf jongeren in beide sectoren hebben geen achterstand. Bij 29% in het AWW en 15% in de BJZ is dit niet gekend.

Een nuance die hieraan toegevoegd kan worden, is dat niet gekend is waarom deze jongeren een schoolachterstand hebben. Met name niet-begeleide-minderjarigen en andere jongeren die uit het buitenland naar België komen, starten mogelijks met een achterstand in het onderwijs of lopen vertraging op onderweg.

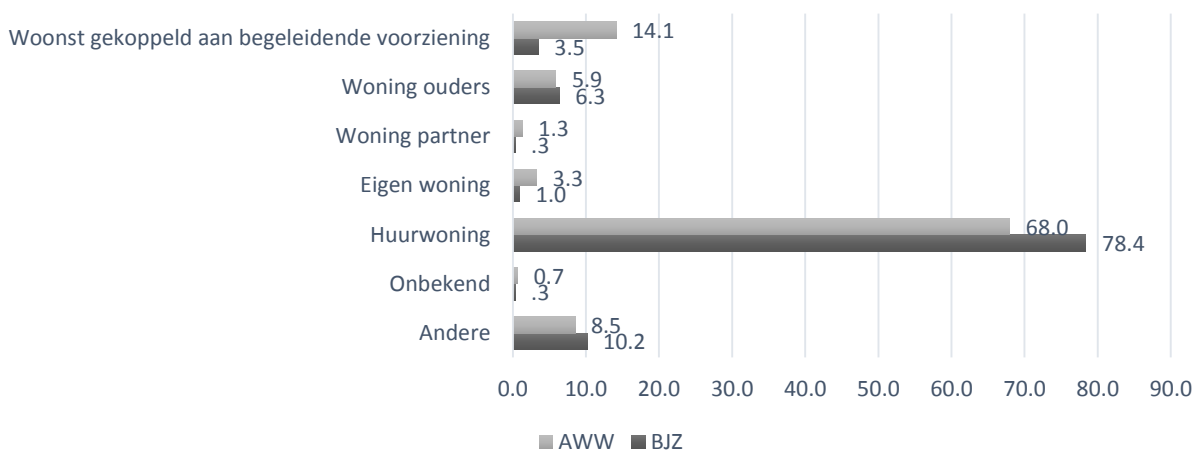
Figuur 13 Schoolachterstand (in %, n AWW= 151, n BJZ= 313)

4.7 Kenmerken huisvesting

4.7.1 Aard van de woning

We vroegen de jongeren in wat voor soort woning ze verbleven op het moment van de bevraging. Hieruit blijkt dat de meerderheid van de jongeren op het moment van de bevraging in een huurwoning verblijft (68% in het AWW, 78% in de BJZ). Daarnaast verblijft 14% in een woonst gekoppeld aan de begeleidende voorziening in het AWW, in de BJZ is dit beperkt tot 4%.

Onder de antwoordcategorie ‘andere’ noteren de jongeren in het AWW: studentenwoningen, ouders van een vriend(in) en ziekenhuis. In de BJZ betreft dit onder meer wonen bij familie of vrienden (vaak grootouders, broers of zussen), studentenkamer en een enkeling noteert psychiatrisch centrum, gevangenis of opvangcentrum.

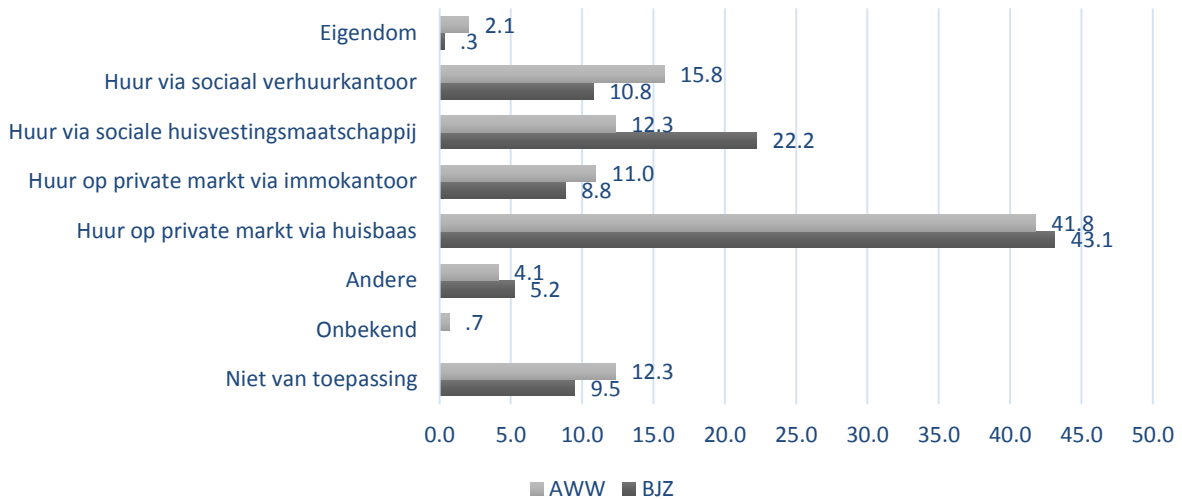

Figuur 14 Aard van de woning (in %, n AWW= 156, BJZ= 315)

4.7.2 Aard van het contract

Wat betreft het wooncontract zien we dat vijf op tien jongeren in zowel het AWW als de BJZ op de private markt huurt, ofwel via een immo-kantoor (11% AWW, 9% BJZ), ofwel via een huisbaas (42% AWW, 43% BJZ).

Huren via een sociaal verhuurkantoor gebeurt door 16% van de jongeren in het AWW en 11% van de jongeren in de BJZ. Via een sociale huisvestingsmaatschappij huurt 22% van de CBAW-jongeren in de BJZ en 12% van de CAW-cliënten in het AWW. Bij ‘andere’ worden doorgangswoningen van het OCMW of huurcontracten via het CAW vermeld. Eigendom betreft bij deze jongeren een eigen woning of de woning van de partner.

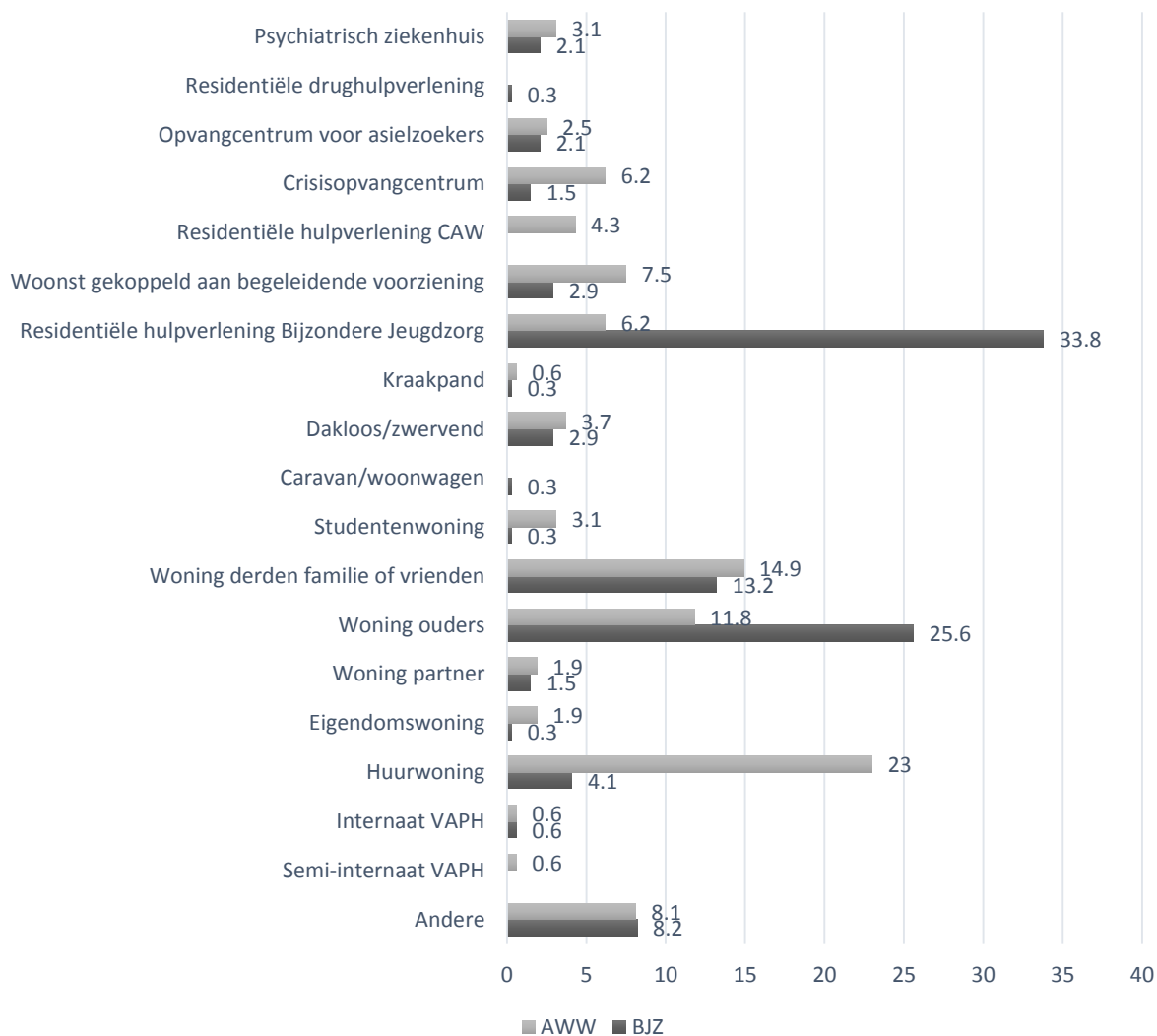
Figuur 15 Aard wooncontract (in %, n AWW= 146, n BJZ= 315)

4.7.3 Voorafgaande verblijfplaats

De jongeren werden bevraagd waar hij/zij de periode voordat de begeleiding start, verbleef. Deze periode mocht maximaal drie maanden voorafgaand aan de instroom BZW in het AWW of CBAW in de BJZ zijn.

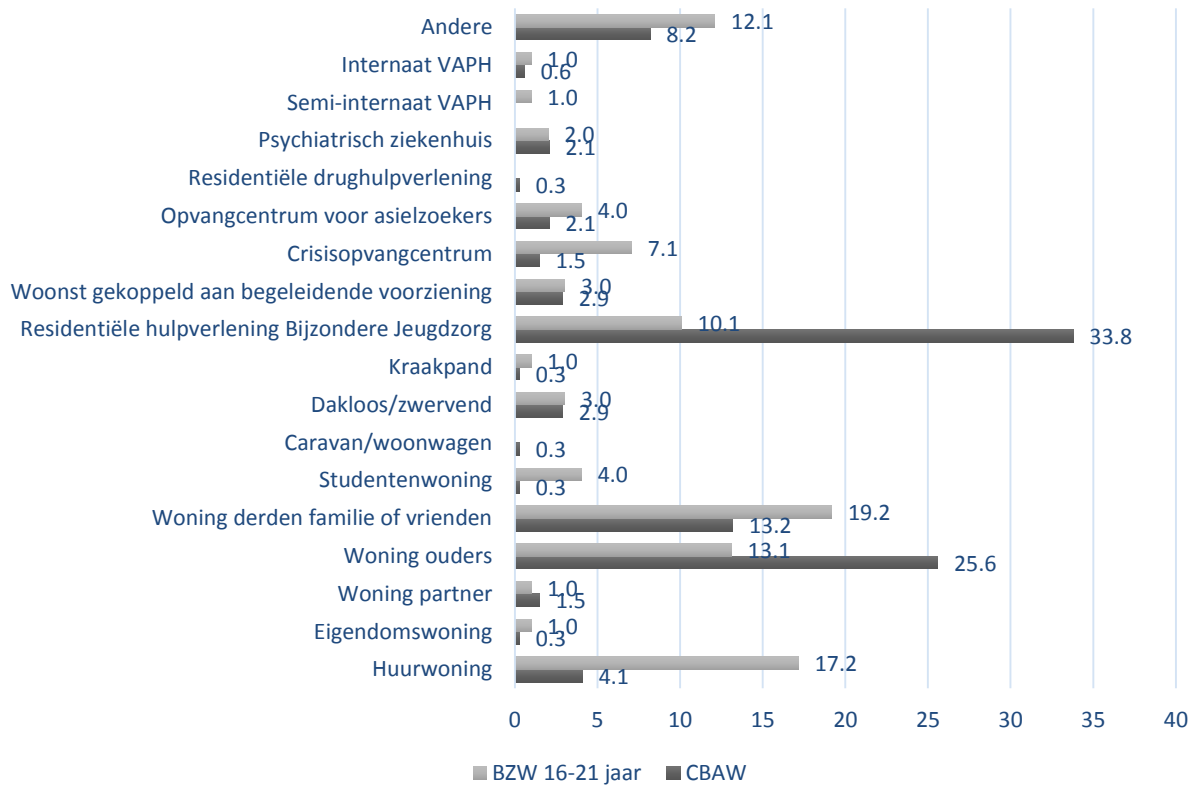
Uit volgende grafiek komt naar voor dat de jongeren in het AWW voornamelijk in een huurwoning (23%), bij familie of vrienden (15%) of bij hun ouders verbleven (12%). Daarnaast zien we in het AWW dat 6% uit residentiële hulpverlening BJZ instroomt, 4% uit residentiële hulpverlening AWW, 6% uit een crisisopvangcentrum en 3% uit een psychiatrisch ziekenhuis.

In de BJZ gebeurt de instroom het vaakst vanuit de residentiële voorzieningen van de BJZ enerzijds (34%), vanuit de woning van de ouders (26%) en vanuit het verblijf bij derden/familie/vrienden (13%) anderzijds. Bij ‘andere’ wordt er voornamelijk pleegzorg vernoemd (voor 3.5% van jongeren in CBAW in de BJZ werd ‘pleeggezin’ in de categorie ‘andere’ ingevuld).

Figuur 16 Voorafgaande verblijfplaats (in %, n BZW= 156, n CBAW= 317)

Bij het uitsplitsen van deze tabel naar leeftijd (16-21 jaar) van de jongeren in begeleiding naar zelfstandig wonen, zien we dat er (tegenover de totale groep van jongeren in begeleiding naar zelfstandig wonen) minder jongeren als voorafgaande verblijfplaats vanuit een huurwoning instromen (17% tav 23% voor alle leeftijden) en meer jongeren vanuit een woning van derden, familie of vrienden (19% tav 15% voor alle leeftijden). Ook zien we dat één op tien jongeren in de drie maanden voorafgaand aan de start van de begeleiding in de residentiële hulpverlening van de CBAW verbleef.

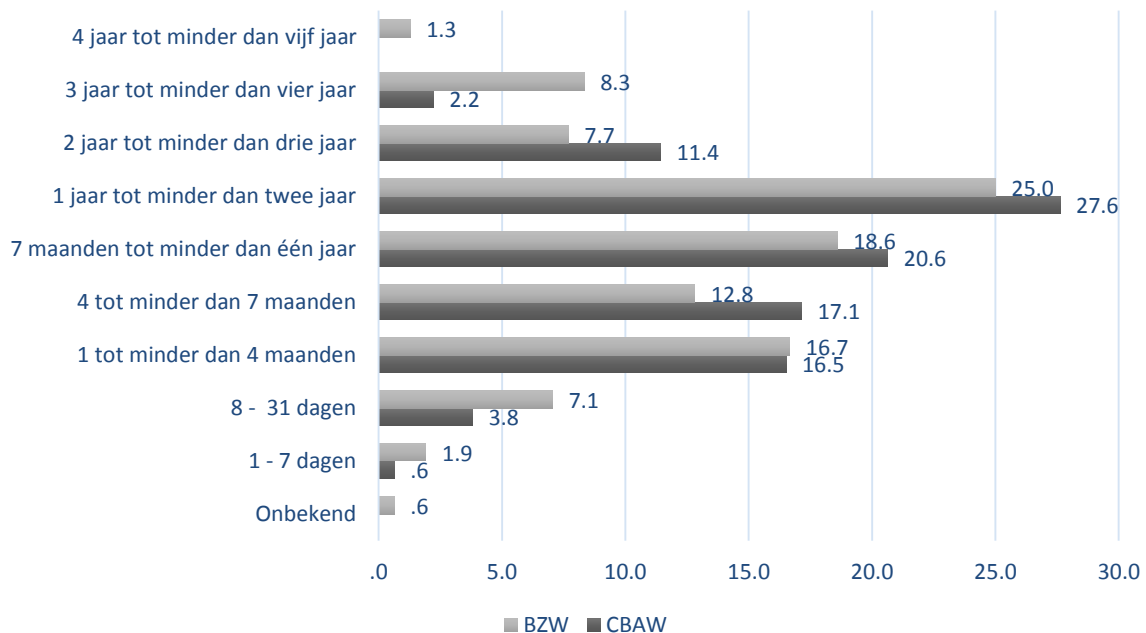
Figuur 17 Voorafgaande verblijfplaats (in %, n BZW 16 -21 jaar = 90, n CBAW= 317)

4.8 Hulpverleningskenmerken

4.8.1 Duurtijd begeleiding BZW

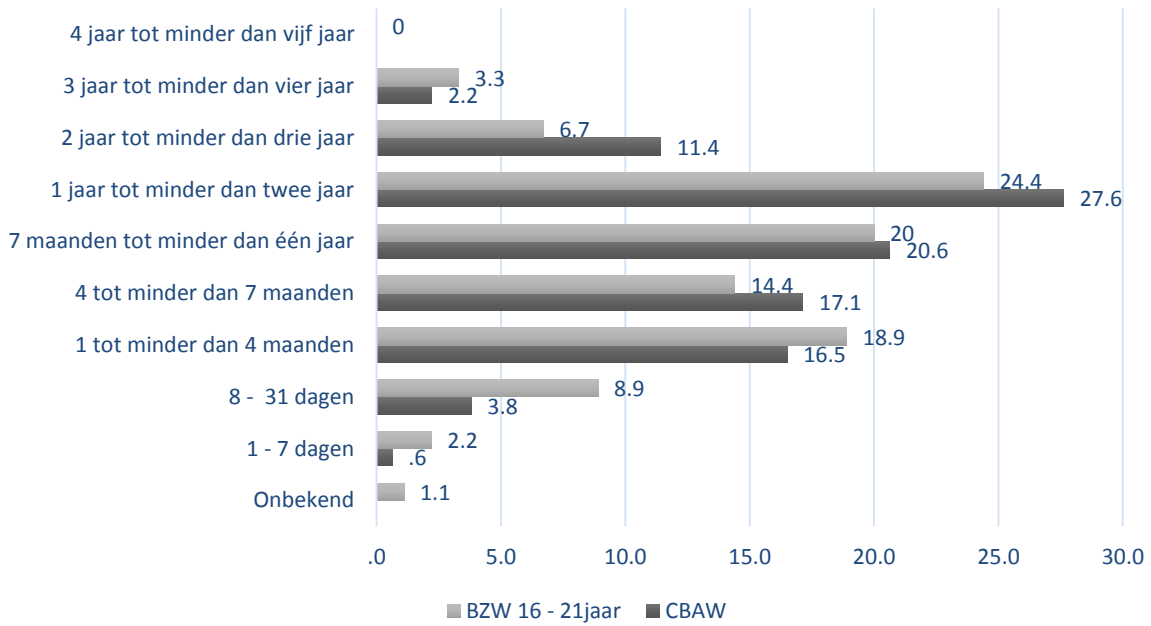
Als we bevragen hoe lang de jongeren reeds in begeleiding zijn in het kader van BZW in het AWW zien we dat iets meer dan de helft (58%) minder dan een jaar in begeleiding is. Dit is gelijklopend voor CBAW, waar 59% van de jongeren minder dan een jaar in begeleiding zijn.

In BZW is een vierde tussen 1 en 2 jaar in begeleiding en 17% is op het moment van de bevraging meer dan twee jaar in begeleiding. We zien dat de begeleidingen bij BZW langer lopen en tot bijna vijf jaar kunnen duren. In CBAW zijn de leeftijdsgrenzen en bijgevolg ook de begeleidingsduur beperkter. Hier zien we dat 28% van de jongeren tussen een jaar tot minder dan twee jaar in begeleiding is en 14% van de jongeren meer dan twee jaar in begeleiding is.

Figuur 18 Duurtijd van de begeleiding op moment van bevraging (in %, n BZW = 156, n CBAW= 315)

Als we deze opsplitsen naar leeftijd en we enkel de jongeren in BZW bekijken die 16 tot en met 21 jaar zijn, zien we weinig verschillen tussen de twee groepen.

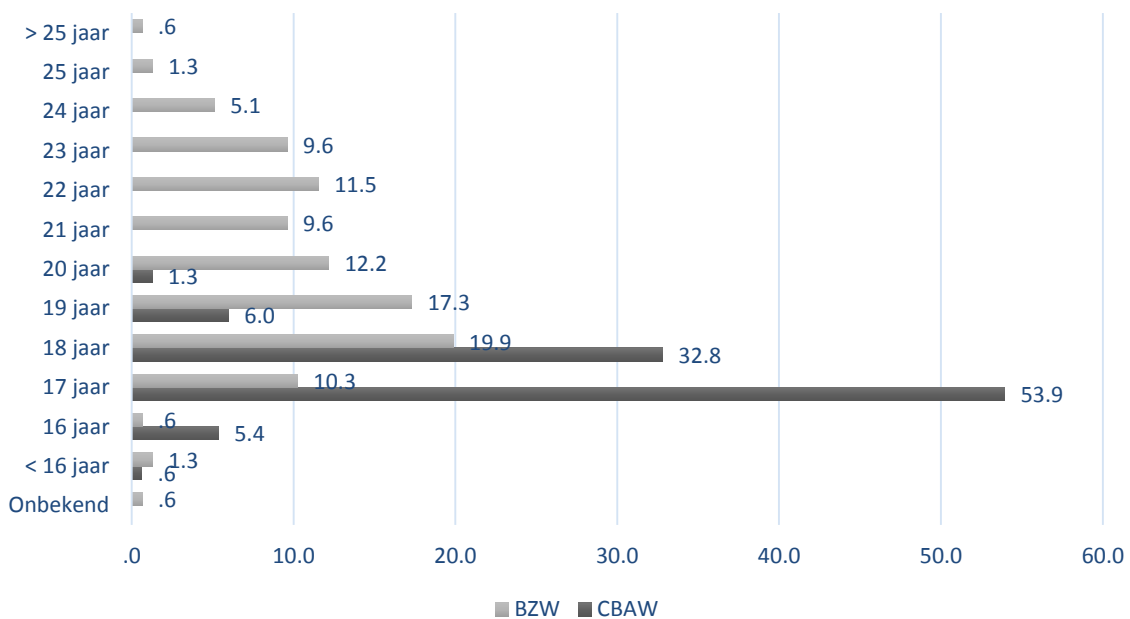

Figuur 19 Duurtijd van de begeleiding op moment van bevraging (in %, n BZW 16-21 jaar= 90, n CBAW= 315)

4.8.2 Startleeftijd BZW

We zien dat jongeren op verschillende leeftijden instromen in het BZW in de sector AWW. Vaak gebeurt dit echter tussen 17 en 23 jaar en met name rond de leeftijd van 18 en 19 jaar. Eén op drie jongeren in BZW is 18 jaar of jonger bij de aanvang van de begeleiding naar zelfstandig wonen.

In CBAW is de reikwijdte van de instroomleeftijd van de jongeren beperkter ten gevolge van de leeftijdsgrenzen. Jongeren stromen hier voornamelijk in op 17- of 18-jarige leeftijd.

Figuur 20 Startleeftijd begeleiding naar zelfstandig wonen (in %, n BZW= 156, n CBAW= 317)

4.8.3 Gebruik van hulpverlening voor start van begeleiding

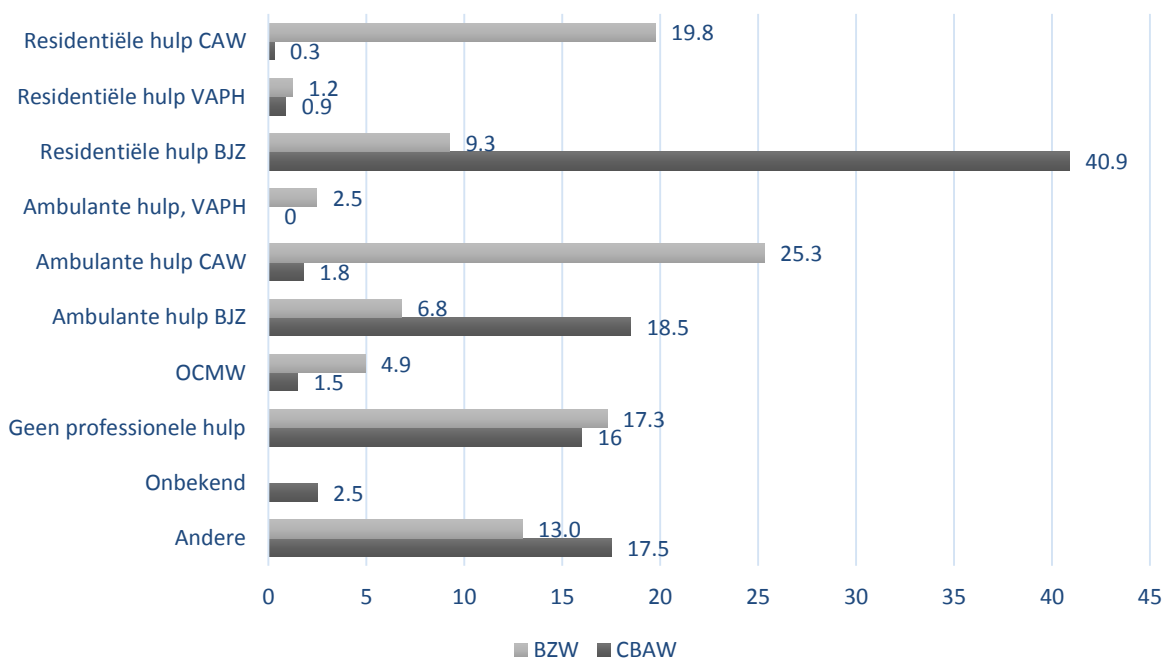
De jongeren werden bevraagd over de hulpverlening waar ze maximum drie maanden voorafgaand aan de instroom in BZW/CBAW gebruik van maakten.

We zien dat de jongeren voornamelijk instromen vanuit een eerdere residentiële of ambulante begeleiding in dezelfde sector: in BZW in het AWW stroomt 45% van de jongeren in vanuit een andere CAW-begeleiding, waarvan de helft vanuit een residentiële voorziening van het CAW. In CBAW in de BJZ stroomt 59% in via een eerdere begeleiding in de BJZ, voornamelijk via een residentiële begeleiding.

Wat betreft de doorstroom tussen beide sectoren zien we dat 16% van de jongeren in begeleiding bij BZW in het AWW doorgestroomd is uit de BJZ, omgekeerd is in CBAW 2% doorgestroomd uit het AWW..

Daarnaast zien we dat 17% van de jongeren in het BZW van het AWW en 16% van de jongeren in de CBAW van de BJZ uit een situatie zonder professionele hulp instroomt.

Bij de categorie ‘andere’ worden in BZW onder meer de asielcentra, vrouwenopvangcentra en psychiatrie vernoemd. In CBAW betreft dit voornamelijk pleegzorg (bij 5.4% van de jongeren in CBAW werd ‘pleegzorg’ ingevuld bij de categorie ‘andere’), psychiatrie, residentiële drugshulpverlening, crisisopvang en opvang voor niet begeleide minderjarigen.

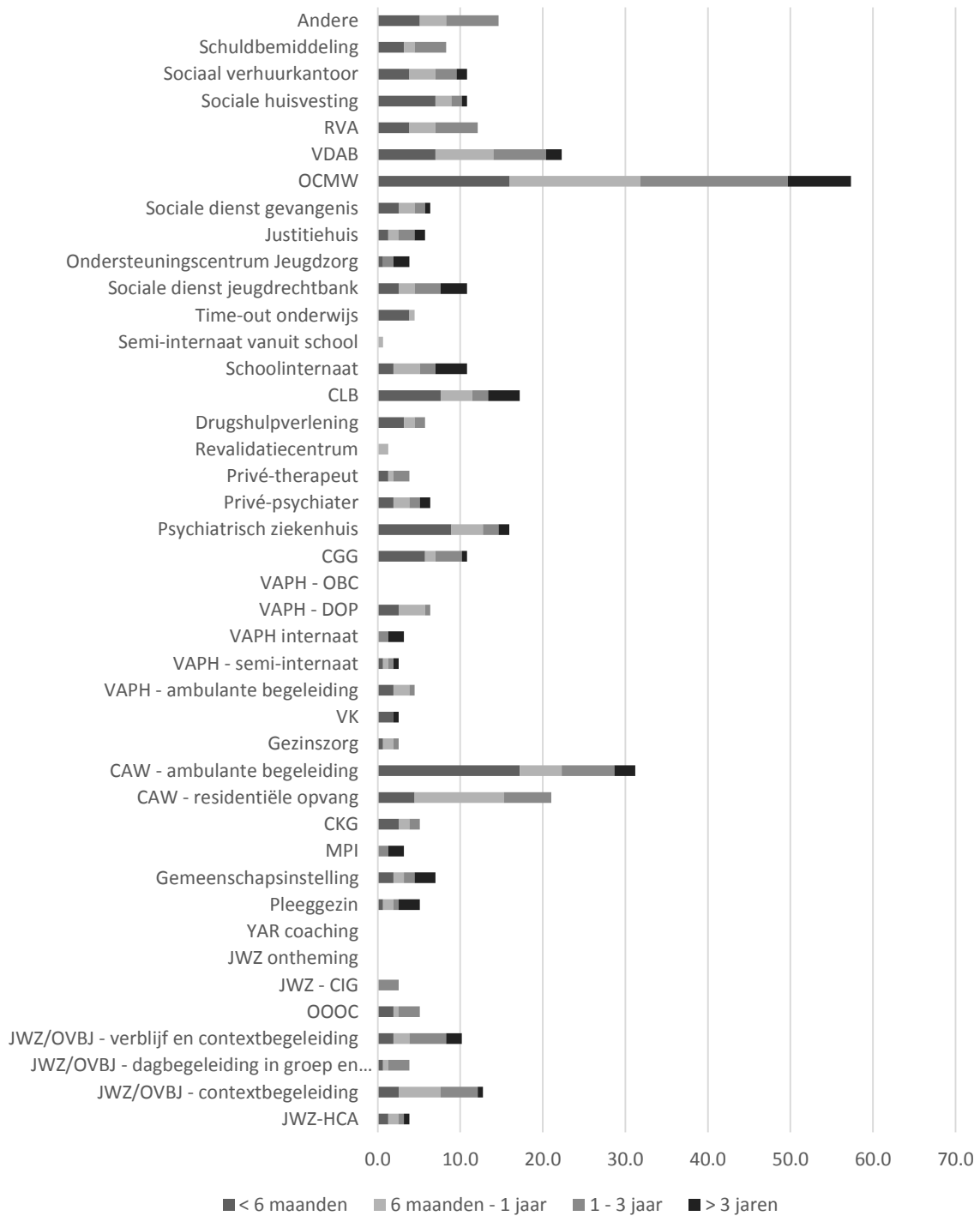
Figuur 21 Instroomsituatie (in %, n BZW = 155, n CBAW= 317)

4.8.4 Hulpverleningsgeschiedenis

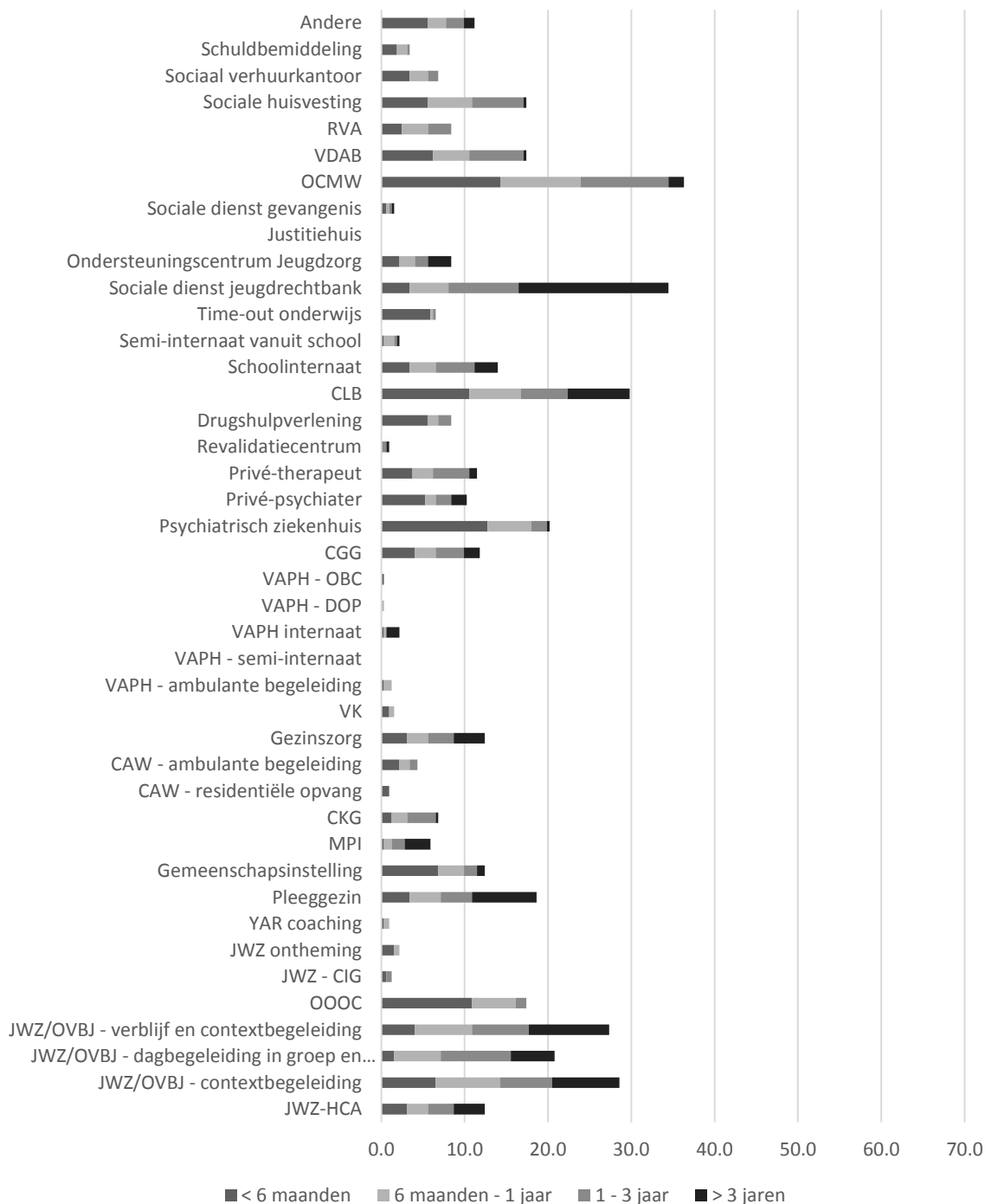
In wat volgt, bespreken we de hulpverleningsgeschiedenis van de jongeren. Er werd gevraagd welke vorm van hulp zij in het verleden reeds verkregen en hoe lang deze hulp duurde.

We geven vooreerst per sector van de lopende begeleiding naar zelfstandig wonen (BZW in het AWW en CBAW in de BJZ) een overzicht van de voorafgaande hulpverlening. In de bespreking nemen we per domein van de voorafgaande hulpverlening de resultaten onder de loupe: bijzondere jeugdzorg, CAW's, VAPH,

geestelijke gezondheidszorg, ruimere hulpverlening, justitie, werk, financiën en wonen en tot slot onderwijs.

Figuur 22 CBAW/BZW, hulpverleningsgeschiedenis (meerdere antwoorden mogelijk (in %, n BZW = 157)

Figuur 23 CBAW/BJZ hulp-verleningsgeschiedenis (meerdere antwoorden mogelijk, in %, n CBAW= 322)

Figuur 22 en 23 leren dat de BZW--jongeren in het AWW voornamelijk een hulpverleningsgeschiedenis hebben in OCMW, ambulante of residentiële begeleiding van het CAW.

CBAW-jongeren in de BIZ zijn voornamelijk reeds in contact gekomen te zijn met het OCMW, de sociale dienst van de jeugdrechtbank, het CLB, verblijf en contextbegeleiding en/of dagbegeleiding in groep en contextbegeleiding.

In wat volgt, bespreken we per domein van de voorafgaande hulpverlening de belangrijkste bevindingen.

4.8.4.1 Bijzondere jeugdzorg¹¹

Indien we kijken naar eerdere hulpverlenende contacten van de jongeren met diensten uit de sector BJZ, zien we dat dit aanzienlijk hoger ligt voor CBAW-jongeren.

In CBAW betreffen de eerdere hulpverlenende contacten met name contextbegeleiding (29%), verblijf en contextbegeleiding (27%) en dagbegeleiding in groep en contextbegeleiding (21%).

In BZW zijn er echter ook hulpverlenende contacten van de jongeren met de BJZ geweest, voornamelijk in de domeinen contextbegeleiding en verblijf (10% van de jongeren) en contextbegeleiding (13%). Eerder een klein percentage verbleef langer dan drie jaar in deze vorm van begeleiding.

4.8.4.2 CAW's¹²

Zowel jongeren die begeleid worden naar zelfstandig wonen in BZW als in CBAW hebben eerdere contacten gehad met de CAW's. In de CBAW betreft dit 4% van de jongeren die reeds contacten hadden met de ambulante CAW begeleiding en 1% die contacten hadden met de residentiële opvangcentra voor een periode minder dan zes maanden.

In het BZW heeft 31% van de jongeren reeds contacten gehad met een ambulante begeleiding van het CAW, waarvan 4% voor een periode langer dan drie jaar. Met de residentiële CAW-opvang heeft 21% van de jongeren contacten gehad.

4.8.4.3 VAPH¹³

In beide sectoren, BZW en CBAW, zijn er jongeren die reeds eerdere contacten hebben gehad met diensten van het VAPH, maar het gaat telkens om relatief kleine aantallen. Voor de CBAW betreffen die vooral de internaten (2% van de jongeren, bij 1.6% is dit meer dan drie jaar) en de ambulante begeleiding (1%).

Voor BZW is 6% van de jongeren reeds in contact gekomen met de Diensten Ondersteuningplan van het VAPH, 5% met de ambulante begeleiding van het VAPH en 3% met het internaat (2% langer dan drie jaar).

4.8.4.4 Geestelijke gezondheidszorg¹⁴

In de twee sectoren zijn er jongeren die een hulpverleningsgeschiedenis hebben in de geestelijke gezondheidszorg. Voor jongeren in de CBAW ligt dit dubbel zo hoog als voor jongeren in het BZW.

In de CBAW heeft 20% van de jongeren reeds contact gehad met een psychiatrisch ziekenhuis. Bij 13% van de jongeren duurde dit contact minder dan zes maanden. In de BZW gaat dit over 16% van de jongeren die een hulpverlenend contact hebben/hadden met een psychiatrisch ziekenhuis.

Met de CGG's is 12% van de jongeren uit de CBAW in contact gekomen tijdens zijn/haar levensloop. In het BZW dit 11% van de jongeren. Eén op tien jongeren die CBAW volgt in de BJZ gaat naar een privé-psychiater tegenover 6% van de jongeren in BZW.

¹¹ YAR coaching, JWZ ontheming, JWZ-CIG, OOC, JWZ/OVBJ – verblijf en contextbegeleiding, JWZ/OVBJ – contextbegeleiding, JWZ - HCA

¹² CAW ambulante begeleiding en CAW residentiële opvang

¹³ VAPH: OBC, DOP, internaat, semi-internaat, ambulante begeleiding

¹⁴ GGZ: privé-therapeut, privé-psychiater, psychiatrisch ziekenhuis, CGG

4.8.4.5 *Andere hulpverlening*¹⁵

Op het domein van de ruimere hulpverlening zien we dat over het algemeen de jongeren die begeleid worden naar zelfstandig wonen in CBAW meer in contact zijn gekomen met deze vormen van hulpverlening dan deze jongeren in BZW.

Zo verbleef 19% van de jongeren in de CBAW in een pleeggezin: 3% korter dan zes maanden en 8% langer dan drie jaar. Daarnaast verbleef 12% in een gemeenschapsinstelling, maakte 12% van de jongeren gebruik van gezinszorg en 8% van de drugshulpverlening.

In het BZW zien we dat 7% van de jongeren in een gemeenschapsinstelling verbleef en 5% in een pleeggezin. Daarnaast maakte 6% van de jongeren gebruik van de drugshulpverlening en 3% van de jongeren van de gezinszorg.

4.8.4.6 *Justitie*

Op vlak van justitie zien we dat 35% van de jongeren in de CBAW in het verleden contact heeft gehad met de sociale dienst van de jeugdrechtbank. In het BZW bedraagt dit 11% van de jongeren. Voor de sociale dienst van de gevangenis gaat het over 6% van de jongeren in het BZW die hiermee een hulpverleningsverleden heeft tav 2% in de CBAW. Voor het justitiehuis is deze bij 6% van de jongeren in het BZW betrokken tav 0% in de CBAW.

4.8.4.7 *Werk, financiën en wonen*

In beide sectoren hebben jongeren een hulpverleningsgeschiedenis met het OCMW. Bij de jongeren in het BZW gaat dit over 57% van de jongeren, in de CBAW/BJZ over 36% van de jongeren. Als men schuldbemiddeling bekijkt, zien we dat 8% van de jongeren in het BZW hiermee reeds contacten had tav 3% van de jongeren in de CBAW.

Op vlak van wonen zien we dat er vanuit beide sectoren jongeren zijn die contacten hadden/hebben met sociale huisvesting (11% BZW en 17% CBAW) en met sociale verhuurkantoren (11% BZW en 7% CBAW)

4.8.4.8 *Onderwijs*

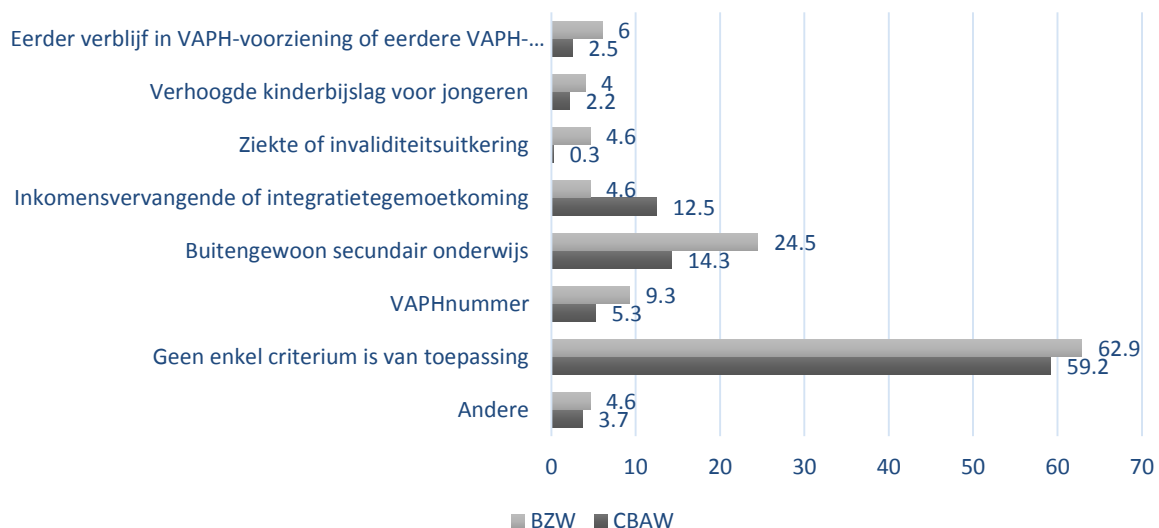
Op vlak van onderwijs zien we dat 30% van de jongeren in de CBAW in het verleden reeds begeleid werden/of nog steeds begeleid worden door het CLB. In het BZW bedraagt dit 17% van de jongeren.

4.8.5 **Indicatie van beperking**

Als we kijken naar of er indicaties van beperkingen aanwezig zijn bij de jongeren, zien we dat bij de zes op tien jongeren in beide sectoren geen indicatie aanwezig is.

Bij de andere jongeren kan wel één of meerdere indicaties gevonden worden. Zo volgt/volgde één op vier jongeren in het BZW les in het buitengewoon onderwijs, in de CBAW is dit 14%. Daarnaast hebben in het BZW 9% van de jongeren een VAPH-nummer en verbleef 6% in een VAPH-voorziening. In de CBAW bedraagt dit respectievelijk 5% en 3%. Er zijn in de CBAW echter 13% van de jongeren die een inkomensvervangende of integratietegemoetkoming krijgen (tav 5% in het BZW).

¹⁵ Drugshulpverlening, revalidatiecentrum, vertrouwenscentrum kindermishandeling, gezinszorg, CKG, MPI, gemeenschapsinstelling, pleeggezin

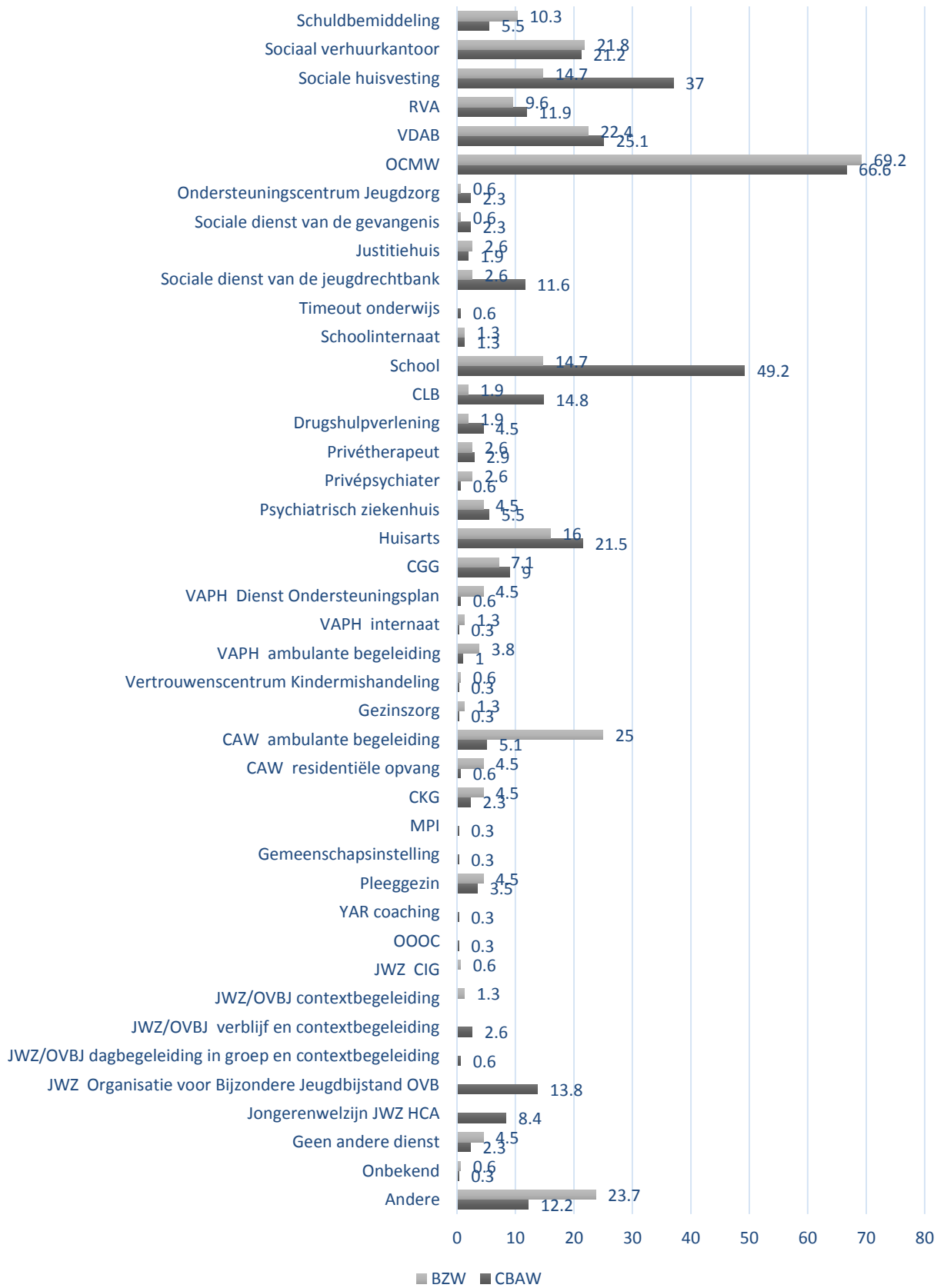

Figuur 24 Indicatie van een beperking (In %, meerdere antwoorden mogelijk, n BZW = 151, n CBAW= 287)

4.8.6 Samenwerking met andere hulpverlening

De jongeren werden bevraagd van welke diensten zij op dit moment gebruik maken. We splitsen deze in de bespreking op naar de volgende domeinen: jongerenwelzijn, CAW's, VAPH, geestelijke gezondheidszorg, ruimere hulpverlening, justitie, werk, financiën en wonen en tot slot onderwijs.

De volgende tabel geeft in het algemeen de percentages weer per sector:

Figuur 25 Samenwerking met andere diensten (meerdere antwoorden mogelijk, in %, n BZW = 156, n CBAW= 313)

CBAW-jongeren maken daarnaast ook gebruik van diensten van het OCMW (67% van de jongeren), de school (49%), sociale huisvesting (37%), VDAB (25%) en sociaal verhuurkantoor en de huisarts (telkens 21%). BZW-jongeren maken voornamelijk gebruik van het aanbod van het OCMW (69%), CAW ambulante begeleiding (25%), VDAB (22%), sociaal verhuurkantoor (22%) en de huisarts (16%). Deze zijn gelijkaardige diensten als in CBAW, met uitzondering van ambulante begeleiding door de CAW en sociale huisvesting.

4.8.6.1 *Bijzondere jeugdzorg*¹⁶

Als we de contacten met de jeugdhulp bekijken, zien we dat de BZW-jongeren nauwelijks contact hebben met de BJZ.

In de CBAW zien we dat er meer beroep gedaan wordt op andere diensten van de BJZ. Dit zijn voornamelijk contextbegeleiding (14%) en herstelgerichte en constructieve afhandeling (8%).

4.8.6.2 *CAW's*¹⁷

We zien dat drie op tien BZW-jongeren een beroep doen op een andere (ambulante of residentiële) dienst van het CAW. Vanuit de CBAW hebben 6% van de CBAW-jongeren contact met de CAW's.

4.8.6.3 *VAPH*¹⁸

Wat het aanbod van het VAPH betreft, zien we dat één op tien BZW-jongeren hier gebruik van maken. In de CBAW is dit voor 2% van de jongeren.

4.8.6.4 *Geestelijke gezondheidszorg*¹⁹

Wat samenwerking met de geestelijke gezondheidssector betreft, zien we dat 9% van de CBAW-jongeren en 7% van de BZW-jongeren een beroep doen op een CGG en in mindere mate van op de psychiatrische ziekenhuizen (CBAW: 6% en BZW: 5%) en privépraktijken (CBAW: 4%, BZW: 5%).

4.8.6.5 *Andere hulpverlening*²⁰

In het ruimere hulpverleningsveld zien we dat er voornamelijk beroep wordt gedaan op de huisarts (22% van de jongeren in de CBAW en 16% van de jongeren in het BZW). Daarnaast zien we in BZW dat 5% van de jongeren gebruik maken van het aanbod van CKG en pleeggezinnen. Bij de CBAW heeft 5% van de jongeren contact met de drugshulpverlening.

4.8.6.6 *Justitie*

Op het domein van justitie zien we dat er voornamelijk beroep wordt gedaan op de sociale dienst van de jeugdrechtbank door de jongeren uit de CBAW. Verder heeft in de BJZ 2% van de CBAW-jongeren contact met met de sociale dienst van de gevangenis.

In het BZW hebben 3% van de jongeren contacten met het justitiehuis en met de sociale dienst van de jeugdrechtbank.

¹⁶ JWZ-YAR coaching, JWZ ontheming, JWZ-CIG, JWZ-OVBJ – OOC, JWZ/OVBJ – verblijf en contextbegeleiding, JWZ/OVBJ – contextbegeleiding, JWZ – HCA

¹⁷ CAW ambulante begeleiding en CAW residentiële opvang

¹⁸ VAPH: OBC, DOP, internaat, semi-internaat, ambulante begeleiding

¹⁹ GGZ: privé-therapeut, privé-psychiater, psychiatrisch ziekenhuis, CGG

²⁰ Drugshulpverlening, revalidatiecentrum, vertrouwenscentrum kindermishandeling, gezinszorg, CKG, MPI, gemeenschapsinstelling, pleeggezin

4.8.6.7 *Werk, financiën en wonen*

Op vlak van werk zien we dat er in beide sectoren bijna één op vier jongeren beroep doet op de VDAB en één op tien jongeren met de RVA.

Op vlak van financiën zien we dat er zowel in het BZW als in de CBAW contacten zijn de OCMW's (69% van de BZW-jongeren en 67% van de CBAW-jongeren). Daarnaast wordt er door één op tien jongeren in het BZW samengewerkt met schuldbemiddeling, in de CBAW is dit 6% van de jongeren.

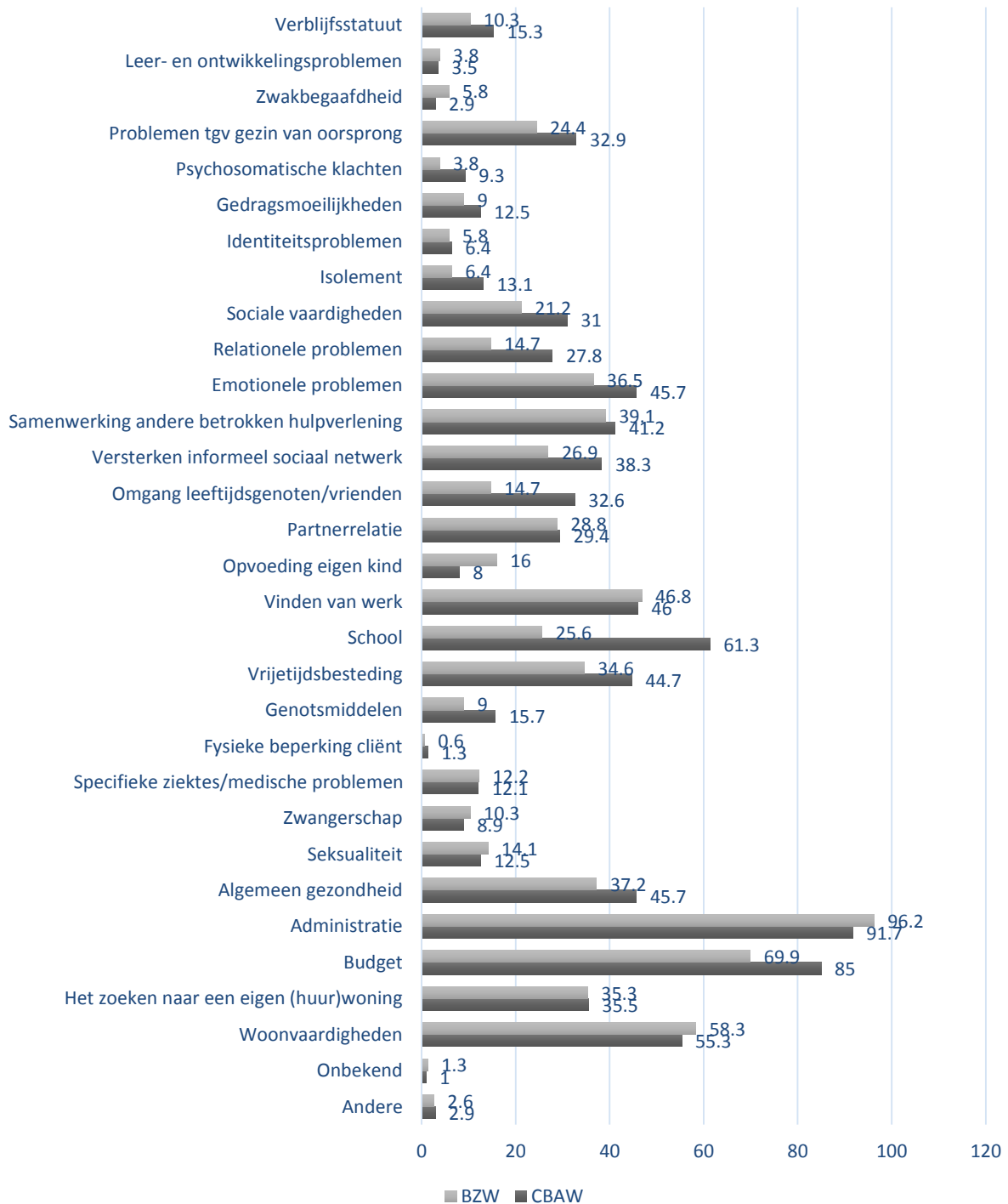
Op vlak van wonen wordt er zowel contacten met sociale huisvesting als met sociale verhuurkantoren . 37% van de jongeren in de CBAW en 15% van de jongeren in het BZW doen beroep op de sociale huisvesting. Twee op tien jongeren in beide sectoren maken gebruik van het aanbod van een sociaal verhuurkantoor.

4.8.6.8 *Onderwijs*

Op vlak van onderwijs zijn er voornamelijk contacten met de scholen , dit voor de helft van de CBAW-jongeren en voor 15% van de BZW-jongeren. 15% van de jongeren in de CBAW maken gebruik van het aanbod van het CLB.

4.8.7 Begeleidingsdomeinen

De jongeren werden bevraagd op welke domeinen zij begeleiding krijgen van de hulpverleners. Hierbij konden zij meerdere domeinen aanduiden. De volgende tabel geeft de verdeling weer voor beide sectoren.

Figuur 26 Begeleidingsdomeinen (in %, meerdere antwoorden mogelijk, n BZW = 157, n CBAW= 313)

Als we naar het geheel van de begeleidingsdomeinen kijken, zien we dat BZW-jongeren gemiddeld op zeven domeinen begeleid worden en CBAW-jongeren gemiddeld op 9 domeinen begeleiding krijgen.

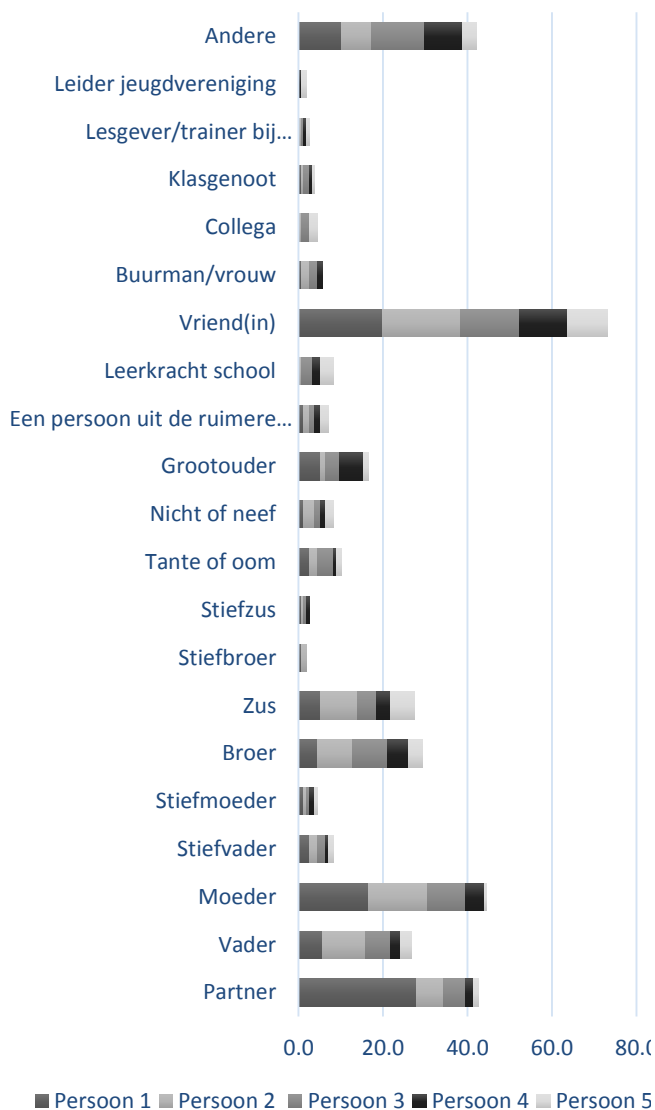
In de BJZ blijken CBAW-jongeren voornamelijk begeleiding te krijgen op de domeinen van administratie (92%) en budget (85%) maar ook op vlak van school (61%), woonvaardigheden (55%), vinden van werk (46%), het samenwerken met andere diensten (41 %), emotionele problemen (46%) en het versterken van het informeel sociaal netwerk (38 %).

In het BZW krijgen jongeren op volgende domeinen begeleiding: administratie is bijna voor alle jongeren een begeleidingsdomein (96%). Daarna komen vaak de domeinen budget (70%), woonvaardigheden (58%), vinden van werk (47%), het samenwerken met andere diensten (40 %), algemene gezondheid (37%) en emotionele problemen (37%).

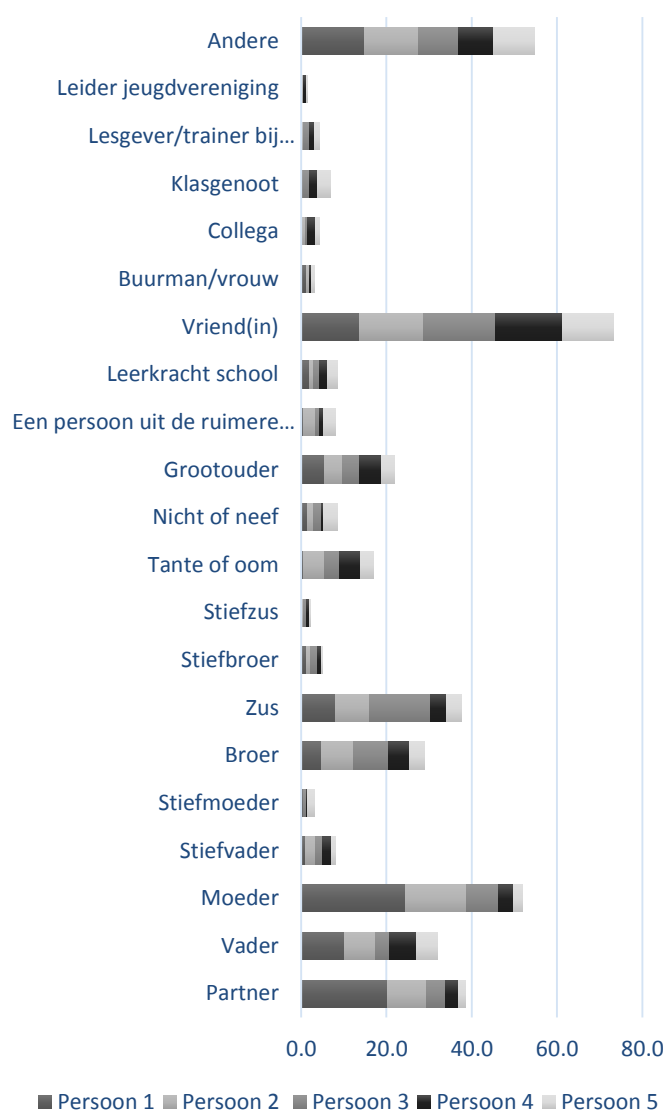
Verschillen tussen de sectoren zien we met name op de begeleidingsdomeinen 'school', 'informeel sociaal netwerk', 'sociale vaardigheden' en problemen tgv gezin van oorsprong' waar telkens in de CBAW aan meer jongeren begeleiding geboden wordt op deze domeinen.

4.9 Netwerk jongere

In dit gedeelte werd aan de jongere gevraagd een netwerklijst op te stellen. Dit werd als volgt bevestigd: *“Benoem maximaal vijf personen die voor jou belangrijk zijn in jouw omgeving (steunfiguren). Belangrijk hierbij is om zo ruim mogelijk na te denken over deze steunfiguren en om deze personen in volgorde van belangrijkheid te benoemen (persoon 1= meest belangrijke steunfiguur, persoon 2= tweede belangrijkste steunfiguur, ...).”*

Figuur 28 BZW, netwerk jongere, per persoon één antwoord mogelijk (in %, n = 157)

Figuur 27 CBAW, netwerk jongere, per persoon één antwoord mogelijk (in %, n = 322)

Vooreerst maken we de vaststelling dat deze vraag niet helemaal correct ingevuld werd: zo zien we dat we in beide sectoren meer dan 100% uitkomen bij de eerste persoon. Dit wil zeggen dat er meer personen werden ingevuld dan er deelnemers zijn aan de bevraging (voor CBAW: 111% bij eerste persoon, bij BZW: 106%). Voor de daaropvolgende personen geldt dit niet meer, dit gaat in dalende lijn. Een verklaring zou kunnen zijn dat jongeren meerdere belangrijke personen bij de eerste persoon hebben aangeduid.

In %	CAW (n= 157)	BJZ (n = 322)
Persoon 1	106%	111%
Persoon 2	89%	95%
Persoon 3	80%	84%
Persoon 4	54%	69%
Persoon 5	42%	61%

In beide sectoren zien we dat een vriend(in) door veel jongeren gezien wordt als een belangrijke steunfiguur en dat in elke volgorde van belangrijkheid (zowel als eerste persoon als als derde of als laatste persoon). Daarnaast spelen in CBAW de partner of de moeder een belangrijke rol in het netwerk van de jongeren. In BZW is dit eveneens zo, maar bij hen is vaker de partner de meest belangrijke persoon. Ook vaders, broers en zussen komen in beide sectoren vaak naar voren als belangrijke persoon in het netwerk.

We zien dat in BZW de familie van de jongeren ((stief-)broers/zussen/vader/moeder/grootouders/tante of oom) net iets vaker aangeduid worden bij belangrijke personen.

Onder 'andere' wordt in CBAW voornamelijk begeleider van CBAW vernoemd, een begeleider van een andere dienst (OTA, CGG, ...), een ex-pleegouder, eigen kind(eren) en schoonfamilie (-broers, zussen, ouders of grootouders). In het algemeen welzijnswerk worden hier voornamelijk ook begeleiders ingevuld, zowel van CAW als van andere diensten, eigen kind(eren) en schoonouders.

Als we kijken naar de top drie van de belangrijkste persoon in beide sectoren, zien we dat in CBAW de moeder eerst vernoemd wordt en nadien de partner en andere (waaronder begeleider CBAW ook valt). In BZW wordt de top drie gevormd door op de eerste plaats de partner, gevolgd door een vriend(in) en dan de moeder.

4.10 Zelfredzaamheidsmatrix

De zelfredzaamheid van de jongeren in BZW en in CBAW brengen we in kaart aan de hand van het Nederlandse instrument 'zelfredzaamheidsmatrix' (Lauriks, Buster, De Wit, van de Weerd, Tigchelaar, & Fassaert, 2013). Deze zelfredzaamheid bekijken we op volgende vlakken: financiën, dagbesteding, huiselijke relaties, psychische gezondheid, lichamelijke gezondheid, verslaving, activiteiten dagelijks leven, sociaal netwerk en justitie. We geven telkens per domein de uitleg bij de scores mee.

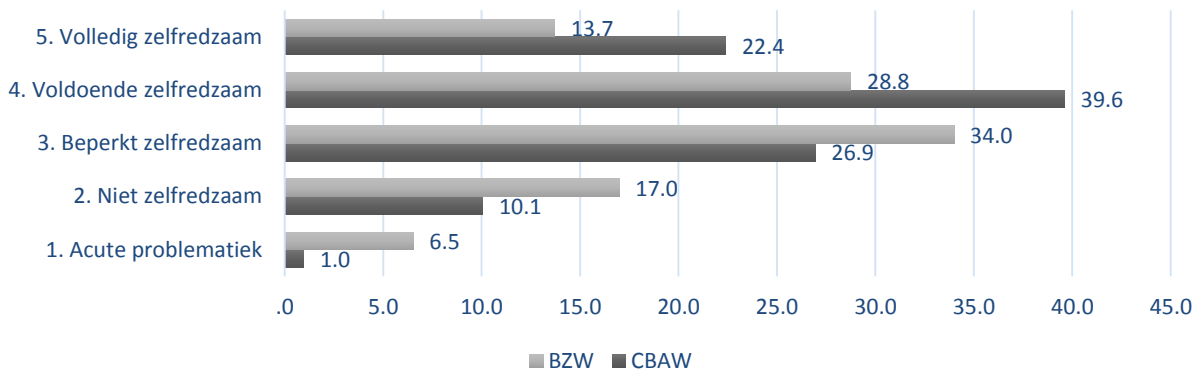
De oorspronkelijke bedoeling was dat de jongeren de zelfredzaamheidsmatrix samen met de begeleider invulden. In de praktijk zien we echter dat deze matrix (en de gehele bevraging) voor vijf op tien jongeren in BZW en een op drie jongeren in CBAW niet samen werd ingevuld.

4.10.1 Financiën

1. Acute problematiek: Geen inkomsten. Hoge, groeiende schulden.
2. Niet zelfredzaam: Onvoldoende inkomsten en/of spontaan of ongepast uitgeven. Groeiende schulden.
3. Beperkt zelfredzaam: Komt met inkomsten aan basis behoeften tegemoet en/of gepast uitgeven. Eventuele schulden zijn tenminste stabiel en/of bewindvoering/inkomensbeheer.
4. Voldoende zelfredzaam: Komt aan basis behoeften tegemoet zonder uitkering. Beheert eventuele schulden zelf en deze verminderen.
5. Volledig zelfredzaam: Inkomsten zijn ruim voldoende, goed financieel beheer. Heeft met inkomen mogelijkheid om te sparen.

Als we de zelfredzaamheid van de jongeren bekijken, zien we dat de zelfredzaamheid van de jongeren op vlak van financiën verschillend verdeeld is. In CBAW wordt de zelfredzaamheid over het algemeen hoger ingeschat dan in BZW. Zo wordt 62% van de CBAW-jongeren voldoende tot volledig zelfredzaam ingeschat tegenover 42% van de BZW-jongeren.

Aan de andere kant van het spectrum blijkt dat bij 7% van de jongeren in BZW gesproken kan worden van een ‘acute problematiek’ (= geen inkomsten, groeiende schulden).

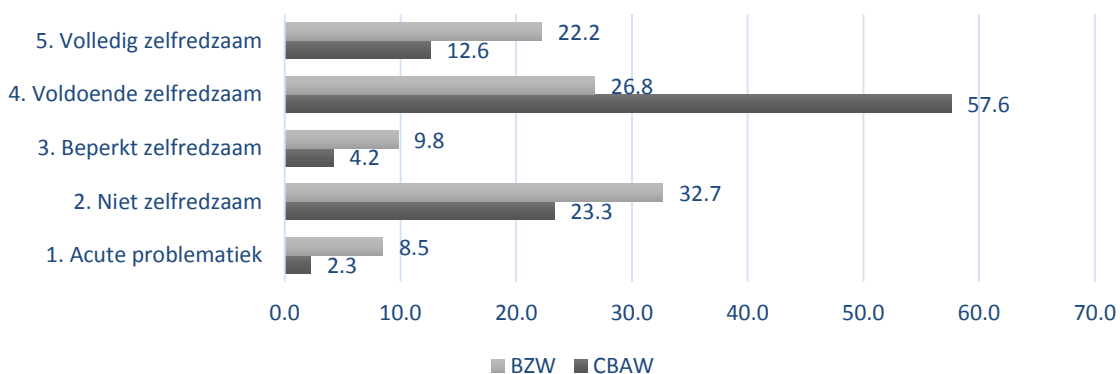
Figuur 29 ZRM: financiën (in %, n BZW = 153, n CBAW= 308)

4.10.2 Dagbesteding

1. Acute problematiek: Geen dagbesteding en veroorzaakt overlast.
2. Niet zelfredzaam: Geen dagbesteding maar geen overlast.
3. Beperkt zelfredzaam: Laagdrempelige dagbesteding of arbeidsactivering.
4. Voldoende zelfredzaam: Hoogdrempelige dagbesteding of arbeidstoeleiding of tijdelijk werk en/ of volgt middelbaar onderwijs.
5. Volledig zelfredzaam: Vast werk en/of volgt opleiding hoger dan middelbaar onderwijs.

Op vlak van dagbesteding zien we dat in CBAW zeven op tien jongeren voldoende tot volledig zelfredzaam scoren. In BZW betreft dit vijf op tien jongeren.

In CBAW is er bij 23% van de jongeren sprake van de score ‘niet zelfredzaam’ op vlak van dagbesteding. Dit houdt in dat er geen dagbesteding is, maar ook geen overlast. In BZW is er bij 33% van de jongeren hiervan sprake.

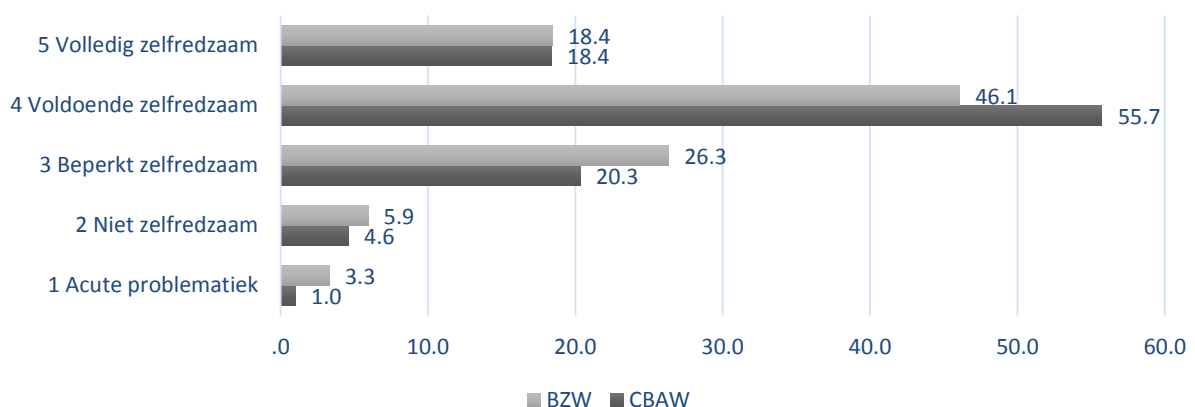
Figuur 30 ZRM: Dagbesteding (in %, n BZW= 153, n CBAW= 309)

4.10.3 Huiselijke relaties

1. Acute problematiek: Sprake van huiselijk geweld, kindermishandeling of verwaarlozing
2. Niet zelfredzaam: Leden van het huishouden gaan niet goed met elkaar om en/of potentieel huiselijk geweld, kindermishandeling of verwaarlozing
3. Beperkt zelfredzaam: Leden van het huishouden erkennen problemen en proberen negatief gedrag te veranderen
4. Voldoende zelfredzaam: Relationele problemen tussen leden van het huishouden zijn niet (meer) aanwezig en/of woont alleen
5. Volledig zelfredzaam: communicatie tussen leden van het huishouden is consistent open. Leden van het huishouden ondersteunen elkaar.

De verdeling van de scores op vlak van huiselijke relaties is in beide sectoren gelijklopend, waarbij een verschil zit op de scores voldoende zelfredzaam en beperkt zelfredzaam.

In CBAW scoort 74% van de jongeren voldoende of volledig zelfredzaam. In BZW betreft dit 65% van de jongeren. Bij beperkte zelfredzaamheid op vlak van huiselijke relaties erkennen de leden van het huishouden problemen en proberen ze negatief gedrag te veranderen.

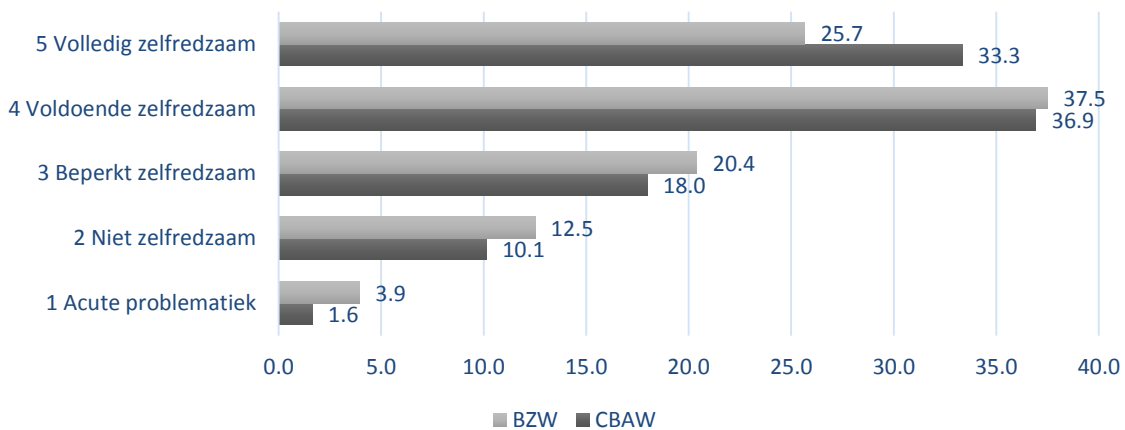
Figuur 31 ZRM: Huiselijke relaties (in %, n BZW = 152, n CBAW= 305)

4.10.4 Psychische gezondheid

1. Acute problematiek: Een gevaar voor zichzelf of anderen en/of terugkerende suïcide-ideatie. Ernstige moeilijkheden in het dagelijks leven door psychische stoornis
2. Niet zelfredzaam: Aanhoudende psychische gezondheidsproblemen die het gedrag kunnen beïnvloeden, maar geen gevaar voor zichzelf/anderen. Moeilijkheden in het dagelijks functioneren door symptomen en/of geen behandeling
3. Beperkt zelfredzaam: Milde symptomen kunnen aanwezig zijn en/of enkel matige functioneringsmoeilijkheden door psychische problemen en/of behandeltrouw is minimaal.
4. Voldoende zelfredzaam: Minimale symptomen die voorspelbare reactie zijn op stressoren in het leven en/of marginale beperking van functioneren en/of goede behandeltrouw
5. Volledig zelfredzaam: Symptomen zijn afwezig of zeldzaam. Goed of superieur functioneren in een groot aantal diverse activiteiten. Niet meer dan de dagelijkse besommeringen of zorgen

Op vlak van psychische gezondheid scoren de jongeren gelijklopend in beide sectoren. In CBAW scoren zeven op tien jongeren voldoende of volledig zelfredzaam. In BZW geldt dit voor 63% van de jongeren.

Bij 16% van de jongeren in BZW en 12% van de jongeren in CBAW is er sprake van ‘niet zelfredzaam’ of ‘acute problematiek’ op vlak van psychische gezondheid.

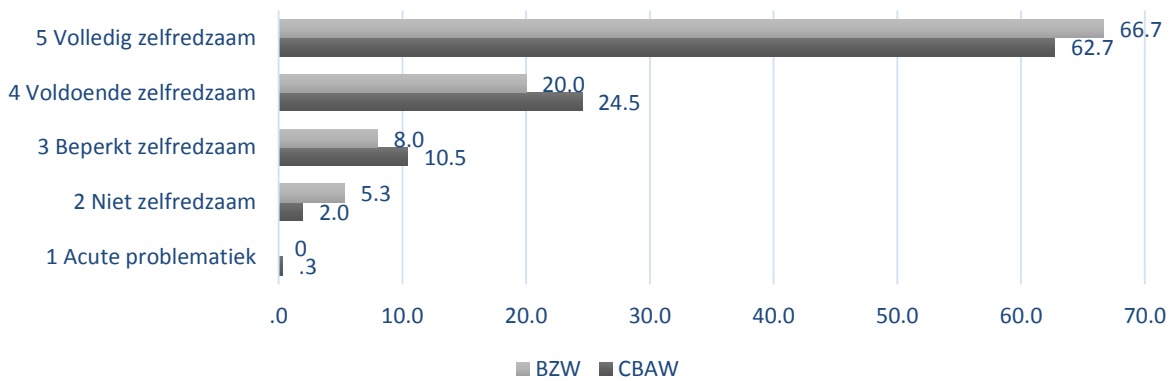

Figuur 32 ZRM: psychische gezondheid (in %, n BZW= 152, n CBAW= 306)

4.10.5 Lichamelijke gezondheid

1. Acute problematiek: Heeft direct medische aandacht nodig. Een noodgeval/kritieke situatie
2. Niet zelfredzaam: Een (direct/chronische) medische aandoening die regelmatige behandeling vereist, wordt niet behandeld. Matige beperking van (lichamelijke) activiteiten tgv een lichamenlijk gezondheidsprobleem
3. Beperkt zelfredzaam: Een (chronische) medische aandoening wordt behandeld, maar behandeltrouw is minimaal. De lichamenlijke gezondheidproblemen leiden tot een lichte beperking in mobiliteit en activiteit.
4. Voldoende zelfredzaam: Erkent behoefte aan hulp voor de (chronische) medische aandoening. Goede behandeltrouw.
5. Volledig zelfredzaam: Er zijn geen directe of voortdurende medische problemen.

In beide sectoren scoort het grootste deel van de jongeren voldoende op volledig zelfredzaam (beiden 87% van de jongeren). Bij 13% van de jongeren in beide sectoren is echter sprake van een beperkte tot geen zelfredzaamheid op dit vlak.

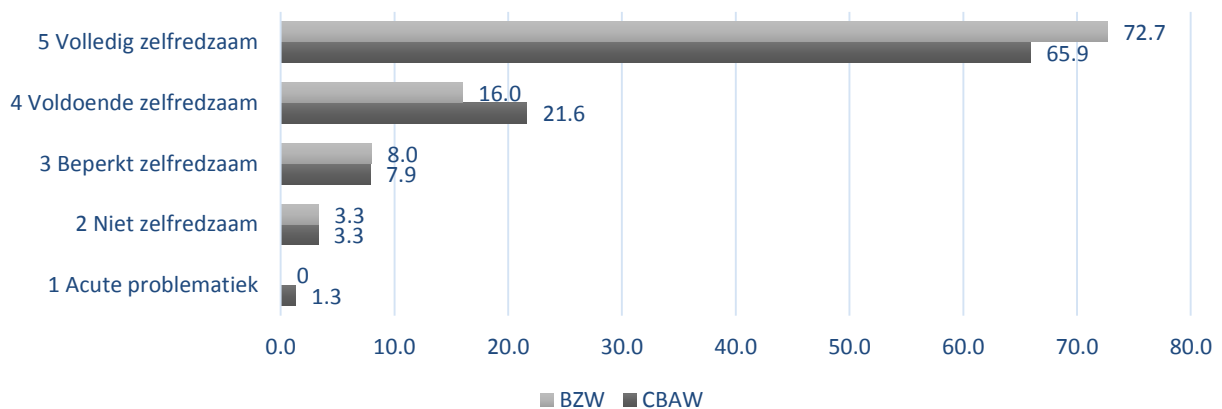
Figuur 33 ZRM: lichamenlijke gezondheid (in %, n BZW = 150, n CBAW= 306)

4.10.6 Verslaving

1. Acute problematiek: Voldoet aan criteria voor ernstig misbruik/verslaving. Resulterende problemen zijn zo ernstig dat institutionalisering of hospitalisatie noodzakelijk is.
2. Niet zelfredzaam: Voldoet aan criteria voor verslaving. Preoccupatie met gebruikens en/of bemachtigen van middelen. Onthoudingsverschijnselen of afkickontwijkend gedrag zichtbaar. Gebruik resulteert in ontwijken of verwaarlozen van essentiële activiteiten van het dagelijks leven.
3. Beperkt zelfredzaam: Gebruik binnen laatste 30 dagen. Aanwijzingen voor middelengebruik gerelateerde sociale, werkgerelateerde, emotionele of fysieke problemen. Gebruik interfereert niet met essentiële activiteiten van het dagelijks leven en/of behandeltrouw is minimaal.
4. Voldoende zelfredzaam: Cliënt heeft gedurende de laatste 30 dagen gebruikt, maar er zijn geen sociale, werkgerelateerde, emotionele of fysieke problemen ten gevolge van het gebruik zichtbaar. Geen aantoonbaar voortdurend of gevaarlijk middelengebruik en/of goede behandeltrouw.
5. Volledig zelfredzaam: Geen middelengebruik/misbruik in de laatste 30 dagen.

Ook op vlak van verslaving zien we dat de meerderheid van de jongeren (88%) in CBAW of BZW voldoende of volledig zelfredzaam zijn.

Bij 11% van de jongeren in beide sectoren is echter sprake van een beperkte tot geen zelfredzaamheid op vlak van verslaving, waarbij er middelengebruik of –misbruik is geweest de afgelopen 30 dagen met merkbare gevolgen of dat men voldoet aan de criteria voor verslaving

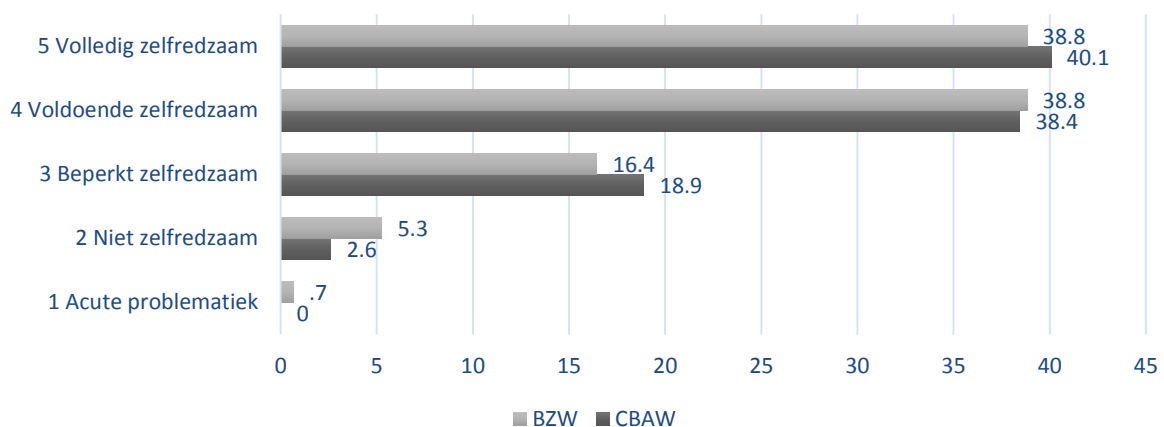
Figuur 34 ZRM: verslaving (in %, n BZW= 150, n CBAW= 305)

4.10.7 Activiteiten dagelijks leven

1. Acute problematiek: Ernstige beperkingen op alle of bijna alle gebieden van zelfzorg (eten, wassen, aankleden, naar toilet gaan)
2. Niet zelfredzaam: Belangrijk probleem op één of meer gebieden van zelfzorg (eten, wassen, aankleden, naar toilet gaan)
3. Beperkt zelfredzaam: Voorziet in de meeste, maar niet alle basisbehoeften van het dagelijks leven en de zelfzorg is op peil.
4. Voldoende zelfredzaam: Voorziet in alle basisbehoeften van het dagelijks leven en alleen ondergeschikte problemen (bijvoorbeeld slordig zijn, gedesorganiseerd)
5. Volledig zelfredzaam: Geen probleem van deze aard en functioneert goed op alle gebieden

Bij het domein ‘activiteiten dagelijks leven’ zien we dat in zowel CBAW als in BZW 78% van de jongeren voldoende of volledig zelfredzaam scoren.

Daarnaast zien we dat 19% van de jongeren in CBAW en 16% van de jongeren in BZW ‘beperkt zelfredzaam’ scoren op vlak van activiteiten dagelijks leven.

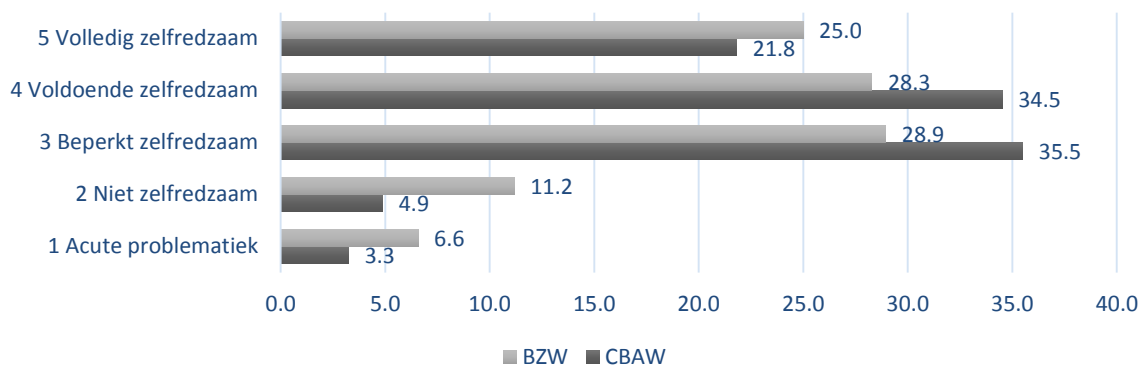

Figuur 35 ZRM: Activiteiten dagelijks leven (in %, n BZW = 152, n CBAW= 307)

4.10.8 Sociaal netwerk

1. Acute problematiek: Gebrek aan noodzakelijke steun van familie/vrienden en geen contacten buiten eventuele foute vriendenkring of ernstig sociaal isolement.
2. Niet zelfredzaam: Familie/vrienden hebben niet de vaardigheden/mogelijkheden om te helpen en nauwelijks contacten buiten eventuele foute vriendenkring. Blijvend, belangrijk probleem als gevolg van actief of passief terugtrekken uit sociale relaties.
3. Beperkt zelfredzaam: Enige steun van familie/vrienden en enige contacten buiten eventuele foute vriendenkring. Duidelijk probleem in maken of onderhouden van ondersteunende relaties.
4. Voldoende zelfredzaam: Voldoende steun van familie/vrienden en weinig contacten met eventuele foute vrienden.
5. Volledig zelfredzaam: Gezond sociaal netwerk en geen foute vrienden.

Op vlak van sociaal netwerk zien we dat 56% van de jongeren in CBAW voldoende tot volledig zelfredzaam scoren. In BZW betreft dit 53% van de jongeren. Dit houdt in dat er voldoende steun is van familie of vrienden, weinig contact met foute vrienden of een gezond sociaal netwerk. Daarnaast scoort in BZW 18% van de jongeren niet zelfredzaam of geeft men aan dat er een acute problematiek is. In CBAW geldt dit voor 8% van de jongeren.

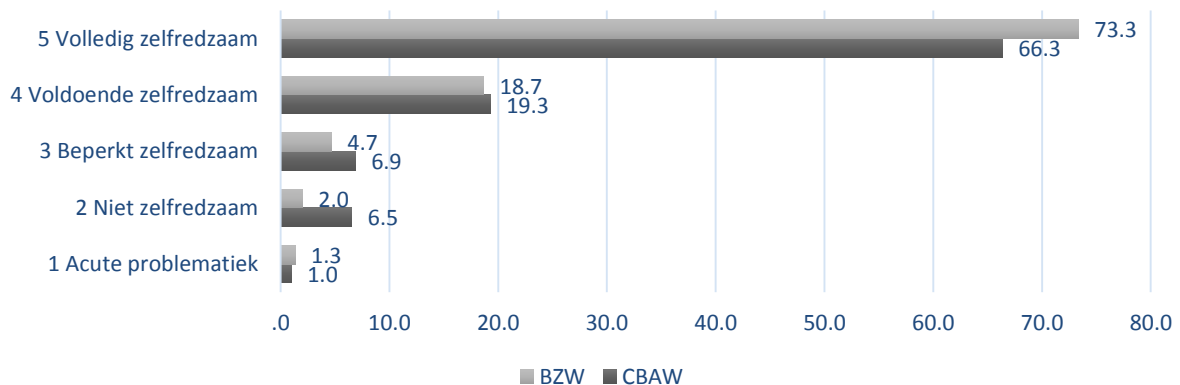

Figuur 36 ZRM: sociaal netwerk (in %, n BZW = 152, n CBAW= 307)

4.10.9 Justitie

1. Acute problematiek: Zeer regelmatig (maandelijks) contact met politie en/of openstaande zaken bij justitie.
2. Niet zelfredzaam: Regelmatig (meerdere keren per jaar) contact met politie en/of lopende zaken bij justitie.
3. Beperkt zelfredzaam: Incidenteel (eens per jaar) contact met politie en/of voorwaardelijke straf- of invrijheidsstelling.
4. Voldoende zelfredzaam: Zelden (minder dan eens per jaar) contact met politie en/of strafblad.
5. Volledig zelfredzaam: Geen contact met politie. Geen strafblad.

Op vlak van justitie scoren 92% van de jongeren voldoende of volledig zelfredzaam. Zij komen dus zelden (minder dan eens per jaar) in contact met de politie of beschikken niet over een strafblad.

Figuur 37 ZRM: justitie (in %, n BZW = 150, n CBAW= 306)

5 Bespreking analyses profielbevraging

We bespreken de analyses van de profielbevraging van de jongeren in CBAW en in BZW op basis van de bevraging die tijdens oktober tot december 2014 uitgevoerd werd. Hierbij zoomen we enerzijds in op de gelijkenissen die voornamelijk sterk naar voren komen in de kwetsbaarheid van de jongvolwassenen en anderzijds de verschillen tussen de sectoren in zowel profiel van de jongeren als in begeleidingskenmerken.

5.1 Gelijkenissen: mate van kwetsbaarheid

Bij de analyse van deze gegevens zien we vooreerst een grote kwetsbaarheid van de jongeren naar voren komen in beide sectoren. Deze kwetsbaarheid bevindt zich op meerdere vlakken. We bespreken achtereenvolgens het inkomen en het opleidingsniveau.

Op vlak van **inkomen** zien we dat de belangrijkste inkomensbronnen voor jongeren in CBAW het leefloon (31%), verblijfssubsidie jongerenwelzijn (18%) en kinderbijslag (17%) vormen. Voor jongeren in BZW worden de belangrijkste inkomensbronnen eveneens gevormd door het leefloon (45%), inkomen uit arbeid en tewerkstelling (22%, is verschillend met CBAW/BJZ en kinderbijslag (17%). Het leefloon bevindt zich tot nader order onder de Europese armoedegrens en volstaat dus niet om een menswaardig leven te leiden.

Bij **opleidingsniveau** zien we in beide sectoren dat er een grote groep jongeren een diploma lager dan secundair onderwijs aangeeft als hoogst behaalde scholingsgraad (45% CBAW, 32% BZW) of geen diploma aanduid (25% CBAW en BZW). Als we dan kijken naar de jongeren die momenteel een opleiding volgen, zien we dat 67% CBAW in het secundair onderwijs les volgt (39% van alle jongeren die les volgen, volgt BSO onderwijs en 6% volgt BuSo). In BZW volgen 46% van de jongeren middelbaar onderwijs en 29% van het gehele aantal jongeren dat een opleiding volgt, volgt BSO.

Naast deze kwetsbaarheid zien we een gelijklopendheid in de **domeinen van ondersteuning** in CBAW-begeleiding in de BJZ en BZW-begeleiding in het AWW. Zo blijken de jongeren voornamelijk begeleiding te krijgen op vlak van administratie, budget, woonvaardigheden, het vinden van werk en het samenwerken met andere diensten. Opvallend is dat bijna één op twee jongeren van de CBAW-diensten in de BJZ ondersteuning krijgt op het gebied van emotionele problemen, bij de BZW-begeleidingen in het AWW gaat het om ongeveer een derde.

Als we kijken naar de variabele '**samenwerking met andere diensten**' zien we dat er een aantal overeenkomsten zijn in de diensten waarop CBAW jongeren en BZW-jongeren beroep doen. Zo doen jongeren vanuit beide sectoren voornamelijk beroep op OCMW (67% voor jongeren in CBAW en 69% voor jongeren in BZW) en is ook de VDAB een belangrijke partner (25% CBAW, 22% BZW). In ieder geval valt op dat een aantal andere diensten betrokken zijn bij de jongeren.

Op vlak van **huisvesting** zien we overeenkomsten in de aard van het contract van jongeren in beide sectoren. Zo huurt 33% van de CBAW-jongeren en 28% van de BZW-jongeren via de sociale huisvesting (sociaal verhuurkantoor of sociale huisvestingsmaatschappij) en één op twee jongeren in CBAW en BZW huurt via de privé-markt (huisbaas of immo-kantoor).

In de **zelfredzaamheidsmatrix** zien we voor de verschillende levensdomeinen van de jongeren opvallend hoge (en gelijkaardige voor de twee sectoren) scores verschijnen. Tegelijkertijd zien we dat 1 op drie tot 40 % van alle jongeren op een aantal domeinen slechts beperkt zelfredzaam is. Vanuit de deelnemers van de denk- en dialoogdag komt als mogelijke verklaring dat de aanwezige begeleiding in deze 'hoge' scores een belangrijke rol speelt. In deze redenering biedt de begeleiding een kader waarin een jongere bv zijn/haar verslavingsproblematiek onder controle houdt of waardineen jongere effectief zijn/haar budget kan beheren. Het valt niet uit te sluiten dat deze scores kunnen zakken indien deze begeleiding wegvalt.

5.2 Verschillen

Een eerste grote verschilpunt dat we zien tussen BZW en CBAW is de **leeftijd** waarop jongeren instromen en de leeftijd die zij hebben op het moment van de begeleiding. Dit verschil is aangegeven door de officiële omkadering van deze begeleidingen en heeft een aantal gevolgen naar kenmerken van de jongeren (bv samenstelling huishouden, opleiding), maar ook naar kenmerken van de begeleiding. We zien dat er een kleine groep jongeren in BZW instroomt onder de leeftijd van 18 jaar (één op tien jongeren in BZW tav zes op tien jongeren in CBAW), dat er een grote overlap is in jongeren tussen 18 en 21 jaar die in begeleiding zijn en dat de begeleidingen van jongeren boven 21 jaar uitsluitend in BZW gebeuren.

Een tweede verschil betreft de **instroomsituatie** van waaruit jongeren instromen in de begeleidingsvorm CBAW of BZW. In beide sectoren zien we dat ongeveer twee op tien jongeren instromen zonder vorm van hulpverlening drie maanden vooraf aan de start van de CBAW begeleiding. Daarnaast stroomt zes op tien jongeren in CBAW in vanuit ofwel residentiële of ambulante hulpverlening. In BZW stroomt één op vijf door vanuit een opvangcentrum voor thuislozen.

Een derde verschilpunt betreft de **begeleidingsdomeinen** waarop de jongeren ondersteuning krijgen. Zo zien we dat er in CBAW gemiddeld op negen domeinen begeleiding geboden wordt (tav BZW op gemiddeld zeven domeinen) en er meer ondersteund wordt op vlak van school, informeel sociaal netwerk, sociale vaardigheden en problemen tav het gezin van oorsprong.

Een vierde verschilpunt betreft de **samenstelling van het huishouden**. In BZW zien we dat 18% van de jongeren samenwoont met zijn/haar kind waar dit voor CBAW 8% van de jongeren betreft. Dit betekent een extra component in de begeleiding van de jongeren.

Bij het **statuut van de jongeren** zien we dat 62% van de jongeren in CBAW een opleiding volgt op het moment van de bevraging (tav 25% in BZW). Bij 49% van de jongeren in CBAW wordt ook samengewerkt met de school. Eén op vier jongeren is werkloos in CBAW ten aanzien van één of vijf jongeren in BZW. Tot slot zien we dat de cijfers voor jongeren die werken gelijklopend zijn voor beide sectoren (34% CBAW tav 36% BZW)

Een zesde verschilpunt betreft het **netwerk van de jongeren** zoals bevroegd werd in de profielbevraging. Zo zien we, naast de overeenkomsten dat vriend(in) en moeder in beide sectoren in de top drie van belangrijke steunfiguren staan, dat er in CBAW bij de belangrijke steunfiguren meer verwezen wordt naar de (ruimere) familie. Ook opvallend is dat er op de 'derde plaats' van de belangrijkste steunfiguur bij de jongeren in CBAW 'andere' aangeduid wordt. Hieronder vallen (onder meer) voornamelijk de begeleiders CBAW.

5.3 Reflecties

Vanuit onderzoeksmatig standpunt wensen we graag volgende reflecties op de profielbevraging toe te voegen. Deze betreffen enerzijds het statische gegeven van de cijfers en anderzijds een inhoudelijke toevoeging.

Een eerste reflectie vormt dat de cijfers een foto vormen van de jongeren die op dat moment in begeleiding zijn in CBAW en BZW maar geen weergave vormt van het traject dat de jongere afleggen (bv kenmerken bij instroom, kenmerken bij uitstroom, kenmerken een periode na de begeleiding gestopt is). Het leggen van trajectinformatie van de jongeren naast deze verkregen 'foto'gegevens zou een belangrijke meerwaarde kunnen geven in de verschillen in profiel van de jongeren.

Een tweede reflectie vormt het feit dat de vraag van de jongere niet expliciet bevroegd werd. In de profielbevraging werd deze in kaart gebracht aan de hand van levensdomeinen waarop de jongeren begeleid wordt op het moment van de bevraging. Het zou kunnen dat we hierdoor de (op het moment) niet-beantwoorde vraag van de jongere missen.

Hoofdstuk 3

Methodiekbeschrijving

In dit hoofdstuk beantwoorden we de tweede onderzoeksvraag aan de hand van een analyse van de methodiekbeschrijvingen van de CBAW-diensten en de BZW-diensten. Een methodiekbeschrijving is één van de onderzoeksmethoden die toelaat om een zicht te krijgen op het concrete handelen van praktijkwerkers (actietheorie) en op de onderbouwing van dat handelen (veranderingstheorie) (Hermans, 2014). We volgen hierbij de structuur van het sjabloon van het Nederlands Jeugdinstituut en bespreken achtereenvolgens de inleiding, het probleem, de doelgroep, de doelstelling, de opbouw van de methodiek, de inhoud van de verschillende fasen, de theoretische onderbouwing en de randvoorwaarden voor de uitvoering weer.

Hierbij gaan we in gelijkenissen en verschillen tussen de diensten, maar focussen we ook op gelijkenissen en verschillen tussen de sectoren. Eerst geven we per gedeelte de criteria weer zoals deze in het sjabloon worden vermeld, nadien volgen de analyses. Deze analyses zijn gebaseerd op een gehele lezing van de methodiekbeschrijving. De diensten worden hierbij anoniem besproken.

Zoals aangehaald in de sessies met de deelnemende diensten, beogen we geen evaluatie van de diensten, maar pogen we zicht te krijgen op de concrete manier van handelen en op de gelijkenissen en verschillen binnen en tussen de sectoren.

1 Meewerkende diensten

Hierna geven we een overzichtstabel van de meewerkende diensten. CAW Antwerpen gaf aan dat het momenteel in een hervormingsfase zit, waardoor deelname aan deze fase van het onderzoek bemoeilijkt werd. Van de overige provincies werd steeds een CBAW- en BZW-dienst gevonden die bereid was om mee te werken aan het onderzoek.

Tabel 10 Meewerkende diensten

	CBAW	BZW
Antwerpen	Jeugdzorg Emmaüs: Kamino JOBA autonoom wonen en vluchtelingenwerk ²¹	
Oost-Vlaanderen	Al Paso (Waasmunster)	CAW Oost-Vlaanderen (team Gent-Eeklo en Waasland)
West-Vlaanderen	Jeugdzorg Middenkust	Jeugdzorg Middenkust ²²
Limburg	CBAW De Dijk (Heusden-Zolder, vzw De Oever)	CAW Limburg
Vlaams-Brabant	Minor Ndako (Brussel)	CAW Brussel

2 Proces van de methodiekbeschrijving

We stellen vast dat de diensten op zeer korte termijn een heel intensief traject doorlopen hebben om de methodiekbeschrijvingen op te stellen. We voorzagen een opstartdag waarin we het doel van de methodiekbeschrijving en het proces toelichten. Na een drietal maanden voorzagen we een terugkomdag waarop we collectieve feedback gaven. Daarnaast ontvingen de diensten ook feedback op maat. Op basis van die twee vormen van feedback konden de diensten hun methodiekbeschrijving finaliseren.

De meewerkende diensten vulden dit traject op hun eigen manier in. Sommige diensten zijn met het gehele team aan de slag gegaan om het sjabloon in te vullen, anderen hebben dit in een beperkte groep – vaak bestaande uit een (pedagogisch) coördinator en/of teambegeleider en begeleider – ingevuld en al dan niet teruggekoppeld naar het gehele team. Daarnaast bleek ook de vertrekbasis om aan de slag te gaan met de methodiekbeschrijvingen, grondig te verschillen. Zo zijn er een aantal diensten die voor het startmoment reeds beschikten over een bijna volledig uitgewerkte methodiekbeschrijving of documenten die hiervoor in aanmerking komen. Andere diensten zijn vertrokken vanuit het sjabloon en hebben hierin hun ervaringskennis en bestaande documenten gegoten. We stellen vast dat vooral CBAW-diensten reeds uitgewerkte beschrijvingen hadden die ingepast konden worden en dat in de BZW-diensten er eerder vanuit het sjabloon vertrokken werd.

Op de terugkomdag werd er feedback aan de deelnemers gegeven over de eerste versie van hun methodiekbeschrijving. Eerst werd gevraagd hoe het proces tot dan verlopen was, welke aanpak gebruikt werd, wat de tijdsinvestering betrof, wat de moeilijkheden waren en wat de eventuele bruikbaarheid naar de toekomst is. Op basis van de bespreking kwamen we tot de volgende vaststellingen. Het zijn vaak

²¹ De twee teams in zowel JOBA als CAW Oost-Vlaanderen hebben een aparte methodiekbeschrijving per team ingeleverd. Zij worden in de analyses, tenzij anders vermeld, dan ook behandeld als twee aparte diensten.

²² Jeugdzorg Middenkust omvat zowel BZW als CBAW. In de analyses wordt soms geturfd hoeveel diensten BZW en hoeveel diensten CBAW voldoen aan bepaalde criteria. Bij Jeugdzorg Middenkust hebben we gekozen om zowel voor BZW als voor CBAW te turven indien zij voldoen aan dat criteria.

coördinatoren of pedagogisch verantwoordelijken die aan de slag zijn gegaan met de methodiekbeschrijving, in werkgroepjes met al dan niet een terugkoppeling naar het ruimere team, soms werden een denkdag georganiseerd. Voor de eerste versie was de tijdsinvestering gemiddeld zes dagen. De moeilijkheden die men onderweg tegenkwam, zijn de mate waarin men het begeleidingsproces heel concreet moet beschrijven, het concretiseren van de begeleidershouding, de onduidelijkheid over de verwachtingen van de onderzoekers en het niet weten hoe te beginnen aan de theoretische onderbouwing.

Naar bruikbaarheid zien we dat het als een intern document gezien kan worden, maar ook als een extern document naar andere opdrachtgevers. Men stelde ook vragen bij de meerwaarde van deze methodiekbeschrijving in vergelijking met andere documenten.

De onderzoekers gaven de volgende collectieve feedback:

- Er is veel tijd geïnvesteerd in de methodiekbeschrijvingen. Dit is inhoudelijk merkbaar in de beschrijvingen.
- De lengte van de methodiekbeschrijvingen is sterk uiteenlopend. In eerste instantie lijkt dit samen te hangen met de sector: in het algemeen welzijnswerk blijken de methodiekbeschrijvingen korter en in de bijzondere jeugdzorg eerder lang. Dit hangt vooral samen met de lengte en uitgebreidheid van de theoretische onderbouwing.
- Kan er onmiddellijk gestart worden door nieuwe medewerkers na het lezen van deze methodiekbeschrijvingen?
- Een aantal elementen uit de begeleiding bleven onduidelijk: hoe verloopt de samenwerking met andere diensten? Op welke manier wordt het netwerk betrokken? Specifiek voor de jeugdhulp: wat is de rol van de verwijzer en op welke manier wordt hiermee omgegaan?

Naast deze algemene feedback werd er per domein van de methodiekbeschrijving eveneens feedback gegeven aan de diensten. We bespreken deze feedback telkens kort bij de analyses van de methodiekbeschrijving. Naast deze algemene feedback kregen de deelnemende diensten individuele feedback na de terugkomdag.

3 Analyse

In wat volgt, bespreken we de analyse van de methodiekbeschrijvingen. We geven telkens kort de criteria weer die de diensten meekregen bij het opmaken van het sjabloon en die eveneens gehanteerd werden bij de analyse van de beschrijvingen. Achtereenvolgens bespreken we de inleiding, het probleem, de doelgroep, de doelstelling, de opbouw van de methodiek, de inhoud van de verschillende fasen, de theoretische onderbouwing en de randvoorwaarden voor de uitvoering.

3.1 Inleiding

In de inleiding werd gevraagd om een korte introductie te geven over de interventie, de gehele methodiekbeschrijving samen te vatten en waar nodig een korte ontstaansgeschiedenis te geven om de methodiek te kaderen.

De inleiding geeft bij alle diensten een duidelijk kader voor het interpreteren van de methodiekbeschrijving: de methodiek en de doelgroep worden kort omschreven, de dienst wordt gesitueerd binnen de organisatie en er wordt al dan niet aangegeven of er nog andere teams bezig zijn met begeleid zelfstandig wonen.

Verschillende diensten geven een terugblik: ofwel betreft dit een terugblik van de dienst zelf door een fusie met verschillende diensten ofwel een evolutie van de inhoudelijke werking in der richting van bijvoorbeeld meer vraaggestuurd werken of meer expertise-ontwikkeling in de huidige teams waardoor inhoudelijk sterker gewerkt kan worden. Deze evoluties worden zowel beide sectoren aangegeven.

Ook worden in de inleiding kenmerken van het proces beschreven dat de diensten doorlopen hebben om tot deze methodiekbeschrijving te komen. Zo wordt aangegeven dat er omwille van het tijdsgebrek bepaalde zaken verder inhoudelijk uitgewerkt moeten worden of dat de methodiekbeschrijvingen van verschillende teams binnen één organisatie nog niet samen gelegd zijn (BZW), maar dat men hier in de toekomst verder aan wil werken.

Daarnaast worden volgende reflecties gemaakt over de methodiekbeschrijving door een CBAW-dienst: dit vormt geen volledige weergave van de realiteit: de realiteit is 'oneindig veel diverser, genuanceerder en dynamischer', de stem van de jongere komt hierin niet aan bod, er is sprake van tijdsdruk waardoor dit weinig gedragen wordt en tot slot dat dit een verhaal over hulpverlening blijft en niet hét verhaal is. Ook vanuit een BZW-dienst komen een aantal reflecties op (het proces van) de methodiekbeschrijving: het sjabloon stuurt in een bepaalde richting en beperkt soms het beschrijven van de eigen visie, de begeleidingen zijn niet lineair in te delen in fasen en de enige overeenkomst tussen de verschillende fasen zijn de opstartfase en de afrondingsfase. De begeleidingsfase daartussen is 'op maat' van de jongere. Ook geven zij aan dat er in deze rapportage geen aandacht is voor het proces, maar dat in de begeleidingen 'ontmoeting, relatie en vertrouwen' centraal staan.

3.2 Probleem, doelgroep en doelstelling

3.2.1 Doelgroep

In het sjabloon kregen de diensten volgende omschrijving mee:

"Interventies zijn gericht op cliënten met een bepaalde problematiek . Een goede omschrijving van de doelgroep zorgt dan ook voor een kwaliteitsvolle indicatiestelling."

Welke cliënten kunnen van de inzet van de interventie profiteren?

- Zo concreet & meetbaar mogelijk formuleren
- (contra-)indicaties
- Instroom van cliënten"

De leeftijd van de doelgroep vormt, in navolging van de opdrachten van BZW en de CBAW-diensten, een duidelijk verschil tussen beide sectoren. Waar door de CBAW-diensten jongeren tussen 17 en 21 jaar begeleid worden, zijn dit in de BZW-diensten jongeren tussen 17 en 25 jaar. Een ander duidelijk verschil is dat de CBAW-diensten aangeven dat zij niet rechtstreeks toegankelijk zijn waar de diensten in het algemeen welzijnswerk hun laagdrempelige toegang benadrukken.

Gemeenschappelijk is dat de omschrijving van de doelgroep vertrekt van jongeren die zelfstandig moeten of willen gaan wonen maar niet over voldoende vaardigheden beschikken, en/of onvoldoende kunnen terugvallen op hun netwerk. Vanuit de BZW-diensten wordt duidelijk gesteld dat de jongeren moeten wonen of gaan wonen in het regiogebied van de dienst.

Vanuit de CBAW-diensten en vanuit één dienst van de BZW-diensten wordt vermeld dat deze jongeren kunnen instromen vanuit een residentiële setting of vanuit een conflictueuze thuissituatie. In de diensten begeleid zelfstandig wonen van de BZW-diensten is er een subcategorie in hun doelgroep met name jongeren met (een vermoeden van) een handicap in aanmerking komen. Verder wordt in de BZW-diensten vermeld dat zelfstandig wonen haalbaar moet zijn binnen de twee jaar en dat er een motivatie tot samenwerking of veranderingsbereidheid moet zijn. Deze motivatie wordt ook in twee CBAW-diensten expliciet vermeld samen met hulpvragen in verband met zelfstandig wonen. Eén van deze CBAW-diensten vult hierbij aan dat motivatie echter geen tegenindicatie vormt bij de start van de begeleiding, maar dat ze zich aansluiten bij het stadium van verandering waarin de jongere zich bevindt. Daarnaast vermeldt één CBAW-dienst dat ze vroeger een opnameplicht hadden, maar dat dit sinds de start van de integrale toegangspoort niet meer duidelijk is.

Eén CBAW-dienst vermeldt verschillende indicaties in de doelgroep die de begeleiding kunnen laten verschillen zoals drugsproblematiek, inwonende partner, kansarmoedeproblematiek, ...

Onderstaande contra-indicaties worden geformuleerd door de verschillende diensten. Eén dienst jeugdhulp vermeldt dat er een aantal indicaties zijn waarbij ze merken dat dit de methodiek minder effectief maakt, gezien er voornamelijk verbaal en cognitieve methodieken gebruikt worden of omdat het factoren bevat die niet beïnvloedbaar zijn via een CBAW-interventie. Deze factoren worden eveneens mee opgenomen als 'contra-indicatie'.

Contra-indicaties	Aantal diensten CBAW	Aantal diensten BZW
Fysieke/mentale handicap die gespecialiseerde hulp vereist	3	2
Verslavingsproblematiek die dagelijks functioneren ernstig verstoord en/of geen motivatie om hieraan te werken	4	4
Acute psychiatrische problematiek	4	4
Ouder dan 18 jaar en geen voorgeschiedenis binnen IJH	1	
Aanwezigheid van problemen die prioritair zijn aan inzet op zelfstandigheid of mogelijkheid om autonomie verwerven sterk hinderen	1	1
Voldoende zelfstandigheid	1	
Afwezigheid motivatie/bereidheid om samen te werken	1	
Enige hulpvraag is financiële steun	1	
VAPH-ticket voor begeleid wonen		1
Geen vermoeden van een beperking		1 (specifieke vorm BW)
Geen inkomen (werk, partner, ouders, uitkering of derden)		2

Geen intentie om binnenkort alleen te gaan wonen/reeds alleen wonen		3
Bij blijvende tegenwerking partner: kan reden zijn om begeleiding vroegtijdig af te ronden		1
De veiligheid van de jongere en/of trajectbegeleider is niet gewaarborgd	1	
Jongere is onvoldoende bekwaam om aan de begeleiding mee te werken en zijn gedrag, cognities en gevoelens te veranderen tijdens de begeleiding	1	
De jongere wil niet meer zelfstandig wonen	1	

Er wordt in geen enkele dienst een uitsluitingscriterium vooropgesteld in de methodiekbeschrijving wat betreft de vorm van samenwonen (met partner, vrienden, alleen, met kinderen, ...). Gemeenschappelijk tussen de sectoren is dat bij contra-indicaties cliënten met een zware beperking, drugsproblematiek of acute psychiatrische problematiek niet begeleid worden. Een belangrijk verschil tussen de sectoren heeft te maken met het al dan niet beschikken over een inkomen en de intentie hebben om alleen te gaan wonen. In 2 BZW-diensten moet men over een inkomen beschikken om de begeleiding te kunnen opstarten, en in 3 BZW-diensten wordt als voorwaarde gesteld dat de jongere de intentie moet hebben om alleen te gaan wonen, of nog een stap verder, een concreet zicht moet hebben op een woonst (bv verhuisdatum). Voor één BZW-dienst is dit geen tegenindicatie: zij starten ook op in de huidige situatie van de jongere.

3.2.2 Probleem

In het sjabloon werd volgende omschrijving meegegeven: “Iedere interventie is gericht op een probleem: dit wordt omschreven in termen van aard, ernst en wat er gebeurt indien er niet ingegrepen wordt.”

In de methodiekbeschrijvingen zien we dat problemen omschreven worden voor alle jongeren. Indien er uitsluitend niet-begeleide buitenlandse minderjarige jongeren begeleid worden, dan wordt de omschrijving toegespitst op deze jongeren. Daarnaast maakt één CBAW-dienst een onderscheid tussen specifieke problematiek voor tienerouders en niet-begeleide buitenlandse minderjarigen.

De probleemomschrijving wordt op verschillende manieren benaderd: ofwel worden verschillende levensdomeinen benoemd waarop jongeren problemen (kunnen) ervaren ofwel wordt gefocust op het zelfstandig wonen en de hiermee samenhangende problematieken. Gemeenschappelijk aan de probleemomschrijving is dat beschreven wordt dat de jongeren zich in een kwetsbare/moeilijke periode of overgangsfase naar de volwassenheid bevinden waarin bepalende keuzes gemaakt moeten worden. Vanuit één BZW-dienst wordt in de inleiding aangegeven dat men vertrekt vanuit de vraag van de persoon en niet zijn ‘probleem’: er wordt niet geantwoord op een probleem, maar samen gewerkt naar de gemeenschappelijke doelstelling ‘zelfstandig wonen’. In het sjabloon vullen zij bij probleem ‘thuisloos zijn’

in, gedefinieerd als ‘circulair proces, gekenmerkt door de gebeurtenissen tijdens de levensloop, waardoor mensen verbinding met zichzelf, de andere en de samenleving verliezen’. Daarnaast is de uitwerking van de levensdomeinen waarop de jongeren problemen ervaren of waarop ze vaardigheden moeten leren sterk overeenkomend.

Concreet zien we dat volgende domeinen bij de diensten benoemd worden. De mate waarin uitgewerkt wordt naar specifieke problemen die kunnen voorkomen op deze levensdomeinen verschilt grondig: soms worden de levensdomeinen louter benoemd, twee BZW-diensten werken dit grondig uit.

Levensdomeinen	CBAW	BZW
Emotioneel/welzijn	7	3
Sociaal netwerk	7	5
Dagbesteding (school, werk, vrije tijd, ...)	7	5
Woonst	7	5
Administratie	7	5
Financieel	7	5
Zelfzorg	2	1
Gezondheid	3	2
Veranderingsbereidheid		1
Middelengebruik	2	2
Justitie	2	3
Thuisloos zijn	1	2
Opvoedingsondersteuning	3	3
Maatschappelijk	2	

Er is grote overeenstemming binnen en tussen de twee sectoren met betrekking tot het begeleiden rond het sociaal netwerk, dagbesteding, woonst, administratie en financiën. De CBAW-diensten benoemen ook allen het werken rond emotionele problemen. Bij de BZW-diensten is hierover ook grote overeenstemming. De twee diensten die het hier niet vermelden in dit deel van hun methodiekbeschrijving, vermelden het wel op een andere plaats (bv. bij de bespreking van de begeleidershouding).

Twee diensten (telkens één dienst uit elke sector) vermeldt te beginnen vanuit praktische problemen en ontbrekende vaardigheden die jongeren tegenkomen in hun start van het zelfstandig wonen (eerder huisvesting, dagbesteding, administratie), maar nadien in de begeleiding vaak geconfronteerd worden met onderliggende vragen en problematieken zoals het algemeen functioneren en het welbevinden.

Twee CBAW-diensten vermelden gevolgen van het niet-aanpakken van problematiek en verwoorden dit als een kans op maatschappelijke uitsluiting, risico op thuisloosheid, schulden, ...

3.3 Doelstelling

De doelstelling is richtinggevend door te expliciteren welke situatie beoogd wordt

- Vloeit logisch voort uit beschrijving en het probleem van die doelgroep.
- Geeft aan welke problematieken moeten verminderen, welke vaardigheden gestimuleerd of welke factoren (determinanten) die bijdragen aan de problematiek moeten worden weggenomen.
- Soms zijn de hoofddoelen uitgewerkt in subdoelen die bijdragen aan het halen van het hoofddoel en kan op meerdere domeinen geformuleerd worden.

Doelen zijn concreet en meetbaar geformuleerd en geven de eindssituatie weer. (SMART+)

De link tussen het probleem van de doelgroep en de doelstelling is bij alle diensten duidelijk. Vaak ligt deze link in het uitwerken van de doelstellingen op de levensdomeinen. De mate van concretisering verschilt per dienst. Zo zien we bij twee BZW-diensten een heel duidelijke uitwerking van subdoelstellingen per levensdomein. In beide sectoren zien we diensten die een aantal hoofddoelstellingen formuleren voor de jongeren en daarnaast meerdere subdoelen.

In de doelstellingen en in de concretisering van de doelstellingen komen over de diensten heen een aantal gemeenschappelijke punten naar voren. Dit zijn het ondersteunen van de jongere in het zelfstandig wonen, de zelfredzaamheid bevorderen, het probleeminzicht versterken, het creëren en versterken van bepaalde vaardigheden die al dan niet gelinkt zijn aan zelfstandig wonen (ook vaak benoemd als competentieverhogend of – versterkend werken) en/of de verbondenheid/het sociale netwerk versterken. Van deze laatste wordt vaak aangegeven dat dit een recente focus is.

4 Opbouw van de methodiek & inhoud van de verschillende fasen

(Algemeen) werkzame factor interventie is een heldere structuur & opbouw:

- Logisch voortvloeiend uit probleemomschrijving
- Globaal: start, midden & eindfase

Richting: welke situatie wordt beoogd?

- Duur van gehele interventie (verschillende fasen) en afzonderlijke contactmomenten
- Frequentie en locatie van afzonderlijke contactmomenten
- Doelen van afzonderlijke contactmomenten
- Wat gebeurt er in contacten met cliënt, wat doet hulpverlener en welke middelen zet hij in?
- Hoe verloopt overgang van ene naar andere fase? Overgang na standaard aantal weken/maanden of afhankelijk van bereikte resultaat? Vast evaluatiemoment? Hoe wordt bepaald dat volgende fase kan starten?
- Hoe wordt overgang gecommuniceerd met cliënt?

Best afsluiten met schematisch overzicht, bedoeld als hulpmiddel voor de uitvoerend hulpverlener

Globaal bevat de opbouw van de methodiek in de verschillende diensten een start-, begeleidings- en eindfase. De benoeming van deze fasen verschilt per dienst. We bespreken hieronder de gelijkenissen en overeenkomsten per fase voor de twee sectoren.

4.2 Startfase

Alle diensten starten met een startfase. Hieronder bespreken we de verschillende onderdelen hiervan per sector. De verschillen binnen de sector komen aan bod in de kader. De diensten die expliciet een kennismakings- of exploratiefase benoemen, worden mee opgenomen bij de startfase. Dit betreft een onderzoeksmatige keuze en geen weergave van het begeleidingsproces.

De CBAW- en BZW-diensten geven aan dat het traject niet lineair verloopt en dat er andere fasen en termijnen mogelijk zijn afhankelijk van het levensdomein. Zo kan het traject sneller verlopen in samenhang met de veranderingsbereidheid van de jongere, de ernst van de problemen op verschillende domeinen en de leervermogen van de jongere. Daarnaast wordt aangegeven in beide sectoren dat begeleid wonen een toegangspoort kan vormen om eerst met concrete, praktische zaken zoals huisvesting, financiën, ... aan de slag te gaan, maar dat tijdens de begeleiding ruimte en vertrouwen vrijkomt om nieuwe doelstellingen te formuleren en andere levensdomeinen te bekijken (die vaker gelinkt zijn aan geestelijk welzijn), ...

Als eerste aspect bespreken we de benaming van de verschillende fasen. Elke lijn geeft één dienst weer.

CBAW	BZW
Intake (aanmelding, kennismaking, voortraject, intakegesprek) & exploratiefase	Instroom (onderverdeeld in vijf fasen) & Verkennings/opbouwfase
Opstartfase (aanmelding, kennismaking en bedenktijd) & Intakefase	Informatiegesprek & Startfase/intake
Kennismaking & Intake (met consultant) en start tot HP	Aanmelding & Kennismakingsfase
Startfase & Voorbereidingsfase	Aanmelding & onthaalfase & instapgesprek
Voortraject & Instroomfase	Intake & onthaal
Informatiegesprek & Startfase/intake	

We zien dat de startfase bij alle diensten opgesplitst wordt in verschillende onderdelen. Bij de BZW-diensten betreft dit vaak aanmelding of instroom en nadien een kennismakings- of onthaalfase. Bij de CBAW wordt vaker 'intake' benoemd en eventueel gewag gemaakt van een voortraject. Voor de intake zien we dat sommige diensten (zowel BZW als CBAW) een kennismaking of informatiegesprek plannen.

Bij de **aanmelding** van de jongeren in CBAW en BZW valt op dat niet alleen in de bijzondere jeugdzorg maar ook in een aantal BZW-diensten jongeren niet rechtstreeks de vraag stellen aan de begeleidende dienst. Voor CBAW-diensten worden jongeren aangemeld via INSISTO en is er nood aan een ticket van de integrale toegangspoort om te kunnen starten in CBAW (= niet rechtstreekse toegankelijkheid). Daarnaast maken de diensten melding van een intern wachtlijstbeheer volgens algemene afspraken en is er een mogelijkheid voor het intern schakelen (indien zij in begeleiding zijn bij een residentiële voorziening binnen dezelfde organisatie). Bij de opstart worden concrete afspraken gemaakt tussen aanmelder en dienst en wordt een kennismakingsgesprek met de jongere georganiseerd. Twee diensten geven expliciet aan dat de jongere na het kennismakingsgesprek een week of twee weken (afhankelijk van de dienst) bedenktijd heeft om te beslissen of hij/zij ingaat op de aangeboden begeleidingsvorm.

In BZW-diensten zien we dat de jongeren ofwel rechtstreeks bij het JAC aanmelden ofwel onrechtstreeks. Bij de onrechtstreekse aanmeldingen gebeurt dit via het onthaalpunt van het CAW of een deelwerking van het CAW (bv rond thuisloosheid). Na aanmelding en vraagverheldering (waarin bepaald wordt of de jongere in aanmerking komt voor begeleid zelfstandig wonen) wordt deze vraag op het team behandeld, krijgt de jongere een begeleider toegewezen en wordt de jongere gecontacteerd voor de opstart van de begeleiding. De jongeren krijgen ook de kans om te laten weten of ze bereid zijn om in te gaan op het hulpverleningsaanbod.

De diensten in beide sectoren geven aan gebruik te maken van verscheidene **methodieken** op maat van de jongeren. We nemen deze methodieken hier niet op, gezien de uitgebreidheid van de beschrijving van de diensten. In beide sectoren wordt op deze fase echter ingezet op kennismaking met de jongere, het in kaart brengen van zijn/haar netwerk, op de capaciteiten van de jongere en op de 'probleemsituatie' om te komen tot een handelingsplan en het opstellen van begeleidingsdoelen.

De CBAW-diensten geven aan de **context** van de jongeren in deze startfase mee te betrekken. Dit gebeurt enerzijds voor het kennismaken met de werking van CBAW zodat de context op de hoogte is in welke begeleidingsvorm de jongere gestart is. Anderzijds kan de context betrokken worden in het zicht krijgen op de algemene probleemsituatie en hulpvragen. Dit gedeelte wordt bij sommige diensten echter bewust beperkt gehouden. Zo geeft één dienst aan dat er gesprekken plaatsvinden met het netwerk als de jongere instemt of minderjarig is, maar dat de doelen niet opgesteld worden met de betrokken contextfiguren om de focus op de jongere zuiver te houden. Een andere dienst geeft aan dat er in het gezamenlijke (kennismakings)gesprek met de jongere en de betrokken context niet ingegaan wordt op dieperliggende problematiek vanwege het respect voor de privacy. In de BZW-diensten wordt de context van de jongere niet standaard mee uitgenodigd voor een gesprek in de startfase. Mits toestemming van de jongere en in het kader van de vraagverheldering, het in kaart brengen van het netwerk of het realiseren van de opgestelde doelen kunnen wel contacten met het betrokken netwerk plaatsvinden.

De **doelen** die voor beide sectoren in deze startfase benoemd worden, zijn: het opbouwen van een werkrelatie, het verkennen van de actuele situatie op verschillende levensdomeinen (woonsituatie, netwerk, dagbesteding, financiën, aanwezige diensten, ...), de vraagverheldering, bekijken hoe de begeleiding georganiseerd kan worden, zicht krijgen op de verwachtingen van de jongeren en het expliciteren van de begeleidingsvorm en bijhorende verwachtingen naar jongeren. Ook het werken rond de motivatie van de jongere voor het begeleidingstraject blijkt één van de doelen die gesteld wordt zowel in het algemeen welzijnswerk als in de bijzondere jeugdzorg.

Voor jongeren die uitstromen uit een residentiële voorziening of vanuit hun context kan een **voortraject** opgezet worden die de continuïteit van begeleiding garandeert. In deze fase kan een woonst gezocht worden en alles in orde gebracht worden zodat CBAW opgestart kan worden. Dit gebeurt liefst in samenspraak met de dienst waar de jongere begeleid wordt en met de CBAW-dienst. Wat betreft het beschikken over een woonst bij de opstart van de begeleiding, is dit verschillend per dienst. In sommige diensten zoeken jongeren via het voortraject een woonst, in bepaalde CBAW-diensten krijgen ze drie maanden de tijd vanaf de opstart van de begeleiding om een woonst te vinden, soms wordt er actief zoekgedrag verwacht (CBAW) of de intentie om alleen te gaan wonen (BZW), er wordt ingeschreven op wachtlijsten SVK/SHM (CBAW/BZW) of er kan eventueel een eigen woning ter beschikking gesteld worden (CBAW/BZW).

Naar '**resultaat**' van de startfase, zien we dat in de bijzondere jeugdzorg er 45 dagen na opstart een handelingsplan opgesteld is. In het algemeen welzijnswerk wordt eveneens met een handelingsplan of

projectplan gewerkt, dat binnen de twee of drie maanden na de opstart van de begeleiding opgesteld moet zijn.

Het **belangrijkste verschilpunt** tussen de CBAW- en de BZW-diensten is de beschrijving van de rol van de verwijzer / de jeugdrechtbank in de opstartfase. Eén CBAW-dienst omschrijft dit als volgt:

“Er is een gelijkwaardigheid als mens. De machtsposities blijven natuurlijk niet gelijkwaardig. De jongere blijft afhankelijk van de begeleider en de verwijzer”

Het is op basis van de methodiekbeschrijving wel niet helemaal duidelijk op welke manier de verwijzer betrokken is in de startfase en welke rol hij hierin speelt. Zo wordt er verwezen naar de doelen van de verwijzer, maar het is niet helemaal duidelijk op welke manier ze in die opstartfase ingebracht worden.

Wat betreft de **frequentie** van (face to face) contacten in deze startfase tot slot, zien we dat dit verschillend is per dienst. Zo zijn er diensten algemeen welzijnswerk en bijzondere jeugdzorg die zeggen in deze fase wekelijks contact te hebben met de jongeren en diensten algemeen welzijnswerk en jeugdzorg die meerdere keren per week contact hebben met de jongeren. Dit hangt samen met de noden van de jongeren.

4.3 Begeleidingsfase

Ook hier starten we met de benamingen/opdelingen die elke BZW en CBAW maakt voor zijn/haar dienst.

CBAW	BZW
Middenfase	Verkenning/opbouwfase & Begeleidingsfase
Begeleidingsfase	Middenfase
Begeleidingsfase (HP, evolutieverslagen, evaluatie, begeleidingsmomenten)	Begeleidingsfase
HP tot afbouw	Begeleiding
Werkfase & Zelfwerkfase	Modules: oriëntatiebegeleiding, studiotraining, SVK, BZW, BZW+
Begeleidingsfase	

Onderstaande tabel geeft de begeleidingsdomeinen weer. Die stemmen deels overeen met de problematieken, maar het valt op dat er meer benoemd worden.

	CBAW	BZW
Emotioneel welbevinden	7	5
Middelengebruik	2	3
Sociaal netwerk	7	5
Huisvesting	7	5
Budgetbegeleiding/financiën	7	5
Administratie	7	5
(zinnvolle) dagbesteding	6	4
Opvoeding kinderen	6	3
Zelfzorg	1	1
Veranderingsbereidheid		1
Gezondheid	3	4
Justitie	2	2
Vertrouwen opbouwen	3	3
Motivatie verhogen	1	3
Huishoudelijk	4	2
Zelfwerkzaamheid/zelfredzaamheid verhogen	3	3
Toekomstoriëntering	3	1

In deze fase geven de diensten in de methodiekbeschrijving aan dat er in CBAW sprake is van een wekelijks contact met de jongeren. In BZW gaat dit over wekelijks tot tweewekelijks contact tot zelfs maandelijks contact met de jongeren in de begeleidingsfase. Deze begeleidingen gaan in beide sectoren door bij de jongere thuis, op de dienst of op verplaatsing (bv voor het bezoeken van een andere dienst).

De doelstellingen worden in CBAW zesmaandelijks geëvalueerd in het evolutieverslag. Daarnaast zijn er diensten die aangeven dat er tussendoor met de jongeren en/of met het team geëvalueerd wordt hoe de begeleiding verloopt. In BZW zien we dat er eveneens tussentijds geëvalueerd wordt, maar dat de tijdstippen en de manier waarop, verschilt per dienst. Zo zijn er diensten die zesmaandelijks ook een evolutiebespreking doen van het handelingsplan, een andere dienst die aangeeft dat er spontaan met de

jongere geëvalueerd wordt en op bepaalde momenten in het team, een dienst die aangeeft dat er regelmatig in het team geëvalueerd wordt en met de jongere om de vijf, zes of acht weken (afhankelijk van de begeleidingsvorm).

Naar het betrekken van het netwerk, zien we dat er zowel CBAW als BZW dit opnemen in hun methodiekbeschrijving. De CBAW-diensten spreken meer van de 'context', terwijl de BZW-diensten verwijzen naar het sociale netwerk. In beide sectoren gebeurt dit vooreerst in de beginfase wanneer men zicht probeert te krijgen op de context / het netwerk van de jongere. In de begeleiding kan dit op verschillende manieren plaatsvinden. Bijvoorbeeld in CBAW worden volgende methodieken benoemd: SAS gesprekken, stappenplan Doeboek Nestwarmte, .. Daarnaast worden volgende zaken aangehaald over het betrekken van het netwerk van de jongeren: de begeleiding is gericht op de jongere maar op vraag kunnen er wel contacten plaatsvinden met het netwerk (CBAW), dit is een uitdaging gezien de context van NBBM (CBAW), het werken met steunfiguren (CBAW), aandacht voor de context in de begeleiding (BZW). Het is duidelijk dat de meeste diensten in beide sectoren de context / het netwerk in beeld willen brengen in de eerste fase. De CBAW-diensten willen zeker ook de context en dan vooral de ouders / broers en zussen / familieleden spreken in de eerste fase. De BZW-diensten doen dit veel minder. Daarnaast willen de diensten uit de beide sectoren het netwerk bespreekbaar maken tijdens de begeleiding. Zo wordt er bijvoorbeeld met de jongere besproken wie een steunfiguur voor hem/haar is of wie dit zou kunnen zijn. Het werkelijk betrekken van het ruimere sociale netwerk (bv. steunfiguren, netwerkoverleg) is het belangrijkste verschilpunt. Dit wordt vooral beschreven door enkele CBAW-diensten.

Een ander aspect in de begeleiding van de jongeren betreft de samenwerking met andere diensten. Hierover lezen we in de methodiekbeschrijvingen dat de jongeren ondersteunt worden in hun samenwerking (CBAW), dat dit professioneel netwerk verkend wordt (CBAW), dat er nooit zonder toestemming van de jongeren samengewerkt wordt (CBAW en BZW), dat er doorverwezen wordt naar andere diensten indien nodig bij specifieke problemen (CBAW) en dat er eerder ad hoc wordt samengewerkt in functie van afstemming in de begeleiding van de jongere (BZW).

4.4 Eindfase

Ook hier starten we met de benamingen/opdelingen die elk CBAW en BZW maakt voor zijn/haar dienst.

CBAW	BZW
Eindfase	Consolidatiefase & Afrondingsfase
Afbouw- en afsluitfase (afbouwperiode, eindverslag en afsluit, nazorg)	Afronding begeleiding
Eindfase/afroning & Nazorg	Eindfase
Afbouw naar doorverwijzing/autonomie & Nazorg & Opendeur	Nazorg
Afbouwfase	Nazorg
Afsluitingsfase	

In de eindfase neemt de **frequentie van face to face contacten** met de jongeren af. In CBAW is dit tot éénmaal om de twee weken, in BZW kan dit tot éénmaal om de twee of drie weken afnemen of tot een frequentie die in overleg met de jongere wordt bepaald.

De meest voorkomende **reden om af te ronden** in zowel CBAW als BZW betreft het bereiken van de vooropgestelde doelstellingen en/of geen nieuwe hulpvragen of doelstellingen meer. Daarnaast ligt bij interveniërend casemanagement of bij jeugdrechtbank in de bijzondere jeugdzorg de beslissing daar om al dan niet af te ronden. In het algemeen welzijnswerk is er een dienst die expliciet aangeeft dat de afronding bevestigd wordt door het team.

Het afronden gebeurt ofwel door een afrondend gesprek (CBAW), een evaluatie (CBAW, BZW) of na een consolidatiefase waarin het traject overlopen wordt met de jongere, krachten en successen benoemd werden, nagegaan werd wat nodig is om zelfstandig te kunnen wonen zonder BZW.

Naar **nazorg** zien we dat de diensten in beide sectoren aangeven dat het afronden van de begeleiding niet het einde van contact tussen de dienst en de jongere betreft. Zo zijn er enkele huisbezoeken die nog kunnen gebeuren met initiatief vanuit de jongere of de ouders (CBAW), kan er deelgenomen worden aan de activiteiten van de dienst (CBAW), is er nog een mogelijkheid tot ondersteuning (BZW), verder contact met de jongere door de begeleider en een openheid voor contactname door de jongere (BZW), ...

4.5 Begeleidershouding algemeen

De begeleidershouding wordt in verschillende termen verwoord. Dit zijn enerzijds woorden/benamingen die overeenkomen tussen de sectoren en anderzijds benamingen die verschillen oproepen. Bij dit gedeelte blijft het moeilijk om een houding volledig uit te schrijven en in woorden te vatten. We merken dit enerzijds uit de verhalen en knelpunten die de diensten aangeven bij het schrijven van de methodiekbeschrijving en anderzijds vanuit de methodiekbeschrijvingen zelf.

Een eerste aspect dat we zien terugkomen in de begeleidershouding, is het werken op het tempo en op maat van de jongeren. Dit wordt in meer BZW-diensten expliciet vermeld.

Daarnaast zien we aanklappend werken bij alle diensten terugkomen, maar op een andere manier geformuleerd. Twee diensten BZW vermelden expliciet 'aanklappend werken', de andere diensten BZW spreken over vrijwillig maar niet vrijblijvend werken, het actief opsporen, benaderen en blijven contacteren van de jongere vanuit de overtuiging dat deze persoon de stap (nog) niet kan, wil of durft zetten terwijl er hulpverlening nodig is, het op maat van de jongere en aanklappend indien dit nodig is of het werken aan het verhogen van de motivatie van de jongeren. Bij twee diensten BZW staat aanklappend kunnen werken en zich flexibel kunnen opstellen specifiek voor de begeleidershouding van jongeren in begeleid zelfstandig wonen beschreven. In CBAW zien we dat er erkenning gegeven wordt, maar dat men ook contact probeert te onderhouden en de jongeren probeert te motiveren om actie te ondernemen. Daarnaast wordt aangegeven dat er gebotst wordt op verwachtingen om een x aantal keer per week face tot face contacten te hebben met de jongeren of dat er een motivatie-analyse plaatsvindt.

Als derde aspect wordt 'integraal' meer in BZW diensten vermeld dan in CBAW diensten, hoewel de begeleidingsdomeinen waarop men werkt in beide sectoren overeenkomen. Ook zijn er mee BZW diensten die spreken van flexibel werken.

Daarnaast komen volgende woorden om de begeleidershouding te omschrijven in beide sectoren vaak voor: respect voor de jongere en zijn/haar leefwereld, dialoog met de jongere, duidelijke en open communicatie, verwondering, empowerment/krachtgericht werken, het bieden van een luisterend oor, het positief werken met de jongere, openheid, zorgzaamheid, transparantie, rekening houdend met de kwetsbaarheid van de jongere en professionele nabijheid. Wat iets meer naar voren komt bij BZW zijn

woorden als participatie van de jongere en gericht op de zelfredzaamheid van de jongeren. In CBAW komt het respecteren van de privacy van jongeren iets meer naar voren.

5 Theoretische onderbouwing

Geen korte beschrijving van aantal algemene theorieën, maar toespitsing naar betreffende interventie: hoe passen de middelen bij theoretische achtergrond, welke doelen worden met inzet van deze middelen beoogd & waarom lossen de middelen tezamen het betreffende probleem op?

Onderscheid tussen:

- *Probleemanalyse*: hoe het probleem in elkaar zit en welke factoren dit beïnvloeden (eerder beschreven om tot doelen van interventie te komen) Modellen die probleemgedrag veroorzaken & in stand houden – WAAR richt methodiek zich op?
- *Theoretische achtergrond van het handelen*: onderbouwd inzetten van activiteiten op de factoren die het probleem beïnvloeden. Modellen & kaders die uitleg geven over hoe gedrag of emoties te beïnvloeden zijn – HOE de achterliggende factoren van de problematiek waar methodiek zich op richt, worden beïnvloed Verantwoording doelen en aanpak
- Achtergrond als het ware de *grondlegger* voor methodiek en biedt uitvoerend medewerkers *houvast* in het vormgeven van hun handelen
- ! Logische koppeling tussen probleem-doelgroep-doel-aanpak
- Achteraf kijken of handelen strookt met de visie
- Breed: verschillende soorten theorieën vb thesisonderzoek, doctoraatsonderzoek, praktijkonderzoek, ...

Naar probleemanalyse zien we in de diensten eerder weinig theoretische onderbouwing verschijnen. Eén CBAW-dienst heeft dit uitgewerkt op de domeinen 'risico op thuisloosheid' en 'ontwikkeling tot zelfstandigheid: ontwikkelingstaken en vaardigheden'. Naar theoretische achtergrond van het handelen daarentegen worden meerdere theorieën weergegeven door de diensten en gekoppeld aan de uitvoering in de dagelijkse praktijk.

Alle diensten geven aan om hun theoretische onderbouw uit verschillende theorieën te halen. Vaak terugkerend hierbij zijn: systeemtheorie, contextuele benadering, oplossingsgericht werken, communicatief werken (Watzlawick), empowerment/krachtgericht denken. Daarnaast merken we dat in de BZW-diensten eerder presentietheorie, participatieve basishouding, ervaringsgericht leren en maatzorg vermeld wordt. In de CBAW diensten betreft dit eerder leertheorieën en/of cirkel van Prochaska en DiClemente, zone van naaste ontwikkeling en ontwikkelingspsychologie adolescenten. Verder worden er weinig specifieke theorieën (gelinkt aan de problematiek of de doelgroep) vermeld behalve in een dienst die aangeeft volgens het Brugs Model voor Korte Therapie te werken en één dienst CBAW die aangeeft om een eigen theorie/manier van aanpak ontwikkeld te hebben.

De benaderingsmanier waarop deze theorieën aangebracht worden, verschilt echter per dienst: ofwel worden de theorieën in het kader van de begeleidingsvisie aangehaald en dan toegepast, ofwel worden de verschillende theorieën naast elkaar uitgelegd ofwel vanuit een bepaalde toepassingswijze (bijvoorbeeld visie op mens en jongere, theoretische fundamenten van de begeleiding, ...).

6 Randvoorwaarden voor de uitvoering

- Werkomstandigheden (caseload)
- Opleidingsniveau en benodigde scholing van uitvoerende hulpverleners (bijscholing)
- Overlegstructuur
- Inbedding in organisatie

Bij *caseload* merken we het duidelijkste verschil tussen de BZW- en CBAW-diensten. In BZW-diensten worden caseloads vernoemd tussen de tien en dertien jongeren per voltijds equivalent, in CBAW ligt dit tussen zeven à acht jongeren per voltijds equivalent.

Naar *opleidingsniveau* merken we dat in beide sectoren hulpverleners worden gevraagd met minimum een A1 diploma in menswetenschappen of sociaal werk. Sommige diensten geven aan dat in de huidige bezetting eveneens begeleiders met een masterdiploma aan de slag zijn. Eén dienst geeft aan dat men verwacht dat nieuwe begeleiders vertrouwd zijn met het specifieke model (Brugs Model Korte Therapie) waar men mee werkt.

Bijscholing blijkt in beide sectoren mogelijk te zijn wanneer hierom gevraagd wordt. Sommige diensten vermelden hierbij het budget dat er per persoon beschikbaar is. Daarnaast zijn er in een aantal diensten reeds specifieke bijscholingen in bepaalde modellen gebeurd voor het gehele team of voor een aantal medewerkers.

Naar overleg zien we dat dit verschilt tussen de diensten. Qua teamvergaderingen geven de meeste diensten aan om wekelijks teamoverleg te hebben. Vanuit zowel bijzondere jeugdzorg als vanuit algemeen welzijnswerk zijn er echter ook diensten die aangeven tweewekelijks teamoverleg te hebben. In CBAW zien we dat een aantal diensten groepsactiviteiten organiseren voor de jongeren, in BZW is dit minder het geval. Ook de telefonische permanentie wordt expliciet vermeld in CBAW. De uren hiervan zijn verschillend per dienst. Zo wordt er bv tussen 9 en 13u permanentie gehouden, in een andere dienst tussen 9u en 17u en in nog een andere dienst tussen 8u en 18u. Daarnaast zijn er in beide sectoren ook bijkomende (ondersteunende) overlegmomenten voor de begeleiders in de vorm van coachingsgesprekken, intervisie of functioneringsgesprekken. Dit verschilt eveneens per dienst. In de CBAW-diensten wordt er meer en intensiever ingezet om coachingsgesprekken, dit gebeurt wekelijks, maandelijks of om de zes weken. In BZW is er één dienst die aangeeft dat er om de maand of om de twee maand intervisie plaatsvindt. Functioneringsgesprekken vinden in beide sectoren eerder jaarlijks plaats.

7 Besluit

Dit hoofdstuk bevatte de analyse van de methodiekbeschrijvingen. De diensten hebben op een korte tijd hieraan intensief gewerkt. De onderzoekers hadden een lengte van 20-25 bladzijden vooropgesteld, maar in de praktijk bleken een aantal heel wat langer te zijn. Dat zorgde ook voor een groot aantal data om te analyseren. Door de lengte van de methodiekbeschrijvingen was het geen eenvoudige opdracht om de data te analyseren. Ook al beseffen we dat een methodiekbeschrijving slechts een deel van het dagelijkse handelen in beeld brengt, toch kunnen we een aantal belangrijke conclusies trekken.

Het belangrijkste verschilpunt tussen beide diensten is hun situering. Voor de CBAW-diensten is er een ticket nodig van de toegangspoort en kan het zijn dat de verwijzer doelstellingen formuleert, de begeleiding opvolgt en beslist over het einde. Daarnaast zijn een aantal belangrijke punten van overeenkomst. Beide sectoren hebben een gemeenschappelijk doelstelling, met name zelfstandig wonen. Er is grote overeenstemming binnen en tussen de twee sectoren met betrekking tot het versterken van het sociaal netwerk, dagbesteding, woonst, administratie en financiën. De CBAW-diensten betrekken wel meer de 'context' bij de begeleiding, zeker in de startfase, maar het gaat hier dan voornamelijk om de ouders of andere familieleden. Beide sectoren zetten in op het in beeld brengen van het netwerk, het bespreken met de jongere wie steunfiguren zijn. Het daadwerkelijk betrekken van het sociaal netwerk in de begeleiding is geen gangbare praktijk in alle diensten. Een bijkomend verschilpunt is de strakkere fasering van de begeleiding in de CBAW-diensten en dan meer bepaald de 6-maandelijkse evaluatie.

Hoofdstuk 4

Interviews met jongeren en bevraging van de begeleiding

Dit vierde hoofdstuk geeft de resultaten weer van de derde onderzoeksfase, waarin het perspectief van de jongeren op de begeleiding van BZW en CBAW centraal staat. We interviewden jongeren uit zowel CBAW als BZW over inhoud, proces en werkzame factoren van de begeleiding. Daarnaast vulden de begeleiders per geïnterviewde jongere een kader in met de doelstellingen van de begeleiding, de evaluatie, knelpunten en mogelijk optimaliserende factoren.

1 Interviews met de jongeren

Voor de selectie van de jongeren werd aan de 9 deelnemende diensten²³ gevraagd om telkens twee jongeren te selecteren die bereid zijn om een interview te geven in het kader van dit onderzoek. De onderzoekers formuleerden daarbij twee selectiecriteria. Dit betreft vooreerst de leeftijd: er werd gevraagd om een jongere van 17 jaar en een jongere van 19 jaar te selecteren. Op deze manier kan er een vergelijkbare doelgroep in kaart gebracht worden. Een tweede criterium betreft de instroom/achtergrond van de jongeren: er werd gevraagd om een jongere die vanuit een residentiële instelling instroomde in BZW of CBAW en voor een jongere waarvoor dit criterium niet van toepassing was. In de praktijk zien we dat de leeftijd van de bevroegde jongeren tussen 17 en 20 jaar ligt (met één uitschieter in BZW : een jongere die 23 jaar is, zie ook tabel 11).

De interviews werden afgenomen in juni en juli 2015. Er konden effectief 17 interviews plaatsvinden, waarvan tien met jongeren uit CBAW en zeven met jongeren uit BZW. Qua niet-bereik zien we dat er (1) diensten zijn die geen jongeren vonden om mee te werken, (2) jongeren niet bereikt konden worden, (3) jongeren niet zijn komen opdagen op de afspraak. Wat betreft diensten die geen jongeren vonden die aan de vooropgestelde criteria voldoen, zijn dit een dienst CBAW en een dienst BZW. Bij jongeren wiens gegevens doorgegeven werden door de diensten, maar telefonisch niet bereikt konden worden, betreft dit telkens één jongere uit CBAW en één jongere uit BZW. Drie jongeren (allen CBAW) kwamen niet opdagen op de afspraak of deden niet open. Bij twee van deze jongeren kon deze afspraak herpland worden en effectief doorgaan.

De jongeren werden door de onderzoeker opgebeld om een afspraak te maken of belden de onderzoeker hiervoor zelf op (de keuze hiervoor lag bij de jongeren). Voor het maken van de effectieve afspraak kregen de jongere de keuze om dit te laten plaatsvinden thuis, op de dienst BZW/CBAW of op een locatie naar keuze. We zien dat de jongeren hierin verschillende keuzes maken, in CBAW wordt voornamelijk gekozen om het interview thuis te laten plaatsvinden, in BZW eerder om het interview op de dienst te laten doorgaan. Onderstaande tabel geeft het aantal jongeren, de leeftijd en de interviewlocatie weer.

²³ Dit betreffen dezelfde CBAW- en BZW-diensten als in de tweede onderzoeksfase.

Tabel 11 Aantal jongeren, leeftijd en locatie interview.

	CBAW	BZW
Aantal jongeren	10	7
Leeftijd	20 jaar (3)	23 j (1)
	19 jaar (4)	20 j (2)
	17 jaar (3)	19 j (2)
		18j (1)
		17 j (1)
Locatie interview	Bij jongere thuis (6)	Bij jongere thuis (2)
	Dienst (3)	Dienst (4)
	Café (1)	Pyschiatrie (1)

De interviews verliepen in het algemeen zeer vlot. Deze namen ongeveer tussen de drie kwartier en twee uur in beslag en werden op maat van de jongeren uitgevoerd. De bevraging bestond uit een semi-gestructureerde interviewleidraad die opgebouwd was uit topics. Dit maakt dat vlot op maat van de jongeren kon ingespeeld worden. Zo konden de vragen aangepast worden aan het niveau van de jongere, kon bijvoorbeeld meegelopen worden in huis indien de jongere nog bezig was met huishoudelijke taken, kon de interviewleidraad aan de jongere gegeven worden indien hij/zij graag meekeek en de vragen alvast wilde weten, ... Het opnemen van de interviews werd meermaals geweigerd door jongeren (omwille van het niet voldoende beheersen van het Nederlands, omwille van link met therapie,...). We ervoeren een grote openheid van de jongeren om hun verhaal te vertellen en merkten dat er vaak meer verteld werd dan gevraagd. Zo was het bijvoorbeeld niet de bedoeling om dieper in te gaan op het verleden van de jongeren, maar werd dit vaak (in het kader van verduidelijking in het interview) wel deels verteld. Als reflectie willen we tot slot ook meegeven dat het moeilijk blijft om in te schatten in welke mate jongeren sociaal wenselijke antwoorden gegeven hebben. Tijdens de interviews stelden we ook een groot verschil vast in de mate van reflectie waarmee jongeren vertelden over CBAW of BZW en de werkzame factoren.

2 Profielkenmerken van de jongeren

In het begin van het interview werden een aantal profielkenmerken van de jongeren bevraged/genoteerd. Onderstaande tabel geeft de verdeling op basis van geslacht, dagelijkse bezigheid, duurtijd begeleiding en samenstelling huishouden weer.

Naar geslacht zien we dat er in CBAW evenveel mannen als vrouwen bevraged werden. In BZW werden vijf mannen bevraged tegenover twee vrouwen. Naar dagelijkse bezigheid zien we dat er vijf jongeren in CBAW naar school gaan of een opleiding volgen, vier jongeren thuis zitten om verschillende redenen en één jongere werkzoekend is. In BZW volgen twee jongeren een opleiding, zijn twee jongeren werkend en zijn telkens één jongere werkzoekend, thuisblijvend of verblijvend in de psychiatrie. Qua duurtijd van de begeleiding zien we dat vijf jongeren in zowel CBAW als BZW minder dan een jaar in begeleiding zijn en 5 jongeren in CBAW en twee jongeren in BZW meer dan een jaar in begeleiding zijn. Naar samenstelling van het huishouden tot slot zien we dat de meerderheid van de jongeren in zowel in CBAW als in BZW alleenwonend zijn (7 jongeren CBAW, 4 jongeren BZW) en dat er twee jongeren CBAW en één jongere BZW een inwonend kind hebben.

Tabel 12 Profielkenmerken jongeren

	CBAW	BZW
Geslacht	Man (5)	Man (5)
	Vrouw (5)	Vrouw (2)
Dagelijkse bezigheid	School/opleiding (5)	School/opleiding (2)
	Thuis wegens kindje (2)	Werk (2)
	Thuis wegens depressie (1)	Werkzoekend (1)
	Thuis wegens (lichamelijke) ziekte (1)	Thuis (1)
	Werkzoekend (1)	Psychiatrie (1)
Duurtijd begeleiding	> 3 jaar (1)	2 – 3 jaar (1)
	2 – 3 jaar (2)	1 – 2 jaar (1)
	1 – 2 jaar (2)	6 maanden – 1 jaar (3)
	6 maanden – 1 jaar (4)	< 6 maanden (2)
	< 6 maanden (1)	
Samenstelling huishouden	Alleenwonend (7)	Alleenwonend (4)
	Met partner (1)	Met zus (1)
	Met kind (2)	Met kind (1)
		Instelling verblijvend (1)

3 Instroom

Dit gedeelte behandelt de instroom van de jongeren in CBAW en BZW vanuit hun perspectief. Dit omvat enerzijds de instroomsituatie (de voorafgaande situatie, de verwijzer, het eerste contact en het zoeken van huisvesting) en anderzijds de beleving van de jongere hiervan: wat vonden zij goed en wat vonden zij minder goed.

3.1 Instroomsituatie

We behandelen achtereenvolgens de voorafgaande situatie, de verwijzer, het eerste contact en het zoeken van de huisvesting.

3.1.1 Voorafgaande situatie

Bij het selectiecriterium voor de jongeren hadden we aan de diensten gevraagd om telkens één jongere met en één jongere zonder een residentiële achtergrond te selecteren. We zien echter in de interviews dat zowel bij de jongeren in CBAW als bij de jongeren in BZW de meerderheid (9 jongeren CBAW en 5 jongeren BZW) een periode in één of meerdere residentiële instellingen verbleef, al dan niet afgewisseld met een periode bij familie of vrienden.

Als we de instroom in de CBAW nader bekijken, zien we dat drie jongeren rechtstreeks vanuit een instelling instromen. Deze jongeren volgden ook reeds een vorm van zelfstandigheids/kamertraining. Daarnaast stromen vijf jongeren in vanuit het samenwonen met familie (3), met partner (1) of met een vriend(in) (1).

In het BZW stroomden drie jongeren rechtstreeks vanuit een residentiële instelling jeugdzorg en twee jongeren vanuit het samenwonen met familie (niet-ouders, 2) of met vrienden (2) in.

Het valt op dat jongeren die instromen in CBAW of in BZW op het vlak van wonen vaak geen stabiele voorgeschiedenis kenden. Alle geïnterviewde jongeren, zowel zij die instromen in CBAW als in BZW gaven aan dat ze op verschillende plaatsen geleefd hebben: (verschillende) instellingen, bij familie, bij vrienden, pleeggezin, asielcentra, ...

3.1.2 Opstart CBAW/BZW

Er werd aan de jongeren gevraagd hoe ze bij CBAW of BZW zijn terechtgekomen en indien van toepassing wie hun verwijzer was.

Vier CBAW-jongeren vroegen zelf naar een vorm van zelfstandig wonen met begeleiding en namen hiervoor zelf contact op met hun consulent of jeugdrechtbank. Ze leerden deze begeleidingsvorm kennen via medebewoners in de leefgroep of via familie/vrienden en zagen hierin een mogelijkheid om afstand te nemen van hun belastende woonsituatie. Ze voelden zich niet goed in de leefgroep of op de plaats waar ze woonden op het moment van de vraag (bij familie, vrienden of een ex-partner). De andere jongeren werden door hun consulent en door de begeleiding van de residentiële instelling waar ze verbleven aangemoedigd om te starten met CBAW.

Twee BZW-jongeren zijn doorgestroomd vanuit een residentiële voorziening/studiotraining waar ze op dat moment verbleven en geven aan dat dit voor hen geen expliciete keuze maar eerder een logisch/verplicht vervolg was. Twee jongeren werden via het OCMW naar het JAC verwezen en zijn na een vraagverheldering gestart in BZW. Eén jongere werd doorverwezen door de bemiddelaar/justitie-assistent. Tot slot geven de overige twee jongeren aan dat zij door hun voogd of begeleider NBBM doorverwezen werden naar BZW.

Samenvattend kunnen we stellen dat jongeren in CBAW starten in samenspraak met of op verwijzing van hun consulent of begeleiding in een residentiële instelling, terwijl jongeren via meer diverse kanalen en verwijzers instromen in BZW.

3.1.3 Eerste contact

De jongeren werden bevraagd over hoe hun eerste contact verliep met CBAW/BZW. In beide sectoren geven de jongeren aan dat ze in het eerste contact of gesprek met de dienst veel uitleg kregen over de begeleidingsvorm, wat deze effectief inhoudt en wat ze wel en niet kunnen verwachten van de begeleiders. Daarnaast geven de jongeren aan dat ze hun verhaal moesten vertellen, de redenen om alleen te gaan wonen en hun verwachtingen ten aanzien van de dienst. De personen die mee aanwezig zijn op deze gesprekken verschillen.

Zo is bij het startgesprek met een CBAW-dienst vaak ook de consulent of een begeleider vanuit de residentiële voorziening en eventueel iemand vanuit hun context aanwezig.

In het kader van BZW geven de jongeren aan dat het startgesprek vaak zonder andere personen gebeurt. Indien een verwijzer of begeleider van de residentiële voorziening aanwezig is, worden ze eveneens bij het gesprek betrokken.

Naar beleving van dit eerste contact geven de jongeren aan dat er duidelijke en goede informatie wordt gegeven die een eventueel fout beeld over CBAW of BZW ook bijstelt. Ze vernemen ook wat ze wel en niet kunnen verwachten van de begeleiding.

Daarnaast maakten enkele jongeren ook een kanttekening. Eén CBAW- jongere geeft aan dat er teveel dezelfde info gegeven werd. Eén BZW- jongere geeft aan dat er tweemaal een aanvraaggesprek gedaan moest worden vooraleer gestart kon worden en tot slot geeft er één BZW-jongere aan dat er heel snel ook gestart werd met het in orde brengen van praktische zaken.

3.1.4 Zoeken van huisvesting

De jongeren geven aan dat ze bij het zoeken van huisvesting ondersteund werden door hun begeleider CBAW of BZW. Sommige jongeren geven aan samen gezocht te hebben, maar uiteindelijk via familie of alleen een woonst gevonden, bezocht en/of het huurcontract ondertekend te hebben (drie jongeren CBAW, drie jongeren BZW). Andere jongeren geven aan samen met de begeleider de woning gevonden te hebben, bezocht te hebben en samen het huurcontract ondertekend te hebben (drie jongeren CBAW, één jongere BZW). Eén jongere in CBAW geeft aan het gevoel te hebben gehad dat hij alleen zocht naar huisvesting.

Qua sociale huisvesting geven vier jongeren in CBAW begeleiding aan dat ze samen met de begeleider zich hebben ingeschreven op de wachtlijst voor een sociale woning. Bij BZW geven vier jongeren dit aan. Van deze jongeren zijn er in CBAW drie jongeren die effectief een sociale woning hebben gekregen en twee jongeren in BZW, waarvan bij één jongere de begeleiding een voorwaarde vormt om deze woning te krijgen.

Het valt op dat de woonsituatie van de jongeren weinig stabiliteit kent. Uit het verhaal van de jongeren blijkt dat de woonst waarin ze momenteel verblijven reeds de tweede of derde woning is sinds de start van de begeleiding of dat men vooruitzicht heeft op een nieuwe woonst/verhuisdatum. Dit geldt voor zes van de jongeren in CBAW, één andere jongere geeft aan graag te willen verhuizen maar hier weinig mogelijkheden voor te zien. In BZW geldt dit voor vier van de jongeren. Huisvesting zoeken blijkt hierbij niet enkel een item voor de start van de begeleiding.

Aanvullend op dit thema nemen we eveneens volgende observaties over de kwaliteit van de woningen uit het logboek mee. Bij het interviewen bij de jongeren thuis, valt het op dat er enorme verschillen zijn tussen de woningen waar zij verblijven wat betreft infrastructuur, omgeving, ... Vaker komt voor dat deze woningen eerder lawaaiërig klein, vuil en niet in orde zijn en zich bevinden in een gebouw waar veel mensen op een kleine ruimte verblijven.

Tot slot vermelden de jongeren een aantal drempels waar ze op stuiten: een woning vinden en huren zonder geldige verblijfspapieren, een contract afsluiten als minderjarige, het beperkt budget waarover ze beschikken. Deze knelpunten beperken de mogelijkheden van deze jongeren op het vlak van huisvesting en worden zowel bij jongeren in CBAW als in BZW vernoemd.

3.2 Beleving van de jongere

De jongeren zijn in beide sectoren in het algemeen **positief** over de startfase. Ze geven aan dat ze (erg) goed zijn ondersteund door hun begeleider.

Vooral in CBAW spreken de jongeren sterk in termen van 'helpen' of 'ondersteunen'. Zo vertelt een jongere dat ze een grote schrik had om alles alleen te moeten doen, maar dat ze nu het gevoel heeft goed ondersteund te worden door mensen met ervaring. Ook bij andere jongeren in CBAW komt 'het niet alleen zijn', 'goede informatie', 'veel uitleg' en 'alles mee in orde brengen (huis, budgetplanning, werk,...)' naar voren als positieve aspecten. Positieve aspecten van de houding van begeleiders komen ook in de interviews aan bod: 'warm welkom', 'lief en correct', 'begrijpend streng'. Eén jongere geeft ook aan dat hij voorgaand reeds aan vele organisaties hulp had gevraagd maar dat hij nergens verder geholpen werd omwille van gebrekkig Nederlands en het gebrek aan papieren. Met betrekking tot de financiële situatie vermeldt tot slot één jongere dat er iemand de waarborg van zijn appartement heeft betaald en dat dit voor alle CBAW-jongeren in deze begeleidingsdienst gebeurt. Het betreft hier wel een weldoener die dit voor elke jongere doet.

De BZW-jongeren benoemen voornamelijk aspecten in de houding van de begeleiders als positieve aspecten: 'op het eigen tempo van de jongere werken', 'op maat werken', 'duidelijk over wat kan en wat niet', 'begeleider is leuker dan een psycholoog: een psycholoog wil je immers op papier zetten, je zwart op wit krijgen en je krijgt weinig terug van een psycholoog', 'luisteren naar verhaal' en 'tips geven'.

Als **minder positief aspect** komt het verplichtende karakter van de begeleiding aan bod. Dit wordt door twee jongeren in CBAW aangehaald. Bij één vormt een verplichte wekelijkse afspraak de voorwaarde voor het verkrijgen van zijn budget, terwijl hij hier liever zelf het initiatief voor zou willen nemen. De andere CBAW-jongere kreeg vanuit de jeugdrechtbank een verplichte begeleiding met twee contacten per week opgelegd. In BZW geeft één jongere aan dat hij verplicht moet langskomen hoewel 'hij gekozen heeft om alleen te wonen'. Zijn woning is gekoppeld aan BZW-begeleiding.

Een jongere in CBAW geeft aan dat hij liever had gehad dat er meer intensief naar huisvesting gezocht moest worden in de startfase, nu heeft hij het gevoel gehad dat hij het alleen moest regelen. Eén jongere in BZW haalt aan dat er al heel snel gestart werd, dat ze 'te kort op hem zitten' en dat dit voor druk zorgde dat hij dingen op korte termijn moest regelen.

Daarnaast verwijzen een aantal jongeren ook naar organisatorische of structurele factoren. Een jongere in CBAW ervaart dat ze te weinig informatie vanuit de leefgroep heeft gekregen over CBAW. Ze heeft hier zelf naar gevraagd. Nadien verliep de overgangsfase van de residentiële voorziening naar CBAW niet vlot: ze ervaarde onvoldoende duidelijkheid in taakafstemming en onvoldoende communicatie tussen de diensten.

Tot slot verwijzen zowel CBAW- als BZW-jongeren naar het krappe budget waarmee ze moeten rondkomen en de vele facturen moeten betalen.

4 Begeleiding

We bespreken hier hoe de jongeren de begeleiding zelf ervaren. Hierin starten we met een aantal concrete aspecten over de begeleiding, gaan nadien verder met de doelstellingen die jongeren stellen aan de start en tot slot met de levensdomeinen.

4.1 Concreet

We starten met het bespreken van een aantal concrete aspecten in de begeleiding van jongeren. Dit zijn het aantal contacten tussen begeleider en jongere, de locatie van deze contacten en de inhoud indien men dit breed bevraagt aan jongeren 'wat gebeurt er nu concreet in de begeleiding'.

Bij **aantal face-to-face contacten** op het moment van het interview zien we dat bij CBAW zeven jongeren aangeven dat wekelijks wordt afgesproken met de begeleider. Twee jongeren geven aan dat dit tot twee maal per week kan oplopen en één jongere geeft aan dat dit één keer om de twee weken is. In BZW geven drie jongeren aan dat er wekelijks contact is, één jongere dat er wekelijks face-to-face contact is, maar dat er dagelijks gebeld wordt, één jongere dat er tot drie keer per week contact is als dit nodig is. Eén jongere geeft daarnaast aan dat er één keer om de twee weken contact is en tot slot geeft één jongere aan dat er vroeger wekelijks contact was, maar dat dit nu plaatsvindt wanneer het nodig is.

De face-to-face contacten kunnen zowel thuis op de dienst, of op een andere locatie plaatsvinden als de jongere dit wenst (bv. bij de ouders van de jongere, bijboodschappen doen, in het ziekenhuis, op café, ...). Telkens één jongere in CBAW en in BZW geeft aan dat ze liever niet hebben dat de begeleider bij hun thuis komen en spreken daarom telkens af op de dienst. Bij één jongere is dit omwille van haar depressie waarin ze zich niet goed genoeg voelt om het huis helemaal op orde te zetten en zich nog minder goed zou voelen indien iemand dit ziet. Bij de andere jongere is dit omwille dat hij vindt dat dit privé-terrein is. Daarnaast geven twee jongeren in CBAW en één jongere in BZW aan dat er voornamelijk bij hun thuis wordt afgesproken, twee jongeren in BZW dat er voornamelijk op het CAW wordt afgesproken en één jongeren in BZW dat er afgesproken wordt in de psychiatrische afdeling waar de jongere zich momenteel bevindt.

Tot slot werd er gevraagd aan de jongeren in een open vraag **waaraan er nu gewerkt wordt in de begeleiding**. Jongeren in CBAW en BZW geven hierbij aan dat er zowel aan praktische zaken als op emotioneel vlak gewerkt wordt. Eén jongere in BZW omschrijft de begeleiding als '*een nooit eindigend gesprek*': je gaat verder met het laatste nieuws en dan waar je vorige week gebleven bent. Onder 'praktische zaken' benoemen de jongeren: waar is de jongere mee bezig? Wat zijn zijn/haar plannen? Mapje maken met alle nodige papieren, veel hulp/ondersteuning op verschillende vlakken zoals administratie, woonst, financiën, ... Op emotioneel vlak geven ze aan dat dit het gaat om het bespreken van problemen met de familie, hoe ze zich voelen, dat zeeen terugvalbasis hebben in begeleiding, of iets leuks samen doen, of alles in orde is ...

4.2 Doelstellingen start

De jongeren werd gevraagd met welke doelstellingen ze gestart zijn in CBAW of BZW. Deze vraag is voor sommige jongeren moeilijk te herinneren (zowel CBAW als BZW). Andere jongeren weten nog heel helder waarom ze gestart zijn met CBAW of BZW en waaraan ze wilden werken.

Zowel vanuit CBAW als BZW geven jongeren aan dat ze voornamelijk met **praktische doelstellingen** gestart zijn: *'een huis hebben en chillen'*, papieren in orde krijgen, budget leren beheren, beter studeren, huisvesting in orde maken/zoeken, een betere job vinden. Maar ook een betere levensstijl wordt vernoemd. Een jongere in CBAW omschrijft dit als *'alles van een volwassen leven'* en voegt hieraan toe dat hij dit niet wilde vragen aan mensen *'hoe dit hoorde, een volwassen leven'*, en blij is dat het gewoon meegedeeld wordt en dat hij hierbij geholpen wordt.

Een aantal jongeren (vier jongeren CBAW, drie jongeren BZW) leggen de klemtoon op het **financiële aspect** in de start van hun doelstellingen bij CBAW of BZW. Ze geven hierbij aan dat dit een grote vraag vormt omdat ze voor de eerste keer een budget zelf beheren. Eén jongere in BZW geeft aan schulden te hebben en deze te moeten afbetalen en één jongere CBAW geeft expliciet aan veel schrik te hebben om schulden te ontwikkelen.

Daarnaast geven twee jongeren in CBAW aan dat ze hulp wensten op het vlak van **huishoudelijke vaardigheden** (koken, wassen, ...). Twee CBAW-jongeren geven aan dat ze *'veilig willen wonen'* en telkens één jongere BZW/CBAW geeft aan dat ze **emotionele ondersteuning** wensen. Tot slot vermeldt één jongere in BZW dat de begeleiding verplicht was en gekoppeld aan huisvesting. Hij stelde zich tot doel om zijn schulden af te betalen en een ander appartement te zoeken.

4.3 Begeleidingsdomeinen

In het interview werden de begeleidingsdomeinen waarop de jongeren concreet begeleid worden bevraagd. Deze bevraging gebeurde aan de hand van de begeleidingsdomeinen uit de methodiekbeschrijving. Hier bundelen we de resultaten met betrekking tot de domeinen woonst, administratie, financieel, sociaal welzijn, lichamelijk welzijn, geestelijk welzijn, school, dagbesteding, huishouden, samenwerking andere diensten, seksualiteit, relaties & opvoeding en middelenmisbruik.

4.3.1 Woonst

De jongeren in CBAW of BZW geven aan dat ze bij het (opnieuw) **zoeken van een woning** ondersteuning krijgen van hun begeleider. Dit kan gaan van samen zoeken tot samen mee de woonst gaan bekijken en het huurcontract ondertekenen. Een aantal jongeren (drie BZW, drie CBAW) gingen samen met hun begeleiding op zoek naar sociale huisvesting (zie 3.1.4.). In BZW geven drie jongeren aan hun woning volledig zelf geregeld te hebben.

Daarnaast vermelden de jongeren (voornamelijk in BZW) ook **ondersteuning bij contacten** met de huisbaas, bij afspraken met de sociale huisvesting waar ze liever niet alleen naartoe gaan, ...

Vooraf jongeren in CBAW, maar ook een aantal jongeren in BZW geven aan dat ze ook steeds op hun begeleider kunnen terugvallen voor informatie of ondersteuning bij een verhuis, het zoeken van meubelen, het inrichten van de woonst, het regelen van verzekeringen, electriciteit, waarborg ...

4.3.2 Administratie

De grootste groep jongeren doet zijn/haar administratie in samenspraak met de begeleider. De mate waarin de jongere ondersteuning wenst varieert. Twee jongeren (één CBAW, één BZW) geven aan hier niet veel mee te maken te hebben, als dit wel zo is, helpt de begeleider. Eén van deze jongeren geeft aan dat haar verblijfspapieren nog niet in orde zijn en dat dit het grootste papierwerk is. Daarnaast heeft zij geen administratie. Andere jongeren geven aan dat zij hun administratie zelf beheren en hiervoor bv. een map gebruiken die vanuit de voorziening ter beschikking werd gesteld. Af en toe helpt de begeleider dit mee te ordenen en alles te overlopen.

Daarnaast zijn er jongeren die hiervoor veel ondersteuning vragen/nodig hebben (zowel CBAW als BZW). Dit kan zijn doordat de jongere ofwel zelf niets kan betalen (rekeningen worden beheerd door CBAW) ofwel omdat hier veel vragen en/of onzekerheden/angsten rond zijn (bv. om iets fout te doen of te vergeten). Tot slot geven twee jongeren aan (één CBAW, één BZW) dat hun moeder meehelpt bij de administratie en dit ook geleidelijk aan overneemt van CBAW/BZW.

4.3.3 Financieel

Uit de interviews blijkt dat de jongeren over een beperkt budget beschikken, waarmee heel moeilijk rond te komen is. Het financiële vormt dan ook een belangrijk domein van de begeleiding. De jongeren geven aan dat hierbij in stappen gewerkt wordt. Het feit dat niet alle niet alle geïnterviewde jongeren hun geld (volledig) zelf beheren sluit hierbij aan.

Het budget van negen CBAW-jongeren wordt door de voorziening of door het OCMW, en in één geval door de ouders beheerd. De meeste jongeren geven aan dat hun huur en vaste kosten standaard worden overgeschreven door de voorziening/OCMW en dat zij wekelijks, tweewekelijks of maandelijks (dit bouwt ook op: jongeren die nu maandelijks geld krijgen, kregen dit vroeger vaak wekelijks) een bedrag krijgen om mee rond te komen. Hierbij krijgen ze op bepaalde periodes een overzicht van hun rekening. Deze jongeren geven aan dat er gewerkt wordt – al dan niet met budgetplan – naar het zelfstandig kunnen beheren van de rekeningen. Twee CBAW-jongeren geven expliciet aan het niet fijn te vinden dat hun geld in beheer is en ze slechts beperkte toegang hebben: ‘wat in geval van nood als je plots meer geld nodig hebt in het weekend of ‘s avonds?’. Ook het kindergeld op de geblokkeerde rekening is soms het voorwerp van discussie. Jongeren onder de 18 jaar geven aan dat zij niet zelfstandig kunnen overschrijven en dat dit hen belemmert in het regelen van huur en dergelijke.

Twee jongeren in CBAW ontvingen in een noodsituatie concrete financiële hulp vanuit hun begeleidingsdienst. Bij één jongere werd het leefloon voorgeschoten bij tijdelijke problemen met OCMW, waarna dit terugbetaald diende te worden. Eén CBAW-jongere geeft aan dat via de voorziening iemand zijn huurwaarborg heeft voorgeschoten en dat dit voor elke jongere die begeleid zelfstandig gaat wonen vanuit die voorziening gebeurt. Dit wordt als zeer positief ervaren door de jongeren.

In BZW zien we dat vier jongeren in het kader van hun begeleiding onder budgetbeheer staan: één jongere bij de bewindvoerder, twee jongeren bij het CAW (één vrijwillig, één niet vrijwillig) en één jongere bij het OCMW. Ook hier geven jongeren aan dat er met een budgetmap of –planning gewerkt wordt. De drie andere jongeren geven expliciet aan geen vraag meer te hebben rond het regelen van financiën (rekeningen, huur, ...) en alles zelf te beheren maar nog wel op lange termijn vragen hebben naar ‘wat kan er gespaard worden om te overleven of om je plan te trekken?’. Dit wordt dan opgenomen in de begeleiding.

Algemeen kunnen we stellen dat jongeren in CBAW of BZW met een beperkt inkomen moeten rondkomen en stapsgewijs begeleid worden naar financiële zelfstandigheid. De financiële begeleiding van de jongeren in het kader van BZW is iets minder aanklappend is dan deze in het kader van CBAW.

4.3.4 Sociaal netwerk

Op het vlak van het sociaal netwerk zien we dat zeven jongeren in CBAW aangeven regelmatig over hun familie en wat daar gaande is, te praten en dat dit opgevolgd wordt in begeleiding. Drie jongeren geven aan weinig tot nooit hierover te (willen) spreken met hun begeleider. Twee van deze jongeren zijn 'teleurgesteld' in hun context en geven het aan jammer te vinden niet meer contact te hebben met broers en ouders. Bij één jongere is dit een zeer pijnlijk onderwerp, gezien hij alleen naar België is gekomen en hier geen familie heeft. Over vrienden wordt er bij vier jongeren in de begeleiding gepraat, bij één jongere betreft dit het feit dat de begeleider aangeeft dat ze meer vrienden zou moeten maken, gezien haar huidige beperkte netwerk in België (NBBM). Een jongere geeft aan ver van familie en vrienden te wonen door het verhuizen en het verblijf in meerdere instellingen. Hij geeft aan graag terug naar daar te willen verhuizen. Drie jongeren geven aan dat het netwerk mee betrokken wordt in de begeleiding in bijvoorbeeld gesprekken. Bij één jongere gebeurde dit met de SAS-methodiek en ze was hier zeer positief over. Dit maakte onder meer dat er duidelijke afspraken zijn en dat ze terug meer contact heeft met haar vader. Naar houding van de hulpverleners geven de jongeren volgende zaken aan: 'ouders zijn sowieso de hoofdfiguren in je leven, het is normaal dat de banden met hen opgevolgd worden', als het te persoonlijk wordt in de bespreking van bv vriendenkring geven ze dit aan en stellen hun grenzen naar begeleiders, heel vrij in keuzes ivm familie, bezorgd naar 'wat als begeleiding stopt?'.

In BZW zien we dat vier van de jongeren aangeven dat dit een erg gevoelig thema is gezien ofwel hun netwerk zeer beperkt is in België (NBBM), ofwel ze (meerdere keren) teleurgesteld zijn in zowel familie als vrienden. Een jongere geeft expliciet aan hier niet rond te willen praten in de begeleiding. Bij de andere jongeren is dit wel een thema in begeleiding en wordt er geluisterd en tips gegeven. Een jongere geeft expliciet aan dat zijn moeder geen contact wil met BZW omdat ze vindt dat zij BZW niet nodig was en ze dit zelf had kunnen opnemen voor haar zoon. Een jongere heeft als doelstelling opgenomen om te leren communiceren met haar zus. Tot slot haalt één jongere aan dat hoe hij met dit thema omgaat zijn keuze is en hij hier vrij in gelaten wordt door de BZW-dienst.

Als we de jongeren vragen wie ze bellen bij problemen, zien we dat de jongeren ofwel een vriend(in), hun begeleider, vader of moeder aanhalen om te bellen bij een probleem. De meeste jongeren halen echter aan dat ze alleen bellen in geval van uiterste nood en eerder proberen om zelf dingen op te lossen. Drie jongeren BZW en één jongere CBAW geven aan dat ze enkel hun begeleider kunnen contacteren in geval van problemen. Twee jongeren CBAW en twee jongeren BZW geven aan dat ze een vriend(in) bellen in geval van nood. Vier jongeren CBAW en één jongere BZW geeft aan hun moeder te bellen bij problemen. Een van de CBAW-jongeren vertelt hierbij dat dit nog heel recent is. Tot slot geeft één jongere BZW aan om haar papa te bellen bij nood, één jongere CBAW geeft haar bomma aan en één jongere CBAW een neef.

4.3.5 Lichamelijk welzijn

Buiten één jongeren in CBAW geeft niemand aan met gezondheidsproblemen te kampen. Deze jongere geeft aan vanuit CBAW veel ondersteuning te krijgen in de vorm van het bijhouden en mee in het oog houden van medicatie, het meegaan naar het ziekenhuis en het 'vertalen' van dokters.

Vanuit BZW geven twee jongeren aan dat ze dankzij hun begeleider ingeschreven zijn bij een wijkgezondheidscentrum. Zelf hadden ze hier geen actieve vraag rond, maar geven aan dat ze hiermee blij

zijn. Eén CBAW-jongere geeft aan dat de begeleider samen kookt met hem, mee informatie opzoekt over de fitness/Habbekrats en eventueel de eerste keer meegaat, mee gaat joggen met hem en een andere jongere,... Vanuit CBAW geeft tot slot één jongere aan dat de begeleider ook de gezondheid van haar kindje mee in het oog houdt en ondersteunt indien nodig.

Jongeren waarderen een begeleiding op maat, die niet alleen inspeelt op hun vragen, maar daarnaast ook zaken inbrengt waar ze zelf niet aan denken.

4.3.6 Psychisch welzijn en algemeen functioneren

Alle jongeren geven aan dat het psychisch welzijn en het algemeen functioneren bevraged wordt in de begeleiding. De meeste jongeren uit CBAW en BZW geven ook aan dat ze hier op ingaan en vertellen aan hun begeleider over hoe het gaat met hen, over hoe het loopt op school/werk/vrienden, over hoe het loopt in de familie, zelfzorg, ... Ook als ze op het moment van de begeleiding geen vragen hebben, geven ze aan dat indien dit wel zo is, het voor hen duidelijk is dat hun begeleider hiervoor open staat. Twee jongeren (één CBAW, één BZW) geven aan dat ze doorverwezen werden voor emotionele problemen. Beiden naar het CAW (JAC en naar welzijns- en relatieteam). Eén jongere in CBAW vertelt dat ze omwille van een depressie in therapie is en dit gescheiden wil houden van haar CBAW-begeleiding (wat voor haar meer op het praktische aspect inzet). Ze heeft dit echter (meermaals) aan haar begeleider moeten duidelijk maken dat dit aspect losgelaten moet worden in de CBAW-begeleiding omdat dit mentaal te zwaar was om tweemaal te vertellen hoe ze zich voelt. Ze geeft aan dat de begeleider dit doet uit bezorgdheid, maar dat er teveel geholpen wordt.

Drie van de BZW-jongeren geven aan dat ze het moeilijk hebben gehad om hun begeleider te vertrouwen. Een jongere geeft aan dat het lange tijd heeft geduurd om een vertrouwensband op te bouwen maar dat dit intussen gelukt is en ze elke dag belt met haar begeleider om te vertellen hoe het gaat met haar. De andere jongere geeft aan dat hij in het begin van de begeleiding veel vertelde, maar lastig werd naarmate de begeleiding vorderde omdat hij merkte dat het niet wederkerig was (hij vertelde, maar begeleidster niets) en hierdoor eerder agressief werd en niets meer wilde vertellen. Hij voegt hieraan toe dat dit voor elk van zijn sociale assistenten geldt tot hiertoe. De derde jongere tot slot geeft aan dat hij nooit met iemand over zijn problemen wil praten omdat hij dit niet vertrouwt.

Twee jongeren CBAW geven tot slot aan dat ze zich zorgen maken over de veiligheid en welzijn. Bij één jongere betreft dit het welzijn van haar kind. Momenteel woont ze in een onveilige omgeving (druggebruik, veel politie, kind kan niet buitenspelen, vandalisme,...). Ze zoekt samen met begeleider een oplossing hiervoor. De andere jongere geeft aan zich zorgen te maken over haar eigen veiligheid ivm haar ex-man. Ze werd in het verleden reeds ontvoerd en mishandeld en heeft schrik dat dit opnieuw zal gebeuren. Ze vindt dit een taak van de begeleider om haar hierin te ondersteunen.

4.3.7 School

Drie CBAW-jongeren geven aan op het moment van het interview een opleiding of onderwijs te volgen. Eén jongere hiervan overweegt te stoppen en te gaan werken. In BZW volgen twee jongeren een opleiding of onderwijs en wil één jongere terug naar schoolgaan.

De jongeren benoemen een aantal **belemmerende factoren** in het naar school gaan: kindje gaat (nog) niet naar crèche (geen plaats/wantrouwen) (CBAW), geen zin om te gaan (spijbelen) (CBAW), je verdient niets als naar school gaat (CBAW), geen papieren waardoor hij/zij niet ingeschreven kan worden in een bepaalde opleiding (BZW en CBAW), thuis wegens depressie (CBAW), thuis wegens geweldsituatie met ex-man

(CBAW), gestopt wegens 'teveel gebeurtenissen in leven' (BZW), wegens agressie verschillende keren geschorst (CBAW), lichamelijke ziekte (CBAW), drie jaar is nog te lang om te studeren (BZW en CBAW), verschillende oninteressante opleidingen gevolgd maar gewenste opleiding is niet mogelijk wegens te duur en geen papieren (CBAW).

De jongeren ervaren dat de begeleiders het heel belangrijk vinden dat ze een opleiding volgen en een diploma behalen. Jongeren zowel in CBAW als in BZW vinden dat hun begeleider hier soms wel over 'zaagt'.

In deze begeleiding kunnen, afhankelijk van de jongere en van de situatie, diverse aspecten aan bod komen. Ook de houding van de begeleiders kan verschillen.

Zo geven een aantal jongeren aan dat er wekelijks contact is tussen school en de begeleider. De jongere is hier niet altijd van op de hoogte. Dit wordt verschillend ervaren: (1) als 'teveel' (CBAW), (2) als 'je weet dat gewoon als je in begeleiding gaat' (CBAW) of (3) als 'goed' (BZW).

De jongeren geven aan dat de begeleiders hen stimuleren richting werk (CBAW/BZW) of richting verder onderwijs (opleiding verderzetten of hervatten). In dit laatste geval ondersteunt de begeleider in de zoektocht naar de juiste studierichting, het afwegen van de voor- en nadelen en eventueel het bezoeken van verschillende scholen, (CBAW en BZW). Vanuit BZW geeft één jongere aan dat hij gestopt is met school en dat hij –mits toelichting van zijn motivatie - hierin vrijheid van keuze kreeg.. Hij is blij dat dit geen bindende voorwaarde voor de begeleiding vormt.

Twee jongeren vermelden expliciet de rol van het **OCMW** in hun schoolbeslissing: bij één jongere kent de assistente de specifieke situatie en geeft ze de jongere meer tijd om zich terug naar school te oriënteren, (CBAW) en de andere jongere geeft aan dat hij niet wil dat het lijkt alsof hij van het OCMW 'profiteert' en wil daarom terug naar school (BZW).

Naast de begeleiding speelt ook de beschikbaarheid of de toegankelijkheid van het onderwijsaanbod een rol in de schoolloopbaan en toekomst van de jongeren.

Drie jongeren CBAW geven aan dat ze niet de opleiding volgen/gevolgd hebben die ze wilden doen en dat dit demotiverend werkt. Eén jongere BZW geeft aan dat er voor hem wegens een verstandelijke beperking en beperkte kennis van het Nederlands weinig aanbod beschikbaar is in de buurt, hoewel hij graag een opleiding wil volgen.

4.3.8 Dagbesteding

In CBAW zijn de zeven jongeren die niet naar school gaan op het moment van het interview thuis: één jongere is tijdelijk gestopt met school wegens depressie, twee jongeren zijn thuis met een kindje (en aan het oriënteren richting werk of school), één jongere zit thuis door ziekte, twee jongeren zijn op zoek naar werk en één jongere is zoekend naar wat hij kan doen: de mogelijkheden zijn echter beperkt doordat hij niet over geldige verblijfspapieren beschikt (CBAW).

In BZW zien we dat één jongere terug naar school wenst te gaan, één jongere in psychiatrie verblijft, één jongere werkzoekend is, één jongere werkt en één jongere thuisblijft omwille van de beperkte mogelijkheden voor mensen zonder geldige verblijfspapieren met een verstandelijke beperking. Jongeren die gestopt zijn met school en aangeven dat ze werk aan het zoeken zijn, geven aan dat dit moeilijk is wegens geen (geschikt) diploma (CBAW en BZW).

De jongeren die naar **werk** op zoek zijn, geven aan dat ze hierin ondersteund en geholpen worden door hun begeleider. Dit gaat over het mee nadenken over de verschillende mogelijkheden, het meegaan naar de

VDAB, het regelen van vervoer als de jongere ergens moeilijk geraakt, ... Bij BZW geven twee jongeren aan geen ondersteuning nodig te hebben/geen vragen te hebben op vlak van werk. De jongeren vermelden ook dat het feit dat ze geen (geschikt) diploma bezitten hun zoektocht naar werk bemoeilijkt.

Over de **vrijtijdsbesteding** geven jongeren over het algemeen aan dat ze dit zelf regelen zonder hulp van de begeleiding of hier geen vragen over hebben. Vanuit CBAW zijn er wel drie jongeren die hierrond mee geholpen worden door de begeleiding, dit gaat bijvoorbeeld over het zoeken naar een fitness of vrijtijdsbesteding of het aanbieden van vakantieparticipatie waardoor jongeren goedkoper op reis/uitstap kunnen. Daarnaast geven twee jongere CBAW aan dat hij vindt dat begeleiders hen vrij moeten laten op dit vlak (vrije tijd) en vertrouwen moeten hebben dat de jongeren dit zelf kunnen regelen.

4.3.9 Huishouden

Behalve één jongere in CBAW, geven alle jongeren CBAW en BZW aan dat ze geen ondersteuning nodig hebben omtrent huishoudelijke taken. Ze geven aan dit reeds thuis, op school, tijdens de leefgroep of tijdens de studiotraining geleerd te hebben. Twee jongeren CBAW en één jongere BZW geven aan dat ze merken dat de begeleiders hen in het oog houden qua huishouden, één jongere ervaart dit als positief en iets waarvan hij leert, een andere jongere ervaart dit als 'een zeer grote bemoeienis' en zou een volgende keer als de begeleider langskomt net dubbel zo hard datgene waarover een opmerking gemaakt werd, doen. Jongeren geven ook aan dat dit veel tijd in beslag neemt in hun dagelijkse leven en hier niet altijd de tijd voor is om het goed te doen.

4.3.10 Samenwerking andere diensten

Naar samenwerking met andere diensten zien we dat vanuit CBAW vijf jongeren aangeven naar het OCMW gaan, vanuit BZW gaat dit over vier van de jongeren. Daarnaast vernoemen de jongeren volgende diensten: de VDAB (drie jongeren CBAW), de hulpkas voor werkloosheidsuitkeringen (één jongere CBAW), het ruimere CAW (één jongere met het JAC, één jongere met het welzijns- en relatieteam), de school (twee jongeren BZW), de vorige voorziening waar de jongere verbleef (één jongere CBAW), het SVK (één jongere CBAW) en de consulent (één jongere CBAW). Tot slot geven telkens één jongere CBAW en BZW aan dat ze van geen andere dienst gebruik maken.

De jongeren onderhouden zelf de contacten onderhouden met andere diensten zoals het OCMW. Bij vragen of moeilijkheden, worden de begeleiders ingeschakeld en komen ze ofwel mee ofwel bieden ze advies en ondersteuning. Bij sommige jongeren in CBAW en BZW heeft de begeleider contact met de andere diensten, maar dit steeds met toestemming van de jongere. Eén jongere CBAW geeft aan dat ze OCMW, begeleider en consulent de toestemming heeft gegeven om onderling te communiceren zonder hierover steeds af te stemmen met haar. Op deze manier weet iedereen haar verhaal of wijzigingen als ze iets vertelt en moet ze niet alles driemaal vertellen. Vanuit één jongere BZW komt expliciet naar voren dat hij erg positief is over de begeleiding op vlak van samenwerking met andere diensten, hij vindt dat ze goede informatie voor hem opzoeken en de goede diensten voorstellen. Vaak hebben ze deze diensten ook al gecontacteerd.

4.3.11 Seksualiteit, relaties & opvoeding

Bij de jongeren waarbij dit thema in de methodiekbeschrijving van de diensten stond, werd dit thema ook bevraged. Over het thema **seksualiteit** geven de jongeren aan dat de begeleiders dit thema aan bod brengen in de begeleiding indien er sprake is van een vriend(in) en eerder op een terloopse manier door bv mopjes te maken dat de jongere zeker condoms moet meenemen als hij naar zijn vriendin gaat. De

jongeren geven aan dit enerzijds beschamend te vinden maar anderzijds ook een goede aanpak vinden om dit thema bespreekbaar te maken.

Over **relaties** verschillen jongeren in hoeveel ze hierover willen vertellen aan hun begeleider. Sommige jongeren geven aan dat dit 'privé' is en vertellen eerder weinig, anderen geven aan dat ze veel steun en advies ervaren van hun begeleider, bijvoorbeeld wanneer de relatie moeilijker loopt of eindigt. Ook geven jongeren aan dat ze 'ongevraagd' soms relatie-advies krijgen van hun begeleider als de relatie moeilijk loopt en ze dit niet op het moment kunnen aanvaarden, maar achteraf blij zijn met dit advies. Tot slot geeft een jongere aan dat haar (inwonende) vriend ook bij de begeleiding wordt betrokken als hij mee aanwezig is.

Het thema van **opvoeding** wordt bij alle jongeren die een kind hebben, besproken. Dit betreft bij twee jongeren CBAW en één jongere BZW. Zij geven aan dat de begeleiding ook mee kijkt naar de opvoeding en het welzijn van het kind door mee na te denken bij problemen, informatie en advies te geven, meegaan naar Kind & Gezin, ... Eén jongere BZW geeft aan dat dit de reden was voor de start met BZW (ze stond op dat moment onder toezicht van de jeugdrechtbank). Eén jongere CBAW geeft aan dat wat betreft het kind er ook het aspect 'veiligheid' mee in het oog gehouden wordt door consulent en begeleider CBAW. Dit betreft zowel haar veiligheid als deze van het kind tav haar ex-man.

4.3.12 Middelenmisbruik

De meeste jongeren geven aan bij dit thema dat er geen problemen zijn en dat dit aldus ook niet in de (verdere) begeleiding aan bod komt. Dit wordt echter wel in het begin van de begeleiding bevraagd en tussendoor afgetoetst, bijvoorbeeld indien de jongere een 'zwaar feestje' heeft gehad. Jongeren geven hierbij aan dat het lijkt alsof de begeleiding dit subtiel en terloops toets/vraagt, maar dat dit wel erg duidelijk is voor de jongeren wanneer ernaar gepolst wordt. Een jongere in CBAW zegt hierover dat ze het goed vindt dat de begeleider dit af en toe aftoetst/in kaart brengt. Een BZW-jongere vertelt dat de begeleiding vertrouwen in hen moet hebben en dat jongeren dit zelf moeten melden als er een probleem is. Tot slot geeft één jongere in CBAW aan dat er op dit vlak expliciet gewerkt is in de begeleiding: zijn (tijdelijk inwonende) neef werd opgepakt wegens het dealen van drugs en verblijft in de gevangenis. Er werd vanuit begeleiding sterk afgeraden om hier verder contact mee op te nemen.

5 Afsluiten van de begeleiding

De vraag wat ze nodig hebben om de begeleiding te kunnen afsluiten vonden de jongeren in CBAW of BZW moeilijk te beantwoorden. Bij een aantal jongeren leek dit thema ook stress te veroorzaken.

Zes van de jongeren in CBAW geven aan duidelijk te weten dat de begeleiding tot 21 jaar loopt en geven ook aan dat dit nodig zal zijn. Ze moeten hiervoor om de zes maanden een verlenging aanvragen. Sommige jongeren ervaren deze procedure als een tweesnijdend zwaard: als ze het goed doen, lopen ze het risico dat de begeleiding eindigt. Eén CBAW-jongere geeft aan dat ze schrik heeft dat het afloopt omdat praktisch alles lukt en er geen doelstellingen meer zijn, terwijl zij emotioneel wel ondersteuning wenst. Eén jongere in CBAW geeft aan dat ze meer zelfvertrouwen nodig heeft om af te ronden, ze heeft schrik om fouten te maken: 'wat als de begeleiding stopt?'. Twee jongeren geven aan dat ze 21 jaar te vroeg vinden om af te ronden. Ze verwachten dat ze door het gebrek aan geldige verblijfspapieren extra ondersteuning nodig blijven hebben. CBAW-jongeren onderstrepen ook dat het moeilijk is om afscheid te nemen omwille van de vertrouwensband die met de begeleider werd opgebouwd. Ze zijn dan ook positief over de initiatieven die hun CBAW-dienst openstelt voor de jongeren die er vroeger in begeleiding waren.

Eén BZW-jongere geeft aan dat hij gebruik wil maken van de maximumbegeleidingsduur (twee jaar) en één jongere verwacht dat hij blijvend hulp zal nodig hebben. Twee jongeren geven aan dat er nog niet is nagedacht over afronding en dat dit ook nog niet aan de orde is. Deze jongeren kunnen ook niet aangeven wat ze nodig zullen hebben om later goed af te ronden. Eén jongere geeft aan dat er nog weinig doelstellingen zijn op praktisch vlak, maar ze zich alleen zou voelen als de begeleiding wegvalt, dat het contact, het 'praatje' met de begeleider belangrijk is.

De jongeren bevinden zich in verschillende fasen van de begeleiding waarbij het afronden al dan niet verder weg is. Om af te ronden, geven jongeren in CBAW en in BZW aan dat er op vlak van papieren, administratie en financiën nog veel geleerd moet worden vooraleer afgerond kan worden. Bij een aantal jongeren in CBAW en in BZW is dit in orde, zij verwachten echter dat ze na het afronden van de begeleiding bij verdere vragen kunnen terugvallen op de dienst. Vooral bij jongeren die aangeven dat ze niet bij hun netwerk terecht kunnen, is deze vraag uitgesproken (o.m. jongeren zonder geldige verblijfspapieren). Ze wijzen er ook op dat de diensten (CBAW en BZW) dit ook zelf aanbieden. Bij een aantal jongeren wordt de brug naar andere diensten gemaakt om verdere ondersteuning in de toekomst te voorzien (vanuit CBAW naar OCMW, JAC/CAW). Deze jongeren geven echter aan voor het emotionele aspect niet naar het OCMW te gaan en de begeleiding in het JAC als heel anders te ervaren waardoor de drempel om er naartoe te gaan, verhoogt.

Jongeren die zelf de vraag hebben om af te ronden op het moment van het interview, zijn twee jongeren in BZW-begeleiding. De andere jongeren, voornamelijk in CBAW maar ook in BZW, geven aan af te ronden op het moment dat hun doelstellingen bereikt zijn of op het moment dat de begeleider vindt dat ze klaar zijn om af te ronden.

Bij diegenen die zich klaar voelen of de wens koesteren om op korte termijn af te ronden, valt in hun antwoorden ook de aarzeling en de onzekerheid op. Deze jongeren uiten de wens om ook na het afronden terug te kunnen vallen op hun vertrouwde begeleiders. Ook de overschakeling naar een andere dienst is voor hen niet vanzelfsprekend. Jongeren die blijvend begeleiding nodig hebben en naar het JAC worden doorverwezen, moeten bovendien op de leeftijd van 25 jaar opnieuw een overstap maken.

6 Begeleider

We bespreken in dit gedeelte hoe jongeren de ideale begeleider omschrijven, de huidige begeleider en of er zaken zijn die de begeleider doet, die de jongere niet leuk vindt.

6.1 Ideale begeleider

Als de jongeren gevraagd wordt naar de kenmerken van een ideale begeleider, horen we bij jongeren uit zowel CBAW als BZW dat de begeleider '**op maat' van de jongere** zou moeten werken. Dit wordt als volgt omschreven: op het tempo van de jongere en niet op het tempo van de hulpverlener, tijd maken voor de jongere, aanpassen van persoon tot persoon, geen protocol volgen. Eén jongere in CBAW benoemt dit als verschillende soorten van hulpverleners voor verschillende soorten van jongeren. Een andere jongere in CBAW past dit op haarzelf toe en zegt dat ze graag een begeleider heeft 'met een hoekje af', net zoals zij.

Een ander aspect dat de jongeren uit zowel CBAW als BZW vaak benoemen, is **inlevingsvermogen en oprecht begaan zijn** met de jongere ('bezorgd zijn', het luisteren en begrijpen van jongeren, inleven in de situatie, ..). Twee keer wordt hier door jongeren in CBAW verwezen naar de leeftijd van de begeleider ('graag een jonge begeleider, want die kunnen zich beter inleven').

Een derde aspect betreft het **ondersteunen/helpen en geloven in het kunnen van de jongere**. Ook dit is een aspect dat bij zowel jongeren CBAW als BZW terugkomt. Dit wordt aangevuld door jongeren in BZW met 'het geven van correcte en realistische informatie', 'samen zoeken naar oplossingen' en 'geen valse hoop geven'. Ook respect in de houding van de begeleider wordt benoemd evenals het verdedigen van de jongere bij instanties zoals OCMW indien nodig.

Tot slot worden volgende aspecten **telkens door één jongere aangehaald**: duidelijkheid in afspraken (CBAW), rustig zijn (CBAW), veiligheid bewaken van jongere (CBAW), graag helpen: meer dan enkel de job doen (CBAW), zelf voorstellen doen ipv enkel te vragen 'hoe zou je dit aanpakken?' (CBAW), eerlijk zijn (CBAW), durven bespreken als 'klik' met jongere er niet is (CBAW), vrouw (CBAW, wegens negatieve ervaringen met mannelijke hulpverleners), niet zagen (CBAW), 'normaal doen', geen stress hebben (CBAW), luisteren en niet verder vertellen (CBAW). Vanuit BZW komen volgende aspecten telkens bij één jongere naar voren: begeleider moet zoals een mama zijn: op het juiste pad zetten, doen openbloeien, nooit boos zien, leren om dingen zelf te regelen; niet te streng maar wel een beetje streng.

6.2 Huidige begeleider

Als jongeren gevraagd wordt naar hun huidige begeleider, geven zeven CBAW-jongeren en vier BZW-jongeren aan dat hun huidige begeleider overeenkomt met de beschrijving van hun ideale begeleider. De jongeren zijn in het algemeen zeer positief over hun begeleider. Sommigen specificeren dit door te zeggen dat ze nu een goede klik hebben met de begeleider, dat ze veel steun ervaren wanneer dit nodig is, dat ze beseft dat de hulpverlening vrijwillig is (BZW) en de begeleider zou 'buitenzetten' als het niet klikt, er moet nooit getwijfeld worden aan de informatie die de begeleider geeft, ...

Eén jongere is iets negatiever (deze jongere is 'verplicht' op BZW-begeleiding) en geeft aan dat hij minder open en meer agressief wordt naarmate dat de begeleiding vorderde. Hij vult hierbij aan dat dit met elke begeleiding zo is verlopen die hij heeft gekregen. Vanuit CBAW komt van één jongere de bemerking dat zijn begeleider niet steeds bereikbaar is doordat ze ook thuisbegeleiding doet en dat hij dit lastig vindt. Ook als de begeleiding op verlof is, wordt geen vervanging voorzien.

6.3 Mindere aspecten aan begeleider

De jongeren werden bevraagd of er dingen zijn die de begeleider doet, die zij niet fijn vinden. De meeste jongeren (zeven jongeren CBAW, vijf jongeren BZW) antwoorden 'nee' op deze vraag en kunnen geen zaken bedenken waar ze niet tevreden/akkoord mee zijn in de (houding van de) begeleider.

De dingen die jongeren aanhalen en waar ze niet tevreden mee zijn, zijn volgende zaken: 'veel zagen' (CBAW), de auto niet kuisen zodat hij in een vuile auto moet meerijden als ze ergens naartoe gaan (CBAW), contact met vader hoewel jongere geen contact meer wil met zijn vader (CBAW), contact met zus hoewel jongere dit niet wil (BZW), stagiair meenemen zonder te vragen (BZW), 'teveel de baas zijn over mijn geld' (BZW), persoonlijke redenen zoals het helpen van de moeder worden niet aanvaard als reden voor het afzeggen van een afspraak (BZW), administratie/afspraken laten voorgaan op persoonlijke redenen (BZW).

7 Positieve en negatieve punten

De jongeren werden bevraged wat ze goed en minder goed vonden aan de BZW/CBAW begeleiding. Deze vraag was niet evident om te beantwoorden voor alle jongeren, sommige jongeren hebben dan ook 'ik weet het niet' of 'niets' geantwoord.

In het algemeen geven de jongeren aan dat ze **positief** zijn over de CBAW/BZW begeleiding. Dit concretiseren ze in volgende aspecten. Vooreerst wordt de ondersteuning als positief benoemd: iemand die in je gelooft, alleen wonen mogelijk maakt, er is als je ze nodig hebt, ondersteuning geeft op vlak van school, voeding (bv leren om eten in de diepvries te steken), sport, als er een probleem is, mogen ze meerdere keren per week komen (CBAW), ... Naar houding worden volgende aspecten positief genoemd: streng maar to the point (CBAW), positief dat ze je dossier kennen en je geen nummer bent (BZW), veiliger dan een psycholoog (BZW), face tot face contacten werken in de begeleiding (BZW), jongeren zelf laten beslissen om bv met JAC te stoppen (CBAW).

De aspecten waar jongeren **minder positief** over zijn, bleek eveneens een moeilijke vraag voor jongeren. Deze werd dan ook vaak geherformuleerd naar 'wat mis je nu in de begeleiding en wat zouden tips zijn voor je begeleiders naar de toekomst?'. Eén jongere CBAW haalt aan dat hij de wekelijks twee verplichte afspraken in het begin 'irriterend' en 'controlerend' vond. Nadien went dit. Qua tips zien we dat enerzijds tips geformuleerd worden voor de organisatie van CBAW/BZW en anderzijds voor de ruimere hulpverlening. Wat betreft de tips voor de organisatie CBAW/BZW, zien we dat twee jongeren CBAW aangeven dat momenteel CBAW niet permanent bereikbaar is. Momenteel zijn de diensten tijdens de kantooruren bereikbaar. Graag zouden ze een permanentie hebben die 24u/24u en 7/7dagen beschikbaar is in geval van nood situatie omdat ze ervaren dat ze niemand anders uit hun omgeving kunnen bellen. Dit hoeft niet per se hun vaste begeleider te zijn, maar iemand die een gsm meeneemt. Een andere jongere CBAW geeft aan dat ze graag een 'IB-moment' zou hebben waarin samen met de begeleider iets leuks gedaan kan worden zoals naar de cinema om elkaar beter te leren kennen en op een ongedwongen manier contact te hebben. Een concrete tip die een CBAW-jongere geeft is dat er een trekker in het kuispakket ontbreekt. Vanuit BZW vertelde één jongere dat hij de eerste keer geweigerd is om te starten met BZW. Dit was voor hem niet duidelijk waarom en hoewel hij vond dat hij deze vorm van hulp nodig had, werd zijn situatie 'niet zwaar genoeg bevonden' om te starten. In het begin van dit interviewgesprek werd hem ook verteld dat er een lange wachtlijst is van jongeren die in aanmerking komen maar dat niet iedereen hulp kan krijgen. Hij vindt echter dat iedereen hulp verdient, niet enkel degenen met de 'zwaarste situatie'.

Daarnaast valt voornamelijk het financiële op: jongeren geven aan te weinig leefgeld te verkrijgen en niet aan de éénderde huur-regel te komen. Dit aspect belemmert hun leven. Ook de jongeren zonder papieren geven aan dat ze bepaalde dingen niet kunnen wegens het gebrek aan papieren zoals een opleiding volgen die ze willen, voetbalmatches spelen op niveau, een goede job vinden, ... Eén jongere haalt aan dat er één begeleider zou moeten zijn voor alles van hulpverlening: werk, papieren, sociaal, ... Bij ziekte zou deze vervangen moeten worden en deze zou niet om de zes maanden moeten wisselen (wegens zwangerschap, ziekte,...).

8 Kader begeleiders

We vroegen de begeleiders om kaders in te vullen over de jongeren in plaats van een interview. Deze kaders bevatten informatie over de doelstellingen die voorop gezet werden, de begeleiding en hoe deze doelstelling evolueerden en tot slot over wat de begeleiders nodig hebben om de begeleiding bij deze jongere te optimaliseren.

We kregen negen ingevulde kaders terug en éénmaal het handelingsplan van de jongere. Deze kaders betreffen vijf jongeren uit BZW en vier jongeren uit CBAW (en één handelingsplan van CBAW).

8.1 Doelstellingen van de jongeren

In de doelstellingen van de jongeren zien we dat **financiële** doelstellingen terugkomen bij alle jongeren CBAW en BZW. Dit wordt geformuleerd als het zelfstandig beheer van eigen financiën, sparen van al dan niet bepaalde bedragen, het hebben van een overzicht van de maandelijkse inkomsten en uitgaven, het zelf uitvoeren van betalingen, ... Het is eerder verschillend per jongere dan per sector in de mate waarin deze doelstelling geconcretiseerd is.

Een twee doelstelling die we bij alle jongeren zien terugkomen, is de **administratie**. Ook hier zien we dat er eerder verschillend per jongere dan per sector geconcretiseerd wordt. Dit wordt geformuleerd in termen van 'in orde maken', 'zelf beheren' en/of een overzicht bewaren.

Wonen/huisvesting is daarnaast ook een doelstelling die bij elke jongere voorkomt. De manier waarop dit geconcretiseerd wordt, is echter verschillend. Bij de jongeren in CBAW zien we dat voor de vier jongeren een (andere) woonst gezocht moet worden, in BZW gaat dit over aspecten als brandverzekering regelen, contacten met verhuurder ondersteunen, maar ook over iets doen aan de bewoonbaarheid van het appartement, inschrijven bij SVK of het toeleiden naar beschut wonen.

Opleiding, onderwijs en werk is eveneens een doelstelling die bij veel jongeren naar voren komt. Dit gaat over zicht krijgen op de richting en keuze (CBAW), het behalen van een diploma (CBAW/CAW), het inschatten van het leervermogen van de jongere (CBAW), een geschikte vakantiejob zoeken (BZW), een keuze maken tussen werken en opleiding (BZW).

Rond netwerken (familie en vrienden) zien we dat dit bij de meeste jongeren is opgenomen. In CBAW betreft dit expliciet bij twee jongeren: bij één jongere is dit een doelstelling toegevoegd door de begeleider (weerbaar zijn tegen familie en vrienden en adequate grenzen leren stellen) en bij één jongere betreft dit het uitbreiden van het netwerk gezien het huidige beperkte netwerk (NBBM). In BZW betreft dit concrete doelstelling als een betere relatie met de zus uitbouwen, een netwerkoeverleg organiseren, weten waar broer en zus zijn (NBBM), wederkerige vriendschapsrelaties opbouwen, een steunfiguur zoeken in de sociale omgeving, weten op welke manier contact gehouden kan worden met de familie en het gemis aan een gezin een plaats geven.

Samenwerking met andere diensten zien we bij twee jongeren CBAW en twee jongeren BZW expliciet opgenomen worden in de doelstellingen. Verder zien we bij CBAW en BZW nog volgende doelstellingen telkens bij één jongere naar voren komen: juridisch wapenen tegen ex-man en zo veiligheid van haarzelf en kind verhogen (CBAW), doorverwijzing naar andere diensten om uitstroom uit CBAW te vergemakkelijken, aspecten rond welzijn (BZW: cliënt kan om met tegenslagen, zekerder voelen in contacten met anderen, therapie een kans geven, bewust van psychische problemen, ziekte-inzicht uitbreiden en het verleden een plaats geven, voorbereiding op opname in psychiatrisch ziekenhuis), op een verantwoorde manier omgaan

met middelengebruik (BZW), verblijfsstatuut regelen (BZW x 2), werken rond gezondheid: hulp aanvaarden, een gezonde levensstijl met bv regelmatig koken (BZW), ondersteuning bij medische zorgen kind (BZW), weloverwogen relationele keuzes maken (BZW).

8.2 Begeleiding

In de begeleiding werd bevraged per doelstelling tot in hoeverre deze gerealiseerd is, wat er goed loopt (de werkzame factoren), wat er minder goed loopt (de knelpunten) en wanneer deze geëvalueerd worden. We bespreken hieronder de werkzame factoren en de knelpunten.

8.2.1 Werkzame factoren

Als werkzame factoren zien we bij beide sectoren zaken als **motivatie van de jongere**, het belang inzien van scholing of een goede huisvesting, het doorzettingsvermogen, het weten wat de jongere wil, het stipt en vriendelijk zijn als goedlopend in de begeleiding. Dit wordt expliciet benoemd bij twee jongeren CBAW en vier jongeren BZW en kan zowel gaan over de samenwerking met de begeleider als over de domeinen financiën, huisvesting, sociaal netwerk opleiding en werk.

Een andere positieve factor die we in de twee sectoren zien terugkomen, is de **samenwerking met/ondersteuning van andere diensten**. In CBAW wordt dit bij twee jongeren benoemd voor de samenwerking met OCMW. Bij één jongere wordt dit niet gespecificeerd, maar wordt verwezen naar het tijdig contact leggen met andere diensten ivm doorverwijzing. Dit wordt ook benoemd bij drie jongeren in BZW-begeleiding. Concreet gaat dit over goede VDAB-begeleiding, een gratis psychologe via OCMW, huisbaas en OCMW die duidelijke grenzen stellen aan de jongere, netwerkoverleg tussen de betrokken diensten, een maandelijks multidisciplinair overleg, goede samenwerking met minderheidsgroepen, ...

Qua **administratie** wordt bij één jongere CBAW vernoemd dat het positief is dat de administratie nog op de vroegere noodstudio en zo bij de dienst terechtkomt zodat deze goed opgevolgd kan worden door de begeleiding. Bij twee jongeren BZW wordt vernoemd dat ze (intussen) vlot zelf hun administratie kunnen beheren en hierover dingen kunnen opzoeken bij vragen. Eén van deze jongeren heeft de administratiemap van de voorziening op eigen maat gemaakt. Bij een andere jongere BZW wordt de administratie door de zus van de jongere in orde gehouden. Bij twee jongeren wordt vernoemd dat ze (intussen) hun budget goed beheren en betalingen zelfstandig uitvoeren.

Andere zaken die naar voren komen, zijn: het willen verbreken van contact met ex-man en zo met onveiligheid voor jongere en kind (CBAW), contact tussen de zus van de jongere, de jongere en de begeleiding (BZW), het luisteren naar de raad van BZW, jongeren die zelf met een creatieve oplossing komen voor ofwel ongewenste vriendenbezoeken ofwel het gebrek aan leefloon (BZW), de bereidwilligheid van Caritas om een computer te sponsoren en zo de zoektocht naar o.m. werk te ondersteunen (BZW), het geleidelijk aan vertrouwd geraken met de maatschappij vanuit een andere culturele en maatschappelijke achtergrond (BZW), verantwoordelijkheid over haar kind nemen (BZW), het beseffen van de impact van partnerwissel op het kind en openstaan voor reflectie hierover en tot belangrijke inzichten komen waar effectief iets mee gedaan wordt (BZW), een vlotte telefonische contactname met diensten (BZW), stilstaan bij impact familiecontacten, hierover bewuste keuzes maken en deze communiceren (BZW), werkzoekend om een beter inkomen te hebben dan het leefloon (BZW), uitbouwen van nieuw netwerk bij woonplaats (BZW), het tegenkomen van een partner (BZW).

8.2.2 Knelpunten

In wat volgt, bespreken we de knelpunten die de begeleiders benoemen in de begeleiding met de jongeren.

Een aantal van de benoemde knelpunten betreffen het **chaotisch** zijn, vergeten van de jongeren om afspraken na te komen (met OCMW, begeleiding, ...), gemakzuchtig zijn (brieven niet openen totdat de begeleider er is), om rekeningen te betalen, om uit het bed te geraken om naar school te gaan, ... Dit wordt vernoemd bij twee jongeren CBAW en twee jongeren BZW.

Een ander aspect dat in beide sectoren terugkomt, is het gebrek aan of niet veilig zijn van het netwerk rondom de jongere. Dit geldt voor twee jongeren CBAW en voor twee jongeren BZW, waarvan uit elke sector telkens één niet begeleide buitenlandse minderjarige. Bij één jongere CBAW wordt vernoemd dat er op het moment van de begeleiding weinig netwerk rondom de jongere is (NBBM) en dat men als doelstelling heeft om dit netwerk uit te breiden maar dat dit door de jongere niet als prioriteit gezien wordt en de jongere niet open staat voor suggesties op dit vlak. Bij de andere jongere CBAW wordt vermeld dat er een groot netwerk aanwezig is, maar het moeilijk is om zicht te krijgen op de onderlinge relaties en de positie van de jongere en hoe het netwerk afgegrensd kan worden. Daarnaast ervaart de begeleider dat het netwerk de jongere te weinig stimuleert om naar school te gaan en het moeilijk is om zicht te krijgen op hoe de motivatie verhoogd kan worden. Tot slot bemoeilijkt de tijdelijke terugkeer van de jongeren in de context om aan bepaalde doelstellingen te werken. Bij BZW vermeldt de begeleider dat integratie voor de jongere moeilijk verloopt en dat de jongere bv volwassen figuren mist om over zaken als seksualiteit en relaties te spreken.

Andere knelpunten die in BZW vernoemd worden in het kader van het bemoeilijken van de begeleiding, zijn: persoonlijkheidsproblematiek van de jongere, woning van slechte staat, moeilijke zoektocht naar woonst (betaalbaarheid, Afghaanse afkomst, vluchteling), dakloosheid, geen internetaansluiting, moeite met budgetbeheer (ook jongere CBAW), gebrek aan voldoende kennis van de Nederlandse taal, niet verstaanbaar zijn van de administratieve taal, onzekerheid bij jongere (bv weinig vertrouwen in eigen mogelijkheden om een job te vinden), cultuurverschillen (botsing culturele waarden, niet vertrouwd met GGZ maar wil medicatie), moeilijk om gepaste psychologische begeleiding te vinden voor trauma, communicatie OCMW verloopt via begeleider, asielaanvraag: te complexe procedures en te ingewikkelde materie, impulsief reageren van de jongere, cognitieve en medische beperkingen, medische problematiek niet onder controle, moeilijke samenwerking huisbaas (2) en beperkte financiële middelen (drie jongeren).

8.3 Ideale begeleiding

In het derde gedeelte van de kader kregen de begeleiders de volgende vraag: *Wat heb je nodig om je begeleiding te optimaliseren? (Maw: Wat mis je om je begeleiding mogelijks 'beter' te kunnen doen?)*

We merken dat de antwoorden van de begeleiders op drie domeinen onderverdeeld kunnen worden: antwoorden die betrekking hebben op de begeleiding zelf en de randvoorwaarden, antwoorden die betrekking hebben op de jongere en tot slot antwoorden die betrekking hebben op de ruimere hulpverlening.

In het eerste gedeelte zien we volgende zaken naar voren komen bij de CBAW diensten om de **begeleiding te optimaliseren**. Een eerste aspect betreft eerder praktisch het meenemen van een laptop of tablet om de contactregistratie en vervullen van het dossier efficiënter te laten verlopen. Naar contacten met de jongeren merkt één begeleider op dat er meer begeleidingsmomenten nodig zijn zodat ook niet enkel aan het hoogstnoodzakelijke van de doelen gewerkt kan worden, maar aan verschillende doelstellingen. Het

verder uitbouwen van de werkrelatie met de jongere wordt hieronder eveneens vernoemd in het kader van het optimaliseren van de begeleiding. Ook vanuit BZW haalt een begeleider aan dat er meer tijd gewenst is zodat alles op het tempo van de jongere en meer in de diepte gedaan kan worden. Naar interculturaliteit lezen we dat een begeleider kennis en handvaten mist rond de Roma-cultuur om hiermee aan de slag te gaan. In dit kader zal een samenwerking met het OndersteuningsTeam Allochtonen opgestart worden. Een andere begeleider mist het kosteloos gebruik kunnen maken van een tolk in haar gesprekken. Eén begeleider CBAW en één begeleider BZW haalt tot slot aan dat de begeleiding zeer goed verloopt en er op zich in de begeleiding niets nodig is om dit te optimaliseren.

In het tweede gedeelte zien we dat begeleiders volgende zaken **met betrekking tot de jongeren** benoemen om de begeleiding te optimaliseren. Eén begeleider CBAW benoemt meer inzicht, doorzettingsvermogen en maturiteit van de jongere als een factor die de begeleiding zou optimaliseren. Een andere begeleider CBAW heeft het over meer motivatie van de jongere om zaken op orde te stellen. Hiervoor merkt de begeleider dat er gebotst wordt op de grenzen van flexibiliteit en aanklappendheid. Er zal samengewerkt worden met de consulent en sociale dienst jeugdrechtbank om de minimale verwachtingen van een CBAW-traject duidelijk te maken. Eén begeleider BZW geeft aan dat de jongere wekelijks herinnerd moet worden aan de afspraak omdat deze anders vergeten wordt.

Twee begeleiders CBAW geven aan dat ze meer inlevingsvermogen nodig hebben om te begrijpen waarom de jongere steeds te laat komt. Een andere begeleider CBAW geeft aan dat er een toverstok nodig zou zijn om het verleden van de jongere ongedaan te maken (kwetsuren, plaatsing, ...). In BZW geeft eveneens een begeleider aan dat het jammer is dat alle contacten tussen ouders en jongere verbroken zijn en de ouders niet bereid zijn om mee te werken. Eén begeleider CBAW geeft tot slot aan dat de jongere altijd op afspraak is, zelf komt met vragen en bezorgdheden en acties onderneemt om haar doelstellingen te bereiken. Ook in BZW geven twee begeleiders aan dat de samenwerking met de jongere goed verloopt, een van deze begeleiders vult dit aan met een goed lopende samenwerking met de andere betrokken diensten.

In het derde gedeelte benoemen begeleiders aspecten die **ruimer gaan dan de BZW/CBAW begeleiding**. Een eerste aspect dat genoemd wordt, zijn meer ondersteuningsmaatregelen op vlak van tewerkstelling. Er wordt aangegeven dat de begeleider hier lang rond gewerkt heeft en het OCMW pas later betrokken kon worden. Dit hangt samen met de doelgroep die vaak laaggeschoold is en waarbij soms Nederlands niet de moedertaal is. Ze merken dat deze doelgroep vaak uit de boot valt op vlak van stabiele tewerkstelling. Vanuit BZW haalt een begeleider aan dat de samenwerking met andere diensten een continue vertaalslag is en dat de jongere over een complex administratief dossier beschikt (NBBM + mentale beperking) om alles in orde te krijgen. Dit zorgt voor grote frustratie en nood aan veel geduld bij de jongere en maakt dat verwachtingen en wensen moeilijk compatibel blijven met hulpverleningsdoelen en de werkelijkheid. Tot slot haalt een begeleider van BZW aan dat er een vlottere toegang tot en meer mogelijkheden zouden moeten zijn wat betreft psychologische begeleiding en betaalbare, deftige huisvesting.

9 Besluit

We mochten rekenen op heel wat medewerking van de jongeren. Tegelijkertijd viel op dat een aantal het niet zagen zitten dat het interview werd opgenomen.

De jongeren zijn erg positief over hun begeleider en over de begeleiding. Positieve punten zijn volgens hen de integraliteit van de begeleiding, het werken op het tempo van de jongere en het beiden van emotionele ondersteuning. Aandachtspunten zijn het garanderen van een warme overdracht en het soms verplichte karakter van het wekelijkse contact. Als we de interviews met mekaar vergelijken, valt ook de vraaggerichte aanpak op.

De begeleider is een belangrijk ankerpunt voor de jongere, aangezien het sociale netwerk niet altijd even sterk is. Jongeren zijn er niet altijd voorstander van dat er hierrond gewerkt wordt. Context- en netwerkgericht werken blijkt dus geen vanzelfsprekendheid voor deze jongeren, met name het versterken van hetgeen we de zwakke banden noemen (vrienden, buurt, ...).

Met betrekking tot de CBAW-jongeren doen we nog twee belangrijke vaststelling. Een eerste is dat er bij deze jongeren sprake is van een vrees dat de begeleiding gaat stoppen en dat ze het niet alleen gaan kunnen. Enkel spreken ook over de impact van de 6-maandelijke evaluatie. Jongeren geven aan dat ze weten dat er om de zes maanden geëvalueerd wordt en eventueel verlengd kan worden. Het feit dat de hulp stopt op 21 jaar wordt als negatief ervaren en deze tussentijdse evaluatie doet daar aan denken. Bij de CAW-jongeren is die schrik veel minder aanwezig, net omdat die tijdelijkheid niet elke 6 maanden aan bod komt. De tijdelijkheid van de begeleiding vinden ze geen probleem, zolang er maar een terugvalbasis is.

Uit de ingevulde kaders van de begeleiders vallen enerzijds een aantal gemeenschappelijke doelstellingen op (financiën, administratie, dagbesteding, huisvesting) en daarnaast een aantal specifieke doelstellingen op maat van de jongere. De begeleiders geven aan dat zij, mocht het mogelijk zijn, meer tijd willen investeren in de jongere om meer op zijn tempo en op maat te kunnen werken. Met betrekking tot de gesignaleerde knelpunten valt op dat vooral de begeleiding van niet-begeleide vluchtelingen bijzonder complex is. Daarnaast wijzen de begeleiders op de uitsluiting op de arbeidsmarkt en de huisvestingsmarkt enerzijds en op het gebrek aan motivatie bij de jongere anderzijds.

Hoofdstuk 5

Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk brengen we de inzichten uit de verschillende onderzoeksfases samen om een antwoord te bieden op de drie onderzoeksvragen.

1 De vraagzijde : verschillen en overeenkomsten

Bij de analyse van de kwantitatieve en kwalitatieve gegevens zien we een viertal verschilpunten en een aantal overeenkomsten. We starten met de verschilpunten.

Een eerste verschilpunt tussen BZW en CBAW is de **leeftijd** waarop jongeren instromen. Dit verschil is natuurlijk het gevolg van de regelgeving en zal ook leiden tot verschillen in bepaalde kenmerken van de jongeren (bv samenstelling huishouden, opleiding), maar ook naar kenmerken van de begeleiding. Toch stroomt 10 % van de jongeren in BZW onder de leeftijd van 18 jaar ten opzichte van zes op tien jongeren bij CBAW. Dat betekent eveneens dat 4 op 10 jongeren op de leeftijd van 18 jaar of ouder instromen in een CBAW-dienst.

Een tweede verschil betreft de **instroomsituatie** van waaruit jongeren instromen in de begeleidingsvorm CBAW of BZW. In beide sectoren zien we dat ongeveer twee op tien jongeren instromen zonder vorm van hulpverlening drie maanden voorafgaand aan de start van de CBAW begeleiding. Dit is in het bijzonder opvallend voor de CBAW-jongeren. Dit kan betekenen dat zij geen verleden hebben in de bijzondere jeugdzorg of dat zij een tijd hebben moeten wachten en er dus sprake is van een breuk in de continuïteit. Daarnaast stroomt zes op tien jongeren in CBAW in vanuit ofwel residentiële of ambulante hulpverlening. In BZW stroomt één op vijf door vanuit een residentieel opvangcentrum voor thuislozen.

Een derde verschilpunt betreft de **begeleidingsdomeinen** waarop de jongeren ondersteuning krijgen. Zo zien we dat er in CBAW gemiddeld op negen domeinen begeleiding geboden wordt (tav BZW op gemiddeld zeven domeinen) en er meer ondersteund wordt op vlak van school, informeel sociaal netwerk, sociale vaardigheden en problemen rond het gezin van oorsprong.

Een vierde verschilpunt betreft de **samenstelling van het huishouden**. In BZW zien we dat 18% van de jongeren samenwoont met zijn/haar kind waar dit voor CBAW 8% van de jongeren betreft. Dit betekent een extra component in de begeleiding van de jongeren

Bij de analyse van deze kwantitatieve en kwalitatieve gegevens zien we vooreerst een grote kwetsbaarheid van de jongeren naar voren komen in beide sectoren. Deze kwetsbaarheid uit zich op meerdere vlakken, maar in de eerste plaats op het gebied van de harde levensdomeinen (inkomen, opleiding, huisvesting) die belangrijke risicofactoren zijn voor armoede en sociale uitsluiting.

Wat betreft **inkomen** is de belangrijkste inkomensbron voor jongeren in CBAW het leefloon (31%), de verblijfssubsidie jongerenwelzijn (18%) en de kinderbijslag (17%). Voor jongeren in BZW is de belangrijkste inkomensbron ook het leefloon (45%), gevolgd door een inkomen uit arbeid en tewerkstelling (22%) . Gezien het leefloon zich tot nader order onder de Europese armoedegrens bevindt, zijn deze jongeren financieel bijzonder kwetsbaar. Ook in de interviews geven jongeren en jongvolwassenen uit beide sectoren

aan moeilijk of niet rond te komen met hun beperkt budget. In beide sectoren wordt het geld ook geregeld door een dienst beheerd: door de CBAW-dienst, het OCMW of het CAW.

Bij het **statuut van de jongeren** zien we dat 62% van de jongeren in CBAW een opleiding volgt op het moment van de bevraging (tav 25% in BZW). Bij 49% van de jongeren in CBAW wordt ook samengewerkt met de school. Eén op vier jongeren is werkloos in CBAW ten aanzien van één of vijf jongeren in BZW. Tot slot zien we dat de cijfers voor jongeren die werken gelijklopend zijn voor beide sectoren (34% CBAW tav 36% BZW)

Qua opleidingsniveau zien we in beide sectoren dat er een grote groep van de jongeren die gestopt zijn met school een diploma lager dan secundair onderwijs aangeeft als hoogst behaalde scholingsgraad (45% CBAW, 32% BZW) of geen diploma aanduidt (25% CBAW en BZW). Als we dan kijken naar de jongeren die momenteel wel een opleiding volgen, zien we dat 67% CBAW in het secundair onderwijs les volgt (39% van alle jongeren die les volgen, volgt BSO onderwijs en 6% volgt BuSo). In BZW volgen 46% van de jongeren middelbaar onderwijs en 29% van het gehele aantal jongeren dat een opleiding volgt, volgt BSO.

Op vlak van **huisvesting** zien we overeenkomsten in de aard van het contract van jongeren in beide sectoren. Zo huurt 33% van de CBAW-jongeren in de BJZ en 28% van de BZW-jongeren in het AWW via de sociale huisvesting (sociaal verhuurkantoor of sociale huisvestingsmaatschappij) en één op twee jongeren in BJZ en AWW huurt via de privé-markt (huisbaas of immo-kantoor). Op de denk- en dialoogdag wijzen professionals erop dat dit relatief hoge cijfers zijn voor sociale huisvesting, als gevolg van de regels voor de versnelde toewijzing waar deze jongeren nog gebruik van konden maken. Zij voegen hier aan toe dat bij die versnelde toewijzing nu ook andere instellingsverlaters en daklozen zijn toegevoegd. Hierdoor wordt het voor de CBAW-jongeren terug een stuk moeilijker om te kunnen huren op de sociale woonmarkt. Bovendien is het voor de jongeren erg moeilijk om een woonst te vinden, zeker als ze jonger zijn dan 18 jaar of wanneer het gaat om niet-begeleide minderjarigen. Uit eerder onderzoek bleek bovendien dat zeker voor jongeren die huren op de privé-markt de één-derde regel (maximaal een derde van het inkomen aan huur) voor hen vaak niet haalbaar is (De Decker et al, 2014). Tijdens de interviews stellen we grote verschillen vast in de **kwaliteit van de woonst**. Zeker bij de jongeren met een gebrekkige woonkwaliteit horen we dat de slechte staat zwaar op hen weegt. Een aantal jongeren waren ook al één of zelfs twee keer verhuisd tijdens de relatief korte duur van de begeleiding, wat dus wijst op een precaire woonsituatie.

Qua zelfredzaamheidsmatrix zien we voor de verschillende levensdomeinen dat een meerderheid van de jongeren zichzelf zelfredzaam inschaalt. Tegelijkertijd zien we dat 1 op drie tot 40 % van alle jongeren op een aantal domeinen slechts beperkt zelfredzaam is. In CBAW is er bij 23% van de jongeren sprake van de score 'niet zelfredzaam' op vlak van **dagbesteding**. Dit houdt in dat er geen dagbesteding is, maar ook geen overlast. In BZW is er bij 33% van de jongeren hiervan sprake.

Op vlak van **sociaal netwerk** zien we dat 56% van de jongeren in CBAW minstens enige steun van familie en vrienden ontvangen en dat ze zelf aangeven geen 'foute' vrienden te hebben. Daarnaast scoort in BZW 18% van de jongeren niet zelfredzaam of geeft men aan dat er een acute problematiek is. Dat betekent dat men gebrek heeft aan noodzakelijke steun van familie/vrienden en geen contacten buiten eventuele foute vriendenkring of ernstig sociaal geïsoleerd is. In CBAW geldt dit voor 8% van de jongeren.

Naast deze kwetsbaarheid zien we een duidelijke overlap in de **domeinen van ondersteuning** in CBAW-begeleiding in de BJZ en BZW-begeleiding in het AWW. Zo krijgen jongeren voornamelijk begeleiding op vlak van administratie, budget, woonvaardigheden, het vinden van werk en het samenwerken met andere diensten. Opvallend is dat bijna één op twee jongeren van de CBAW-diensten in de BJZ ondersteuning krijgt

op het gebied van emotionele problemen, bij de BZW-begeleidingen in het AWW gaat het om ongeveer een derde.

Wat betreft ‘**samenwerking met andere diensten**’ zien we dat er een aantal overeenkomsten zijn in de diensten waarop CBAW jongeren in de BJZ en BZW-jongeren in het AWW beroep doen. Zo doen jongeren vanuit beide sectoren voornamelijk beroep op het OCMW (67% voor jongeren in de BJZ en 69% voor jongeren in het AWW) en is ook de VDAB een belangrijke partner (25% CBAW, 22% BZW). In ieder geval valt op dat een aantal andere diensten betrokken zijn bij de jongeren.

2 De aanbodzijde: de methodiekbeschrijving

Om zicht te krijgen op de concrete manier van werken van beide sectoren hebben 9 diensten hun methodiek beschreven aan de hand van het gestandaardiseerde sjabloon van het Nederlands Jeugdinstituut (5 CBAW-diensten en 4 BZW-diensten). Twee van deze diensten maakten telkens een methodiekbeschrijving per team. Een ideale methodiekbeschrijving moet aan een nieuwe medewerker een volledig beeld geven van de manier van werken en hoe dit onderbouwd wordt.

Deze werkwijze impliceert een grote tijdsinvestering van de diensten. Als onderzoekers benadrukken we dat niet enkel het product belangrijk is, maar ook het proces ernaartoe. Best wordt deze methode ook gebruikt in combinatie met andere onderzoeksmethoden. We organiseerden een tussentijds feedbackmoment en ook de diensten kregen individuele feedback. Dat hielp de diensten om evidenties uit de praktijk die nog niet beschreven waren te expliciteren. De diensten gaven ook zelf aan dat het proces een meerwaarde voor hun eigen dienst betekende, net omdat de onderzoekers zo sterk de focus legden op het concrete handelen van de professionals. Tegelijkertijd wijzen de diensten erop dat het sjabloon ook beperkend werkt, net omdat de realiteit een stuk minder voorspelbaar is dan het sjabloon veronderstelt. We stelden een grote variatie vast in de lengte van de methodiekbeschrijvingen (van 26 tot 70 pagina's). De methodiekbeschrijvingen uit de BZW-diensten zijn meer toegespitst op het concrete handelen, terwijl in bij de CBAW-diensten meer aandacht ging naar de theoretische onderbouw.

Wanneer we de sectoren vergelijken, zien we weliswaar **opvallende taalverschillen** (zoals bijvoorbeeld de fasering, de ‘context’), maar ook heel wat **overeenkomsten wanneer het gaat over de doelstellingen en het concrete handelen**. Doelstellingen worden samen met de jongere/jongvolwassene geformuleerd. In de doelstellingen komen over de diensten heen een aantal gemeenschappelijke punten naar voren. Dit zijn het ondersteunen van de jongere in het zelfstandig wonen, de zelfredzaamheid bevorderen, het probleeminzicht versterken, het creëren en versterken van bepaalde vaardigheden al dan niet gelinkt aan zelfstandig wonen (ook vaak benoemd als competentieverhogend of – versterkend werken) en het versterken van het sociaal netwerk. Over dit laatste doel geven de diensten vaak aan, ook in het tussentijdse feedbackmoment, dat dit een recente focus is.

Uit de methodiekbeschrijving blijkt een **duidelijke fasering** van de aanpak: zowel de instroomfase als de begeleidingsfase zijn duidelijk gestructureerd. Met betrekking tot de CBAW-diensten stellen we vast dat het niet goed tot uiting komt dat het hier gaat om niet-rechtstreeks toegankelijke hulp en wat de gevolgen hiervan zijn in de concrete begeleiding voor de jongeren. Er is wel duidelijk veel aandacht voor een warme overdracht, vooral dan tussen residentiële voorziening en de CBAW-dienst. Bij de CBAW-diensten is er sprake van een zesmaandelijkse evaluatie, mede in functie van het verlengen van de begeleiding door de toegangspoort. De afrondingsfase is minder duidelijk. Dit heeft deels te maken met het moeilijk vaststellen van de zelfstandigheid van de jongvolwassene. Ook is het niet helemaal duidelijk hoe dit precies getoetst

wordt. Bij de BZW-diensten is er ook een fasering, maar die is minder gestandaardiseerd dan bij de CBAW-diensten. Zo is de zesmaandelijke evaluatie niet standaard een onderdeel, alhoewel er wel evolutiegesprekken gebeuren.

In beide sectoren komt een **integrale aanpak** tot uiting. Hiermee bedoelen we dat de begeleiding toegespitst kan worden op heel wat verschillende levensdomeinen. De levensdomeinen financiën en administratie zijn het meest transparant uitgeschreven.

Met betrekking tot de **samenwerking met andere diensten** benadrukken de diensten uit beide sectoren dat dit gebeurt met toestemming van de jongere, maar waaruit die samenwerking bestaat is in de methodiekbeschrijving niet helemaal duidelijk.

Een belangrijk verschilpunt vormt de rol van **de verwijzer**. In geval van interveniërend casemanagement door het Ondersteuningscentrum Jeugdzorg of de jeugdrechtsbank geven de CBAW-diensten aan dat deze een belangrijke rol speelt in de opstartfase (meegeven van doelstellingen) en in de afrondingsfase (beslissing over einde van hulpverlening).

Er wordt in beide sectoren veel waarde gehecht aan (de **beschrijving van**) de **basishouding** van de hulpverlener. Volgende komen in beide sectoren vaak voor: respect voor de jongere en zijn/haar leefwereld, dialoog met de jongere, duidelijke en open communicatie, verwondering, empowerment/krachtgericht werken, het bieden van een luisterend oor, het positief werken met de jongere, openheid, zorgzaamheid, transparantie, rekening houdend met de kwetsbaarheid van de jongere en professionele nabijheid. De concrete invulling van aanklappend werken is niet altijd even duidelijk.

De **langetermijnvisie** in de begeleiding komt in beide sectoren minder expliciet naar voren, de begeleiding is vooral toegespitst op het 'hier-en-nu', wat er op korte termijn moet gebeuren (papieren, inkomen, huisvesting,...). Zeker in het begin ligt de focus op praktische zaken, net omdat op die manier vertrouwen kan opgebouwd worden.

De mate waarin het **netwerkversterkend werken** is uitgewerkt, verschilt. Bij de BZW-diensten wordt de 'context wel betrokken in de instroomfase en onderhoudt de begeleider ook contacten hiermee. Er is heel wat aandacht voor het in kaart brengen van het netwerk en het bespreekbaar maken van het netwerk en wie hierin steunfiguren zijn, maar het betrekken van het netwerk. Met betrekking tot BZW is het niet helemaal duidelijk of de jongere al dan niet over een woonst of een inkomen dient te beschikken voordat de begeleiding start. In de methodiekbeschrijvingen van de CBAW-diensten gaat er duidelijk meer aandacht naar de school. Qua theoretische onderbouw verwijzen BZW vooral naar het systeemdenken en empowerment, terwijl de CBAW een groter beroep doen op pedagogische en therapeutisch gerichte modellen.

De denk- en dialoogdag leidde tot een aantal toevoegingen. Werken rond de langetermijn met deze doelgroep is verre van evident, omwille van de levensfase waarin zij zich bevinden. Ze zijn vaak aan het overleven of hebben eindelijk wat rust na een turbulente fase in de jeugdhulp. Het is ook een minder expliciet aandachtspunt in de begeleiding, maar de focus ligt wel op het aanleren van vaardigheden zodat de jongere later sterker in het leven staat. Tegelijkertijd geeft men ook aan dat het langetermijn denken niet altijd mogelijk is binnen de huidige bestaande staffing, net omdat dit een meer intensieve aanpak vraagt. De zesmaandelijke evaluatie in de CBAW-diensten zorgt voor bijkomende druk op de diensten (door de verslaggeving) en kan mogelijks ook negatieve effecten op de jongere zelf hebben, omdat hij/zij telkens geconfronteerd wordt met het feit dat hij/zij het nog niet kan of dat hij/zij telkens moet aangeven waarom er wel nog hulp nodig is. De samenwerking met andere diensten krijgt een heel diverse invulling, afhankelijk

van wat er nodig is: toeleiden, meegaan, verdedigen van de jongere, vertegenwoordigen van de jongere, bemiddelen tot en met co-begeleiding met volwassenenhulp. De samenwerking met het OCMW is minder evident en sterk verschillend van gemeente tot gemeente.

Aanklampend werken komt volgens de CBAW-diensten in de eerste plaats tot uiting in de startfase, waarin men tracht een band op te bouwen met de jongere, wat verre van evident is. Het gaat om het motiveren van de jongere om in de begeleiding te stappen (door langs te gaan, te bellen, de context te betrekken). Opvallend is dat de CBAW-diensten aanklampend werken minder linken met de rol van de verwijzer die in een aantal gevallen meekijkt en doelstellingen/verwachtingen uit ten aanzien van de begeleiding. Is de mate van aanklampendheid verschillend tussen de twee sectoren? In ieder geval geven de BZW-diensten aan dat zij in geval van minderjarige jongeren even aanklampend werken, omdat de samenleving op een andere manier kijkt naar minderjarigen. Als dit soort jongeren 'ontglipt' aan de hulpverlening is dat verontrustend en daarom doet men er alles aan om hem/haar aan boord te houden. Tegelijkertijd ontstaat de indruk op basis van de documenten en de denk- en dialoogdag dat de CBAW-diensten meer uitgesproken werken rond de relaties met de ouder(s), iets dat in de interviews niet altijd even goed door de jongere geëvalueerd wordt.

Globaal kan besloten worden dat er geen fundamentele verschillen zijn in de manier van werken tussen de twee sectoren. Beide sectoren werken integraal, met veel aandacht voor praktische zaken die geregeld moeten worden in functie van zelfstandig wonen. In de CBAW-diensten gaat er wel meer aandacht naar de school en de relatie met de ouders, ook al zien de jongeren dat niet helemaal zitten. Dit is mogelijks één van de wijzen waarop de meer aanklampende houding van de CBAW-diensten tot uiting komt. Ook zorgt de 6-maandelijke evaluatie ervoor dat binnen CBAW-diensten meer aandacht is voor het tijdig afronden. Uit de registratiecijfers blijkt trouwens ook dat de begeleiding door CBAW-diensten gemiddeld minder lang duurt dan bij de BZW-diensten.

3 Het perspectief van de jongere op de begeleiding

De jongeren geven aan dat zeker in het begin van de begeleiding de focus op het praktische ligt. Daarbij geven ze aan dat er gewerkt wordt op maat van wat ze nodig hebben. Die vraaggerichte aanpak blijkt ook, als we de interviews met mekaar vergelijken. Tegelijkertijd zijn er verschillen in de manieren waarop de jongere de begeleiding ervaart. Zo vindt de ene dat wekelijks contact tussen de begeleider en de school te veel, terwijl de andere dit logisch vindt. We zien ook dat er afhankelijk van de jongere maar los van de sector AWW of BJZ ingezet wordt op het stimuleren van de jongere richting werk of opleiding.

De jongeren zijn erg positief over hun begeleider. Tabel X vat de plus- en minpunten vanuit het perspectief van de jongere samen. Men is positief over het feit dat de begeleiding integraal is, dat er emotionele ondersteuning is, dat er gewerkt wordt op het tempo van de jongere. Minpunten zijn een onvoldoende warme overdracht en het verplicht moeten langskomen (bv. om zijn geld te krijgen).

	CBAW	BZW
Wat liep er goed?	Ondersteuning/hulp bij alles (5) Niet alleen voelen (2) Veel uitleg (2) Houding (positief, streng, rustig, lief, warm welkom) (3) Op tempo jongere (1)	Op tempo jongere (2) (heel) positief (2) Luisteren naar jongere (1)
Wat liep er minder goed?	Wekelijks/2 keer per week afspreken ipv wanneer nodig (2) Te weinig budget om rond te komen (2) Te weinig info vanuit leefgroep (1) Weinig communicatie bij overdracht tussen diensten (1) Jammer dat maar tot 21 jaar (2) Te weinig intensief gezocht naar woonst (1)	Verplicht wekelijks langskomen (1) Te weinig budget om rond te komen (1)

De begeleider is een belangrijk ankerpunt voor de jongere. Uit de interviews blijkt dat het sociale netwerk van de jongere niet altijd evenveel draagkracht heeft. Tegelijkertijd valt op dat deze jongeren niet altijd even graag dit willen bespreken of aanpakken. Context- en netwerkgericht werken blijkt dus geen vanzelfsprekendheid voor deze jongeren, met name het versterken van hetgeen we de zwakke banden noemen (vrienden, buurt, ...).

Een andere opvallende vaststelling is dat bij de CBAW-jongeren een vrees bestaat dat de begeleiding gaat stoppen. Ze hebben schrik dat ze het niet alleen kunnen eenmaal de begeleiding stopt of dat het wel praktisch zal lukken maar dat ze de emotionele ondersteuning niet meer krijgen. De jongeren vinden het ook belangrijk dat er een link wordt gemaakt met de diensten die hen daarna kunnen helpen, alhoewel ze tegelijkertijd aangeven dat het weeral een nieuwe dienst is die ze niet kennen. Opvallend is dat dit gevoel niet bevestigd wordt op de denk- en dialoogdag. Zij wijzen erop dat jongeren contact kunnen opnemen na de begeleiding maar dat dit zelden gebeurt.

Ook spreken de jongeren over de impact van de 6-maandelijke evaluatie. Jongeren geven aan dat ze weten dat er om de zes maanden geëvalueerd wordt en eventueel verlengd kan worden. Het feit dat de hulp stopt op 21 jaar wordt als negatief ervaren en deze tussentijdse evaluatie doet daar aan denken. Bij de BZW-jongeren is die schrik veel minder aanwezig, net omdat die tijdelijkheid niet elke 6 maanden aan bod komt. De tijdelijkheid van de begeleiding vinden ze geen probleem, zolang er maar een terugvalbasis is.

4 Beleidsaanbevelingen

Op basis van deze vaststellingen komen we tot drie types van aanbevelingen: (1) over de jongvolwassenheid als kwetsbare overgangsfase, (2) over de samenwerking tussen beide sectoren, (3) over samenwerking met andere diensten.

4.1 Jongvolwassenheid

De jongeren die gebruik maken van de CBAW- of BZW-begeleiding zijn maatschappelijk erg kwetsbaar. Zij dienen veel vroeger dan hun leeftijdsgenoten op eigen benen te staan. Bovendien dienen ze vaak rond te komen met een leefloon dat nauwelijks volstaat om rond te komen, zeker wanneer deze jongeren huren op de privé-markt. Deze jongvolwassenen staan ook in de sociale zekerheid onder druk. Zo zijn er recente maatregelen in de werkloosheidsverzekering, waardoor ze er minder snel toegang toe hebben. Uit eerder SWVG-onderzoek bleek bovendien dat bij jongvolwassenen de grootste niet- vervulde zorgbehoefte bestaat op het gebied van psychische problemen (Vanclouster et al, 2013).

Ook op lange termijn zijn ze kwetsbaar, gezien het feit dat ze vaak het secundair onderwijs niet hebben afgemaakt, moeilijk hun weg vinden op de woonmarkt en moeten rondkomen met een laag inkomen. **Continue aandacht voor maatregelen die schooluitval vermijden** is derhalve nodig en zeker voor jongeren die verblijven in een residentiële voorziening. Ze hebben moeilijk toegang tot de huisvestingsmarkt, zeker nu de 5%-regeling verruimd is. De krapte op de woonmarkt zorgt ervoor dat ze moeilijk een woonst vinden of zijn aangewezen op een woonst van een slechte kwaliteit.

De realisatie van nieuwe sociale huurwoningen, de invoering van voorrangregels voor verschillende doelgroepen en de uitbreiding van de sociale verhuurkantoren zijn allemaal pistes die bewandeld kunnen worden om het aanbod van woongelegenheden uit te breiden (zie ook Pannecoucke et al, 2014). Anonimisering van de huurwaarborg door het OCMW en het versterken van het recht op een installatiepremie van het OCMW zijn andere beleidssporen die de toegankelijkheid van de woonmarkt verbeteren.

Wat betreft de **OCMW-hulpverlening** mogen we niet vergeten dat bijna één op drie van de leefloongerechtigden op dit moment jonger is dan 25 jaar en stelden we in een vorig onderzoek al vast dat er grote verschillen zijn in de aanpak (De Wilde et al, 2012). In die studie bepleitten we een emancipatorische begeleiding door de OCMW die jongeren kansen biedt op hun tempo in plaats van een disciplinerende begeleiding die jongeren dwingt om zo snel mogelijk uit te stromen uit het OCMW. Deze jongeren geven zelf aan tijd en rust nodig te hebben.

De diensten geven aan dat ze de laatste jaren meer inzetten op het versterken van het sociaal netwerk van deze jongeren. Ze geven tegelijkertijd aan dat dit niet eenvoudig is en dat ze nog zoekend zijn naar de methoden die hen daarbij kunnen helpen. Ook de jongeren wijzen erop dat ze hierrond niet altijd begeleiding wensen, ook als is de draagkracht van dit netwerk niet altijd even groot.

Deze studie bepleit dus:

1. **Blijvende beleidsaandacht voor kwetsbare jongvolwassenen;**
2. **Blijvende beleidsaandacht voor het vermijden van schooluitval;**
3. **De realisatie van het recht op betaalbaar wonen en op een menswaardig inkomen voor jongvolwassenen.**

4.2 Samenwerking, coördinatie en afstemming tussen CBAW- en BZW-diensten

Uit het onderzoek blijkt dat er heel wat overeenkomsten zijn qua vraag- en aanbodzijde. Er zijn wel degelijk verschillen, maar we zien op basis van de cijfers, de methodiekb beschrijvingen en de interviews dat de bereikte groep van jongeren gelijkaardig is en dat gelijklopende doelstellingen nagestreefd worden. Beide sectoren en begeleidingsvormen zitten op de wip tussen jeugdhulp en volwassenhulp. De CBAW-diensten hebben weliswaar een groter aandeel minderjarigen, waardoor er meer aandacht gaat naar aanklampend werken, maar ook de BZW-diensten bereiken deze jongeren en geven aan dat minderjarigen van naderbij gevolgd moeten worden. Een bijzondere groep vormen de niet-begeleide minderjarigen die specifieke ondersteuningsnoden hebben (zowel emotioneel als praktisch).

We zien wel twee essentiële verschilpunten. Op basis van de interviews komt er een meer aanklampende aanpak tot uiting met betrekking tot school en de relatie met de ouders bij de CBAW-diensten, maar dit kan deels verklaard worden door het feit dat CBAW-diensten vaker werken met minderjarigen. Het tweede is dat de ene rechtstreeks toegankelijk is en dat er voor de andere een ticket nodig is vanuit de toegangspoort en er dus aan een externe instantie beargumenteerd dient te worden waarom hulp nodig is of verlengd dient te worden.

Volgens ons zijn er drie beleidssporen om de afstemming te verbeteren. Deze drie beleidspistes werden eveneens besproken op de denk- en dialoogdag.

De eerste piste is om de situatie grotendeels te behouden, maar, inspeland op de vraag van de jongere, **de maximumleeftijd van de CBAW-diensten te verhogen**. Het behoud van de CBAW-diensten binnen de jeugdhulp is nodig, net omdat op die manier de kwaliteitsvolle overdracht verzekerd is. Men heeft zijn geschiedenis binnen de jeugdhulp en men is vertrouwd met de manier van werken binnen deze sector. Dit biedt de jongeren een terugvalbasis wanneer het nodig is. Het sluit ook aan bij andere Europese landen die bijzondere aandacht hebben voor jongeren die de jeugdhulp verlaten en meer garanties voor hen inbouwen (zie o.a. Engeland en Schotland) (Carrette, 2012). Het sluit ook aan bij de recente ontwikkelingen in de ontwikkelingspsychologie die de jongvolwassenheid beschouwen als een specifieke en voor deze doelgroep ook als een zeer precare levensfase. Nadeel is wel dat de huidige capaciteit derhalve mogelijks voor minder jongeren kan ingezet worden. Die terugvalbasis sluit ook aan bij de aanbevelingen van vzw Cachet, die een vaste trajectbegeleider/gids/vertrouwenspersoon bepleiten. De jongere kan die het best zelf kiezen.

De tweede piste is **om de CBAW-diensten onder te brengen bij de CAW**. Op die manier wordt het begeleid zelfstandig wonen ook rechtstreeks toegankelijk voor de jongere. De terugvalbasis van de jongere is verzekerd, net omdat de hulp verankerd is in de volwassenhulp. Bovendien bieden de CAW nu al een jongerenonthaal aan. Ook zou op die manier het stigma van de 'bijzondere jeugdzorg' verminderd worden. De CAW zijn ook meer dan de CBAW-diensten verankerd in netwerken met andere diensten voor volwassenen (sociale huisvesting, OCMW, VDAB), met uitzondering van de scholen waar de CBAW-diensten een sterker netwerk hebben. Het belangrijkste tegenargument is dat de warme overdracht vanuit de bijzondere jeugdzorg in gevaar komt.

Een derde piste is om de huidige situatie te behouden, maar om **de brug tussen beide sectoren te versterken**. Dit is een piste die al lang wordt benadrukt, maar die in de praktijk niet zo evident blijkt. Op de denk- en dialoogdag gaven de professionals wel aan dat men mekaar al beter kent, alhoewel de samenwerking toch nog steeds afhankelijk blijft van de regio waarin men opereert en van betrokken individuele hulpverleners. Eén van de pistes om de brug te versterken zou co- of tandembegeleiding kunnen zijn, zoals ook al door Desmet werd bepleit (2015). Op de stuurgroep van het project wordt ook nog een

vierde piste geschetst die ook beschouwd kan worden als een concretisering van de derde piste. Die bestaat erin dat jongeren onder de 18 jaar instromen in een CBAW-dienst omwille van voortraject in de jeugdhulp en indien het niet gaat om een kortdurende begeleiding, een snelle opstart van co-begeleiding met en overdracht naar het CAW omwille van hun expertise met gezinnen en volwassenhulpverlening.

Op basis van dit overzicht zijn er voor- en tegenargumenten voor de drie opties. De tweede piste is het meest radicaal en er werden dan ook vanuit de CBAW-diensten de meeste vraagtekens bij geplaatst. Los van de vraag door wie die hulpverlening wordt georganiseerd, is de vraag belangrijker wat voor soort hulpverlening wordt aangeboden. **Ons lijkt het in ieder geval noodzakelijk dat:**

1. **samenwerking tussen beide sectoren niet afhankelijk mag zijn van de regio of van de individuele hulpverlener;**
2. **er meer moet ingezet worden op expertise-uitwisseling tussen beide sectoren (bv. omtrent het context- en netwerkgericht werken);**
3. **er meer moet worden ingezet op co-begeleiding;**
4. **de mogelijkheid dat jongeren tot 21 jaar kunnen terugvallen op de CBAW-dienst (zoals nu al decretaal geregeld is) beter wordt benut wordt door een meer aanklappende nazorg;**
5. **een langetermijnperspectief door de hulpverlener wordt gehanteerd waarbij hij voldoende tijd en ruimte krijgt om dit te realiseren;**
6. **de al dan niet conditionaliteit van BZW van de CAW transparanter wordt (al dan niet beschikken over inkomen en/of woonst);**
7. **de mogelijkheid om de eindleeftijd van CBAW te verlengen verder onderzocht wordt;**
8. **Er blijvende aandacht gaat naar de specifieke groep van niet-begeleide minderjarigen die nu op allerlei juridische drempels stoten omwille van hun precair verblijfstatuut.**

4.3 Samenwerking, coördinatie en afstemming met andere diensten

Het startpunt van dit onderzoek vormde de vraag naar de haalbaarheid en noodzaak van een verdere afstemming tussen CBAW en BZW. Deze insteek mag er niet toe leiden dat we de ruimere positionering van deze diensten binnen het ruimere welzijnsveld uit het oog verliezen. Minstens even belangrijk is de **samenwerking en coördinatie met andere diensten** die niet allemaal behoren tot het beleidsdomein WVG, net omdat heel wat cijfers wijzen op de moeilijke overgang naar de volwassenheid voor een aanzienlijke groep jongvolwassenen (aantal leefloongerechtigden, onvervulde GGZ-behoefte, jeugdwerkloosheid, schooluitval). Eerder onderzoek wees al op de noodzaak van een betere afstemming met **de sociale huisvesting** (Pannecoucke et al, 2014).

Daarnaast is er ook het **OCMW** dat een belangrijke rol speelt voor heel wat van deze jongeren en jongvolwassenen. De Kinderrechtencommissaris pleitte recentelijk voor de oprichting van afzonderlijke jeugddiensten binnen het OCMW om beter te kunnen inspelen op jeugdzorgverlaters. Grotere steden doen dit soms al en voor kleinere gemeenten lijkt dit minder haalbaar. Minstens even belangrijk is vanuit welke visie zij deze jongeren verwachten, welke eisen ze opleggen, hoe ze activering invullen en hoe ze financiële hulp invullen (bv. toekenning van huursubsidie, installatiepremie en huurwaarborg). Op dit moment wijzen de betrokken diensten op de grote verschillen tussen OCMW, wat ook niet onlogisch gezien hun lokale autonomie.. Bijna vijftien jaar geleden voerden we een kwalitatief onderzoek uit bij jonge OCMW-cliënten, vooral omdat in de jaren negentig het aandeel jongvolwassenen binnen de leefloonpopulatie sterk toenam (Hermans et al, 2004). We stelden vast dat jongvolwassenen een emancipatorische invulling van de hulpverleningsrelatie erg positief evalueren. Hiermee bedoelen we een visie op hulpverlening die aan de hulpvrager kansen tot inzicht, dialoog, inspraak en participatie biedt; of het nu gaat om begeleiding op het

domein van tewerkstelling dan wel op andere domeinen. In dat geval heeft de jongere voldoende inspraak in het traject en de begeleiding, en wordt hij betrokken bij het uittekenen van het hulpverleningstraject dat leidt tot een integratie in de samenleving en op de arbeidsmarkt. Dit vereist dat tijd wordt vrijgemaakt om naar het verhaal van de jongere te luisteren om zo de achterliggende oorzaken van zijn beroep op het OCMW te achterhalen en om een hulpverleningstraject op maat van de cliënt op te stellen. Dit impliceert ook dat maatschappelijk werkers voldoende gevormd worden in deze emancipatorische invulling. Tegelijkertijd stelden we vast dat die emancipatorische invulling niet altijd gerealiseerd werd. De jongeren wezen op een aantal knelpunten: de afstandelijkheid, het bureaucratisch karakter, gevoelens van willekeur en ongelijke behandeling en paternalisme. Een drietal jaren geleden voerden we een nieuw onderzoek uit naar studenten met een leefloon en we stelden dezelfde knelpunten vast (Dewilde et al, 2012). Eén op drie van de bevraagde jongeren waren erg negatief over het OCMW en de maatschappelijk werker. Ondertussen is ook het aandeel jongvolwassenen binnen de leeflooppopulatie blijven toenemen tot één op drie en is de totale leeflooppopulatie ook nog eens sterk toegenomen. Dit zorgt ervoor dat de caseload van de maatschappelijk werkers alleen maar is toegenomen, want budgettair staat het water tot aan de lippen van de gemeenten waardoor investeringen in bijkomend personeel verre van evident zijn.

Een laatste actor betreft de **geestelijke gezondheidszorg**. Op de denk- en dialoogdag besteedden we hieraan bijzondere aandacht, omwille van het grote aandeel jongeren waarvoor rond emotionele problemen wordt gewerkt. De diensten geven zelf aan dat de samenwerking met de GGZ niet evident is. Op 30 maart 2015 werd de **Gids naar een nieuw geestelijk gezondheidsbeleid** voor kinderen en jongeren' door de Interministeriële Conferentie Volksgezondheid goedgekeurd. De Gids legt de krijtlijnen vast van een nieuw geestelijk gezondheidsbeleid voor kinderen en jongeren. Cruciaal is dat het nieuwe beleid, integratie en continuïteit in de acties van alle betrokken zorgactoren nastreeft. Zo stelt de conferentie dat het doel is dat de hulp die aan jongeren wordt geboden door verschillende diensten en niveaus, naadloos verloopt en de hulpverleningsorganisaties die nu bestaan, beter en vlotter met mekaar samenwerken om in te spelen op de behoeften van kinderen en jongeren en hun omgeving. Dit plan biedt dus het kader om de in dit onderzoek gesitueerde afstemmingsproblemen ten gronde aan te pakken.

REFERENTIELIJST

Ann Clé. (2015). *Sur ma route*. Cachet vzw

Arnett, J.J. (2000). Emerging adulthood : A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55, 469-80.

Carrette, V., (2012). Achttien en op eigen benen: Een internationaal perspectief op de transitie van de jeugdzorg naar een zelfstandig leven, *Tijdschrift voor Jeugd- en Kinderrechten*, 4, 308-322.

De Decker, P., B. Meeus, I. Pannecoucke, J. Verstraete (2014), *De moeilijke oversteek. Wonen na verblijf in gevangenis, bijzondere jeugdzorg of psychiatrie*. Antwerpen: Maklu.

Desmet, S. (2015), *Jongvolwassenen op het scharnier van minder- naar meerderjarigheid: een levensfase doorspekt met hashtags*, p.83-87, in: Clé, A. (2015), *Sur ma route. Samen op zoek naar een beter parcours van jeugdhulp naar zelfstandigheid*. Mechelen: Cachet.

De Wilde, M., Cuypers, D., Torfs, D., Hermans, K. (2012). Studeren met een leefloon: regelgeving en praktijk. *Tijdschrift voor Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid*, 13(5), 298-315.

Foolen, N., van der Steege, M., & de Lange, M. (2011). *Beschrijven van methodisch handelen. Handreiking om te komen tot een overdraagbare interventie*. NJI.

Hermans, K. (2014), Methodiekontwikkeling, evaluatieonderzoek en de body of knowledge van het sociaal werk. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 23(1), 33–52

Hermans, K., Declercq, A., Seynaeve, T., Lammertyn, F. (2004). Aan de rand van de actieve welvaartsstaat: een socio-biografisch onderzoek naar jongeren en OCMW-hulpverlening. *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, 46(2), 293-330.

Hermanns, J., A. Klap, K. Smit, A. Zwart (2012), *Wraparound care in de jeugdzorg Implementatie van Intensieve Pedagogische Thuishulp*. Amsterdam: SWP

Lauriks S, Buster M, de Wit M, van de Weerd S, Theunissen V, Schönenberger M, Fassaert T. (2013). *Handleiding Zelfredzaamheid-Matrix 2013*. Amsterdam: GGD.

Lauriks S, Buster MCA, de Wit MAS, van de Weerd S, Tigchelaar G, Fassaert T. (2013). *Zelfredzaamheid-Matrix 2013*. Amsterdam: GGD.

Meys, E., Hermans, K. (2014). *Nulmeting dak- en thuisloosheid*, 187 pp. Leuven: Steunpunt Welzijn Volksgezondheid en Gezin.

Stein, M. (2006) Research Review: Young people leaving care, *Child and Family Social Work*, 11, pp. 273-279.

Vanclooster, S., Vanderhaegen, J., Bruffaerts, R., Hermans, K., Van Audenhove, C. (2013). *Inschatting van de behoefte aan geestelijke gezondheidszorg*, 91 pp. Leuven: Steunpunt Welzijn Volksgezondheid en Gezin.

Wacquant, L. (2008), *Urban outcasts. A comparative sociology of advanced marginality*. Bristol: Polity press.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: Bevraging jongeren

BIJLAGE 2: Handleiding bevraging begeleiders

BIJLAGE 3: Sjabloon methodiekbeschrijving

BIJLAGE 4: Topiclijst jongeren

BIJLAGE 5: Invulkader voor begeleiders

BIJLAGE 1: Bevraging jongeren

Beste,

Het Steunpunt WVG organiseert in opdracht van Jo Vandeurzen, minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin het onderzoek Begeleid zelfstandig wonen (BZW)/contextbegeleiding in functie van autonoom wonen (CBAW): een vergelijkende studie tussen de bijzondere jeugdzorg en het algemeen welzijnswerk. In dit onderzoeksproject, onder leiding van Prof. Koen Hermans en Prof. Stefaan Pleysier, willen we meer inzicht verkrijgen in de werking en het cliëntprofiel van de hulpverleningsmodules BZW en CBAW.

Deze bevraging heeft tot doel het cliëntprofiel van de jongeren in deze hulpverleningsmodules in kaart te brengen. Het invullen van de vragenlijst zal ongeveer een halfuur in beslag nemen. De bevroegde gegevens zullen anoniem verwerkt worden.

Hou bij het invullen rekening met:

- Per jongere zou slechts één vragenlijst ingevuld mogen worden, zodat het dubbeltellen van jongeren vermeden wordt.- Bij het invullen van de gevraagde informatie vragen we om dit zo juist mogelijk te doen, zodat we betrouwbare gegevens over deze doelgroep kunnen verkrijgen.
- Deze bevraging loopt van 20 oktober 2014 tot 1 december 2014. Gedurende deze periode kunnen de gegevens ingevoerd worden.
- Deze vragenlijst vult de hulpverlener bij voorkeur samen met de cliënt in. Hij/zij kan hierbij aangeven dat dit in het kader van een onderzoek gebeurt en dat alle informatie op een geanonimiseerde wijze wordt verwerkt. De cliënt ondertekent een formulier van geïnformeerde instemming met het onderzoek. We willen benadrukken dat er geen namen van cliënten opgevraagd worden.

Er is de mogelijkheid voorzien om deze bevraging tijdelijk op te slaan of af te breken en nadien verder in te vullen. Let wel: u kan bij het tussentijds opslaan van de bevraging niet meer de eerder ingevulde antwoorden veranderen, maar enkel verdergaan in de vragenlijst!

Bij vragen of opmerkingen, neem gerust contact op: Evy Meys (evy.meys@med.kuleuven.be; 016/37.34.19)

Alvast bedankt voor uw medewerking!

Vriendelijke groeten,
Prof. dr. Koen Hermans
Prof. dr. Stefaan Pleysier
Evy Meys

Meer informatie over het Steunpunt voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, kan u vinden op: www.steunpuntwvg.be

1. Bij welke organisatie word je begeleid?

1. CAW
2. Bijzondere Jeugdzorg
3. Andere

2. In welke provincie is deze voorziening werkzaam?

1. Antwerpen
2. Limburg
3. Oost-Vlaanderen
4. West-Vlaanderen
5. Vlaams-Brabant
6. Brussel

3. Indien je bij een organisatie van de Bijzondere Jeugdzorg begeleid wordt:

1. Niet van toepassing: Ik word door het CAW begeleid
2. Module CBAW wordt aangeboden met module verblijf
3. Module CBAW wordt aangeboden zonder module verblijf
4. Andere

4. Wat is jouw geslacht?

1. Man
2. Vrouw

5. Wat is jouw leeftijd op dit moment?

1. < 16 jaar
2. 16 jaar
3. 17 jaar
4. 18 jaar
5. 19 jaar
6. 20 jaar
7. 21 jaar
8. 22 jaar
9. 23 jaar
10. 24 jaar
11. 25 jaar
12. > 25 jaar
13. Onbekend

6. Over welke nationaliteit beschik je op dit moment?

1. Belg
2. Onbekend
3. Niet-Belg. Indien gekend, welke nationaliteit heb je? :

7. Waaruit bestaat jouw inkomen op dit moment? (Je kan hierbij meerdere antwoorden aanduiden)

1. Geen enkel inkomen
2. Alimentatie
3. Ziekte- of invaliditeitsuitkering
4. Leefloon
5. Andere financiële steun OCMW
6. Kinderbijslag
7. Kinderbijslag eigen kind
8. Onderhoudsgeld
9. Tegemoetkoming aan personen met een beperking
10. Inkomen uit arbeid/tewerkstelling
11. Werkloosheidsuitkering
12. Steun partner
13. Informeel inkomen (vb zwart geld)
14. Verblijfssubsidie, Jongerenwelzijn
15. Onbekend
16. Andere

8. Met wie woon je op dit moment samen?

1. Ouders
2. Alleen zonder kind(eren)
3. Alleen met kind(eren) - kinderen verblijven bij mij
4. Alleen met kind(eren) - kinderen verblijven elders
5. Met partner, zonder kind(eren)
6. Met partner met kind(eren) - kinderen verblijven bij mij
7. Met partner met kind(eren) - kinderen verblijven elders
8. Met vrienden (samenhuizen)
9. Onbekend
10. Andere

9. Over welk statuut beschik je op dit moment? (je kan hierbij meerdere antwoorden aanduiden)

1. Vast werk
2. Tijdelijk werk
3. Deeltijds werk
4. Deeltijds leren/deeltijds werken
5. Student
6. Leercontract
7. Deeltijds leren/deeltijds werkloos
8. Beroepsopleiding
9. Uitkeringsgerechtigd werkloos
10. Ziektevergoeding
11. Wachtijd
12. Niet uitkeringsgerechtigd
13. Andere

10A. (doorvraag indien je niet meer schoolgaand bent) Wat is jouw hoogst behaalde scholingsgraad?

1. Lager dan secundair onderwijs
2. Secundair ASO
3. Secundair TSO
4. Secundair KSO
5. Secundair BSO
6. Secundair onbekend
7. Hoger onderwijs - korte type
8. Hoger onderwijs - lange type
9. Geen diploma behaald
10. Buitenlands diploma
11. Niet van toepassing
12. Onbekend
13. Andere

10B. (doorvraag indien je nog schoolgaand bent) Welk type opleiding volg je op dit moment?

1. Lager dan secundair onderwijs
2. Secundair ASO
3. Secundair TSO
4. Secundair KSO
5. Secundair BSO
6. Secundair onbekend
7. Hoger onderwijs - korte type

8. Hoger onderwijs - lange type
9. Geen diploma behaald
10. Buitenlands diploma
11. Niet van toepassing
12. Onbekend
13. Andere

11. Heb je een schoolachterstand (zittenblijven)? Zo ja, hoeveel jaar is dit?

1. Geen schoolachterstand
2. 1 jaar
3. 2 jaren
4. 3 jaren
5. 4 jaren
6. > 4 jaren
7. Onbekend

12. In wat voor een soort woning verblijf je op dit moment?

1. Huurwoning
2. Eigen woning
3. Woning partner
4. Woning ouders
5. Woonst gekoppeld aan begeleidende voorziening
6. Onbekend
7. Andere

13. Indien je zelfstandig woont: Wat is de aard van jouw (woon)contract?

1. Huur op private markt (via huisbaas)
2. Huur op private markt (via immo-kantoor)
3. Huur via sociale huisvestingsmaatschappij
4. Huur via sociaal verhuurkantoor
5. Eigendom
6. Niet van toepassing
7. Onbekend
8. Andere

14. Hoe lang ben je reeds in begeleiding in het kader van BZW/CBAW?

1. 1 - 7 dagen
2. 8 dagen - 31 dagen
3. 1 tot minder dan 4 maanden
4. 4 tot minder dan 7 maanden
5. 7 maanden tot minder dan één jaar
6. 1 jaar tot minder dan twee jaar
7. 2 jaar tot minder dan drie jaar
8. 3 jaar tot minder dan vier jaar
9. 4 jaar tot minder dan vijf jaar
10. Meer dan 5 jaar
11. Onbekend
12. Andere

15. Hoe oud was je toen je startte met BZW/CBAW?

1. < 16 jaar
2. 16 jaar
3. 17 jaar
4. 18 jaar
5. 19 jaar
6. 20 jaar
7. 21 jaar
8. 22 jaar
9. 23 jaar
10. 24 jaar
11. 25 jaar
12. > 25 jaar
13. Onbekend

16. Vanuit welke hulpverleningssituatie kom je ingestroomd in BZW/CBAW-begeleiding? Deze periode betreft maximum drie maanden voorafgaand aan de instroom in CBAW/BJZ. (Je kan hierbij meerdere antwoorden aanduiden)

1. Geen professionele hulp
2. Ambulante hulp, BJZ
3. Ambulante hulp, VAPH
4. Ambulante hulp, CAW
5. Residentiële hulp, BJZ
6. Residentiële hulp, VAPH
7. Residentiële hulp, CAW
8. Onbekend
9. Andere

17. Waar verbleef je de periode net voordat je de begeleiding CBAW/BZW startte? Deze periode betreft maximum drie maanden voorafgaand aan de instroom in CBAW/BZW. (Je kan hierbij meerdere antwoorden aanduiden)

1. Huurwoning
2. Eigendomswoning
3. Woning partner
4. Woning ouders
5. Woning derden (familie of vrienden)
6. Studentenwoning
7. Caravan/woonwagen
8. Dakloos/zwervend
9. Kraakpand
10. Residentiële hulpverlening Bijzondere Jeugdzorg
11. Woonst gekoppeld aan begeleidende voorziening
12. Crisisopvangcentrum
13. Opvangcentrum voor asielzoekers
14. Residentiële drughulpverlening
15. Psychiatrisch ziekenhuis
16. Semi-internaat VAPH
17. Internaat VAPH
18. Onbekend
19. Andere

18. Hulpverleningsgeschiedenis: welke vorm van hulp heb je in het verleden reeds gekregen? Indien je een bepaalde vorm van hulp kreeg: hoe lang kreeg je deze hulp? (Enkel aan te duiden indien van toepassing. Je kan hierbij meerdere antwoorden aanduiden)

	< 6 maanden	6 maanden - 1 jaar	1 jaar - 3 jaren	> 3 jaren
Jongerenwelzijn (JWZ)-HCA	☐	☐	☐	☐
JWZ/Organisatie Voor Bijzondere Jeugdbijstand (OVBJ)-contextbegeleiding	☐	☐	☐	☐
JWZ/OVBJ - begeleiding in groep en contextbegeleiding	☐	☐	☐	☐
JWZ/OVBJ-verblijf en contextbegeleiding	☐	☐	☐	☐
JWZ/OVBJ - OOC	☐	☐	☐	☐
JWZ - CIG	☐	☐	☐	☐
JWZ - ontheming	☐	☐	☐	☐
JWZ - YAR coaching	☐	☐	☐	☐
Pleeggezin	☐	☐	☐	☐
Gemeenschapsinstelling	☐	☐	☐	☐
MPI	☐	☐	☐	☐
CKG	☐	☐	☐	☐
CAW - residentiële opvang	☐	☐	☐	☐
CAW - ambulante begeleiding	☐	☐	☐	☐
Gezinszorg	☐	☐	☐	☐
Vertrouwenscentrum Kindermishandeling	☐	☐	☐	☐
VAPH - ambulante begeleiding	☐	☐	☐	☐
VAPH - semi-internaat	☐	☐	☐	☐
VAPH - internaat	☐	☐	☐	☐
VAPH - Dienst Ondersteuningsplan	☐	☐	☐	☐
VAPH - OBC	☐	☐	☐	☐
CGG	☐	☐	☐	☐
Psychiatrisch ziekenhuis	☐	☐	☐	☐
Privé-psychiater	☐	☐	☐	☐
Privé-therapeut	☐	☐	☐	☐
Revalidatiecentrum	☐	☐	☐	☐
Drugshulpverlening	☐	☐	☐	☐
CLB	☐	☐	☐	☐
Schoolinternaat	☐	☐	☐	☐
Semi-internaat vanuit school	☐	☐	☐	☐
Time-out onderwijs	☐	☐	☐	☐
Sociale dienst van de jeugdrechtbank	☐	☐	☐	☐
Ondersteuningscentrum Jeugdzorg	☐	☐	☐	☐
Justitiehuis	☐	☐	☐	☐
Sociale dienst van de gevangenis	☐	☐	☐	☐
OCMW	☐	☐	☐	☐
VDAB	☐	☐	☐	☐
RVA	☐	☐	☐	☐
Sociale huisvesting	☐	☐	☐	☐
Sociaal verhuurkantoor	☐	☐	☐	☐
Schuldbemiddeling	☐	☐	☐	☐
Andere	☐	☐	☐	☐

19. Is één van onderstaande zaken van toepassing bij jou? (je kan hierbij meerdere antwoorden aanduiden)

1. Je hebt een VAPH-nummer
2. Je volgt/volgde buitengewoon secundair onderwijs
3. Je hebt een inkomensvervangende of integratietegemoetkoming
4. Je hebt een ziekte- of invaliditeitsuitkering
5. Je hebt een verhoogde kinderbijslag voor jongeren met een beperking
6. Je hebt vroeger verbleven in een VAPH-voorziening of hij/zij heeft begeleiding gekregen van een VAPH-voorziening
7. Geen van bovenstaande is van toepassing
8. Andere

20. Met welke diensten of personen werken jij en je begeleider momenteel samen in het kader van jouw hulpverlening? (je kan hierbij meerdere antwoorden aanduiden)

1. Jongerenwelzijn (JWZ) -HCA
2. JWZ - Organisatie voor Bijzondere Jeugdbijstand (OVBJ) - contextbegeleiding
3. JWZ/OVBJ -begeleiding in groep en contextbegeleiding
4. JWZ/OVBJ - verblijf en contextbegeleiding
5. JWZ - OOOO
6. JWZ - CIG
7. JWZ - ontheming
8. JWZ - YAR coaching
9. Pleeggezin
10. Gemeenschapsinstelling
11. MPI
12. CKG
13. CAW - residentiële opvang
14. CAW - ambulante begeleiding
15. Gezinszorg
16. Vertrouwenscentrum Kindermishandeling
17. VAPH - ambulante begeleiding
18. VAPH - semi-internaat
19. VAPH - internaat
20. VAPH - Dienst Ondersteuningsplan
21. VAPH - OBC
22. CGG
23. Huisarts
24. Psychiatrisch ziekenhuis
25. Privé-psychiater
26. Privé-therapeut
27. Revalidatiecentrum
28. Drugshulpverlening
29. CLB
30. School
31. Schoolinternaat
32. Semi-internaat vanuit school
33. Time-out onderwijs
34. Sociale dienst van de jeugdrechtbank
35. Justitiehuis
36. Sociale dienst van de gevangenis
37. Ondersteuningscentrum Jeugdzorg
38. OCMW

39. VDAB
40. RVA
41. Sociale huisvesting
42. Sociaal verhuurkantoor
43. Schuldbemiddeling
44. Geen andere dienst
45. Onbekend
46. Andere

21. Op welke domeinen krijg je op dit moment begeleiding vanuit BZW/CBAW? (je kan hierbij meerdere antwoorden aanduiden)

1. Woonvaardigheden
2. Het zoeken naar een eigen (huur)woning
3. Budget
4. Administratie
5. Algemeen gezondheid: hygiëne, voeding, raadplegen artsen, ...
6. Seksualiteit
7. Zwangerschap
8. Specifieke ziektes of medische problemen
9. Fysieke beperking van de cliënt
10. Genotsmiddelen
11. Vrijtijdsbesteding
12. School
13. Het vinden van werk
14. Opvoeding eigen kind (indien van toepassing)
15. Partnerrelatie
16. Omgang met leeftijdgenoten en/of vrienden
17. Versterken van informeel sociaal netwerk (steunfiguren)
18. Samenwerking met andere betrokken hulpverlening
19. Emotionele problemen (angst, depressie, verwerking,...)
20. Relationele problemen (contactmoeilijkheden,...)
21. Sociale vaardigheden
22. Isolement
23. Identiteitsproblemen (identiteitsontwikkeling)
24. Gedragsmoeilijkheden (bv agressie)
25. Psychosomatische klachten (eten, pijn, automutilatie)
26. Problemen tgv gezin van oorsprong (scheiding, adoptie, ...)
27. Zwakbegaafdheid
28. Leer- en ontwikkelingsproblemen (ADHD, autismespectrumstoornissen, ...)
29. Verblijfsstatuut
30. Onbekend
31. Andere

22. Netwerklijst: Benoem maximaal vijf personen die voor jou belangrijk zijn in jouw omgeving (steunfiguren). Belangrijk hierbij is om zo ruim mogelijk na te denken over deze steunfiguren en om deze personen in volgorde van belangrijkheid te benoemen (persoon 1= meest belangrijke steunfiguur; persoon 2 = tweede belangrijkste steunfiguur, ...).

	Persoon 1	Persoon 2	Persoon 3	Persoon 4	Persoon 5
Partner	☐	☐	☐	☐	☐
Vader	☐	☐	☐	☐	☐
Moeder	☐	☐	☐	☐	☐
Stiefvader	☐	☐	☐	☐	☐
Stiefmoeder	☐	☐	☐	☐	☐
Broer	☐	☐	☐	☐	☐
Zus	☐	☐	☐	☐	☐
Stiefbroer	☐	☐	☐	☐	☐
Stiefzus	☐	☐	☐	☐	☐
Tante of oom	☐	☐	☐	☐	☐
Nicht of neef	☐	☐	☐	☐	☐
Grootouder	☐	☐	☐	☐	☐
Een persoon uit de ruimere familie	☐	☐	☐	☐	☐
Leerkracht school	☐	☐	☐	☐	☐
Vriend(in)	☐	☐	☐	☐	☐
Buurman/vrouw	☐	☐	☐	☐	☐
Collega	☐	☐	☐	☐	☐
Klasgenoot	☐	☐	☐	☐	☐
Lesgever/trainer bij hobby/sport	☐	☐	☐	☐	☐
Leider jeugdvereniging	☐	☐	☐	☐	☐
Andere	☐	☐	☐	☐	☐

23. (doorvraag) Indien andere werd aangeduid bij de steunfiguren, welke perso(o)n(en) betreft dit?

24. Om het functioneren van de jongere in kaart te brengen, maken we gebruik van de zelfredzaamheidsmatrix. Hierbij bevragen we voor negen levensdomeinen (financiën, dagbesteding, psychische gezondheid, lichamelijke gezondheid, verslaving, huiselijke relaties, activiteiten dagelijks leven, sociaal netwerk en justitie) om in samenspraak met de jongere zijn/haar functioneren te beoordelen op vijf niveaus (gaande van 1. acute problematiek tot 5. volledig zelfredzaam).

We starten hieronder met het eerste domein van de zelfredzaamheidsmatrix, namelijk Financiën: Welk zelfredzaamheidsniveau op vlak van financiën past best bij jou?

1. Acute problematiek: Geen inkomsten. Hoge, groeiende schulden.
2. Niet zelfredzaam: Onvoldoende inkomsten en/of spontaan of ongepast uitgeven. Groeiende schulden
3. Beperkt zelfredzaam: Komt met inkomsten aan basisbehoeften tegemoet en/of gepast uitgeven. Eventuele schulden zijn tenminste stabiel en/of cliënt volgt schuldbemiddeling
4. Voldoende zelfredzaam: Heeft voldoende inkomen om aan basisbehoeften tegemoet te komen. Beheert eventuele schulden zelf en deze verminderen.
5. Volledig zelfredzaam: Inkomsten zijn ruim voldoende, goed financieel beheer. Heeft met inkomen mogelijkheid om te sparen.

25. Zelfredzaamheidsmatrix: Dagbesteding

1. Acute problematiek: Geen dagbesteding en veroorzaakt overlast

2. Niet zelfredzaam: Geen dagbesteding, maar geen overlast
3. Beperkt zelfredzaam: Dagbesteding in dagcentrum, (professioneel) begeleid vrijwilligerswerk en/of arbeidsactivering.
4. Voldoende zelfredzaam: Arbeidstoeleiding of tijdelijk werk en/of volgt middelbaar onderwijs of deeltijds werkend/lerend
5. Volledig zelfredzaam: Vast werk en/of volgt opleiding hoger dan middelbaar onderwijs

26. Zelfredzaamheidsmatrix: Huiselijke relaties

1. Acute problematiek: Sprake van huiselijk geweld, kindermishandeling of verwaarlozing
2. Niet zelfredzaam: Leden van het huishouden gaan niet goed met elkaar om en/of potentieel huiselijk geweld, kindermishandeling of verwaarlozing
3. Beperkt zelfredzaam: Leden van het huishouden erkennen problemen en proberen negatief gedrag te veranderen
4. Voldoende zelfredzaam: Relationale problemen tussen leden van het huishouden zijn niet (meer) aanwezig en/of woont alleen
5. Volledig zelfredzaam: communicatie tussen leden van het huishouden is consistent open. Leden van het huishouden ondersteunen elkaar.

27. Zelfredzaamheidsmatrix: Psychische gezondheid

1. Acute problematiek: Een gevaar voor zichzelf of anderen en/of terugkerende suicide-ideatie. Ernstige moeilijkheden in het dagelijks leven door psychische stoornis
2. Niet zelfredzaam: Aanhoudende psychische gezondheidsproblemen die het gedrag kunnen beïnvloeden, maar geen gevaar voor zichzelf/anderen. Moeilijkheden in het dagelijks functioneren door symptomen en/of geen behandeling
3. Beperkt zelfredzaam: Milde symptomen kunnen aanwezig zijn en/of enkel matige functioneringsmoeilijkheden door psychische problemen en/of behandeltrouw is minimaal.
4. Voldoende zelfredzaam: Minimale symptomen die voorspelbare reactie zijn op stressoren in het leven en/of marginale beperking van functioneren en/of goede behandeltrouw
5. Volledig zelfredzaam: Symptomen zijn afwezig of zeldzaam. Goed of superieur functioneren in een groot aantal diverse activiteiten. Niet meer dan de dagelijkse besommeringen of zorgen.

28. Zelfredzaamheidsmatrix: Lichamelijke gezondheid

1. Acute problematiek: Heeft direct medische aandacht nodig. Een noodgeval/kritieke situatie
2. Niet zelfredzaam: Een (direct/chronische) medische aandoening die regelmatige behandeling vereist, wordt niet behandeld. Matige beperking van (lichamelijke) activiteiten tgv een lichamenlijk gezondheidsprobleem.
3. Beperkt zelfredzaam: Een (chronische) medische aandoening wordt behandeld, maar behandeltrouw is minimaal. De lichamenlijke gezondheidproblemen leiden tot een lichte beperking in mobiliteit en activiteit.
4. Voldoende zelfredzaam: Erkent behoefte aan hulp voor de (chronische) medische aandoening. Goede behandeltrouw.
5. Volledig zelfredzaam: Er zijn geen directe of voortdurende medische problemen.

29. Zelfredzaamheidsmatrix: Verslaving

1. Acute problematiek: Voldoet aan criteria voor ernstig misbruik/verslaving. Resulterende problemen zijn zo ernstig dat institutionalisering of hospitalisatie noodzakelijk is.
2. Niet zelfredzaam: Voldoet aan criteria voor verslaving. Preoccupatie met gebruikens en/of bemachtigen van middelen. Onthoudingsverschijnselen of afkickontwijkend gedrag zichtbaar. Gebruik resulteert in ontwijken of verwaarlozen van essentiële activiteiten van het dagelijks leven.
3. Beperkt zelfredzaam: Gebruik binnen laatste 30 dagen. Aanwijzingen voor middelengebruik gerelateerde sociale, werkgerelateerde, emotionele of fysieke problemen. Gebruik interfereert niet met essentiële activiteiten van het dagelijks leven en/of behandeltrouw is minimaal.

4. Voldoende zelfredzaam: Cliënt heeft gedurende de laatste 30 dagen gebruikt, maar er zijn geen sociale, werkgerelateerde, emotionele of fysieke problemen ten gevolge van het gebruik zichtbaar. Geen aantoonbaar voortdurend of gevaarlijk middelengebruik en/of goede behandeltrouw.
5. Volledig zelfredzaam: Geen middelengebruik/misbruik in de laatste 30 dagen.

30. Zelfredzaamheidsmatrix: Activiteiten dagelijks leven

1. Acute problematiek: Ernstige beperkingen op alle of bijna alle gebieden van zelfzorg (eten, wassen, aankleden, naar toilet gaan)
2. Niet zelfredzaam: Belangrijk probleem op één of meer gebieden van zelfzorg (eten, wassen, aankleden, naar toilet gaan)
3. Beperkt zelfredzaam: Voorziet in de meeste, maar niet alle basisbehoeften van het dagelijks leven en de zelfzorg is op peil.
4. Voldoende zelfredzaam: Voorziet in alle basisbehoeften van het dagelijks leven en alleen ondergeschikte problemen (bijvoorbeeld slordig zijn, gedesorganiseerd)
5. Volledig zelfredzaam: Geen probleem van deze aard en functioneert goed op alle gebieden

31. Zelfredzaamheidsmatrix: Sociaal netwerk

1. Acute problematiek: Gebrek aan noodzakelijke steun van familie/vrienden en geen contacten buiten eventuele foute vriendenkring of ernstig sociaal isolement.
2. Niet zelfredzaam: Familie/vrienden hebben niet de vaardigheden/mogelijkheden om te helpen en nauwelijks contacten buiten eventuele foute vriendenkring. Blijvend, belangrijk probleem als gevolg van actief of passief terugtrekken uit sociale relaties.
3. Beperkt zelfredzaam: Enige steun van familie/vrienden en enige contacten buiten eventuele foute vriendenkring. Duidelijk probleem in maken of onderhouden van ondersteunende relaties.
4. Voldoende zelfredzaam: Voldoende steun van familie/vrienden en weinig contacten met eventuele foute vrienden.
5. Volledig zelfredzaam: Gezond sociaal netwerk en geen foute vrienden.

32. Zelfredzaamheidsmatrix: Justitie

1. Acute problematiek: Zeer regelmatig (maandelijks) contact met politie en/of openstaande zaken bij justitie.
2. Niet zelfredzaam: Regelmatig (meerdere keren per jaar) contact met politie en/of lopende zaken bij justitie.
3. Beperkt zelfredzaam: Incidenteel (eens per jaar) contact met politie en/of voorwaardelijke straf- of invrijheidsstelling.
4. Voldoende zelfredzaam: Zelden (minder dan eens per jaar) contact met politie en/of strafblad.
5. Volledig zelfredzaam: Geen contact met politie. Geen strafblad.

33. In hoeverre werd deze vragenlijst samen met de cliënt ingevuld?

1. Volledig samen ingevuld
2. Gedeeltelijk samen ingevuld
3. Niet samen ingevuld
4. Andere

Begeleid zelfstandig wonen/contextbegeleiding in functie van autonoom wonen: een vergelijkende studie tussen bijzondere jeugdzorg en algemeen welzijnswerk

– SWVG

Handleiding bij de bijkomende bevraging

2014 - 2015

Promotor: Prof. Dr. Koen Hermans

Copromotor: Prof. Dr. Stefaan Pleysier

Onderzoeker: Evy Meys

Situering en doelstelling

Het Steunpunt WVG organiseert in opdracht van Jo Vandeurzen, minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin een vergelijkend onderzoek tussen de hulpverleningsmodules begeleid zelfstandig wonen (BZW) in het algemeen welzijnswerk en contextbegeleiding in functie van autonoom wonen (CBAW) in de bijzondere jeugdzorg. Meer concreet bekijken we deze hulpverleningsmodules in de twee sectoren naar verschillen en gelijkenissen in cliëntprofiel en in de begeleiding die geboden wordt.

Voor het eerste aspect van dit onderzoek, namelijk het in kaart brengen van het cliëntprofiel, ontwikkelden we een vragenlijst die in de twee sectoren zal afgenomen worden voor alle jongeren die momenteel begeleid worden onder de noemer 'BZW/CBAW'. Op deze manier kunnen de kenmerken op een uniforme manier in kaart gebracht worden.

Bevraging cliënten

Ter voorbereiding van deze bevraging werden de registratiegegevens van beide sectoren opgevraagd en geanalyseerd. Dit betreffen meer specifiek de gegevens die in Tellus verzameld worden voor het algemeen welzijnswerk en de gegevens die in Domino en BinC verzameld worden voor voor de Bijzondere jeugdzorg.

Door de CAW's wordt reeds uitgebreid geregistreerd voor zowel onthaal als begeleiding in de betrokken module.

In de bijzondere jeugdzorg merken we dat de cijfers van 2012 de meest recent bruikbare cijfers zijn: BinC is momenteel buiten gebruik en vanuit Domino kon door de invoering van het experimenteel

modulair kader voor 2013 geen voldoende betrouwbare gegevens verkregen worden voor de module CBAW.

Bij de analyse van deze registratiegegevens merken we dat er veel informatie beschikbaar is overheen de verschillende registratiesystemen. We formuleerden hierbij echter volgende bemerkingen:

- Via de registratiesystemen worden veel en verschillende variabelen bevraagd. We merken echter dat niet alle variabelen verplicht worden geregistreerd, waardoor veel missings op een aantal (essentiële) variabelen zijn.
- Er is sprake van een gefragmenteerde registratie: de informatie zit verspreid over verschillende registratiesystemen, die onderling moeilijk vergelijkbaar zijn door een andere operationalisering en andere manier van meten van variabelen.

Graag zouden we voor dit onderzoek werken met recente gegevens die vergelijkbaar zijn over de twee sectoren. Vanuit deze argumentatie stellen wij volgende bijkomende bevraging voor om zulke uniforme en recente gegevens te verkrijgen voor de module begeleid zelfstandig wonen/contextbegeleiding in functie van autonoom wonen.

Wie bevragen?

Alle unieke cliënten:

- Die begeleid worden in de module
 - o 'begeleid zelfstandig wonen' van de CAW's
 - o 'contextbegeleiding in functie van autonoom wonen' in de bijzondere jeugdzorg
- Gedurende de periode 27 oktober 2014 – 30 november 2014

Het gaat hierbij om alle cliënten, zowel de cliënten die reeds in begeleiding zijn als de nieuwe cliënten waarbij de begeleiding werd opgestart vanaf 27 oktober 2014. Het is de doelstelling om bij deze bevraging dubbeltellingen te vermijden.

Wat bevragen?

Op een uniforme manier wordt het cliëntprofiel van de jongeren in begeleid zelfstandig wonen/contextbegeleiding in functie van autonoom wonen in kaart gebracht:

Er worden per gebruiker 21 variabelen in kaart gebracht naar demografische kenmerken, kenmerken van de huisvestingssituatie en problematieken. Dit voorstel werd nadien voorgelegd en besproken met de stuurgroep van dit onderzoek²⁴. Per variabele zijn een aantal keuzemogelijkheden voorzien. Hierbij wordt de passende mogelijkheid aangeduid.

Overzicht van de variabelen:

²⁴ In deze stuurgroep zetelen een vertegenwoordiging van volgende organisaties: Agentschap Jongerenwelzijn, Federatie Begeleid Zelfstandig Wonen, Departement WVG, Kenniscentrum WVG en de onderzoekers Steunpunt WVG.

Domeinen	Variabele
Voorziening	Naam voorziening
Basisprofielkenmerken jongere	Geslacht Leeftijd op moment van bevraging Nationaliteit op moment van bevraging Inkomen op moment van bevraging Samenstelling huishouden Statuut cliënt Hoogst behaalde scholingsgraad/huidige scholingsgraad Schoolachterstand Huidige verblijfplaats Aard van het (huur)contract
Hulpverleningsgeschiedenis jongere	Duurtijd begeleiding BZW/CBAW Leeftijd bij instroom Voorafgaande hulpverleningssituatie Voorafgaande verblijfssituatie Hulpverleningsgeschiedenis Indicatie van een beperking
Huidige hulpverlening	Huidige samenwerking met andere diensten/personen Domeinen waarop hulp geboden wordt
Sociaal netwerk jongere	Netwerklijst
Functioneren jongere	Zelfredzaamheidsmatrix

Hoe bevragen en wie vult de vragenlijst in?

Het is de bedoeling dat deze vragenlijst gedispacht wordt naar elke hulpverlener die de begeleiding doet. De bedoeling is dat hij/zij ongeveer 30 minuten per cliënt voorziet om de vragenlijst in te vullen.

Deze vragenlijst vult de hulpverlener bij voorkeur samen met cliënt in. Hij/zij kan hierbij aangeven dat dit in het kader van een onderzoek gebeurt en dat alle informatie op een geanonimiseerde wijze wordt verwerkt. We willen hierbij benadrukken dat er geen namen van cliënten opgevraagd worden. Ter bescherming van de privacy van de jongere wordt gevraagd om elke jongere een formulier 'geïnformeerde toestemming' te laten invullen. Hiermee geeft de jongere aan dat hij/zij op de hoogte

is van het verzamelen en verder verwerken van deze onderzoeksgegevens op een anonieme wijze. Deze formulieren worden nadien (gebundeld per organisatie) terugbezorgd aan het onderzoekscentrum, Steunpunt WVG.

Voor de bijzondere jeugdzorg wordt gebruik gemaakt van een elektronische bevraging met een meerkeuzelijst per in te vullen kenmerk. Deze bevraging wordt voor elke cliënt afzonderlijk ingevuld en wordt na afronden automatisch doorgestuurd. Indien nodig, kan deze bevraging tussentijds worden opgeslagen en nadien verder ingevuld. U ontvangt hiervoor een link via mail. Er kan echter niet worden teruggegaan naar eerder ingevulde antwoorden. We raden dan ook aan om deze bevraging in één keer in te vullen. In bijlage versturen we eveneens deze bevraging in pdf-formaat zodat dit eventueel in een cliënt-contact gebruikt kan worden.

Voor de CAW's worden de mogelijkheden verkend om de bevraging te koppelen aan het We-dossier. Indien dit niet aangewezen blijkt, wordt ook hier gebruik gemaakt van een elektronische bevraging.

Per cliënt zou slechts één bevraging ingevuld mogen worden.

Timing

Deze bevraging zal plaatsvinden gedurende een maand (27 oktober 2014 – 30 november 2014). De contactpersoon is de persoon degene die hiervoor aangeduid werd door de organisatie.

Contact

Bij vragen, opmerkingen of onduidelijkheden, aarzel niet om contact op te nemen:

Evy Meys (evy.meys@med.kuleuven.be) 016/37.34.19

BIJLAGE 3: Sjabloon methodiekbeschrijving

Sjabloon methodiekbeschrijving

Inhoudstafel

Inleiding	148
Probleem, doelgroep en doelstelling	149
Opbouw van de methodiek	150
Inhoud van de verschillende fasen	151
Theoretische onderbouwing	152
Randvoorwaarden voor de uitvoering	153
Referentielijst	154
Bijlagen	155
Tips voor het invullen van het sjabloon	156

Inleiding

- Korte introductie op interventie
 - Samenvatting gehele methodiekbeschrijving
 - Eventueel korte ontstaansgeschiedenis
- ➔ Niet meer dan twee pagina's

Probleem, doelgroep en doelstelling

Probleem

Iedere interventie is gericht op een probleem: dit wordt omschreven in termen van aard, ernst en wat er gebeurt indien er niet ingegrepen wordt.

Doelgroep

Interventies zijn gericht op cliënten met een bepaalde problematiek . Een goede omschrijving van de doelgroep zorgt dan ook voor een kwaliteitsvolle indicatiestelling.

Welke cliënten kunnen van de inzet van de interventie profiteren?

- Zo concreet & meetbaar mogelijk formuleren
- (contra-)indicaties
- Instroom van cliënten

Doelstelling

De doelstelling is richtinggevend door te expliciteren welke situatie beoogd wordt

- Vloeit logisch voort uit beschrijving en het probleem van die doelgroep.
- Geeft aan welke problematieken moeten verminderen, welke vaardigheden gestimuleerd of welke factoren (determinanten) die bijdragen aan de problematiek moeten worden weggenomen.
- Soms zijn de hoofddoelen uitgewerkt in subdoelen die bijdragen aan het halen van het hoofddoel en kan op meerdere domeinen geformuleerd worden.
- Doelen zijn concreet en meetbaar geformuleerd en geven de eindssituatie weer. (SMART+)

Opbouw van de methodiek

(Algemeen) werkzame factor interventie is een heldere structuur & opbouw:

- Logisch voortvloeiend uit probleemomschrijving
- Globaal: start, midden & eindfase

Richting: welke situatie wordt beoogd?

- Duur van gehele interventie (verschillende fasen) en afzonderlijke contactmomenten
- Frequentie en locatie van afzonderlijke contactmomenten
- Doelen van afzonderlijke contactmomenten
- Wat gebeurt er in contacten met cliënt, wat doet hulpverlener en welke middelen zet hij in?
- Hoe verloopt overgang van ene naar andere fase? Overgang na standaard aantal weken/maanden of afhankelijk van bereikte resultaat? Vast evaluatiemoment? Hoe wordt bepaald dat volgende fase kan starten?
- Hoe wordt overgang gecommuniceerd met cliënt?

Best afsluiten met schematisch overzicht, bedoeld als hulpmiddel voor de uitvoerend hulpverlener

Inhoud van de verschillende fasen

Afzonderlijk beschrijven van de verschillende fasen (zie opbouw). Mogelijke onderdelen:

- Doelen
- Aanpak in termen van houding of attitude, middelen, activiteiten of technieken: hetgeen dat gedaan wordt om doel te bereiken vb inzetten van stemmingsdagboek, motiverende gespreksvoering, ...
 - Beschreven op niveau van handelen – beschrijving maakt duidelijk wat de hulpverlener doet
 - Helderheid bevorderen: activiteit opdelen in stappen: welke handelingen doorloopt de hulpverlener achtereenvolgens? – stappen bevatten bespreek, denk- of doe-actie, beginnen met werkwoord en geven aan wat HV'er of cliënt moet doen

Theoretische onderbouwing

Geen korte beschrijving van aantal algemene theorieën, maar toespitsing naar betreffende interventie: hoe passen de middelen bij theoretische achtergrond, welke doelen worden met inzet van deze middelen beoogd & waarom lossen de middelen tezamen het betreffende probleem op?

Onderscheid tussen:

- *Probleemanalyse*: hoe het probleem in elkaar zit en welke factoren dit beïnvloeden (eerder beschreven om tot doelen van interventie te komen) Modellen die probleemgedrag veroorzaken & in stand houden – WAAR richt methodiek zich op?
 - *Theoretische achtergrond van het handelen*: onderbouwd inzetten van activiteiten op de factoren die het probleem beïnvloeden. Modellen & kaders die uitleg geven over hoe gedrag of emoties te beïnvloeden zijn – HOE de achterliggende factoren van de problematiek waar methodiek zich op richt, worden beïnvloed Verantwoording doelen en aanpak
 - Achtergrond als het ware de *grondlegger* voor methodiek en biedt uitvoerend medewerkers *houvast* in het vormgeven van hun handelen
 - ! Logische koppeling tussen probleem-doelgroep-doel-aanpak
 - Achteraf kijken of handelen strookt met de visie
- ➔ Vaak niet meer dan tien pagina's

Randvoorwaarden voor de uitvoering

- Werkomstandigheden (caseload)
- Opleidingsniveau en benodigde scholing van uitvoerende hulpverleners (bijscholing)
- Overlegstructuur
- Inbedding in organisatie
 - Bestaand onderzoek naar uitvoering en/of effectiviteit van interventie
 - Van belang voor goede uitvoering
 - Beperken: max 2 pagina's & onderwerpen die direct invloed hebben op uitvoering van de methodiek

Referentielijst

Enkel die teksten waarvan gebruik gemaakt is in de methodiekbeschrijving

Bijlagen

Tips voor het invullen van het sjabloon

- **Is het helder?**

- Je moet de methodiek kunnen uitvoeren als je de methodiekbeschrijving leest
- Er kunnen geen extra vragen gesteld worden
- ! Vaak ontbreekt het concrete handelen van uitvoerders: 'gesprekken', 'huisbezoeken', ...
 - Wat gebeurt er?
 - Wat is houding/attitude van de hulpverlener?
 - Welke (gespreks-)technieken, middelen of activiteiten gebruikt hij/zij?

- **Is het consistent?**

- Een duidelijke lijn van doelgroep (problematiek) → doelstelling
- Een duidelijke lijn van opbouw & inhoud methodiek → doelstelling

- **Goede voorbeelden?**

Databank effectieve jeugdinterventies: <http://www.nji.nl/nl/Databanken/Databank-Effectieve-Jeugdinterventies/Erkende-interventies>

- **Mogelijk traject?**

1. Stel een denktank samen
2. Brainstorm over inhoud van de hoofdstukken
3. Verzamel informatie per hoofdstuk
4. Orden de informatie
5. Schrijf een eerste versie van hoofdstuk 1
6. Bespreek het hoofdstuk in de denktank
7. Herschrijf het hoofdstuk
8. Herhaal de stappen 3 t/m 7 voor ieder hoofdstuk
9. Maak de handleiding definitief

BIJLAGE 4: Topiclijst jongeren

Inleiding

- Uitleg onderzoek (kort overlopen topics interview, bevraging begeleider uitleggen)
- Ondertekening formulier
- Vraag opname interview
- Basisgegevens: leeftijd, dagelijkse bezigheid

Interview zelf (Wat? Hoe? Werkzaam?)

- Begeleiding
 - o Start begeleiding: *Hoe ben je bij CBAW/BZW terecht gekomen? Hoe is de startfase verlopen?*
 - Instroomsituatie (leeftijd, eerdere situatie: familie/voorziening, uitleg BZW/CBAW, voorbereiding, zoeken woonst)
 - *Als je terugkijkt naar de startfase, wat vond je dat er goed was? Wat heeft jou vooruitgeholpen? Wat liep er minder goed/wat had je graag anders gezien en hoe?*
 - o Concreet: *De begeleider komt bij jou langs, wat doen jullie dan?*
 - Doelstellingen
 - Domeinen methodiekbeschrijving: *hoe gaan jongeren en begeleider hiermee aan de slag?*
 - Sociaal netwerk (betrokkenheid: *wie en hoe?*)
 - Samenwerking andere diensten (*wie en hoe?*)
 - Goed? Vooruitgeholpen? Minder goed?
 - *Waar worstel je op dit moment mee? En bespreek je dit met je begeleider? En wat doet hij daarmee?*
 - *Zijn er dingen die de begeleider doet, die je liever niet hebt?*
 - *Op wie kan je beroep doen als je hulp nodig hebt? Bespreek je dit met je begeleider?*
 - o Einde begeleiding: *Wat zou je graag willen/belangrijk om de begeleiding op een goede manier af te ronden?*
 - Verwachtingen/noden
- Begeleider
 - o Beschrijven van begeleider: *Als je nu eens de ideale begeleider zou omschrijven, wat zou die doen?*
 - Huidige begeleider: focus op handelen/houding
- Wat werkt? Wat niet?
 - o *Als jij het voor het zeggen zou hebben, wat zou je dan veranderen? En wat moet er zeker behouden blijven?*

BIJLAGE 5: Invulkader voor begeleiders

Bevraging begeleiders

Duurtijd begeleiding tot moment interview	
Intensiteit en frequentie contacten op moment interview	

	Inhoud: wat?
Doelstellingen	<i>Welke doelstellingen zijn opgenomen ivm de jongere? Dit kan zijn in handelingsplannen, evolutieverslagen, nota's tussendoor, ...</i>

Begeleiding	<i>Hoe verlopen de doelstellingen momenteel in de begeleiding?</i>				
	Doelstelling	Is gerealiseerd	Loopt goed (werkzame factoren?)	Loopt moeilijk (knelpunten?)	Evaluatiemoment
Ideale begeleiding	<i>Wat heb je nodig om je begeleiding te optimaliseren? (Maw: Wat mis je om je begeleiding mogelijks 'beter' te kunnen doen?)</i>				